ประวัติชีวิต การงาน หลักธรรม

ปัญญานันทะ

ธรรมสภา

ประวัติชีวิต การงาน หลักธรรม

ปัญญานันทะ

ชีวิต การงาน หลักธรรม

ปัญญานันทภิกขุ

การพิมพ์หนังสือธรรมเป็นอนุสรณ์และที่ระลึก นอกจากเป็นการจัดทำสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์ที่คงอยู่ยืนนานแล้ว ยังเป็นการบำเพ็ญธรรมทาน คือการให้ธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญว่าเป็นทานอันยอดเยี่ยมด้วย ผู้ปฏิบัติเช่นนี้ได้ชื่อว่ามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ธรรม อันจะอำนวยประโยชน์สุขที่แท้จริงแก่ประชาชน

ท่านที่ประสงค์จัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่ดี มีคุณภาพ เพื่อเป็นที่ระลึกในทุกโอกาสของงานประเพณีอันเป็นการใช้จ่ายเงินที่ถูกต้องและมีประโยชน์สูงสุด โปรดติดต่อที่... ธรรมสภา

เลขที่ ๑/๔-๕ ถนนบรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐

โทร :(๐๒) ๔๔๑-๑๕๓๕, ๔๔๑-๑๕๘๘, ๘๘๘-๗๙๔๐ โทรสาร : ๐-๒๔๔๑-๑๙๑๗

การให้ธรรมะชนะการให้ทั้งปวง การรับธรรมะและนำไปปฏิบัติย่อมชนะการรับทั้งปวงเช่นกัน

คำนำในการจัดพิมพ์

การจัดพิมพ์ "ชีวิต การงาน หลักธรรม ของ ปัญญานันทะภิกขุ" เป็นเล่มในคราวนี้ เป็นการกระทำของคณะพุทธบริษัทที่เป็นฆราวาสเราโดยตลอด เพราะจะป้องกันข้อครหา ว่าท่านเจ้าของประวัติมีวิธีโปรปะกันดาตัวเอง. ทั้งนี้ก็เป็นเพียงเล็งป้องกันอกุศลจิตให้แก่บางคนเท่านั้น นอกนั้นเห็นแต่ประโยชน์ ที่มีแต่ทางดีแก่ผู้ที่ต้องการให้ลูกหลานหรือบุคคลที่สมควรได้พบได้อ่าน เพื่อเป็นเนตติว่าบุคคลหนึ่งมีลีลาชีวิต ที่ใช้วันเวลาตลอดอายุขัย ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมจนมีหนังสือพิมพ์บางฉบับเรียกท่านว่า "คนของประชาชน" ซึ่งตัวท่านเองก็มิใช่ชมชอบคำเรียกที่โลกเขานึกว่าดีเต็มประดาอย่างนั้น ท่านเคยติงว่า "คนของพระ" หรือ "คนของธรรมะ" จะถูกกว่า แต่คำว่า "คนของประชาชน" นั้น ทางโลกเขานิยมเรียกในสมัยเห่อประชาธิปไตยก็จะไปห้ามเขาไม่ได้

ในประวัตินี้ทั้งเล่ม ท่านลองเลือกอ่านตอนใดตอนหนึ่งดูเถิด จะไม่พบว่าท่านกล่าวเล่าไว้อย่างยกตัวเองเลย คงเล่าไปอย่างชีวิตคนธรรมดาๆ ที่ต้องเผชิญกับของใหม่ๆ ในฉากแห่งชีวิต ยังมีพวกเราหลายคนเสียอีกที่เคยได้ติดตามรู้เห็นเหตุการณ์ชีวิตจริงของท่าน ที่ท่านได้ต่อสู้ฟันฝ่ามาจริงๆ ว่ามันสาหัสเข้มข้นมากกว่าที่ท่านเล่าเองมากมาย. แต่นี่ ท่านก็กล่าวไว้แล้ว ว่าเป็นประวัติสังเขป ตอนใดที่จะเห็นไปว่า เป็นการยกตัวเอง ท่านก็คงไม่เล่าเป็นแน่ เป็นหน้าที่ของผู้รู้-ผู้เห็นที่จะเขียนเล่าสืบต่อกันไว้ ในเมื่อท่านหาไม่แล้ว ประวัติของท่านจึงจะสมบูรณ์.

หนังสือ "ชีวิต การงาน หลักธรรม ของท่านปัญญานันทะภิกขุ" เล่มนี้จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึก และเทิดทูนพระธรรม ในวาระที่ท่านเจ้าคุณพระเทพ-วิสุทธิเมธี (หลวงพ่อปัญญานันทะ) มีชนมายุครบปีที่ ๘๓ ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ ธรรมสภาได้รวบรวมประวัติ ผลงานและหลักธรรม โดยคัดเลือกและเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ขึ้น จัดแบ่งเป็นสามส่วนคือ

ส่วนที่ ๑ *ภาคชีวิต* เป็นประวัติที่ท่านได้เมตตา เล่าไว้ให้ญาติโยมฟัง เป็นชีวิต อย่างที่น่าอัศจรรย์ใจว่า ทำไมท่านจึงสร้างคนและสร้างงานได้ขนาดนี้

ส่วนที่ ๒ *ภาคผลงาน* เป็นการเรียบเรียงผลงานที่ท่านได้สร้างขึ้น พร้อมทั้งฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ที่ได้ประสพและเผชิญมา บังเกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรมและนามธรรมอย่างมากมาย

ส่วนที่ ๓ *ภาคหลักธรรม* เป็นการรวบรวมพระธรรมเทศนา และปาฐกถาครั้งที่สำคัญที่สุดได้แก่ พระธรรมเทศนาหน้าพระที่นั่ง และปาฐกถาธรรมครั้งสำคัญที่ลานอโศกวัดมหาธาตุ เรื่องความอยู่รอดของพระพุทธศาสนา และที่อื่นอีกหลายครั้ง

ท่านสาธุชนที่ได้สัมผัสกับหนังสือเล่มนี้ ขอได้โปรดมองแต่ในแง่ดีเถิด ถึง

ความปรารถนาดีของเรา ที่ได้ใช้วัสดุในการจัดทำหนังสืออย่างดี เข้าเล่มปกแข็งด้วยการเย็บกี่ที่อยู่ได้นาน เพิ่มสีสันและจัดรูปเล่มให้สวยงามยิ่งขึ้น ด้วยหวังประโยชน์ให้หนังสือเล่มนี้มีอายุยืนนานนับ ๑๐๐ ปี เพื่อว่าในกาลต่อไปภายภาคหน้าไม่มีผู้ใดจัดพิมพ์หนังสือ ธรรมะที่ดีออกเผยแพร่ ชนรุ่นหลังและลูกหลานของเราจะได้มีหนังสือตัวอย่างชีวิตที่ดีไว้ศึกษาเป็นประทีปส่องทางชีวิต

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกได้พบความสงบสุข

สารบัญ

วัยต้น

ประวัติที่ท่านเล่าเองเนื่องในโอกาสอายุครบ ๕ รอบ

ญาติโยม พุทธบริษัททั้งหลาย.

ณ บัดนี้ ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาพิเศษในวันนี้แล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการฟังตามสมควรแก่เวลา.

การแสดงปาฐกถาในวันนี้ ก็ใคร่จะพูดถึงเรื่องเกี่ยวกับตัวของตัวมากกว่า แต่ว่ามันก็มีธรรมะอยู่ในตัว. เมื่อได้นั่งพิจารณาตัวเองตลอดเวลาแล้ว บางทีก็นึกขำตัวเอง บางทีก็สงสารตัวเอง แต่บางทีก็นึกได้ว่า เออ วันนี้มันผ่านพ้นหลุมนรกมาได้อย่างไร มีชีวิตมาได้ถึงขนาดนี้โดยอาการอย่างไร. นั่งพิจารณาแล้วก็รู้สึกว่าสบายใจในเมื่อมองเห็นสิ่งที่ตนได้กระทำ อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบำเพ็ญชีวิตให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นมาตลอดเวลานาน โดยเฉพาะตั้งแต่บวชเป็นสามเณรเป็นพระมา ก็ได้ใช้ชีวิตในแง่ที่เป็นประโยชน์ เป็นคุณแก่ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

อันนี้มองดูแล้วก็เกิดความสบายใจ. ญาติโยมจำนวนมากหลายได้เคยถามว่า ทำไมไม่พิมพ์เรื่องประวัติของท่านขายบ้าง ยังไม่เคยคิดว่าจะทำอย่างนั้น. แต่ว่าบางคนบอกว่าอยากจะรู้ เพราะว่าชีวิตของคนนี้เป็นเรื่องน่าศึกษา เป็นเรื่องที่มีบทเรียน ถ้าหากว่าได้เขียนขึ้นก็จะดี. ธรรมานันทะซึ่งเคยบวชพระเป็นศิษย์อยู่ด้วยกัน ก็ได้ขอร้องหลายครั้งหลายหนว่าให้เขียนเสียที แต่ไม่มีเวลาที่จะนั่งลงเขียนได้ เพราะว่าถ้าเขียนแล้ว มันต้องเขียนกันจนจบต้องใช้เวลา ไม่ยุ่งกับใครหลายวัน แต่ในหน้าที่ที่เป็นอยู่เวลานี้ ต้องยุ่งกับคนมาก ๆ ไม่มีโอกาสที่จะนั่งเขียนได้ตลอดไป จึงนึกว่าในวันทำบุญวันนี้จะได้กล่าวไว้ในเทปไปเสียเลย ใครจะเอาไปพิมพ์แจกจ่ายอะไรก็ได้ ในกาลต่อไปข้างหน้า เพื่อประโยชน์แก่คนที่อยากรู้ อยากเรียน ในเรื่องเกี่ยวกับประวัติชีวิตต่อไป.

ข้าพเจ้าเกิดที่จังหวัดพัทลุง อันเป็นจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย. เอ่ยชื่อจังหวัดพัทลุงละก็มีคนสั่นหัวกันมาก เพราะว่าเป็นเมืองที่มีชื่อเสียงในทางดุ ๆ อยู่ โดยเฉพาะเวลานี้ก็มีพวก ค.ม.อยู่ในจังหวัดนั้น ไปเอ่ยชื่อขึ้นที่ไหน เขาก็สั่นหัวว่าเป็นเมืองที่น่ากลัว. แต่ว่าความจริงนั้นไม่มีอะไรที่น่าจะต้องกลัวมากเกินไป จังหวัดพัทลุงในสมัยที่ข้าพเจ้าเกิดนั้น ไม่เหมือนกับพัทลุงเดี๋ยวนี้ คือเมื่อก่อนนี้ตัวเมืองอยู่ทางทะเลสาปเขาเรียกตำบลลำปำ บ้านที่ข้าพเจ้าเกิดนั้นอยู่ห่างเมืองถึง ๑๕ ก.ม. ในสมัยก่อนนี้ต้องเดินทางด้วยเท้าไม่มีรถ ไม่มีอะไรไป นับว่าอยู่ห่างไกลกับความเจริญที่เขามี ๆ กันอยู่พอสมควร โรงเรียนสำหรับศึกษากันในเวลานั้นก็ไม่แพร่หลาย มีอยู่เฉพาะในตัวเมือง ในตำบลที่ข้าพเจ้าเกิดนั้นยังไม่ได้มี แต่ว่ามามีในตอนหลัง ก็พอได้เล่าเรียนกับเขา. มารดาบิดาของข้าพเจ้าก็เป็นคนธรรมดาชาวนาชาวไร่ คือทำนา ไม่มีที่ดินเป็นของตัวมากมายอะไร ลองสำรวจนึก ๆ ดูว่านาที่โยมมีอยู่นั้น รวมเข้าแล้วก็ประมาณสัก ๒๐ ไร่เท่านั้นเอง. โยมจะต้องไปเช่านาคนอื่นทำทุกปี เพื่อจะได้มีข้าวสำหรับเลี้ยงครอบครัว. แต่ว่าก็ไม่ลำบากยากเข็ญ

อะไร เป็นครอบครัวที่เรียกว่าอยู่เย็นเป็นสุข เพราะว่ามารดาบิดาเป็นคนสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นชอบประพฤติตนอยู่ในธรรมะอย่างเรียบร้อยตลอดมา. ปรกติในครอบครัวนั้น ตั้งแต่ข้าพเจ้าจำความได้ อยู่กันด้วยความสงบ ไม่มีเรื่องอะไรที่จะต้องทะเลาะเบาะแว้งกัน. คุณโยมทั้งสองคนนั้นเป็นผู้พูดน้อย แต่ว่ามีใจเยือกเย็นอยู่ มีเรื่องอะไรเกิดขึ้นก็พูดกันเบา ๆ ไม่เคยถกเถียงอะไรกันมากนัก โดยเฉพาะโยมผู้ชายนั้นพูดน้อยที่สุดเคร่งขรึมตลอดเวลา เป็นคนมีรูปร่างที่เรียกว่ามีหนวด มีเคราหน่อย ใคร ๆ มักจะล้อเลียนว่าแขก แต่ความจริงก็เป็นไทย ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ส่วนโยมผู้หญิงนั้นมีปกติเงียบ ๆ แต่อารมณ์ดี ไม่เคยทะเลาะกับเพื่อนบ้าน เราอยู่กันด้วยความสุข ความสบาย.

ในสมัยที่ข้าพเจ้าเป็นเด็ก พอเติบโตขึ้นพอสมควรพอจะทำงานทำการได้ก็จะต้องทำงานคือเลี้ยงควาย ต้องเอาควายไปเลี้ยงในทุ่งนา เวลาที่รำคาญใจที่สุดคือเวลาตื่นเช้า ๆ ในฤดูไถนา เพราะจะต้องเอาควายไปก่อนแต่เช้ามืด. ข้าพเจ้าเป็นคนกลัวผี แต่ว่ามันกลัวอยู่ในใจไม่กล้าบอกคุณพ่อว่ากลัวผี กลัวถูกดุ. เวลาเขาใช้ให้ไปไหนแล้วใจมันไม่สบายทุกที ในเวลากลางคืน โดยเฉพาะตอนใกล้รุ่ง จูงควายให้ออกไปกินหญ้าเสียก่อน แล้วจึงจะเตรียมไถสำหรับไถนา. เวลาเอาควายไปกินหญ้าตอนเช้านี้ กลัวเหลือเกิน เวลากลัวจะทำอย่างไร ไม่มีอะไรเป็นที่พึ่ง ต้องเดินกับควายไปด้วย ควายไปกินหญ้าตรงไหนก็เดินตามมันไป เหมือนกับคุยกับมันไปด้วยนั่นเอง เอาควายเป็นเพื่อน นึกในใจว่ามีเรื่องอะไรขึ้นก็ขึ้นขี่หลังแล้วก็ขับหนีไปเท่านั้นเอง แต่ก็ไม่มีอะไรบางทีเห็นตอไม้ก็กลัว นึกว่ามีอะไรมายืนอยู่ตรงนั้นเลยเดินเกาะควายเรื่อยไป แล้วก็มองดูที่ตอไม้นั้นตลอดเวลาว่ามันแสดงอาการอย่างไร ดูไปดูมาจนสว่าง พอสว่างก็เห็นว่า อ้อตอไม้นั่นเอง ไม่ใช่ผีที่ไหน แต่ว่าความกลัวก็ยังมีอยู่ในใจนั่นเอง.

ความสุขในสมัยเป็นเด็กนี่ เป็นความสุขประเภทเด็กเลี้ยงควาย คือว่าวัน

ไหน ควายกินหญ้าอิ่มท้อง เอาไปนอนน้ำตอนเย็น ๆ นั่งดูมันด้วยอารมณ์สดชื่นแจ่มใส. แต่ถ้าวันไหนควายไม่อิ่ม รู้สึกว่าไม่สบายใจ. เวลากลางวันไปเลี้ยงควายในทุ่ง ข้าพเจ้าไม่ชอบคลุกคลีกับเด็กเลี้ยงควายอื่น ๆ เพราะว่าเขาซุกซน ชอบเล่นในเรื่องที่เรียกว่ายุ่ง ๆ บ่อย ๆ จึงไม่ชอบคลุกคลีกับเด็กเหล่านั้น. พวกเด็กเลี้ยงควาย โดยมากมักจะเล่น เขาเรียกว่าเสือกินวัวคือขีดเป็นตาตารางคล้ายหมากรุก แล้วก็มีเสือสี่ตัว มีวัวสิบสองตัว. ทีนี้ก็เดินไป ๆ เดี๋ยวก็เสือกินวัวหมด. ถ้าหากว่าใครถือวัวก็แพ้เสือ ถ้าแพ้เสือก็มักจะเขกหัวเข่ากัน. เวลาเขกบางคนมักเขกเจ็บ ๆ คนถูกเขกก็โกรธ พอโกรธขึ้นมาก็ต่อยปากกัน. ได้เห็นเพื่อนเด็กเลี้ยงวัวเลี้ยงควายต่อยกันแล้วไม่ค่อยจะพอใจ เพราะไม่ชอบการชกต่อย ไม่ชอบความชนะในรูปนั้น จึงหนีตลอดเวลา. ถ้าเพื่อนชวนต่อย เราก็บอกว่าไม่เอาด้วย แต่หนีไปเสีย. ตามปกติมักจะไปนั่งคนเดียวในกลางแจ้ง แม้แดดจะร้อนเปรี้ยง ๆ ไม่มีร่มไม้ แต่ก็ไปนั่งอยู่อย่างนั้น ไม่มีเสื้อใส่ นุ่งผ้าขาวม้าผืนเดียวแล้วก็ไปนั่งอยู่อย่างนั้น เพื่อดูวัวดูควายว่ามันกินหญ้าอย่างไร บางทีก็เกิดความคิดขึ้นในใจว่า เอ้อ เรานี้จะเลี้ยงควายกันไปถึงไหน เมื่อไหร่มันจะต้องหยุดเลี้ยงควายกันเสียที นั่งแล้วมันเกิดความคิดขึ้นอย่างนั้น แต่ก็ยังไม่คิดอะไรมากไปกว่านั้น คงทำงานเลี้ยงวัว เลี้ยงควายไปตามปกติในฤดูที่มีการไถนา. เวลาไปไถนาเอาควายไปเลี้ยงเช้า ๆ นี้ มันจะกินอาหารก่อน อาหารที่ให้กินประจำบ้านภาคใต้ก่อนไปไถนานี้ เขาให้กินข้าวเหนียว ไม่รู้ว่าเพราะอะไร ปวดท้องบ่อย ๆ เวลาโตขึ้นจึงรู้ว่า อ้ออาหารมันแข็งกินไปย่อยยาก เวลาไปนั่งหัวคันนาคุณโยมไถนานี้นั่งปวดท้องตลอดเวลา ปวดอยู่หลาย ๆ ชั่วโมงแต่ก็ไม่รู้สาเหตุ ตื่นเช้าก็กินข้าวเหนียวอีก ข้าวเหนียว เขาหุงสวย แล้วก็ไม่มีกับอะไร จิ้มน้ำผึ้งน้ำตาลโตนด เพราะแถวอำเภอระโนดนั้นมีต้นตาลมาก ซื้อน้ำตาลโตนดเอาไว้ เป็นน้ำตาลเหลว เอาข้าวเหนียวจิ้มน้ำตาล กินเข้าไป ๒-๓ ปั้น ๒-๓ ก้อน แล้วก็ไปนา ปวดท้องทุกทีมารู้เอาเมื่อโตนี้ว่า อ้ายปวดท้องเมื่อเด็กนี้

มันเรื่องกินข้าวเหนียวนี้เอง เพราะเป็นอาหารที่ย่อยยาก ทำอยู่อย่างนี้ตลอดมา ยังไม่ได้เริ่มเรียนหนังสือเวลานั้น.

เมื่อเริ่มจะเรียนหนังสือนี้ ไม่มีครูอื่นสอน แต่ว่าโยมผู้ชายนั่นแหละเป็นครูสอนเอง จำความได้ว่าในวันจะเริ่มเรียนหนังสือนี่เป็นวันพฤหัสบดี ข้าพเจ้าเกิดวันพฤหัสบดี ถ้านับตามจันทรคติ ก็ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ แต่ว่าทางสุริยคติเป็นวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ปีกุน พ.ศ. ๒๔๕๔. เวลาจะเรียนหนังสือนี้ก็เริ่มเรียนในวันพฤหัสฯ จำได้ดีวันนั้นเพราะเป็นภาพติดตา คุณโยมหญิงได้จับตัวไปอาบน้ำทาแป้งแต่งตัวเรียบร้อย. ที่ว่าเรียบร้อยนี้คือว่านุ่งขาวเท่านั้นเอง แต่ไม่ได้สวมเสื้อมีแต่ผ้านุ่ง แล้วก็มีผ้าขาวห่มเฉลียงบ่าอีกผืนหนึ่ง เขาจัดที่สำหรับไหว้ครูก่อนเรียนหนังสือ มีผ้าขาวปูผืนหนึ่ง มีม้าตัวเล็ก ๆ เตี้ย ๆ เอามาวางไว้ตรงนั้น แล้วก็มีหมากพลู ๙ คำ มีเทียนขี้ผึ้งซึ่งโยมผู้หญิงปั้นด้วยฝีมือ ๙ เล่ม เอามาติดไว้ที่ม้านั้น พออาบน้ำแต่งตัวเสร็จแล้วก็เข้าไปกราบ ๓ ครั้งก่อนจุดเทียน จุดเทียนเสร็จแล้วกราบอีก ๓ ครั้ง แล้วก็นั่งประณมมือ มีคน ๆ หนึ่งชื่อลุงด้วง เป็นผู้มีความรู้จำบทไหว้ครูได้แกก็นำให้ไหว้ครู คำไหว้ครูนั้นว่ายาวจำไม่ได้ จำได้แต่ขึ้นต้นว่า สวัสดี เจ้าข้าเอ๋ย จงมาถึงกูข้าหนา ข้าน้อยขอเรียนอรรถเรียนทั้งธรรมคาถา แล้วว่ากันไปยืดยาวว่าอยู่ประมาณสัก ๑๔ นาทีเห็นจะได้ ว่าจบเสร็จแล้วคุณโยมผู้ชายก็จับมือขวาให้ถือดินสอ ซึ่งขุดได้จากพื้นแผ่นดินเมืองพัทลุง มันมีเนินอยู่เนินหนึ่ง เขาเรียกว่า “ควน” ปักษ์ใต้นี้ถ้าเนินสูง ๆ เขาเรียกว่า “ควน” ภาคเหนือเราเรียกว่า “ม่อน” แต่ภาคกลางนี้ เขาเรียกว่าเนิน. เขาเรียกว่า “ควนดินสอ” อ้ายควนดินสอนี้มีดินสีขาวคล้ายกับดินสอพอง เอามาเลื่อยทำเป็นดินสอเหลาแท่งกลม ๆ ดินสอนี้ใช้เขียนหนังสือในแผ่นกระดาน กระดานที่ใช้เขียนนั้น เป็นกระดานชนวนแผ่นดินใหญ่เป็นกระดานที่โยมเคยใช้เมื่อสมัยอยู่วัด แล้วก็ยังเก็บไว้เอามาให้ลูกชายเรียน เสียดายที่กระดานแผ่นนั้นมันไม่เหลืออยู่แล้ว ถ้าเหลืออยู่จะเก็บไว้เป็นพิพิธภัณฑ์ของชีวิต

ท่านจับมือขวาให้จับดินสอ แล้วก็ลากบนกระดานนี้ ลากตัว ก ตัวเดียว เขียนตัว ก.ก่อนเพื่อนทีเดียว แล้วก็เขียนอยู่วันยังค่ำ ว่าง ๆ ก็ลงไปเล่นเสียมั่ง แล้วขึ้นมาเขียนต่อ บางครั้งคุณโยมก็โมโหเหมือนกัน เพราะว่าเขียนไม่ถูก ก็เอามือเคาะกระดานเสียบ้าง แต่ก็ไม่ได้ลงโทษอะไรรุนแรง เรียนอย่างนี้ทุก ๆ วันที่บ้าน ไม่ได้ไปเรียนที่โรงเรียน ไม่ได้ไปเรียนที่วัด เขียนแบบนี้จนกระทั่งจำ ก. ข. จำสระได้ และมีการแจกลูก ก กะ กา กิ กี กึ กือ เรื่อยไป ข ขะ ขา ขิ ขี ขึ ขื เรื่อยไปจนจบรูปสระ แล้วก็เริ่มเรียนหนังสือ ที่เป็นแบบเรียน.

ตอนเรียนหนังสือแบบเรียนเร็วนี่ แบบเรียนเร็วเล่มหนึ่ง สมัยนั้นเขาแจกไปตามวัด ท่านสมภารที่วัดใกล้บ้านเขาเรียกว่า วัดนางลาด คุณโยมที่เป็นคุณยาย คุณยายนี่ทางภาคใต้เขาเรียก "แม่แก่" เรียกว่าแม่แก่คุณตาเขาเรียก "พ่อแก่" ถ้าปู่ก็เรียกปู่ ย่าก็เรียกย่า. คุณโยมก็พูดบอกว่า นั่นวัดเรา พูดบอกเสมอว่าวัดเราแล้วต่อมาได้ไปถามว่า ทำไมเรียกว่าวัดเรา ก็เพราะว่าบรรพบุรุษ ข้างฝ่ายมารดาเป็นผู้สร้างวัดนั้นขึ้นมา แล้วก็เรียกว่าวัดเราเสมอมา. ตอนที่ไปอยู่วัดนี่เพราะน้าชายบวช น้าชายนี่ได้ไปเรียนหนังสือที่โรงเรียน ลำปำ สมัยที่เขาเปิดใหม่ ๆ มีพระเป็นครูใหญ่ ชื่อคุณครูเทียบ ไปจากเมืองนครฯ. น้านี้มีความรู้หนังสือ พอดีเวลาน้าบวชก็เลยเป็นลูกศิษย์ ไปอยู่วัด ก็ได้สอนให้ วันหนึ่งน้ากอนว่าให้ไปหาตาหลวง คือหลวงตานั่นเอง ปักษ์ใต้เขาเรียกว่า "ตาหลวง" หาตาหลวงขอหนังสือสักเล่ม ไปถึงก็บอกท่าน ท่านบอกว่าหนังสือนี้ของหลวง เขาให้มาไว้กับวัดต้องเก็บไว้. เลยไปบอกหลวงน้า น้าก็บอกว่า ฮ้า เขาแจกให้เด็กอ่าน ไม่ใช่เก็บไว้ในตู้ เลยน้าก็ไปบอกเอง ตาหลวงก็เลยให้มาเล่มหนึ่ง เป็นแบบเรียนเร็วเล่มหนึ่งทีนี้น้านั่นแหละเป็นครูสอน เริ่มต้นแบบเรียนเร็วเล่มหนึ่งเรียนแบบเรียนเร็วเล่มหนึ่งนี้ไปจนกระทั่งครึ่งเล่ม เกือบจบเล่มแล้ว ก็พอดีมีโรคภัยไข้เจ็บเกิดขึ้นในร่างกายยังไม่ได้เข้าโรงเรียน โรคที่เกิดขึ้นนั้น ถ้าหากว่าไม่หายละก็มันตายแน่ ไม่ได้มาเทศน์กับญาติโยมวันนี้

แน่ ๆ คือ เป็นโรคลมชัก วันหนึ่งชักหลาย ๆ ครั้ง นั่งอยู่ดี ๆ ก็ตามืดไป น้ำลายฟูมปาก นอนดิ้นอยู่ตรงนั้นเอง บางทีชักเวลากินข้าว. การชักเวลากินข้าวนี่ เพื่อนต่อว่าต่อขานหาว่าตะกละตะกลามกินจนล้มลงไปในสำรับ บอกว่าไม่ใช่อย่างนั้น ไม่ใช่แกล้งทำอย่างนั้น มันเป็นเอง. บางทีกำลังเดินอยู่มันก็ล้มลงไปเลย แต่ว่าหัวไม่ฟาดพื้นไม่ถึงแก่เป็นอะไรไป นึกแล้วก็รู้สึกว่า เออ เรานี้มันรอดตายมาได้ ก็นับว่าเป็นบุญโขอยู่ เป็นลมชักอย่างนี้บ่อย ๆ หลายครั้งหลายหน เป็นอยู่ประมาณเดือนหนึ่งโยมผู้ชายก็เห็นว่าจะต้องรักษาเสียที เลยเข้าไปหาพระที่เป็นหลวงลุง คือท่านเป็นลูกพี่ลูกน้องกับโยมผู้หญิงท่านเป็นหมออยู่ด้วยเหมือนกัน หมอยาโบราณ โยมบอกว่าจะมาขอยาแก้ลมชักไปรักษาเด็กหน่อย ท่านถามว่าเด็กอะไรก็บอกว่าเป็นลูกชาย ท่านบอกว่า เออ! เอามากูรักษาเอง เลยก็ต้องไปอยู่วัด ย้ายวัดไปอยู่วัดคูหาสวรรค์ ซึ่งเป็นวัดใกล้ตลาดพัทลุงเดี๋ยวนี้. หลวงลุงท่านอยู่ที่นั่น. หลวงลุงนี้มีปกติเคร่งขรึมหนักเหลือเกิน วันหนึ่งไม่ยิ้มกับใครเลยนั่งเฉย ๆ นั่งอยู่ที่เดียวตลอดวัน ไม่ไปไหนนั่งอยู่อย่างนั้นใครขึ้นมาก็พูดคำสองคำ ถ้าหากว่าพูดจาไม่เหมาะก็ไม่พูดด้วย เช่นคนมาถึงท่านถามว่ามาธุระอะไร คนปักษ์ใต้ชอบใช้คำปฏิเสธก่อนพูด คือพูดว่า "ไม่" พอตอบว่า "ไม่" แล้วไม่ต้องพูดกันต่อไป ธุระอะไรก็นั่งไปเถอะ ฉันไม่พูดกับแกแล้ว เพราะแกบอกว่า "ไม่" แล้ว ข้าก็นั่งเฉยอยู่อย่างนั้นแหละ อย่างนี้ตลอดไปทีนี้มารักษา ท่านก็ให้กินยา กินยาที่วัดนั้น ๒ ครั้งเท่านั้นก็พอดีถึงกาลเข้าพรรษา ท่านไปอยู่จำพรรษาที่วัดภูผาเบิกที่ตำบลแหลมสน จังหวัดสงขลา คือตรงข้ามกับตัวเมืองด้านทิศตะวันตก ไปอยู่ที่นั่น พาไปด้วยในพรรษานั้น จำได้ว่าเป็นลมชักเพียง ๒ ครั้ง แล้วก็กินยาทุกวัน. ยาที่กินนั้นขมที่สุดเหมือนกับบรเพ็ด กินยาทีไรต้องเอาน้ำตาลหรือน้ำผึ้งมาวางไว้ข้างหน้าล่อหน่อย พอกินยาปั๊บกินน้ำตาลตามไปล้างคอ ท่านได้รักษาให้ในพรรษานั้นหายเรียบร้อย ออกพรรษาแล้วมันก็ไม่เป็นอะไรเลยกลับบ้าน.

เมื่อครั้งอยู่กับท่านที่วัดคูหาสวรรค์นี้ ท่านไม่ค่อยพูดค่อยจา แล้วก็ดุ เจ้าระเบียบเคร่งครัด ทำอะไรผิดหน่อยก็ทุบกันเลย เช่นสมมุติเอาของเข้าไปประเคน นั่งไม่เรียบร้อย ไม่ใช้คำพูด ใช้ฝ่ามือตบเปรี้ยงเข้าเลยตบล้มลงไป จำได้ว่าต้องเปลี่ยนท่าใหม่ แล้วก็อย่างนี้บ่อย ๆ เลย นึกรำคาญ พอรำคาญหนักเข้าก็เลยเปิดหนีไป แต่หนีไปแล้วไม่ไปบ้าน ไปเที่ยวตามสถานีรถไฟ ไปเที่ยวแอบอยู่ตามที่ต่าง ๆ เขาไปตามจับมาได้ จับมาได้ท่านก็ลงโทษ คือการเฆี่ยน เมื่อครั้งอยู่บ้านน่ะไม่เคยถูกเฆี่ยน เพราะว่าลูกชายในครอบครัวมีสองคน แต่ว่าพี่ชายตายเสียก่อนด้วยโรคบิด ยังจำภาพที่พี่ชายนั่งถ่ายได้ ว่าร้องไห้คร่ำครวญ เพราะถ่ายไม่ออก แล้วก็ถึงแก่ความตายไป. ทีนี้ก็เหลือแต่อาตมาคนเดียวก็เป็นหัวแก้วหัวแหวนของครอบครัว โยมไม่ได้ตี โยมผู้หญิงตีบ้างแต่ก็ไม่ได้ตีด้วยไม้ เอาฝ่ามือตบตะโพกแรง ๆ แต่โยมผู้ชายน่ะไม่เคยตีเลย. ทีนี้เมื่อมาอยู่วัด เมื่อซุกซนอย่างนั้นหลวงลุงก็เลยเฆี่ยนเสียงอมไปเลย มัดมือแขวนกับเขากวางแล้วก็เฆี่ยน ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ เหนื่อยนั่งลงไป ลุกขึ้นมาเฆี่ยนใหม่. ท่านเจ้าคุณที่อยู่วัดจักรวรรดิ์เดี๋ยวนี้ เจ้าคุณราชปัญญาเวลานั้นเป็นพระหนุ่ม ท่านนั่งนับอยู่ในห้องว่าเฆี่ยนเท่าไหร่ ท่านนับได้ว่า ๓๐๐ ที ไม่ได้เฆี่ยนด้วยไม้เรียวธรรมดา เฆี่ยนด้วยหวายเท่านิ้วก้อย เฆี่ยนจนท่านเจ็บมือของท่านเอง แล้วก็ไปนั่ง นั่งแล้วก็มาเฆี่ยนต่อเฆี่ยนอย่างนี้ครั้งหนึ่ง แล้วก็หยุดไม่เที่ยวไปไหนพักหนึ่งต่อมามันก็รำคาญอีกนั่นแหละ เด็กนี่มันก็อย่างนั้นมันต้องระบายบ้าง ไปอีก ไปอีกก็จับมาเฆี่ยนกันอีกเฆี่ยนคราวนี้เฆี่ยนหนักมาก เฆี่ยนจนกระทั่งตะโพกนี้บวมช้ำเลย แล้วเอาโซ่ล่ามไว้ในกุฏิ ท่านลงไปฉันข้าวที่โรงฉันห่างจากกุฏิที่พัก. อ้ายกุฏินั้นมันมีล่องพอจะลอดลงไปได้ สายโซ่ที่สวมมือนี้หลวม ๆ เลยก็ถอยออกเสีย พอถอดออกแล้วลงทางล่องลงใต้ถุน ออกไปทางหลังเขาทิศเหนือเดินกลับบ้าน ไปสวนทางกับคุณป้าชื่อฟัก แกก็ถามว่าเออ ! อ้ายขาว คือว่าเมื่อเด็กน่ะมีหลายชื่อบางคนเรียกอ้ายขาว, บางคนเรียกว่า อ้ายเผือก, คุณยายเรียก

อ้ายหมุน, แต่โยมผู้หญิงเรียกอ้ายหมาตลอดเวลา. อ้ายหมานี่เรียกว่ารักที่สุดแล้ว เรียกอ้ายหมานี่. คนไทยเรารักกันมาก เรียกว่าอ้ายหมา นี่มันเป็นคำน่ารักแล้ว หลายชื่ออย่างนี้. ท่านถามว่าเป็นไงอ้ายขาว บอกว่ากลับบ้าน ทำไมเดินง่อนแง่นอย่างนั้นล่ะ บอกว่าถูกเฆี่ยน เลยกลับไปบ้าน กลับไปถึงบ้านโยมก็เอาหัวไพลมาฝนทาแผลให้แล้วขออภัยที่ตะโพกนี่มันยังเป็นแผลอยู่จนบัดนี้ มันเป็นแผลเปื่อยลึกลงไปอย่างนี้ เวลาอาบน้ำต้องเอาน้ำรดลงไปชำระไขคือหนอง อันนี้ไม่ได้รักษาด้วยอะไร ด้วยน้ำมนต์ ความจริงน้ำมนต์ถึงไม่เสกก็รักษาได้ เพราะว่ารดมันเรื่อย ๆ มันไม่มีเวลาตั้งหนองขึ้นมา เอาผ้าขาววางไว้ข้างบนแล้วก็รดนอนรด เวลารักษาแผลกินอะไรก็ไม่ได้ กินแต่ข้าวกับปลากรวด. ปลากรวดเป็นปลาน้ำเค็มชนิดหนึ่งทางภาคใต้ใส่เกลือ กินแต่ข้าวกับปลาใส่เกลือนี้อยู่ ๒-๓ เดือน กว่าแผลจะหาย พอหายแล้วโยมผู้ชายถามว่า เออจะกลับไปอยู่กับหลวงลุงอีกไหมล่ะ บอกว่าเห็นจะไม่ไหวแล้ว ถ้าขนาดนี้เห็นจะลำบาก เลยก็ไม่ไปต่อไป. เมื่อไม่ไปเลยก็เปลี่ยนเข้าโรงเรียน.

โรงเรียนเวลานั้น เพิ่งตั้ง เพิ่งย้ายขึ้นมาตั้งที่หน้าวัดประดู่หอม มีอาจารย์ใหญ่ชื่อ เลี่ยง เวชรังษี ครูน้อยมีหลายคนยังจำชื่อครูได้ทุกคน. ครูที่สอนชุดนั้นครูที่ดุที่สุดชื่อครู ดำ นามสกุล ม้องกี้ ถ้าเราเรียนภาษาอังกฤษแล้วนึกว่าครูนี่นามสกุลฟังไม่เข้าท่า แล้วนามสกุลแกอย่างนั้นจริง ๆ ทีนี้แกก็ตีเด็กจริงเหมือนกัน แต่อาตมาไม่ถูกตีมาโรงเรียนน่ะ เพราะอ่านหนังสือคล่อง อ่านแบบเรียนเร็วมาเกือบจบเล่มแล้วนี้ ชั้น ป.๑ อ่านคล่องกว่าเพื่อน เขียนคล่อง เรียนมาโดยลำดับ จนมาถึงชั้นประถม ๓ ครูที่สอนชื่อครู เซ่ง โสภณ เดี๋ยวนี้เปลี่ยนเป็นครูฉัตรมาอยู่กรุงเทพฯ วันนั้นพบกันที่หัวลำโพงก็ดีอกดีใจ บอกว่าเอ้อ! มันก็แปลกเมื่อคืนก่อนผมฝันเห็นเจ้าคุณว่าอย่างนั้นฝันเห็นเจ้าคุณกับเริ่ม ขณะรัตน์ นักเรียนร่วมชั้นกันคนหนึ่งซึ่งเดี๋ยวนี้เขาออกจากราชการแล้ว เพราะเขาเกิดปีระกา อาตมาเกิดปีกุน บอกว่า

ฝันว่ายังไง ฝันว่าผมจะขึ้นรถไฟแล้วก็ไม่มีสตางค์ แล้วเจ้าคุณบอกว่าไม่เป็นไรคุณครู อาตมาตีตั๋วให้เอง แต่ล้วงไปล้วงมามีสตางค์อยู่ร้อยหนึ่งเลยไม่ต้องรบกวนเจ้าคุณ ฝันไปอย่างนั้นวันนี้เลยมาเจอกันได้. ครูคนนี้น่ะพอเขียนเลขลงในแผ่นกระดาน เสร็จใครทำผิดตีมือข้อละ ๒ ที แหมเดือดร้อนอีกแล้ว พอครูว่าอย่างนั้นใจมันไม่สบาย แล้วชอบทำผิดเสียด้วย ทำเลขผิดเรื่อย ๆ ถูกตีบ่อย ๆ ตีหนักเข้าก็เลยไม่มาโรงเรียนเสียนี่หายไป ๗ วัน พอหายไป ๗ วัน ครูก็เขียนจดหมายไปถึงโยม ให้เพื่อนคนหนึ่งนำไปให้ พบกับกลางทางพอดีถามว่าไปไหน จดหมายครูใหญ่ เอาไปให้ลุงหน่อยไม่ต้องไป เอาไปเองก็ได้ เลยก็รับจดหมายนั้น อ่านดูแล้วก็รู้ว่าเรื่องอะไร เลยก็เอาจดหมายนั้นฉีกทิ้งเสีย แล้วก็ไปบ้านทำเงียบเฉียบไม่รู้ไม่ชี้ แต่ว่าเรื่องมันไม่อย่างนั้น พอไปถึงบ้านตอนเย็นน้าชายก็ถามว่าเมื่อตอนเย็น แป้นมาทำอะไร ถามขึ้นอย่างนั้น ตอบว่ามาเยี่ยมมาเยียนอย่างงั้นน่ะ อ้า เองมันโกหกนี่ เขาถือจดหมายอะไรมา เลยรู้เรื่องพอรู้เรื่องโยมก็เลยสวดใหญ่ไม่ตี แต่นั่งบ่น นั่งพิรี้พิไรว่า เออ มันไม่รักดีอย่างนั้นอย่างนี้. ท่านดุท่านว่า ไม่รักดี. รุ่งเช้าก็เอาตัวไปส่งโรงเรียน ครูถามว่าทำไมถึงไม่เรียนหนังสือ บอกว่าผมกลัวครู ครูตีเจ็บนัก ครูบอกว่าที่นี้ไม่ตีละ เรียนให้ดี เอ้า ก็เลยไม่หนีต่อไปตั้งใจเรียน.

เรียนในโรงเรียนชั้นประถม จนสอบได้สมัยนั้น มันมีเพียง ๓ ชั้น คือ พอจบชั้นประถม ๓ แล้วก็หมดเพียงเท่านั้น ต้องไปเรียนต่ออีกแห่งหนึ่ง. ในขณะที่อยู่โรงเรียนนี้เพื่อนฝูงบางคนชอบรังแก เพราะว่าอาตมานี่มันเรียกว่าเป็นคนประเภทตัวเมีย ไม่ค่อยจะสู้รบตบมือกับใคร เพื่อนรังแกก็มักจะหนี บางทีมันก็ไปดักต่อย ถ้ารู้ว่าเขาไปดักเส้นทางนั้นก็ไม่เดิน เดินไปเส้นอื่นเสีย. อ้ายพวกนั้นก็ไปคอยเก้อไม่ได้ต่อย วันรุ่งขึ้นมันก็หาว่า เฮ้ย เองมันคนพวกขี้ขลาดตาขาว เมื่อวานทำไมไม่ไปทางนั้นล่ะ บอกว่าไปให้พวกเองต่อยทำไม มันเจ็บจะตายไป ข้าฯ หนีไปทางอื่นดีกว่า. แล้วการไปโรงเรียนเพื่อนรังแกอย่างนั้น ก็ดีอยู่อย่าง ทำให้ต้องหลบ

เพื่อน เมื่อหลบเพื่อนจะไปไหนล่ะ ก็ต้องไปอยู่ในห้องใกล้ ๆ ครู ทีนี้ไปนั่งเฉย ๆ ก็ดูกระไรอยู่ ก็เลยต้องค้นหาหนังสือมาอ่าน มีหนังสืออะไรก็อ่านกันเรื่อยไปจนติดนิสัยชอบอ่านหนังสือ. เวลาโรงเรียนหยุดพักไม่ไปเล่นกับเพื่อน เพราะกลัวเพื่อนจะต่อย เลยแอบไปอ่านหนังสือการอ่านหนังสือบ่อย ๆ น่ะทำให้กลายเป็นนักพูดขึ้นมา เพราะว่าสิ่งที่เก็บไว้ในสมองตั้งแต่เป็นเด็กโน้นมันหลายเรื่องเลยได้ประโยชน์. ความจริงเพื่อนรังแกมันก็เหมือนกันทำให้หลบไปอีกมุมหนึ่ง ก็เป็นประโยชน์แก่ชีวิตต่อมา.

ทีนี้เมื่อจบชั้น ป.๓ แล้ว จะต้องไปเรียนต่อที่ลำปำ โรงเรียนจังหวัดอยู่ที่โน่น ห่างบ้าน จะไปเรียนอย่างไรโยมก็พาไปฝากวัด ฝากไว้กับอาจารย์ ชื่อพุ่มเหมือนกันท่านอาจารย์นี้ดีมาก จะเล่าให้โยมฟังตอนต่อไป. ทีนี้ไปอยู่โรงเรียน เอาไปฝากเรียน โรงเรียนเขาเปิดวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ได้ไปฝากเรียนเอาจริง ๆ เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน มันสายมากไปหน่อย ทีนี้พอเข้าเรียน ก็เข้าเรียนภาษาอังกฤษ สมัยนั้นใช้หนังสือเรียกว่า บี โอ คารท ไร้ท เขาให้เรียนท่องศัพท์ เอบี เอ็บ อีบี อิ๊บ อิ๊บ ๆ อ๊อบอั๊บ อะไรอย่างนั้นนั่น เพื่อนเขาเรียนได้ อาตมาไปถึงนั่งงงเลยไม่รู้เรื่อง เอบีก็ยังไม่รู้เลยจะไปเรียนอย่างไร นั่งไปอย่างนั้นไม่รู้เรื่อง. แหม! น่าขอบใจคุณครูเหลือเกิน วันนั้นตอนเย็นคุณครูก็เรียกไปที่หน้าชั้นบอกว่า เธอทำไมเพิ่งมาบอกว่าบ้านมันอยู่ไกลครับ มาช้ามาสายมาหลังเขา อย่างนี้มันไม่ทันกิน ครูว่าอย่างนั้นตอนเย็น ๆ ว่างไหม ก็ไม่มีอะไรนอกจากเล่นฟุตบอลล์เท่านั้นเอง บอกว่าไม่ได้เย็นนี้ไปที่บ้าน ฉันจะสอนให้เป็นพิเศษ เลยต้องไปเรียนพิเศษกับครู. ครูสมัยนั้นน่ะสอนเด็กเป็นพิเศษนี้ ไม่พูดเรื่องเงินเรื่องทอง พูดแต่เรื่องสอนเท่านั้นเอง สอนไปเรียนไปทุกวัน ตอนเย็นเลิกเรียน กินข้าวเสร็จ ไปหาครูเดินไปบ้านครูประมาณสัก ๓๐๐ เมตรไม่ไกลอะไร ครูตามตะเกียง ควันโขมง ใช้น้ำมันก๊าดนี่ ไม่มีตะเกียงหลอดตาม สอนไปตีมือกันไปบ้าง ขู่กันไปบ้าง วันไหนไม่จำก็ถูกตี ว่ากันไปตาม

เรื่อง ครูคนนั้นเดี๋ยวนี้ยังมีชีวิตอยู่ ยังไม่ตายเวลาไปบ้านไปเทศน์ที่ไหนครูมักจะไปฟังฟังแล้วก็มักจะมานั่งข้างหน้านั่งให้ลูกศิษย์เห็น ว่ามาฟังกับเขาด้วย. เวลาเทศน์จบลงไปแล้ว ครูมักจะเข้ามาใกล้ ๆ มาถึงจับแขนแล้วบีบแรง ๆ บีบเหมือนสมัยเป็นเด็ก ครูแกบีบแรงอย่างนั้น แล้วก็บอกว่าเออ พูดจาคล่องแคล่วดี ครูรักศิษย์น้ำใจครูมันเป็นอย่างนี้. ครูสมัยก่อนเป็นอย่างนี้. แต่ครูสมัยนี้จะเป็นเหมือนครูสมัยก่อนหรือไม่นั้นเป็นปัญหา เลยก็เรียนรู้อยู่ที่นั่น ม.๑ ม.๒ ม.๓ ขึ้นไปตามลำดับ.

การอยู่ที่วัดในสมัยนั้น มีเด็กมากถึง ๔๐ คน ท่านอาจารย์นี้ใจดีเหลือเกินหาข้าวสารมาเลี้ยงเด็ก วันหนึ่งจำได้ว่าพวกเรากลับมาจากโรงเรียน มาถึงก็เที่ยวปีนต้นมะพร้าวอ่อน ต้นฝรั่ง อะไรกินได้ กินทั้งนั้น เที่ยวปีนให้ว่อนไปเลยทีเดียว. อาจารย์ชักสงสัย ทำไมไม่หุงข้าวต้มแกงกิน เที่ยวปีนต้นไม้วุ่นวาย เรียกมาถามถามว่าทำไมไม่กินข้าวกินปลากันรึวันนี้ บอกว่ามันไม่มีข้าวสาร. พอบอกว่าไม่มีข้าวสารเท่านั้นแหละ ท่านห่มจีวรทันที แบกร่มคันใหญ่ เดินออกจากวัดไป คือไปทางแถวบ้านที่อาตมาอยู่ ห่างจากเมืองไป ๑๕ กิโลเมตร ไปหาข้าวสารลูกศิษย์อดข้าวสารแล้ว ต้องไปหา ไปคืนหนึ่ง รุ่งเช้ากลับมาพร้อมด้วยข้าวสาร ๓-๔ กระสอบ กระสอบที่ใช้ภาคใต้พื้นเมืองเขาเรียกว่าต้นจูด คล้ายกับต้นกกนั่นแหละ เอามาทำเป็นกระสอบใส่ข้าวสาร เอามาให้. พวกเราได้กินข้าวสารนี้แล้วก็นั่งคุยกันว่า นี่อาจารย์ของเราดีเหลือเกิน พอเห็นพวกเราไม่มีข้าวสารก็ฉวยย่ามแบกร่มไปทันที. ในสมัยนั้นมันก็เฉย ๆ ไม่คิดอะไรหรอก เด็กมันคิดไม่ได้ แต่มาโตแล้วนี่ นึกว่า แหม! อาจารย์ดีนี่เหลือเกินรักศิษย์ไปหาข้าวสารมาเลี้ยงศิษย์ พวกเราก็ได้กินได้อยู่อย่างสะดวกสบายผลัดเปลี่ยนเวรกันทำกับข้าวตอนเย็นไว้กินตอนเช้าโดยมากก็แกงผักบุ้ง เพราะในหนองมีผักบุ้งอยู่หนองหนึ่งวัดนั้นมีมะพร้าวมาก แกงกะทิทุกวัน ๆ ลูกศิษย์วัดไขมันเต็มตัวไปเลยทีเดียว แกงกะทิก็คั้นอย่างดี เรียกว่ามันวับไปเลยทีเดียวแกง

ผักบุ้ง ช่วยทำครัวกัน.

มีเรื่องเกิดขึ้นวันหนึ่ง เรียกว่าเป็นเรื่องที่ควรจะเล่าให้โยมฟัง คือไปทำครัวกันอยู่ที่บนครั้วนั้นตอนแกงเวรมีใครคนหนึ่งพายเรือเข้าไปในป่าสาคู (ต้นสาคูนีภาคกลางไม่มีภาคใต้เยอะ ชอบขึ้นริมคลอง ริมหนอง) เข้าไปในป่าสาคู เอาอะไรไปซ่อน ลูกศิษย์คนหนึ่งคนใหญ่ชื่อครูกลั่นเวลานี้ลูกชายก็บวชเป็นพระชื่อพระสิงห์ก็ได้มาอยู่กับอาตมาเหมือนกัน. ที่นี้ครูกลั่นนี้เข้าไปในป่าสาคูไปเจอของดีเข้า เหล้าเถื่อนไหใหญ่เลยทีเดียว ไปซ่อนไว้ในป่าสาคูครูกลั่นนี้ เราเรียกว่าพี่กลั่นสมัยนั้นเพราะแกอายุมากกว่าเพื่อน ก็เลยตักกินเข้าไป พอกินแล้วเอามาอีกหนึ่งกระป๋องลิ้นจี่ เอามาแจกพวกเรา บอกว่ากินซิ อร่อย, เด็กนี่ไม่รู้อะไรกินกันใหญ่ กินกันหมดทั้งวัดเลย กินหมดไหแน่. เจ้าของต้องมาบอกอาจารย์ว่าไม่ไหวละลูกศิษย์วัดนี่ผมเอาเหล้ามาซ่อนมันกินหมดเลย. ท่านบอกว่า อ้าวก็ของเถื่อนนี่เอามาซ่อนไว้ทำไม. ทีนี้กินกันแล้วเมาเอะอะกันบนครัวคุยกันฉาวเชียว อาจารย์ก็แอบฟังแอบฟังก็ไม่ว่าอะไรไปแอบฟังเฉย ๆ แต่ท่านจำได้ว่าพูดอะไรกันมั่ง. มีตอนหนึ่งครูกลั่นแกบอกว่า นี่มีเหล้า กินเหล้าอย่างงี้ อย่าไปหาอาจารย์ ใครจะไปหาอาจารย์เคี้ยวข้าวสารเสียก่อน กลิ่นมันจะไม่ออก อาจารย์ได้ยินก็จำได้ แล้วก็เที่ยวเมาเอะอะเข้าไปในวัด บางคนเมาแล้วมันเที่ยวเอ่ะอะ. ทีนี้ก็เลยยุ่งกันใหญ่ อาตมานี่มันอาเจียนใหญ่อาเจียนออกหมดเลยในท้องเพราะเมา ทีนี้พระหลวงพี่ดำมาถึงก็ถามเออเองกินอะไรเข้าไป, ถามอย่างนั้นมันจะออกทางไหนดีหนอ เลยบอกว่ากินข้าวหมากน้าชื่นเข้าไป ๒ ห่อ น้าชื่นข้างวัดแกขายข้าวหมาก เลยบอกว่ากินข้าวหมาก, เออนั่นสิกลิ่นเหมือนข้าวหมาก เลยผสมโรงไป เลยไม่เป็นไร เลยเอาขี้เถ้ามาทาหน้าอกผสมกับอะไรก็ไม่รู้ ทาเสียจนดำไปเลย ลูบหลังลูบหน้าให้หายอาเจียน ความจริงกินเหล้า; กินเหล้าผิดศีลข้อหนึ่งแล้วโกหก ก็ยังแถมอีกข้อ มันจะเสียคน ไม่ได้การแล้ว, ทีนี้รุ่งเช้า ก็ขึ้นไปกินข้าวบนครัวตามปกติ แต่ว่าไม่สบายใจต่างคนต่างมอง

หน้ากัน ไม่รู้ว่าใครจะว่าอะไร อาจารย์จะว่ายังไง, ประเดี๋ยวเดียว อาจารย์พูดขึ้นกับอาจารย์อีกองค์หนึ่ง อาจารย์สุข อาจารย์พุ่ม ๒ องค์ อาจารย์พุ่มบอกว่า เมื่อคืนนี้ได้ความรู้ใหม่ อาจารย์สุขถามว่าอะไร อาจารย์พุ่มบอกว่ากินเหล้าแล้วเคี้ยวข้าวสารมันไม่มีกลิ่น, แหมพวกเรามันแย่แล้ว มองตากันใหญ่เลย เห็นจะแย่วันนี้ รีบกินรีบล้าง แต่งตัวไปโรงเรียน ไม่อะไรทั้งนั้นรีบไปเลย ตอนเย็นกลับมาอาจารย์เรียกประชุมใหญ่ เทศน์กันเป็นการใหญ่วันนั้น ไม่เทศน์เปล่าหรอกนะ รางวัลเสียด้วยคนละ ๓ ที ๓ ที เลยได้รับรางวัลไปตาม ๆ กัน. นี่เรียกว่าเป็นครั้งแรกในชีวิตที่ได้ไปลิ้มรสน้ำเมาเข้า เป็นครั้งแรก จำได้ว่ามันไม่ได้ เมาแล้วมันไม่ได้เรื่อง. ทีนี้ก็ไม่ได้ดื่มต่อไปแล้ว สมัยเป็นเด็กวัดก็ไม่ได้ยุ่งต่อไป ในเรื่องอย่างนั้น การเรียนก็เป็นไปเป็นปกติดี จนสอบได้มัธยม สมัยก่อนนั้นเป็นมัธยมปีที่ ๓ เขาจัดการย้ายเมืองพัทลุงขึ้นไปตั้งอยู่ที่ตั้งอยู่เดี๋ยวนี้ ย้ายเมือง โรงเรียนก็ต้องย้ายไปอยู่ที่วัดประดู่หอมที่ศาลาชั่วคราวอาตมาก็ต้องไปอยู่บ้าน.

ทีนี้ตอนนี้เกิดมีอุปสรรคขัดข้อง เกี่ยวกับการศึกษาก็เพราะว่าคุณโยมผู้ชายนี้ไม่สบาย เป็นโรคปอด ไอมาก แล้วก็เป็นโรคตามตัว เป็นแผล เป็นแผลลึก ๆ ลงไปในเนื้อแล้วก็ไอมาก ไถนาไม่ได้ อาตมาก็ต้องลาโรงเรียนเพื่อไปไถนา ลาโรงเรียนบ่อย ๆ ลาบ่อย ๆ มันก็เรียนไม่ทันเพื่อน เมื่อไม่ทันเพื่อนก็นึกในใจว่า อย่าเรียนเลย เรียนไปมันก็ไม่ทันเขาแล้ว สอบไล่มันก็ไม่ได้มันจะเสียชื่อเลยบอกโยมว่าอย่างนี้ไม่ไหวละ เลี้ยงควายบ้าง ไถนาบ้าง ไปเรียนมันก็ไม่ทันเขา ลาออกดีกว่าเสนออย่างนั้นขึ้นไปโยมก็ไม่ขัดข้อง เพราะว่าไม่มีใครทำนา ลูกชายมีคนเดียวเลยต้องลาออกจากโรงเรียนไปไถนา ไถนาก็ดีคือไถนานี่ได้บทเรียนว่า การไถนานี่มันลำบากอย่างไร เวลานั้นใช้วัว ๒ ตัวเทียมไถ วันหนึ่งไถไป ๆ ไถหักหมดคือว่าคันไถหัก ทำไมถึงได้หัก อ้ายหัวหมูมันกินดินลึกเกินไปวัวลากไม่ไหว เอาไม้เรียวตีมันแรงมันกระโดดเลยหัวหมูหลุดจากหางยาม คันไถหักหมด หักหมดแล้วกลับไปบ้าน

บอกโยมว่า วันนี้ยุบยับหมดแล้ว คันไถหางยามหลุดหมดแล้ว แย่กัน พรุ่งนี้จะไถอะไร ต้องเที่ยวแบกหัวหมูกับหางยามไปหาช่าง ให้เขาช่วยซ่อมให้ จะซ่อมเองก็ไม่มีปัญญา เลยต้องไปให้เขาช่วยซ่อม. ในการทำนานี่มีความทุกข์อยู่อย่างหนึ่ง คือว่า พอเขาไถนากันมาก ๆ แล้วไม่มีทุ่งหญ้าเลี้ยงวัว ต้องเอาวัวไปเลี้ยงบริเวณศาลากลาง แถวโรงพัก แถวที่ต่าง ๆ ตำรวจก็คอยขู่เสียเรื่อย ขู่ว่าอย่ามาเลี้ยงแถวนี้นะ เลี้ยงจะจับนะ เอ้า เลยลำบาก ต้องคอยหลบคอยหลีก นึกว่า เอ มันเป็นทุกข์เสียแล้ว เป็นชาวนานี่เป็นทุกข์เสียแล้ว แต่ก็ทำนาไปอย่างปกติ จนเสร็จฤดูปักดำ. เมื่อเสร็จฤดูปักดำแล้วก็ว่าง. ทีนี้เมื่อว่างงาน มีอยู่คราวหนึ่งเขามีการแต่งงาน เขามีใบบอกการ กรุงเทพฯ เรียกว่าการ์ดเชิญ ปักษ์ใต้เขาเรียกใบบอกการ เขียนใส่กระดาษมาว่าจะแต่งงาน ขอเชิญท่านมาร่วมรับประทานอาหาร โยมไปไม่ได้ เพราะป่วยเลยส่งลูกชายไปแทน ต้องไปทั้งสองบ้าน บ้านเจ้าบ่าวก็ต้องไป บ้านเจ้าสาวก็ต้องไป ขั้นแรกไปกินข้าวบ้านเจ้าสาวก่อน กินแต่ข้าวกับแกงไม่ได้กินอื่น แต่ว่าคนที่นั่งกินอยู่นั่นเห็นเข้า ก็บอกว่า เฮ้ย เองมันโตป่านนี้แล้วกินแต่ข้าวไม่เข้าท่า ต้องกินอ้ายนี่ด้วย เลยเอาเหล้ามาให้กิน บอกว่าไม่ได้ กินไม่ได้ กินแล้าอาเจียน ลูกผู้ชาย ลูกเมืองลุงไม่กินเหล้ามันจะใช้ได้รึ มันว่าอย่างโน้นอย่างนี้ ก็เลยกินเข้าให้ กินเข้าไปแก้วหนึ่ง กินรวดเดียวหมดเลยทั้งแก้ว พวกนั้นหัวเราะชอบอกชอบใจ หน้าแดง พอหน้าแดงใบหน้าเลือดฝาดดี เลยกินต่อไป เสร็จบ้านนั้นแล้วไปกินบ้านโน้น พวกมันยุให้กินเหล้านี่ เลยกินอีกครั้ง. คราวนี้กลับบ้านมาถึงอาเจียนอีกแหละ อาเจียนโยมก็บ่นว่าเออ มันไปกินเข้าทำไม โยมนี่ ไม่ดื่ม โยมผู้ชายนี้ไม่ดื่มเหล้าเลย คือสมัยหนุ่มเคยดื่ม ดื่มเหล้าเมา เมาแล้วถูกตำรวจจับ เอาไปไว้ในกรง ตื่นเช้าขึ้นมาออกจากกรงได้ก็บอก กูตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปจะไม่ดื่มของเมาเป็นอันขาด แล้วไม่ดื่มเลย จนกระทั่งตายไปด้วยโรค ก็ไม่เคยดืมอาตมาไปดื่มโยมก็บ่นแต่ว่าครั้งนั้นเป็นครั้งที่สอง แล้วก็ไม่ดื่มอีกเลย จนกระทั่งบวชไม่เคยดื่มอีก

ต่อไป มันเป็นบทเรียนว่าไม่ไหว กินเข้าไปแล้วมันเมา เมาแล้วมันอาเจียน นี่มันเกิดความเดือดร้อน เลยก็ไม่กินอีก ไม่ดื่มอีกต่อไป ปีนั้นก็รวมความว่า ทำนาแล้ว ฤดูปักดำเสร็จแล้วก็เกี่ยวข้าว เกี่ยวข้าวเสร็จขึ้นบ้านเรียบร้อยเสร็จแล้วก็เที่ยวเฉยๆ. ในตอนนี้น่ะล่อแหลมต่ออันตรายเพราะว่าเป็นเด็กหนุ่ม เมืองพัทลุงนั้นคนมันเกะกะ เขาชมชอบในเรื่องความเกะกะกัน. คนไหนลักไม่เป็นมันก็ใช้ไม่ได้ทำท่านักเลงไม่เป็นมันก็ใช้ไม่ได้ มันต้องหัดเป็นนักเลงกับเขามั่ง แต่ว่ายังไม่ได้ฝึกหัดลักขโมยอะไร พอดีจังหวะมันเหมาะเข้า หลวงลุงที่เคยเฆี่ยนเคยตีกันคราวก่อนนี้แหละท่านไปอยู่ปีนัง แล้วก็กลับมา

ตอนกลับมา เล่าตกไปหน่อย ไปพบกับหลวงลุงอีกระยะหนึ่งตอนหลังนี้ ตอนเรียนชั้น ม. ๓ นี้ คือว่ากลับบ้านเพื่อจะไปเอาสตางค์นี่ ทีนี้ไปแวะที่วัดคูหาสวรรค์ฝนมันตก เลยก็ขึ้นไปที่ท่านพักไปเจอพอดี พอเจอกันก็เข้าไปกราบตัวสั่นงันงก ท่านก็ถามว่าทำไมตัวสั่น บอกว่ากลัว กลัวหลวงลุง ถามว่ากูไม่ใช่เสือนี่ กลัวอะไร ว่าตีเจ็บนัก กลัว ท่านบอกว่า ฮื้อ ไม่ต้องกลัว กูไม่ตีแล้วเวลานี้ เลยก็คืนนั้นก็พักกับท่าน ท่านเอาลงไปอาบน้ำตักน้ำอาบเองรดตั้งแต่หัวถูสบู่ให้ ถูพลางก็พูดพลางว่า เออ กูไม่ได้อาบน้ำให้มึงหลายปีแล้ว ว่าอย่างงั้น แล้วก็อาบน้ำให้เรียบร้อยแล้วก็เลยนอนที่นั่น รุ่งเช้าขึ้นจะไปบ้าน ท่านถามว่าจะไปทำอะไร บอกว่าไปขอสตางค์ ฮื้อไม่ต้องไป เอาสตางค์ที่นี่ก็แล้วกัน เดินไปเปิดหีบไม้ที่เก็บสตางค์ ให้หยิบเอาตามใจชอบ อาตมาหยิบเอาเท่าไหร่โยมรู้ไหม หยิบเอา ๒ บาทเท่านั้นเอง ท่านหัวเราะยิ้ม ถามว่าเอาเท่านั้นรึ บอกว่าเอาเท่านี้ก็พอแล้ว อ้ายนิสัยเกรงใจคนนี่มันมีมาตั้งแต่เด็กๆ ความจริงเอามาสัก ๒๐ บาท ท่านก็ไม่ว่าอะไร แต่ก็ไม่เอา เอา ๒ บาทเท่านั้นเอง แล้วก็เดินกลับไปเรียน ได้เท่านั้นพบกันในตอนนั้น.

แล้วต่อมาเมื่อออกมาอยู่บ้านนี้ ท่านกลับมาถึงพัทลุงท่านก็สืบถามว่า เออ! มันไปไหน โยมผู้หญิงไปหาท่านบอกว่าอยู่บ้าน ไถนาเก็บข้าวอะไรเสร็จแล้วก็อยู่บ้าน

เอ้อ ไม่ได้ขืนปล่อยไว้มันจะเสียคนเอามาให้กูเลยต้องพาไปหาท่าน ท่านก็เลยพาเตลิดเปิดเปิงไปปีนังโน่นแน่ะ เวลาจะไปปีนังนี่โยมผู้ชายกำลังป่วย ท่านก็ไม่อยากให้ไป อยากให้อยู่บ้านช่วยกันทำไร่ไถนาไปตามเรื่อง แต่ว่าหลวงลุงก็ไม่ยอม ท่านนึกว่าขืนอยู่มันจะเสียคน มันจะเป็นโจรเป็นผู้ร้าย จะเป็นขโมยกับเขาด้วย รู้ไหม มันต้องเป็นแน่ ๆ ละ เพราะว่าถ้าไม่เป็นรักษาทรัพย์ไม่ได้ เพื่อนฝูงต้องชักจูงให้ไปลักไปขโมย มันล่อแหลม ท่านเลยเอาไปเสียเลย พาไปปีนัง ความจริงจะให้ไปเรียนต่อ แต่ว่าเมื่อไปถึงแล้วไม่สะดวกในการจะเข้าเรียน ก็เลยอยู่วัด ทำกับข้าวถวายพระอะไรไปตามเรื่องอยู่ไปสักพัก ๒-๓ เดือน ท่านก็ว่า เออ! อยู่เฉย ๆ ไม่ได้เรื่องอะไร ไปเรียนไปทำงานที่โรงงานฟิตเครื่องยนต์เถอะ จะได้มีความรู้เรื่องรถยนต์กลับบ้านไปจะได้ขับรถอะไรกับเขามั่ง ท่านคิดว่าอย่างนั้นไปก็ไป ไปทำงานในโรงงานซ่อมรถยนต์ที่เป็นของพวกแขก กินข้าวกับเขาทำงานกับเขา สตางค์ไม่ได้หรอก ให้ทานเล็ก ๆ น้อย ๆ เรียกว่าค่ากาแฟน้ำชาทำไปสักเดือนหนึ่งมันเกิดอาการไม่สบายบวมที่เท้า บวมเท้าบวมมือ บวมหน้าต้องไปรักษากินยา. ยาโกคิดชาวจังหวัดตรังไปเป็นหมออยู่ที่นั่น ช่วยรักษาจนหาย ไปทำอีก ทำอีกเป็นอีก เอ้า รักษาหาย ไปทำอีก ถึงสามหน สามครั้งก็นึกว่าวาสนาบารมีมันไม่เหมาะกับเป็นคนขับรถยนต์แล้ว เป็นสารถีแบบนั้นมันไม่ได้ เรียนเครื่องยนต์กลไกกับเขาไม่ได้แล้วเลิก ไม่เรียนออก เลยไม่ไปทำงาน. ทีนี้ก็มีคนมาชวนบอกว่าไปภูเก็ตดีกว่า มีความรู้ขนาด ม. ๓ นี้หางานทำได้ ที่โน่นคนเขาไม่ชอบทำราชการ เขาชอบทำเหมืองแร่เลยก็ไปเสนอความคิดกับหลวงลุง ท่านบอกว่า เออไปก็ได้เลยชวนเพื่อนอีกคนหนึ่งชื่อนายปาน อาตมานี่มันชื่อปั่น แล้วก็เพื่อนคนนั้นชื่อ ปาน เวลาไปไหนไปกันสองคนละก็มักมีเพื่อนชื่อตัว ป. ทุกที เวลาจะมาเรียนหนังสือนครฯ ก็มากับเพื่อน ชื่อ เป้ง ป. ด้วยกันเหมือนกัน. ทีนี้ก็ไปลา ท่านก็บอกว่าไปได้ ก็เลยไป ไปนี่ท่านให้เงิน ๑๐ บาท ๒ คน คนละ ๑๐ บาท เสียค่าเรือ ๘ บาท เวลาขึ้นฝั่งเหลือ ๒ บาท ๒ บาท

เสียค่าเรือข้ามฝั่งขึ้นไปบนฝั่งอีก รวมความว่าไปขึ้นภูเก็ตนี่ไม่มีสตางค์ติดตัวไปเลย เสียค่าเรือหมด เพราะท่านให้ไปคนละ ๑๐ บาทเท่านั้น แต่ว่าคนที่พาไปนี้เขาช่วยเหลือไปฝากไว้ที่บ้าน คนนั้นเป็นชาวกระบี่ ชื่อนายชวน ภรรยาแกชื่อแม่เฮียบ ทำงานเป็นนักการศาลที่ภูเก็ตสองคนเท่านั้นไม่มีลูกมีเต้าก็พาไปอยู่

อาตมานี่มันมีนิสัยอยู่อย่างหนึ่ง คือเป็นคนไม่ขี้เกียจอยู่บ้านใครนี่ใครเขาไม่รังเกียจหรอกเพราะขยัน ไปอยู่บ้านนี้ตื่นแต่เช้าไปหาบน้ำให้เขา น้ำนั้นอยู่ที่วัดมงคลนิมิตรบ้านอยู่อีกถนนหนึ่ง เดินทางจากบ้านไปถึงวัด บ่อน้ำนี่ประมาณ ๒๐๐ เมตร เช้ามืดเอาปี๊ปไปหาบน้ำมาให้เขาใส่โอ่งเต็มมันจะกี่หาบก็ตามใจใส่ให้มันเต็ม ไม้ฟืนมีผ่าให้เขา กวาดบ้านให้เขาไม่อยู่นิ่ง เจ้าของบ้านก็พอใจ ให้กินข้าวกินน้ำสะดวกสบายอยู่มาได้สัก ๗ วัน เจ้าของบ้านก็คงนึกว่ามันจะไม่ไหว เลี้ยงคน ๒ คน นี่มันจะไม่ไหวภูเก็ตนี่อาหารมันแพง หางานให้ทำเถอะ เลยก็หางานให้หางานก็คืองานกรรมกรที่เหมืองแร่เจ้าฟ้า เขาเรียกว่าบางอะไรสมัยนั้น เดี๋ยวนี้เขาเรียกเหมืองเจ้าฟ้า ของหลวงอนุภาษภูเก็ต เข้าไปทำงานที่นั่นไม่เคยทำงานเหมืองแร่ทำไม่เป็น พอไปถึงจับจอบโกยดิน เขาก็เห็นแล้วว่าทำไม่เป็น เมื่อทำไม่เป็น หัวหน้างานที่เรียกว่ากั้งเฒ่าหัวหน้าเขาบอกว่า โบ้ยต่า ลื้อขื่อกงซี้ บอกเป็นภาษาจีนว่าขื่อกงซี้ ๆ ก็นึกว่าให้ไปนอนเสีย ไม่ต้องทำละ พวกเรา ๒ คนก็กลับมานอนเสียที่กงสี นอนเฉย พอตอนเที่ยงเพื่อนฝูงเลิกงานกลับมา อ้า ยังนอนอยู่อีกรึ อ้าวเขาบอกให้มานอนนี่ ก็ขื่อกงซี้นี้ บอกว่าไม่ใช่ขื่อกงซี้นะ ก็คือเขาบอกให้กลับบ้านไม่ให้งานทำ อ้าว แล้วกัน! แล้วเวลาจะไปทำงานนี่ซื้อปลากระป๋องไป ๒ กระป๋อง เปิด ๑ กระป๋องแล้ว น้ำซีอิ๊ว ๑ ขวด ก็เปิดแล้ว เอ้ ไม่ให้ทำงานจะทำไง อ้ายปลาก็เปิดแล้ว กินก็ยังไม่หมดจะทำยังไง เลยให้เพื่อนกรรมกรที่ไม่รู้จักนั่นน่ะเอาไว้ เรากลับแล้วก็กลับมาบ้านนั้นอีก พร้อมด้วยปลา ๑ กระป๋อง อ้าย ๑ ขวดน่ะให้เขาเสียด้วย อาตมาพักกับเขาต่อไปอีก พักอยู่อีก ๗ วัน แม่น้าคนนั้นแกก็ขยันหางานให้ หาให้

ก็กรรมกรทุกที เลยก็หาให้อีก เขามีการถมภูเขา กักน้ำเพื่อจะเอาไปทำเหมืองแร่ ถมที่บางวาด อำเภอกะทู้ งานนี้คืองานหาบดิน หาบดินไปถมภูเขา ว่าอย่างนั้นเถอะ ไม่มีเครื่องมือนี่สมัยนั้น. เออ อ้ายนี่พอทำได้ เลยเข้าไปทำแต่ว่าเมื่อหาบดินครั้งแรก นี่หาบไปแล้วเทไม่เป็น เขาหาบไปถึง เขากระดิกพื้บ เทลงไปเลย ไม่ต้องวางหาบ แล้วเททีละบุ้งกี๋ หัวหน้างานบอกว่าไม่ได้ ทำอย่างนั้นไม่ได้ ต้องเททันที. เอ มันเทไม่เป็นนี่ เอ้าหัด เวลาหัดไม้หาบมันตีหัวเอาบ่อย ๆ เพราะไม่ชำนาญ แต่ว่าหัดจนเป็น ทำได้. แต่ว่าทีนี้ทำไปจนถึงวันที่สองที่สามที่บ่ามันเกิดการด้านมันบวมขึ้นมาเชียว เพราะไม่เคยหาบของหนักอย่างนั้น บวมสูงขึ้นมาตั้งคานหาบไม่ได้ มันปวด แต่ว่าก็ต้องไปหาบ ไม่หาบมันก็ไม่ได้อะไรกินซิ ต้องหาบปวดก็ต้องหาบ.

ทีนี้เอาตัวรอดอย่างไร ทำให้กรรมกรอื่นเกิดเห็นอกเห็นใจอย่างไร อันนี้ความรู้ช่วยตัวได้ จำไว้เถอะ ไปบอกลูกบอกหลาน ความรู้ช่วยตัวเพราะอ่านหนังสือมากนี่อยู่ที่ไหนชอบอ่านหนังสือ แต่ทีนี้พอไปถึงวางบุ้งกี๋ปุ๊บ เล่าเรื่องอะไรให้พวกโกยดินฟัง เล่าไม่จบหรอกเขาให้หาบหาบต่อเดี๋ยวก็มาวางหาบ เล่าต่อ พวกนั้นมันสงสาร มันใส่ดินน้อย ๆ มันไม่แกล้ง. อ้ายพวกโกยดินนี้ ถ้ามันแกล้งแล้ว หาบไม่ไหวหรอก มันโกยจนพูนสูง แล้วหาบไม่ไหวจริง ๆ แต่ว่ามันไม่ใส่มาก เล่านิทานให้ให้มันฟัง พอตอนกลางวันเที่ยงหยุดกินข้าวเสร็จแล้ว อาตมาไปพักใต้ต้นไม้ กรรมกรหาบดินต้องมานั่งล้อมเป็นวงเลย อาจารย์จะสอนธรรมแล้วเล่านิทาน มาถึงเล่านิทานบ้านนั้นนิทานเมืองนี้ มีไทยอิสลามอยู่หลายคน ไม่รู้เรื่องศาสนาของตัวอาตมาเคยอ่านเรื่องพระนาบีมหะหมัด แล้วบอกว่า เฮ้อพวกเราอิสลามวันนี้จะพูดเรื่องพระนาบีให้ฟังกัน แหม มากันใหญ่เลย เล่าเรื่องพระนาบีว่าเกิดอย่างไรมาอย่างไร เลยเชียร์กันว่าอย่างนี้ ต้องเป็นอิสลามถึงจะดี มันจะชวนให้ไปเข้าแขกให้ได้ บอกว่าไม่ได้เป็นพุทธ เป็นไม่ได้อิสลาม. เล่าให้ฟัง: วิชาความรู้ที่ได้อ่านหนังสือไว้นี่ช่วยตัวได้มาก ด้วยการสนทนาเล่าเรื่อง กลางคืนก็เหมือนกันนอนในกงสีมัน

หนาวเยือกเย็นฝนตก ฤดูฝนนี่ ๒ คนต้องนอนใกล้กันเอาผ้าผืนเดียวคลุมห่มกันเป็นการใหญ่แล้วก็นอนใกล้กองไฟ มันค่อยอุ่นใจหน่อย ทำไปๆ เพื่อนคนที่ไปด้วยนั้น เกิดไม่สบายเป็นไข้ ขาแข็งไปข้างหนึ่ง ต้องหามส่งโรงพยาบาล แล้วผลที่สุด ต้องส่งกลับบ้าน เดี๋ยวนี้ออกบำนาญแล้วเป็นครูใหญ่ เพื่อนคนนี้ไปสอนอยู่ที่โรงเรียน ตำบลไทรบุรี อาตมาไปทอดกฐินสร้างโรงเรียนไว้หลังหนึ่ง เมื่อหลายปีมาแล้วที่นั่น เพื่อนเป็นครูใหญ่ที่นั่น. ทีนี้เพื่อนก็กลับเสียอาตมาอยู่คนเดียว เมื่ออยู่ไปจนเขาถมดินเต็มบริเวณเลยหมดงาน ไปไหนล่ะ อาตมานี่มันชอบวัดภูเก็ตก็ไปวัดซิ ไปอยู่ที่วัดเหนือวักขจรรังสรรค์ มีพระชาวนครฯ ชื่อท่านเทียบ อยู่ในโบสถ์เลยไปฝากเนื้อฝากตัวเป็นศิษย์ของท่าน ตื่นเช้ากวาดโบสถ์ กวาดบริเวณโบสถ์ตักน้ำใส่โอ่ง จัดที่ฉันเรียบร้อย ท่านก็สงสาร อยู่กัน เวลากินอาหารเสร็จแล้วว่างอ่านหนังสือธรรมะ หนังสือของท่านมีอ่านทั้งนั้น พุทธประวัติ นวโกวาท แม้คำขานนาค ไม่คิดจะบวชก็ท่องเล่นๆ เอสาหํ ฯลฯ นี่ท่องตั้งแต่ไม่คิดจะบวชนั่น ท่องไว้ก่อนเล่นๆ เท่านั้น อยู่เปล่าทำไม ท่องไปเรื่อยๆ แล้วถ้ามีเวลาว่างก็ไปสโมสรเจ๊ก อ่านหนังสือพิมพ์ เขามีหนังสือพิมพ์หลายๆ ฉบับก็ไปอ่านกับเขาที่นั่น ไม่ชอบไปเที่ยว ดูหนังดูละครนี่นานๆ ไปดูสักที อยู่ภูเก็ตนี่ไม่ดูคืนแรกของโปรแกรมคืนสุดท้ายละก็ไปละเพราะคนมันน้อยนั่งสบายดี ไปดูกับเขาบ้าง. การเที่ยวเตร่ในเรื่องเหลวไหลคุยได้ว่า ไม่เคย ไม่มี เพื่อนชวนไปเที่ยวสนุก ไม่ไป ไม่เอา บอกอย่างนั้นเราไม่ชอบ เดี๋ยวมันจะเกิดยุ่งเป็นโรค เป็นภัย ขายหน้ามนุษย์ทั้งหลายแต่ว่าชอบอ่านหนังสือ ชอบอยู่กับพระกับเจ้าอยู่ที่วัดนั้น มีงานว่างที่ไหนก็ไปทำคราวหนึ่งไปของานเขาทำ งานที่แผนกสุขาภิบาล เขาบอกว่างานไม่มี มีแต่งานโกยขยะขึ้นรถบรรทุกขยะ ฮีเอา พรุ่งนี้มาทำได้แต่ว่าเกณฑ์ชะตามันยังไม่ถึงนั้น พอว่าไปหางานเทขยะ โกยขยะได้แล้วนี่ กลับไปถึงวัด ก็มีคนมาบอกว่าอย่าไปโกยขยะเลยมันสกปรก ไปทำงานที่สวนยางดีกว่า ถางหญ้าดายหญ้า เลยไม่ต้องโกยขยะ

ยังเสียใจอยู่ที่ไม่ได้โกยขยะ ถ้าได้โกยสักหน่อยก็จะดีเหมือนกันแหละ จะได้เขียนไว้ในประวัติว่า เจ้าคุณปัญญานี่เคยโกยขยะสุขาภิบาลมาแล้ว แต่นี่มันไม่ทันได้โกยเลยมันขาดไปหน่อย. ทีนี้ก็ไปทำงานสวนยาง สวนยางนี่เป็นของพระพิทักษ์ชินประชาเจ้าของสวนอยู่บางมั่วภูเก็ตนั่นแหละ ไปทำก็ถางหญ้า วันละ ๙๐ สตางค์ กินของเราเองต้องหาข้าวสารไปหุงกิน ทำกัน ก็ไปทำกับเขาทำไปได้ประมาณสัก ๒ เดือน วันหนึ่งมันถางหญ้าเพลินหญ้าคามันมาก มีดยาวเป็นของอเหมือนเคียว ถางเพลินไป เลยตัดต้นยางต้นเท่านิ้วก้อยนี้ขาดไป ๕ ต้น พอขาดไป ๕ ต้น เขาปรับต้นละ ๑ บาท นึกในใจว่ากูมันแย่วันละ ๙๐ สตางค์นี่ ปรับไป ๕ บาท ต้นละ ๑ บาทนี่มันก็ ๕ บาทเข้าไปแล้ว เราจะเอาเงินที่ไหนเสียค่าปรับก็ต้องหักเรื่อยไป เลยเห็นว่ามันไม่ยุติธรรม เพราะว่าเราก็ไม่ได้แกล้งตัดอย่างนั้น จะเอาแพงอย่างนั้นมันไม่ยุติธรรม นึกในใจว่าไม่ไหว ออกดีกว่า ลาออก. ลาออกก็กลายเป็นคนว่างงานไปอยู่วัดขจรต่อไป น้าหลวงเทียบก็ยังใจดีอยู่ ตอนหลังเมื่อบวชแล้วนี่ก็อยากจะไปกราบ แต่ว่าพอไปถึงได้ข่าวว่าตายเสียแล้ว ก็เลยไม่ได้กราบท่าน. ทีนี้ก็ไปอยู่ที่วัดอีก อยู่วัดต่อมา ก็ไปทำงานเหมืองแร่ฝรั่ง ก็ไม่ไปทำสมงเสมียนอะไรกับเขาหรอก เป็นกรรมกร เขาเรียกว่า งานจั๊บกัง จั๊บกังนี่แปลว่างาน ๑๐ อย่าง งานจิปาถะ เดี๋ยวไปโกยดิน เดี๋ยวไปขุดท่อไปยกอ้ายนั่น ยกอ้ายนี่ งานจั๊บกัง คนหัวหน้างานเป็นคนจีน แต่ว่าก็ใจดี ไม่ดุ ไม่ร้าย ทำงานนี้อยู่อีกประมาณ ๒ เดือน ว่างงานอีกแล้ว งานไม่มีเป็นกรรมกรเรื่อยไป มาอยู่วัดอีก

สู่เพศพรหมจรรย์

ประวัติที่ท่านเล่าเองเนื่องในโอกาสอายุครบ ๕ รอบ

ทีนี้เกณฑ์ชะตาชักจะดีแล้ว วันหนึ่งมีพระชื่อสมุห์ข้อง ท่านสิ้นบุญไปแล้ว มาบอกว่าปั่นเอ้ย! ไปเมืองระนองไหม. ท่านพระครูท่านต้องการเอาเด็กไปเป็นครู อ้า เกณฑ์ชะตา ท่ามันจะดีแล้วคราวนี้ จะได้ไม่ต้องเป็นกรรมกรแล้วจะได้ไปเป็นครูกับเขาเสียที อาตมาบอกว่าเอาครับ ท่านก็เลยพาไปหาท่านพระครูพิพัฒน์สมาจารย์ เวลานั้นเป็นเจ้าคณะอำเภอกะทู้ ภูเก็ต เวลานี้เป็นเจ้าคณะจังหวัดระนองยังอยู่ เจ้าคุณระนังควินัย ยังอยู่เดี๋ยวนี้ พาไปฝากเนื้อฝากตัว ให้ไปด้วย มีพระเณรในวัดชจรบอกว่า ไปก็อยู่ไม่ได้ ท่านพระครูท่านเข้มงวดกวดขัน ท่านตื่นแต่เช้า เราตื่นไม่ทันท่านด่า อ้อ! ไม่ลำบาก อย่างนี้รู้แล้วมันทำง่าย ท่านตื่นเช้าเราตื่นก่อนท่านอีก ให้ท่านเห็นว่าเรามันขนาดไหนเหมือนกัน แล้วก็เลยบอกอั๊วจะอยู่ให้ดู เลยก็ไป. คราวนี้เมื่อไปแล้ว ท่านบอกว่าเดี๋ยวก่อน ฉันจะไปปีนัง ๗ วัน กลับมา บอกว่าวันนั้นให้มาพบนาวันนั้นไปนั่งอยู่วัดนั้น วัดที่ท่านอยู่ แต่เช้าเพื่อรอพบอย่าให้มัน

สาย ให้ท่านเห็นว่าเอาใจใส่ พอตอนท่านออกมาก็เจอกัน เออ พรุ่งนี้จะฉลองครัว ช่วยกวาดครัวหน่อย ตักน้ำใส่โอ่ง เก็บถ้วยมาเรียงเป็นถาด ๆ ทำคนเดียว ตักน้ำใส่โอ่ง ๕ โอ่ง แหม บ่อภูเก็ตนี่มันลำบากนา โยมไม่เห็น น้ำมันลึก กว่าจะได้นี่มันลำบาก ตักเต็มโอ่ง ตักเสร็จแล้วเอาถ้วยมาใส่ถาด วางไว้คนจะได้เอามาใส่อาหาร. ใส่ไว้ ๔๐ ถาด วางไว้เรียบร้อย เสร็จแล้วมาเรียนท่านว่าเรียบร้อย ครับผม ไปดูว่าอ้า ใช้ได้ แล้วนอนไหนล่ะ บอกว่านอนวัดเหนือ พรุ่งนี้มาแต่เช้านา อาตมามาถึงวัดท่านยังไม่ตื่นเลย มานั่งหัวบันไดแล้ว พอตื่นเปิดประตูมาฮึมาแล้วรึชอบใจ บอกว่าขยันดี มาถึงจัดงานจัดการ วางสำรับใส่กับข้าวอะไรเลี้ยงพระ เลี้ยงชาวบ้าน เขาเลี้ยงเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงรับประทาน รับประทานเสร็จแล้วล้างกันเป็นงานใหญ่ ตั้งหลายชั่วโมง ล้างเสร็จเก็บเข้าที่เรียบร้อยตามเดิม เสร็จแล้วไปรายงานบอกว่าทำเสร็จแล้ว ท่านไปดูอีก เออ เรียบร้อย พรุ่งนี้ลงเรือไประนองด้วยกัน ท่านเสียค่าเรือให้ ก็เลยไปลงเรือ ลงเรือไประนอง เวลานั้นจำได้ว่า เป็นเดือนพฤษภาคม เดือน ๖ ข้างแรม ลมแรง คลื่นแรง พอลงเรือออกจากอ่าวภูเก็ตเท่านั้นแหละ มันถูกคลื่นใหญ่เลย เมาไม่ได้ส่ำ ไม่ได้กินอาหารในเรือ ไปขึ้นฝั่งระนองแล้วก็เมาลูกคลื่นไปหลายวัน พอไปถึงวัดก็อยู่เป็นศิษย์วัด เพราะจะไปเป็นครู. ท่านอาจารย์ก็เลยเรียกว่าครูตลอดเวลา ครูกวาดขยะ ครูเทกระโถน ครูถางหญ้า แหมครูนี่มันแย่ ยังไม่ได้เป็นครู แต่ว่า เรียกว่าครู แต่ว่าใช้เสียทุกอย่าง ทำทุกอย่างเรียบร้อย ตื่นเช้าทุกวัน ตื่นก่อนท่าน ไปถูกุฏิก่อนแต่ท่านยังไม่ตื่น ถูแล้ว พอตื่นก็เกลี้ยงเลย กะโถนสะอาด ปัดกวาดเรียบร้อย นิสัยมันเป็นอย่างนั้น ถือหลักเกณฑ์ไว้ในใจ ไปอยู่ไหนไม่ให้เขาเดือดร้อน ทำงานทำไป ๆ ก็ยังไม่ได้เป็นครู. วันหนึ่งกินอาหารกลางวัน เลี้ยงเพลเสร็จแล้ว ท่านก็ถามว่า ครูบวชเณรเอาไหม? ถามมาเฉย ๆ ไม่มีปี่มีขลุ่ยอะไร ถามว่าบวชเณรเอาไหม? เวลานั้นอายุมัน ๑๘ แล้ว บอกว่าเอาครับ โกนหัวเดี๋ยวนี้เลย โกนหัวเลย. เคราะห์ดีที่ได้ท่องไว้ก่อนนา ถ้าไม่ท่องไว้ก่อนละ

มันจะแย่นา นี่ได้ท่องไว้เล่น ๆ ไว้ก่อนแล้ว พอบอกว่าเอาไหม เอาเลยไปโกนหัว โกนหัวบวชนุ่งผ้าขาว ไม่มีใครในกระบวน มีแม่ชี ๒ คนเท่านั้น แม่ชีน่ะคนหนึ่ง แก่ อายุ ๘๐ ชื่อ แม่นวล แล้วลูกแม่ชีนวลอีกคนเป็นแม่ชีเหมือนกัน นั่นแหละ กระบวนแห่ เรียกว่าเข้าโบสถ์ไม่ได้เวียนรอบโบสถ์อะไร เข้าไปในโบสถ์ แต่นี่เพื่อนคนหนึ่ง มีสายสร้อยห้อยคอ บอกว่า เฮ้ย นาคคอเปล่า เอาสายสร้อยแขวนหน่อย เฮ้ย จะบวชแล้วจะไปแขวนทำไม แขวนหน่อย ๆ เลยให้สายสร้อยแขวนเสียสายหนึ่ง ความจริงไม่เคยแขวนสายสร้อยกับเขา ตั้งแต่เด็ก ๆ มาก็ไม่ค่อยชอบใช้ ถ้าเขาให้นุ่งผ้าใหม่นี้ ต้องพับไว้ใต้ที่นอนให้มันยู่ยี่เสียก่อน จึงเอาไปนุ่ง มันเป็นอย่างนี้ มันแปลกมนุษย์อยู่หน่อยเรื่องนี้ คือไม่ชอบใช้ของใหม่ ๆ กับเขาเลยเขาแขวนสายสร้อยประเดี๋ยวเดียว แล้วก็เข้าบวช บวชแล้วก็อยู่วัดนั้น.

ในพรรษานั้นแหละ ครูใหญ่ลาออก ก็เลยได้เป็นครู ความจริงเป็นครูนี่ก็เคยนึกตั้งแต่เมื่อเด็ก ๆ เคยนึกว่าแหม เราโตขึ้น ต้องเป็นครู ทำไมจึงได้นึกอย่างนั้น เพราะว่าเห็นครูไม่ถูกตีมือ ไม่ถูกดุมันสบายนึกในใจอย่างนั้น นึกว่า กูโตขึ้นต้องเป็นครู เลยได้เป็น เป็นครูใหญ่ เป็นครูน้อย เป็นภารโรงด้วยในตัว แล้วโรงเรียนก็ไม่น่าพิสมัยอะไร เป็นโรงมุงจากฝากั้นไม่มี มีลูกกรงตีห่าง ๆ ไม่ให้วัวเข้าไปได้เท่านั้นเอง มีเด็ก ๓ ชั้น ป. ๑-๒-๓ รวมแล้ว ๓๔ คน ก็ต้องวิ่งสอน สอนชั้นนั้นนิด สอนชั้นนี้หน่อย วิ่งกันอยู่ในห้องแคบนิดเดียว สอนโรงเรียนไป เรียนนักธรรมไปด้วย ปีนั้นสอบนักธรรมตก เพราะว่ายุ่งกับสอนเด็ก ไปสอนนักธรรมตรีไม่ได้ ปีหน้าเรียนใหม่ สอนเด็กไปด้วย เรียนด้วย ทีนี้ก็สอบนักธรรมตรีได้ สอบได้ ทีนี้เอาดีเลย ได้ที่ ๑ เวลาที่ได้ที่ ๑ นี้ หนึ่งทั้งมณฑลภูเก็ต พระชาวภูเก็ตองค์หนึ่ง ชื่อพระแวว ได้ที่ ๑ เหมือนกัน แต่ว่าแพ้อาตมาตรงไหน ตรงกระทู้นี่เองเขาเอากระทู้มาอ่าน รางวัลที่ ๑ มี ๒ องค์ เลยให้เอากระทู้มาอ่าน อ่านก็สู้อาตมาไม่ได้ เขาให้แต่งกระทู้ว่า *น สิยา โลกวฑฺฒโน อย่าเป็นคนรกโลก* นี่อาตมา

แต่งเสียสวยเลย พอเอามาอ่านแล้ว เจ้าคุณเนกขัมมุนี เจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ เป็นแม่กอง บอกว่า ฮื้อ ต้องให้องค์นี้กระทู้เขาแต่งดีมาก เลยได้ที่ ๑ ได้รับรางวัล นาฬิกาตั้งเรือนหนึ่ง ของพระยาอมรศักดิ์ประสิทธิ์ (พ่วง บุนนาค) เป็นเจ้าเมือง ภูเก็ตเวลานั้น ผ้าไตร ๑ ไตร กับนาฬิกา ๑ เรือน ก็เป็นเรื่องภูมิใจว่าได้รางวัล.

ทีนี้ก็อยู่ที่ระนอง ตอนเป็นครูอยู่ ก็พอดีอายุครบบวช ๒๐ ปี คุณโยม ผู้หญิงสั่งไว้ บอกว่าไปไหนแม่ไม่ว่าแต่อายุครบบวชต้องกลับบ้าน ก็มาบ้านบวช นึกถึงคำสั่งนี้อยู่ตลอดเวลา ว่าอายุ ๒๐ ต้องไปบวชให้แม่. ที่บวชเป็นสามเณรนี้ ไม่คิด ไม่เข้าบัญชี แต่ต้องไปบวชพระให้แม่ เลยไปลาอาจารย์ บอกว่าจะต้องไป บวชแล้ว งานครูไม่ลาออก เพราะคิดว่าจะกลับมาอีก แต่ว่า ขอให้โยมฟังต่อไป...

พอไปถึงบ้านที่พัทลุงได้ ๕ วัน ก็บวชพระเลย ไม่ได้มีงานอะไรหรูหรา ตามแบบที่เขาทำ เมืองพัทลุงนี่ถ้าบวชลูกนี่มันใหญ่ อย่างน้อยต้องล้มวัวตัวหนึ่ง ต้องมีเหล้าเถื่อนสัก ๒-๓ ไห ถึงจะมีชื่อเสียง. ความจริงโยมนี่ก็ชอบอย่างนั้น แต่ ว่าตอนหลังโยมก็ไม่ชอบ เลยไม่มีอะไร บวชง่าย ๆ บวชเสร็จแล้วคิดว่าจะกลับ ระนอง แต่เพื่อนที่ชื่อแป้น นี่ เราเห็นเก็บข้าวเก็บของ จัดเนื้อจัดตัวอยู่ ถามว่า ไปไหนนี่ จะไปนครฯ พรุ่งนี้ อ้าวไปด้วย นึกขึ้นมาอย่างนั้นเองแหละ จะไปด้วย. อ้าวไปทำไม ก็เราไปทำไมล่ะ ไปเรียนหนังสือ ผมก็ไปเรียนด้วยซิ; ไปไม่ได้ ไม่มี ที่จะอยู่ ก็ช่างมันเถอะไปก็แล้วกัน เลยก็เขียน จ.ม.ไปทางระนองว่าลาออก ไม่ เอาแล้ว จะไปเรียนหนังสือเมืองนครฯ จะไปเรียนบาลี ก็เลยมานครฯมาทั้ง ๆ ที่ ไม่รู้ว่าจะมีที่ซุกหัวหรือไม่ มาถึงก็ไม่มีที่จริง ๆ ในวัดหน้าพระธาตุนั้นไม่มีที่นอน แล้ว ก็เที่ยวเดินหา เดินไปเดินมามีกุฏิอยู่หลังหนึ่ง ข้างบนมีคนอยู่ แต่ห้องระเบียง ไม่มีคน มันเล็กเหลือเกินห้องระเบียงนั้น อาตมานอนนี่เท้าจดฝาโน้น หัวชนฝานี้ พอดี ถ้าจะกางแขนอย่างนี้ไม่ได้ ห้องมันแคบ กางได้เพียงแค่นี้เท่านั้นเอง แล้วก็ นอนอยู่ในห้องนั้น อาตมาอยู่ในห้องนั้น ๒ ปี เพื่อนที่มีที่อยู่นั้นย้าย ๓ ครั้ง

เดี๋ยวย้าย ๆ อาตมาไม่ย้าย อยู่มันในห้องน้อยนั่นแหละ ข้างบน สามเณรอยู่ พระอยู่ข้างล่าง เณรโค่งอยู่ข้างบน ชื่อสามเณรเรียบ เวลานี้ก็อายุคราวกัน ความจริงเรียนมาด้วยกัน แต่แกไม่ได้บวชเท่านั้น กวาดขี้ทรายใส่ทุกที กวาดให้มันลงในห้องอาตมาทุกที เฉยไม่รู้ไม่ชี้ช่างเขาเถอะ กวาดก็กวาดไป เรามันไม่สนใจ เรามาเรียนหนังสือก็เรียน เรียนนักธรรมโท ที่วัดหน้าพระธาตุได้ เรียนนักธรรมเอกได้ที่นั่น.

ตอนได้นักธรรมชั้นโทนี้ เริ่มเป็นนักเทศน์. การที่จะเริ่มเป็นนักเทศน์นั้นน่าขำ คือว่า ยังเทศน์กับเขาไม่เป็นหรอก แต่ว่าได้นักธรรมโทแล้วไปเรียนพระปาฏิโมกข์ให้ได้เพื่อสอบธรรมชั้นเอก มีพระองค์หนึ่งบอกว่าคุณท่องปาฏิโมกข์ไปท่องที่วัดปากนครดีกว่า วัดปากนครน่ะมันไม่ลำบากเรื่องบิณฑบาต ยืนแห่งเดียวคนมาใส่เต็มบาตร แล้วนอนท่องสบาย เลยไปที่นั่น. ทีนี้วันนั้นเป็นวันพระ ๘ ค่ำ ญาติโยมมากันหลาย อาตมาถามว่ามาทำไม มาฟังเทศน์ ใครเทศน์ ท่านแหละเทศน์ ฮื้อ เทศน์ไม่เป็น ฮึ ได้นักธรรมโทแล้ว มันต้องเทศน์ได้ เอ จะแย่นา บอกตัวเองว่ามันจะแย่นา เขาก็เกณฑ์ให้ขึ้นธรรมาสน์เทศน์. พอขึ้นนั่งบนธรรมาสน์จับพัดให้ศีล นี้มันสั่นเอาอย่างงี้เชียวละโยม มันสั่น สั่นจนธรรมาสน์ไหวเชียวนะ ฮื้อ ทำไมอย่างนั้น แต่ก็ให้ศีลได้ นะโม ตัสสะ ภควโต ก็ว่าไปได้ ให้ศีลเรียบร้อย แล้วก็เทศน์ ทั้ง ๆ ที่สั่นอย่างนั้นแหละ เทศน์ปรู๊ดไปเลย ไม่รู้ว่าว่าอะไร ว่าไปได้ ญาติโยมบอก ฮื้อ เทศน์คล่อง อือ ฉันไม่รู้ว่าจะเทศน์อะไร. เขาก็ฟังสนุกไปเลย; ครั้งแรก.

ทีนี้ต่อมา วันหนึ่งเขาหาพระเทศน์คู่ ที่วัดหน้าพระลาน วัดหน้าพระลานใกล้ ๆ แถวนั้น พระมหาพลอยถามว่า ปั่นไปเทศน์คู่กับเขาหน่อยได้ไหม? อ้ายเทศน์คู่นี้เทศน์อย่างไร บอกว่า ถามตอบกันซิ คนหนึ่งถาม คนหนึ่งตอบ. แล้วจะให้ผมตอบหรือผมถามล่ะ? ตอบ เอ้า ได้ถ้าอย่างนั้น ทีนี้ก็ไปเทศน์ พอถึงวันเทศน์

ฮื้อ เทศน์คู่มันต้องอารัมภกถา ต้องหน้าธรรมาสน์ เอว่าไงล่ะ เลยไปขอหนังสือคู่มือนักเทศน์มา เอามาอ่าน ฮื้อ ท่ามันจะว่าไม่ได้ มันเพิ่งหัดนี่ เขียนดีกว่า คัดใส่ใบลาน ไปถึงก็ว่าเพราะพริ้งไปอย่างงั้น เพราะคัดของเขาไปนี่ ไม่ได้ว่าปากเปล่าว่าได้เรียบร้อย ตอนลงก็ว่าอีก ก็คัดไปด้วย. ตอนต้นๆ ตอบมันไม่ยากอะไร เทศน์เรื่องบุญญกิริยาวัตถุสาม ทานศีลภาวนา องค์โน้นก็ถามว่า ทานคืออะไร ทานคือการให้ ก็ตอบไปอย่างงั้น มันจะยากอะไร เราเรียนมาแล้วนี่ ตอบคล่องไปเลย. อ้ายตอนขึ้นก็ดีตอนลงก็ดี คนชมว่า ฮู้ ท่านปั่นเทศน์ดี ความจริงตัวเองมันแย่ยังรู้ว่ามันไม่ได้ความอะไร. แต่ว่าที่เมืองนครนี่มันดีอย่างหนึ่ง นครศรีธรรมราชนี่โยมไม่เคยไป มีพระธาตุอยู่ รอบๆ พระธาตุนี้เขามีวิหารคด เรียกว่าระเบียง อ้ายระเบียงวิหารคดนี้มันเป็นที่ฝึกนักเทศน์ เพราะว่ามีธรรมาสน์มาก โยมตั้งธรรมาสน์ไว้ บางธรรมาสน์มีคนฟัง ๓ คนเท่านั้นเอง บางธรรมาสน์ ๕ คน บางธรรมาสน์ ๑๐ คน บางธรรมาสน์ ๒๐ คน นักเทศน์ใหม่ๆ ก็ไปเทศน์ธรรมาสน์ ๓ คนก่อน เรียกว่าฝึกไต่บันไดดาราอย่างนั้นแหละ ไต่บันไดดาราของการเป็นนักเทศน์. ไปเทศน์ธรรมาสน์ ชนิด ๓ คน ๕ คน ค่อยก้าวขึ้นไปโดยลำดับ แล้วไปเทศน์ธรรมาสน์ที่ติดกับองค์พระธาตุ ๓ ธรรมาสน์นั้นคนมาก. อาตมานี้ไม่ได้ไต่ลำดับอย่างนั้น เอาก็เอาขั้นใหญ่เลย ขึ้นยอดเลย ไปเทศน์ธรรมาสน์ติดเชิงพระธาตุด้านตะวันออก ทีนี้ไปเทศน์ธรรมาสน์เก่าโบราณขึ้นไปนั่งแล้ว ถือหนังสือไปอ่านก็ได้หนังสือแบบธรรมดานี่แหละ วันไหนคิดอะไรไม่ออกก็แบกหนังสือไปอ่าน ให้ฟังเพราะพริ้ง ใช้ได้.

ทีนี้ต่อมา เมื่อเขาฟังกันแพร่หลายขึ้น ในวันหนึ่งคนปฏิบัติงานรับใช้ท่านหญิงกลาง เขาเรียกท่านกลาง ณ นคร. บ้านท่านกลางนี้มีเทศน์ตลอดพรรษา องค์หนึ่งเทศน์ ๓ ครั้ง ยกที่หนึ่ง โยมนั้นมาฟังแล้วก็ชอบใจไปเล่าให้ท่านกลางฟัง ท่านกลางอยากฟัง ก็เลยต้องไปเทศน์ ทีนี้ก็ต้องปฏิภาณแล้ว มันก็เทศน์ได้คล่อง เพราะ

เทศน์หลายกัณฑ์แล้ว ไปถึง โอ้ย เทศน์ยากบ้านท่านกลางนี่ เทียนท่านเล่มแค่นี้. ถ้าเทศน์เทียนไม่หมดท่านว่าน้อยไป ถ้าเทียนหมดแล้ว เทศน์ไม่จบท่านว่ามากไป ว่าอย่างนั้น เทศน์ยาก. บอกว่าไม่เป็นไร เรามันเทศน์จบพอดีกับเทียนทุกที อาตมาเทศน์ให้จบพอดี. พอขึ้นเทศน์ก็ดูเทียนไปด้วย ว่าไปด้วย พอเทียนดับก็จบพอดี ท่านกลางชมว่า แหมเทศน์พอดี ๆ ให้พอดีกับเทียน ไม่ใช่เรื่องอะไร แล้วก็เทศน์ ๓ กัณฑ์ยกแล้วได้เทศน์บ่อย ๆ ทีนี้ค่อยเทศน์มากขึ้น ต่อมาก็ไปเทศน์ไกล ๆ ไปเทศน์ทางที่เขาเรียกว่าทางเหนือของเมืองนครฯ ทางทิศตะวันตกมีภูเขานั่น เขาเรียกว่าวังไทรคีรีกัน ดินดอน ท่าดี มีสวนทุเรียน สวนพลูเยอะไปเทศน์ไกลออกไป เทศน์อย่างนั้นก็เป็นนักเทศน์เรื่อยเวลาได้นักธรรมโท เรียนนักธรรมเอก ก็เป็นนักเทศน์เรื่อยมา เทศน์ไม่หยุด เทศน์เรื่อยไปในที่ต่าง ๆ เริ่มเป็นนักเทศน์อย่างนี้.

ต่อมา เมื่ออยู่เมืองนครฯ นี้ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ นี้ ต่อกับ ๗๖ นั่นน่ะ มีพระฝรั่งมาเมืองไทยองค์หนึ่งเวลานั้นชื่อพระโลกนาภ. มาถึงหนังสือพิมพ์ลงข่าวเกรียวกราว อาตมานี่มันเป็นคนชอบอะไรเกรียวกราวอยู่ในสมัยนั้น พออ่านเสร็จแล้วใจมันคิดขึ้นมาเชียว แหมต้องไปกับพระโลกนาถ. จะไปแผ่ศาสนา แต่ความจริงเป็นความคิดเด็ก ๆ. สมัยนั้นมันยังเด็กนี่ อายุมันเพียง ๒๑-๒๒ มันยังเด็กอยู่ไม่รู้อะไร อยากจะไป. เลยเที่ยวไปเดินพูดในวัดว่า เออ เรามันต้องไปคราวนี้แน่ ไปเผยแพร่ศาสนา ไปถึงกรุงโรมแน่ะ เดินไป ต้องไป. เพื่อนฝูงบางคนก็ว่า ฮื้ออย่าไปเลย แต่บางคนบอกว่าไปด้วย มันหลายองค์นี่ พระจะไปหลายองค์นี่ จะทำยังไง เอาสตางค์ที่ไหนเสียค่ารถไฟล่ะ จากนครฯ ถึงกรุงเทพฯ เวลานั้น ๑๐ กว่าบาทน่ะมันแพงนะ เงินล่ะทำยังไง. ก็บอกว่าไม่เป็นไร เดี๋ยวเรียกประชุมพระ ๓๐ องค์ ได้พระ ๓๐ องค์ แจกกระดาษองค์ละแผ่นเขียนตามคำบอกว่า อาตมากับเพื่อนฝูงอีก ๑๐ รูป จะเดินทางไปเผยแพร่ศาสนา ใบปลิวโฆษณาให้พระช่วยเขียน ๓๐ องค์

เขียน ๓๐ แผ่น เขียน ๓ ครั้ง ได้ ๙๐ แผ่นพอแล้ว แจกในเมือง เอาไปแจกแล้วก็นัดฟังเทศน์ เทศน์ใหญ่คืนนั้นเทศน์คู่ด้วย คนมาฟังกันอย่างมากมาย ได้ปัจจัยสำหรับเป็นค่าเดินทางพระ ๑๐ รูป แล้วพอวันรุ่งขึ้นก็เดินทาง ห่มจีวรคร่ำสะพายบาตร ไม่มีกลดจะแบก เดินจากวัดหน้าพระธาตุมาท่าวัง ไปสถานีรถไฟ เดินไม่ขึ้นรถ ให้คนอื่นตื่นเต้นหน่อย. ชาวบ้านก็เดินตามกันเป็นแถว พระจะไปเมืองนอกกันแล้ว ไปดูกันใหญ่เย็นวันนั้นโยมมา โยมผู้หญิงน่ะมาเลย โยมผู้ชายกำลังป่วยอยู่ มาถึง บอกว่าไปยังไง ไปเมืองนอกเมืองนามันไกล โยมผู้ชายก็ป่วยอยู่ แหมโยมจะไม่ให้ไป. อาตมาต้องเทศน์กับโยมก่อน เทศน์บอกว่าไปอย่างนี้ไปเพื่อศาสนา ไปทำงานเป็นประโยชน์ เทศน์ให้โยมฟัง โยมก็ยังไม่เห็นด้วยอยู่นั่นเองแต่ว่าไม่กล้าคัดค้าน. โยมมาเห็นด้วยตรงไหน? ตอนมาถึงสถานีรถไฟ เอาม้ามาตัวหนึ่ง อาตมาขึ้นยืนบนหลังม้าที่หลังสถานี ทั้งพระทั้งชาวบ้านเป็นจำนวนพันยืนกันเต็มไปหมด อาตมาขึ้นปาฐกถายืนพูดเรื่องการไปเผยแพร่ศาสนา. โยมบอกทีหลังว่า โยมสบายใจตรงนี้ สบายใจตรงที่เห็นลูกชายไปยืนพูดเท่านั้นเอง ใจมันสบายตรงนั้น เลยนึกว่านั่นลูกกูมายืนพูดอยู่บนนั้นนั่น แล้วก็เลยไม่ขัดคอ ไปก็ไปเถิด เพราะเห็นว่ามันเด่นอยู่ในหมู่คนเท่านั้น พ่อแม่ก็อย่างงั้นแหละ ธรรมดาพ่อใครแม่ใครก็เหมือนกันดีใจตรงนั้น. แล้วก็เลยออกเดินทางมาขึ้นรถไฟ จำได้ว่านายอำเภอเมืองมาด้วย เวลานั้นเป็นโยมไวยาวัจกร สั่งอาหารอะไรมา

ครั้งแรกไม่เคยเข้ากรุงเทพฯ ไม่รู้จะไปพักที่ไหนแต่ก็ได้โทรเลขมาที่คุณครูถัด พรหมมานพ ซึ่งเป็นญาติกันบอกว่าถึงกรุงเทพฯ เวลานั้นรถด่วน. ครูแกก็งงเหมือนกัน เอ มากันทำไมตั้งมากมาย แกก็ไปรับที่หัวลำโพง รับแล้วถามว่าจะไปไหนนะ? ไม่ทราบพักที่ไหน? ไม่รู้ ไม่รู้เหมือนกัน จะพักที่ไหน คุณครูเลยถามว่าถ้าอย่างนั้นแล้วจะไปไหนต่อ? บอกว่าจะไปกับพระโลกนารถ ก็รู้ว่าอยู่วัดบวรฯ ก็พาไปพักวัดบวรฯพักคณะสูง พักวัดบวรฯไปถึง รถมันถึงกรุงเทพฯ เที่ยงนี้ ร้อน

ทีนี้ก็จะอาบน้ำ ถามพระในวัดว่าเขาอาบที่ไหนกัน พระก็ชี้ไปในคูนั่นแหละ คูในวัดบอกอาบที่นั่นนึกในใจว่า เอ เรามันคนบ้านนอก เข้ากรุงเทพฯครั้งแรก ชาวกรุงเทพฯจะต้มให้อาบน้ำสกปรกเสียแล้วน้ำในคูมันสกปรก มองแล้วน้ำบ้านนอกสะอาดกว่า นึกว่าไม่ไหว ดูก่อนทนร้อนไปก่อน อย่าไปอาบเดี๋ยวเขาจะหัวเราะ เลยนั่งเฉย ๆ พอตอนเย็นเห็นทั้งพระทั้งเณรลงไปดำผุดดำว่ายกันในคูนั้น อ้อ เขาไม่หลอกหรอกแล้วก็ลงไปอาบกับเขาด้วย. นอนกลางคืน ไม่มีมุ้งกางคืนเดียวเท่านั้นหน้าพรุนไปหมดทุกรูปเลย เหมือนกับเป็นไข้ทรพิษ ยุงบางกอกเล่นงาน. ตื่นเช้าออกไปบิณฑบาต แถวนั้นรอบ ๆ กำแพงน่ะ ได้ข้าวมาฉันยุงกัดเสียหลายคืน. ทีหลังขึ้นไปเฝ้าเจ้าอาวาส สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ที่สิ้นบุญนี่แหละ ท่านเห็นหน้าถามฮู้ทำไมหน้าตาอย่างนั้น บอกว่ายุงกรุงเทพฯมันต่อย ครับผมไม่มีมุ้งรึ? ไม่มี. ท่านเลยสั่งพระให้เอามุ้งไปแจกองค์ละหลัง ๆ เลยได้นอนมุ้ง ต่อจากนั้นก็พักอยู่ดูสัก ๒ อาทิตย์ แล้วก็เดินทางออกจากกรุงเทพฯนี่ วันที่ ๑๔ มกราคม จำได้ ปี พ.ศ. ๒๔๗๖ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง. เดินทางออกจากวัดบวรฯ เป็นกระบวนประมาณ ๔๐ องค์ไปวัดพระแก้ว ไปบูชาพระแก้ว เสร็จแล้วเดินจากวัดพระแก้วมาตามถนนราชดำเนิน ผ่านวังปารุสกวัน เวลานั้นคุณหลวงประดิษฐ์มนูธรรมยังอยู่ หลวงวิจิตรวาทการ หลวงอะไร ๆ หลายหลวง ออกมาคุยกับพระโลกนาถแล้วพวกเราก็เดินทางออกมา ถึงเพียงบางซื่อเท่านั้นเอง นอนที่นั่น นอนพักที่นั่น. ชาวกรุงเทพฯ ยังเอาอาหารมาถวายในตอนเช้า ข้าพเจ้าได้เห็นคุณสัญญา ธรรมศักดิ์สมัยนั้นท่านยังหนุ่ม นุ่งผ้าม่วงโจงกระเบน เจ้าคุณลัดพลีธรรมประคัลภ์ ก็นุ่งโจงกระเบน มาเป็นลูกศิษย์พระโลกนาถ มาปฏิวัติวัฏฐาก เรื่องนั้น เรื่องนี้ ติดต่อเรื่องหนังสือเดินทาง. ในหลวงในรัชกาลที่ ๗ ทรงอุปถัมภ์ให้รูปละ ๕๐ บาท ได้หนังสือเดินทางด้วย ได้เรียบร้อยก็เลยเดินทาง.

เรื่องการเดินทางนี่ก็น่าฟัง ยืดยาวเล่าให้โยมฟังแล้วสนุกกันใหญ่ แต่ว่าเวลานี้ ๑๐ โมงครึ่งแล้ว หยุดจัดแจงอาหารเลี้ยงพระกันเสียก่อนตอนเพล ถ้าโยม

ไม่เบื่อไม่หน่าย ตอนบ่ายเล่าต่อ กินข้าวที่นี่กันก็ได้ คงจะมีอาหารเลี้ยง โยมบอก มีอาหารมาเลี้ยงเยอะ พระที่มาฉันก็ไม่ได้นิมนต์ เพราะว่าไม่รู้ว่าจะมีอาหารสักเท่าใด ใครมาก็เลี้ยงทั้งนั้น เลี้ยงกันไป เหลือก็แจกญาติแจกโยมต่อไป.

ทีนี้การทำบุญอายุในวันนี้ กับปาฐกถาตอนเช้านี้ขอหยุดไว้เพียงนี้ก่อน ตอนบ่ายฟังต่อ ถ้าโยมจะอยู่ฟังต่อตามสมควรแก่เวลา ขอยุติไว้แต่เพียงนี้ ขอความสุขความเจริญจงมีแก่ญาติโยมทั้งหลาย จงทั่วกันทุกวันเทอญ.

เดินธุดงค์ไปกับพระโลกนาถ

ประวัติที่ท่านเล่าเองเนื่องในโอกาสอายุครบ ๕ รอบ

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย ตอนต่อไปนี้ก็จะได้เล่าต่อไป ต่อจากเมื่อตอนเช้า เมื่อตอนเช้าเล่าค้างไว้ถึงตอนที่ว่า พระชาวต่างประเทศชื่อพระโลกนาถได้เดินทางมาประเทศไทย แล้วชักชวนพระภิกษุใจสิงห์ จำนวนสัก ๔๐ รูป เพื่อให้ร่วมเดินทางไปกับท่าน เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา อาตมาเวลานั้นเป็นพระบวชได้เพียง ๒ พรรษา กำลังหนุ่มจิตใจกำลังคิดว่าควรจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ โดยไม่ได้คิดให้รอบคอบเท่าใดนัก ความจริงเรื่องการไปนั้นจะทำอะไรก็ไม่ได้หรอก เพราะว่ายังไม่มีความรู้ความสามารถพอ แต่ว่าอารมณ์ที่เกิดขึ้นอยากจะไปนี่มันมีมาก ก็เลยออกเดินทางจนมาถึงกรุงเทพฯ แล้วก็ได้ออกเดินทาง จากกรุงเทพฯ คืนแรกพักที่บางซื่อ ในการเดินทางไปตลอดทางนั้น เราไม่มีสุข นอนกลางแจ้งญาติโยมอาจจะนึกว่ายุงมิเล่นงานรบกวน เพราะยุงมันไม่นึกว่ามีคนอยู่ในทุ่งนา มันนึกว่าคนอยู่ในตลาดทั้งนั้นเลยมันแห่ไปกินคนในตลาด พระที่นอนอยู่ในทุ่งไม่เดือดร้อนนอนได้สบาย. นอนกันอย่างนั้นเรื่อยไปเวลาออกเดินทางนี้เป็นฤดูหนาว เดือน

มกราคม กลาง ๆ เดือน อากาศหนาวมาก พอออกบางซื่อ ไปถึงรังสิตดอนเมือง ประตูน้ำพระอินทร์ เรื่อยไปนี่หนาวมาก ลมแรงในเวลากลางคืน พวกเราที่ออกเดินทาง เป็นหวัดกันงอมแงมไปตาม ๆ กัน เพราะร่างกายยังไม่คุ้นกับธรรมชาติ แต่ก็ไม่เป็นไร เมื่อเดินทางต่อไปได้ ๒ อาทิตย์นี้ ร่างกายเกิดความต้านทาน หนาวก็ทนได้ ร้อนก็ทนได้ หวัดที่เคยเป็นมันก็หายไป ไม่ต้องลำบากเดือดร้อนอะไร เดินทางไปตามเส้นทางรถไฟบ้าง หลีกออกจากรถไฟบ้างถ้าเป็นเมืองใหญ่ก็พักหลายคืน เช่น อยุธยา ลพบุรี นครสวรรค์อย่างนี้พักนาน.

ในการเดินทางไปนั้น เราได้จัดให้มีการแสดงธรรมแก่ประชาชนที่มาพบปะในตอนค่ำ พระที่แสดงธรรมได้ในหมู่ที่ไปนั้น ไม่กี่รูป แล้วอยากจะบอกญาติโยมไว้หน่อยว่าเป็นพระที่มาจากภาคใต้ทั้งนั้น ที่เป็นนักแสดงธรรมในหมู่นั้น คือมีท่านเจ้าคุณประกาสิตพุทธศาสน์เวลานี้เป็นเจ้าคณะจังหวัดชุมพร เวลานั้นชื่อท่านบุญชวน เขมาภิรัต เป็นนักเทศน์องค์หนึ่ง อาตมาเป็นนักเทศน์อีกองค์หนึ่ง แล้วก็มีพระอีกองค์หนึ่งเทศน์ได้ พวกเราผลัดเปลี่ยนกันแสดงธรรมแก่ประชาชนทุกหนทุกแห่ง ในบางแห่งพระโลกนาถเทศน์ก่อน แล้วมีคนแปลเป็นภาษาไทย ล่ามที่ช่วยแปลเป็นภาษาไทยในสมัยนั้น ชื่อครูเหลี่ยมเป็นนักเรียนไปเรียนต่างประเทศสมัยเดียวกับเจ้าคุณธรรมศักดิ์มนตรี แต่ว่าสติสตังท่านไม่ค่อยจะเรียบร้อย เลยก็ออกมาท่านเห็นพวกเราเดินทางก็ไปด้วย ไปอย่างชนิดธุดงค์เหมือนกัน คือนุ่งผ้าเพียง ๓ ผืน เหมือนกันมีกางเกงไปตัวหนึ่ง เสื้อตัวหนึ่ง หมวกใบหนึ่ง ผ้าอาบน้ำผืนหนึ่งเท่านั้น ไม้เท้าอันหนึ่งแกก็ไปกับพวกเราได้จนกระทั่งถึงเมืองย่างกุ้ง ในผ้าชุดนั้นแหละไปได้เปลี่ยนชุดกันต่อเมื่อไปถึงนครสวรรค์. มีใครที่เคยเรียนเป็นลูกศิษย์มาเห็นเข้าก็เลยจัดแจงซื้อกางเกงใหม่ เสื้อใหม่ให้ ได้เปลี่ยน เป็นคนที่แปลปาฐกถาเก่งมาก ภาษาอังกฤษเลิศทีเดียว แปลแล้วขบขันหัวเราะกันงอหายไปก็มีแปลดี ถ้าพระโลกนาถเทศน์แล้ว พวกเราก็เทศน์ต่อกับญาติโยมต่อไป ทำกันไปอย่างนี้

ทุกวันๆ ไปถึงนครสวรรค์นี้พักอยู่ตั้งเดือน พักอยู่ที่ป่าช้าวัดพรหมจริยาวาส วัดตลิ่งชัน ญาติโยมชาวนครสวรรค์นี้ มากันเป็นการใหญ่ มาฟังธรรมเทศนา บางคนก็มารับศีล กินผักตลอดชีวิตไปก็มีเหมือนกัน. ออกจากนครสวรรค์ ก็เดินทางต่อไปขึ้นรถไฟไปลงเอาพิษณุโลกเลยทีเดียว. พักพิษณุโลก ๗ วัน ญาติโยมก็มาฟังธรรมกันอย่างเคย แล้วเดินทางต่อไปอีก จนกระทั่งไปถึงสวรรคโลกไปสุโขทัย. พอตอนไปถึงสุโขทัยนี่ เราแบ่งกันออกไป คือมีพวกหนึ่งส่วนมากก็มาจากปักษ์ใต้ ๑๐ รูปด้วยกัน เราขอแยกไปก่อน พระโลกนาถก็อนุญาต ไปก็ไปถึงเมืองตาก สมัยนั้นระหว่างสุโขทัยกับตากนี่ยังไม่มีถนนรถยนต์วิ่งไปในป่า พวกเรามีกะติกน้ำกันไปคนละใบแตกหมดเลย กะติกนี้เป็นแก้วข้างในแตกทุกใบไม่มีเหลือ รถมันกระแทกแตกหมด ไปถึงเมืองตาก ก็ไปพักอยู่ที่วัดพร้าวริมแม่น้ำปิง ๔ คืน แล้วเดินทางข้ามภูเขาไปแม่สอดใช้เวลา ๔ คืนเหมือนกัน ถึงแม่สอดก็ไปพักอีก แล้วก็เดินทางออกจากแม่สอด. ในวันสงกรานต์พอดี เข้าเขตประเทศพม่า. ทีนี้เมื่อเข้าเขตพม่าก็เดินทางกันไปเรื่อยไปไปพักอยู่ที่คอกะริป คนไทยเรียกดุกดิก พักอยู่ที่นั่น ๔ คืน ๑๐ รูป เรานี่ แล้วก็เดินทางต่อไปถึงจงโก้ ไม่มีเรือ คือว่าไม่มีสตางค์ค่าเรือ ไม่ใช่เรือไม่มี. เลยเดินไปตามทุ่งนา เอาเสาโทรเลขเป็นเส้นทาง ถามเขาว่าเสาโทรเลขนี้มันไปไหน เขาบอกว่าไปมะละแหม่ง เราก็เดินตามสายนั้นไป. ในการเดินทางนี้น่าสงสารสุนัข ๒ ตัว มันติดตามเราไปตั้งแต่แม่สอด พระฉันอาหารมื้อเดียว มันก็กินมื้อเดียวด้วย พระนอนกลางแจ้ง มันก็นอนกลางแจ้งด้วย. เวลานอนกลางคืนได้ยินเสียงท้องหมาน่ะร้องจ๊อกๆ พวกเราบอกว่ามันหิว มันไม่ได้กินข้าว แต่มันก็ทนได้ ไปด้วยกัน. เวลาเดินทางจากจงโก้ไปทุ่งนาน่ะ เป็นบ้านมอญทั้งนั้น หมาก็ไปด้วยกัน ไปๆ ก็ไปถึงแม่น้ำใหญ่ ไม่สามารถจะว่ายข้ามได้แล้วพวกเราก็นั่งลง, มองหน้ามองตากัน ท่านเจ้าคุณประกาสิตบอกว่า สิงห์โตมันจะหมดฤทธิ์ตรงนี้ ถ้าสิงห์โตขืนว่ายน้ำก็จะจมน้ำกันตรงนี้ละ เลยบอกว่าไม่เป็นไร บุญมีก็คงจะมี

อะไรมาหรอก ประเดี๋ยวมีแขกแจวเรือ เอี๊ยดอ๊าด ๆ มา เลยเรียกมา บอกว่าจะไปฝั่งโน้น ทำมือทำไม้กัน พูดกันไม่รู้ภาษา. เลยก็บอกว่าให้ช่วยข้ามเรือหน่อยมันก็ข้ามให้. พอข้ามไปแล้วเรายื่นให้สองสิ่ง กะติกน้ำกับกาน้ำ แขกมันเอากาน้ำ ไม่เอากะติก มันเอากาน้ำไปแล้วมันถามว่ามียาบ้างไหม? มันก็แสดงอาการปวดท้องน่ะแล้วบอกว่ามียากินไหม พูดภาษาใบ้ พวกเรามียาติดเนื้อติดตัวไป เลยแจกให้มันแล้วก็ทำท่าว่าถ้ากินยานี้ เช้าก็ต้องวิ่งกันละ ต้องวิ่งให้มันดูเสียหน่อย ว่ากินยาแล้วมันต้องถ่าย มันก็ได้ยาไป แจกให้เขา แล้วก็เดินทางต่อไป ผ่านบ้านมอญหลายบ้าน โดยมากก็ได้พักสะดวกสบาย. ทีนี้ไปถึงบ้านมอญบ้านหนึ่ง เรียกว่าเป็นบ้านสุดท้ายใกล้จะเข้ามะละแหม่งแล้ว เจ้าของบ้าน ๆ หนึ่ง ชอบหมา ๒ ตัวนั้น อยากได้ไว้ เลยมาขอ ขอกว่าเอาไปก็ได้เลยเขาจับไป จับเอาไปผูกไว้ที่บ้าน พวกเราเดินผ่านบ้านนั้น หมามันร้อง มันกระโจนใหญ่เลย เหมือนกับจะบอกว่า หลวงพี่ ทำไมทิ้งผมไว้นี่เล่า มาด้วยกันเคยยากลำบากด้วยกัน แล้วไม่เอาไปด้วย มันเหมือนจะร้องอย่างนั้นแหละ พวกเรามองตากัน สงสารมัน แต่ก็นึกว่าให้มันอยู่นั่นดีกว่า เลยก็ถูกจับไว้ที่นั่น เดินทางต่อไป ใกล้จะถึงมะละแหม่งนี้ ก็มีแม่น้ำกั้นอีกสายหนึ่งพวกเราเดินไปถึงที่นั่นเย็น เหนื่อย ขี้ฝุ่นทั้งนั้น ชาวบ้านเห็นเข้าก็เลยนิมนต์ให้นั่งให้นั่งแล้ว เขายกเก้าอี้มาให้นั่งทุกองค์ แล้วเขาเอาน้ำปานะมาถวาย. น้ำปานะที่เอามาถวาย คือส้มมะขามเปียกนี้ เอามากวนกับน้ำ น้ำตาลใส่หวาน ๆ เปรี้ยว ๆ อร่อยดีเหมือนกัน ฉันแล้วชุ่มใจ เขาเลี้ยงพวกเราฉันกัน ฉันเสร็จแล้วบอกว่านี่จะไปมะละแหม่ง นี่จะไปกันยังไง เขาบอกว่าต้องข้ามเรือ เราบอกว่าสตางค์ไม่มี พูดภาษาฝรั่งกับคนหนุ่ม บอกว่าสตางค์ไม่มี. อุบาสิกาคนหนึ่งบอกว่าไม่เป็นไร ดิฉันเสียให้เราก็เลยข้ามฟากไปได้ด้วยความเรียบร้อย แล้วก็เดินไปเข้าเมือง พอเดินไปได้สักหน่อยมีคนวิ่งมาดักหน้า มาถึงดักหน้าแล้วบอกว่า นิมนต์ให้ไปแวะที่บ้านพวกเราก็ไปแวะที่บ้าน พวกเราก็ไปแวะที่บ้านนั้น เท้าเปื้อนขี้ฝุ่น เขาเอาผ้าขาว

สะอาดทั้งผืนเลยมาเช็ดเท้าพระทุกองค์ แล้วนิมนต์ให้นั่ง ให้ฉันน้ำปานะเสร็จแล้ว เขาบอกว่า พระโลกนาถโทรเลขมาบอกว่า พระ ๑๐ รูปมาก่อน ถ้าผ่านบ้านละ ก็ให้ต้อนรับด้วย เป็นทายกของแก เขาก็ต้อนรับให้ฉันน้ำอะไรเสร็จก็พาไปไว้ที่วัด พักอยู่ที่วัดนั้น ในกลางแจ้งเหมือนกัน เจ็ดวัน.

ถึงเมืองพม่า นี่ฉันกันไม่ไหว อาหารการกินมันเหลือเฟือ พวกเราฉันผัก ไม่ฉันปลาฉันเนื้อ เขาก็จัดอาหารประเภทผักนี้ ถั่ว ผักกาด กล่ำปลี อะไรที่มันเป็นผักพืชละก็ทำปรุงมาดีหรอก ฉันกันไม่หวาดไหว ออกบิณฑบาตรไม่ได้เปิดฝาบาตร เพราะถ้าจะให้ใส่มันก็ใส่ไม่หมด เลยเอาให้ประเคนหัวแถว เอามือแตะ ๆ แล้วขนใส่รถไปเลย พาไปวัด ไปถึงก็ให้พระตักฉันเอาเองตามชอบใจ ฉันในบาตรอย่างนี้ทุก ๆ วัน มากมายก่ายกอง. ศรัทธาของชาวพม่านี่เหลือเกินในพระศาสนา เราพักอยู่ที่มะละแหม่งนี้ ๗ คืน แล้วก็ขอเดินทางไปก่อนอีก เขาก็ให้เรือข้ามฟาก เดินไปรถไฟมี แต่ว่าไม่ขึ้น อยากจะเดินกัน เดินไป ๒ วันแรก นับว่าสะดวกสบาย พอถึงวันที่ ๓ ชักจะเดือดร้อน เดือดร้อนตรงที่ รองเท้ามันขาดไป แล้วไม่มีรองเท้าจะใส่ ทีนี้เดินย่ำลูกกรวด ลูกรังเจ็บเท้าไปตาม ๆ กัน เวลาจะก้าวเดินนี่ก็ต้อง “ย่างหนอ” ทุกองค์ ไม่กล้าเดินไวกลัวเหยียบกรวด ต้องค่อย ๆ ย่องเดินไป แล้วทุกองค์หน้าตากล่ำด้วยความร้อน พูดอะไรกันก็ไม่ได้ เวลานั้นไม่ต้องพูดกัน รู้ใจกันว่ามันเจ็บเท้าเต็มที เดินไปจนกระทั่งถึงเมืองใจตู้ ที่มีพระเจดีย์เขาเรียกว่า “เจดีย์แขวน” น่ะ ที่จริงไม่ได้แขวนหรอกมันมีก้อนหินยื่นออกไป แล้วไปสร้างเจดีย์ไว้บนนั้น แต่เขาลือว่า ข้างใต้เอาเชือกสอดได้ ลือกันให้มันยุ่งไปเท่านั้นเอง ไปที่นั่นมีโรงพยาบาล เลยแวะไปที่โรงพยาบาล ให้เขาบ่งเอาน้ำที่เท้าออก ทาหยูกทายากัน พักอยู่ ๓ คืน ให้เท้าสบายแล้วเดินทางต่อ เดินทางต่อไปมันก็รูปเดียวกันอีกนั่นแหละ พอไปเหยียบเข้ามันก็เจ็บอีกบวมช้ำหนองอีก เลยไปถึงป่าช้าก็เลยนึกว่า พักนี้ละวันนี้บ่ายสามโมงพักได้แล้ว ขึ้นไปก็เห็นจะไม่ไหวละ พอพักประเดี๋ยว คนมา

แล้ว ชาวบ้านมา อุบาสิกาบางคนมาเห็นเท้าพระแล้วน้ำตาไหลสงสาร แล้วก็บอก อย่าไปเลย นอนนี่แหละ เราเลยนอนกัน บอกว่าน้ำไม่มีอาบ พอบอกเท่านั้นแหละ โยมคนหนึ่งเข้าไปในบ้าน พวกผู้หญิง ทูนน้ำกันมาเป็นแถวเชียว อาบพวกเราเสีย สั่นไปตามๆ กัน น้ำมันมาก จะห้ามก็ไม่ไหว อาบตามใจชอบเลยนอนป่าช้า กลางคืนนั้นเทศน์ให้เขาฟัง มีล่ามแปลเป็นภาษาพม่า ชาวพม่ามาฟังกัน คุยธรรมะกัน เช้ามืดยังไม่ทันสว่าง อาหารมาแล้ว มาตั้งแต่ตี ๕ ครึ่งโน่นพวกเรายังไม่ได้ล้างหน้ากันเลย อาหารมาแล้ว เลยต้องขอโอกาสล้างหน้า ล้างตาจึงจะฉัน. ฉันแล้วเดินทางต่อไปอีก ไปอีกแห่งหนึ่ง ทีนี้มันไปไม่ไหว ชักเจ็บเท้าเต็มทีเลยหยุดข้างสถานีรถไฟ ญาติโยมมาเห็นเข้า ก็บอกว่า โฮ้ไม่ได้ เดินไม่ได้ อย่างนี้อันตราย ยังไกล กว่าจะถึงย่างกุ้งยังไม่ได้ข้ามแม่น้ำสโตงเลย. กองทัพพระนเรศวรไปถึงแม่น้ำสโตง ยังยิงพม่าเวลานั้น หนีพม่าแต่เรายังไม่ได้ข้ามเขาบอกว่าไม่ให้เดินแล้ว พรุ่งนี้จะให้ขึ้นรถไฟ เลยนอนที่นั้น เขาเลยตีตั๋วแจกองค์ละใบๆ ย่นระยะทาง. พระอินทร์ช่วยย่นระยะทาง เลยไปถึงย่างกุ้งเรียบร้อย.

พอไปถึงย่างกุ้ง เช้าออกบิณฑบาต ไม่ได้ข้าวสักช้อนเดียว กลัววัดบาตรเปล่า มาถึงเปิดฝาบาตรให้พระพม่าดู บอกว่าไม่ได้อะไรเลย พระพม่าท่านหัวเราะ ท่านบอกว่าไม่รู้จักเวลา ท่านว่าอย่างนั้น ท่านพูดเป็นภาษาบาลีว่า นกาโล บอกว่าไม่ใช่เวลา. เอ๊อ แล้วเวลาไหนล่ะ? ท่านบอกว่าต้องออกไปตั้งแต่ไม่รุ่ง ตีสี่ครึ่งนี้ต้องไปแล้วจึงจะได้ข้าวมา. ถ้าพ้นเวลานั้นต้องไปสามโมงเช้าจึงจะได้แล้วเรามันดันไป ๖ โมงเช้ากัน เลยไม่ได้ข้าวเดือดร้อนทีนี้. พระพม่าต้องเอาข้าวมาแจก ก็ได้ฉันเหมือนกัน พอรุ่งอีกวันเรารู้เวลาแล้ว ๙ โมง เวลา ๙ โมง เตรียมตัวห่มจีรเดินเป็นแถว เดินเป็นระเบียบ พระพม่าเขาเดินเพ่นพ่าน เราเดินเป็นระเบียบตามหลังกันแล้วเดินช้าๆ น่าดูพอใช้ ชาวบ้านแห่กันมาใส่ใหญ่เลยทีนี้เต็มบาตรไม่มีที่จะใส่มากันใหญ่. วันต่อมาก็มากันใหญ่อีกไม่ต้องลำบากแล้ว ตอนนี้รู้เวลาแล้ว เลย

พักสบาย.

ต่อมาพระโลกนาถไปถึง ก็ไปรวมกันที่พระธาตุย่างกุ้ง ไปพักกันอยู่ที่นั่น แต่ว่าน่าเสียดายที่การเดินทางคราวนั้น มีเรื่องยุ่งยาก เรื่องยุ่งยากที่ได้เกิดนี้เพราะเหตุว่ามากเกินไป ความจริงออกจากกรุงเทพฯ ๔๐ รูป นี้เรียบร้อยไม่ยุ่งยากอะไร แต่ตอนหลังนี้พระโลกนาถไปเชียงใหม่ลำปาง ไปเทศน์อยู่ที่นั่นตั้งนาน แล้วมีเด็กหนุ่ม ๆ ทางภาคเหนือนี้บวช เข้าไปตั้ง ๑๐๐ บวชแล้วไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมอะไรกัน พอไปถึงใกล้จะถึงแม่สอดที่เขาเรียกว่าน้ำดิบ ตรงนั้นเกิดสงคราม พระเณรพวกเหนือ กับพวกกลาง กับพวกใต้ แบ่งพวกกัน ตีกันจนหัวล้างข้างแตกไปตาม ๆ กัน. เวลาตีกัน พวกอาตมาไม่อยู่ไปเสียก่อนแล้ว นึกเสียใจว่า แหม เรานี้ไม่น่าจะทิ้งหมู่มาให้เกิดเรื่องอย่างนั้น ถ้าอยู่ก็ไม่เป็นไร. เด็กปักษ์ใต้ที่เป็นสามเณรคนหนึ่งชื่อเมตตา ใจแกร้อนเป็นฟืนเป็นไฟ ถ้าว่าพูดผิดใจละก็ เปรี้ยงปร้างเข้าไปทีเดียว ทีนี้เลยตีกันใหญ่ตีกันจนกระทั่งว่าต้องส่งตัวไปก่อน ไปพบกันที่มะละแหม่งมีแผลที่หน้าผากที่แก้ม ถามว่าไปชกกับใครมาบอกเล่าให้ฟังสนุกกันใหญ่ เอ้า แล้วกัน. เลยพอไปถึงมะละแหม่งนี้ต้องคัดเลือกส่งกลับ ใช้คำว่า ยี บี หมายความว่า go back กันเป็นงานใหญ่ ส่งกลับกันมาก แต่ว่าบางองค์ก็ไม่กลับไปกันจนถึงย่างกุ้ง. พอไปถึงย่างกุ้งก็มีเรื่องอีก ยุ่งกันใหญ่พวกเราเลยรำคาญ ไม่เข้าไปร่วมวงแล้วมันยุ่งเต็มที่ อาตมาก็ไปพักอยู่กับพวกด้วยกัน ๑๐ องค์นี้ อยู่ ๆ มาวันหนึ่งนี่กำลังนอนอยู่นี้ สบาย ๆ มันเกิดความคิดขึ้นมาว่า กลับบ้านได้คิดขึ้นมาอย่างนั้น เลยบอกกับเพื่อนเจ้าคุณประกาสิตที่เป็นเพื่อนใกล้ชิดว่าผมจะกลับบ้าน เพื่อนอีก ๒ องค์ก็บอกว่าจะกลับด้วยกัน เลยกลายเป็น ๓ ทีนี้ ออกจากย่างกุ้งเดินทางกลับ เหลือนอกนั้นก็คงยังอยู่ต่อไป ทิ้งความวุ่นวายไว้เบื้องหลัง. เพราะโลกนาถแกก็ทิ้งพวกเราไปแล้ว แกไม่เหลียวแล้ว, พวกเราก็เที่ยวเพ่นพ่านทีนี้ แต่ว่าจับกลุ่มไว้ได้ให้อยู่กันเป็นหมู่เป็นคณะออกบิณฑบาตพร้อมกัน ชาวบ้านก็ยังช่วยเหลือเป็นอันดีแต่

อยู่ ๆ ไปก็รำคาญเลยก็นึกว่ากลับบ้านดีกว่า

ทีนี้เมื่อกลับบ้านนี้ พอมาถึงบ้านแล้ว ไปเยี่ยมโยมในตอนนั้นเมื่อออกจากแม่สอดนี้ วันออกจากแม่สอดนั่นน่ะ โยมผู้ชายถึงแก่กรรมแต่ว่าไม่รู้ มารู้เอาทีหลังเมื่อกลับมาถึงกรุงเทพฯ มาถึงกรุงเทพฯ นี่ความตั้งใจน่ะจะอยู่กรุงเทพฯ เพื่อจะเรียนหนังสือต่อไป ถ้าหากว่าได้อยู่ในคราวนั้น การเรียนก็คงจะไปไกล ไม่มาเที่ยวติดสงครามให้มันยุ่ง แต่ว่าไปวัดไหน มีใครเขาบอกว่าศิษย์โลกนาถไม่มีใครรับบางวัดบอกว่าไม่เอาลูกศิษย์พระโลกนาถ ท่านที่ไม่รับให้อาตมาอยู่นี่ยังมีชีวิตอยู่ทั้งนั้น ถ้าจำความได้ ก็คงจะนึกเสียดายว่า เอ้อ ถ้ากูรับไว้ก็ดีองค์นี้ เพราะว่าไม่ทำชื่อเสียงวัดให้เสียหาย กลายเป็นคนสำคัญขึ้นพอสมควร. แต่ว่าในสมัยนั้นท่านมองไม่เห็น ไม่ยอมรับทั้งนั้น. เมื่อไม่ยอมรับจะทำอย่างไร อยู่กรุงเทพฯไม่ได้ วัดไหนเขาก็ไม่ยอมเขารังเกียจว่าเป็นพวกโลกนาถทั้งนั้นแหละ แต่เขาไม่เรียกโลกนาถ เขาเรียกว่าโลกาวินาศไปเลย. แต่พวกลูกศิษย์โลกาวินาศนี่ไม่รับทั้งนั้น เข้าไปวัดไหนก็ไม่เอาทั้งนั้นอยู่ไม่ได้ เดือดร้อน ความจริงจะเรียนต่อ. เมื่ออยู่ไม่ได้ก็มีเพื่อนองค์หนึ่งเสนอว่าไปอยู่สงขลาดีกว่า ตอนนี้ไปอยู่สงขลาเสียก่อน แล้วค่อยตั้งต้นใหม่ก็ตกลงตามคำเสนอนั้นขึ้นรถกรุงเทพฯ วัน ๑๕ ค่ำ กลางเดือน ๘ ไปถึงสงขลาแรมค่ำหนึ่ง ไปพักที่วัดอุทัย วัดนี้เรียกว่าเป็นวัดที่ทรุดโทรมที่สุดในสงขลา ท่านสมภารอายุ ๘๕ ลูกวัดก็ ๘๐,๗๐ ขนาดนั้นทั้งนั้น ขนาดหนุ่มน่ะไม่ค่อยมี มีอยู่องค์เดียวอายุรุ่นเดียวกับอาตมา อาตมาไปอยู่ที่นั่น ตื่นเช้าออกไปบิณฑบาตห่มจีวรคร่ำ ๆ กลับมาถึงก็ฉัน เขาวางถาดใส่ถ้วยใส่ชามไว้บอกว่าใส่ไว้ทำไม เอาของในบาตรมาใส่แล้วก็ฉัน บอกว่าไม่ต้อง ฉันในบาตรเถอะ ในนั้นมันหลายใบนักยุ่งเปล่า ๆ หนังสือจะอ่านสักเล่มก็ไม่มีที่วัดนั้น ฉันแล้วก็พักอยู่เฉย ๆ มันมีแต่คัมภีร์ใบลาน อภิธรรม ๗ คัมภีร์นี่กองตั้งแต่พื้น ถึงเพดาน อ่านไม่ออก เพราะไม่ได้เรียนขอมทีหลังถึงเรียน.

การเทศน์ที่แหวกแนว

ประวัติที่ท่านเล่าเองเนื่องในโอกาสอายุครบ ๕ รอบ

ทีนี้ก็อยู่ในสงขลา นั่นแหละ วันเข้าพรรษามีคนมาฟังเทศน์ ๒ คน สองคนนั่นแหละคือสามีกับภรรยา ตายิ่ง กับยายแชม จำชื่อแกได้ ๒ คนเท่านั้นมานั่งฟังคืนที่สองมาเป็น ๓ คนขึ้น คือแกเอาหลานน้อยมาด้วยคนหนึ่งก็เทศน์ให้ฟังเทศน์ปฏิภาณเสียด้วย ไม่ถือหนังสือ ที่สงขลาน่ะเขาเทศน์ต้องถือคัมภีร์ ถ้าไม่ถือคัมภีร์ ชาวบ้านก็ว่าแกว่าเอาเอง ไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้า คนไม่สนใจเลยก็เทศน์ให้ฟัง. เทศน์ให้ฟังอย่างนั้นก็ว่าท่านจำแม่นท่องมาได้หมด อ้าว ว่าไม่เสียอย่างนั้นเสียอีก. หาว่าจำมาเสียอีก ไม่ได้ว่าๆ เอาเอง เลยก็เทศน์ให้ฟังวันแรมค่ำ ๑ แรม ๒ แรม ๓ นี้ เทศน์ทุกคืน ก็มีคนเพิ่มขึ้นเพิ่มขึ้นทุกคืนน่ะ คืนสุดท้ายคือคืนแรม ๓ค่ำนี่มีคน ๘ คน ในจำนวน ๘ คนนั้น เป็นคนครอบครัวของตายิ่งเสีย ๔ แล้วก็มาจากอื่น ๔. คน ๔ คนที่มาจากอื่นนี้ ทำให้แพร่หลายคือ ๔ คนนั้นมาจากเตาอิฐ ที่เขาเผาอิฐขายฟังแล้วไปบอกกับเจ้าของเตาอิฐ ชื่อน้าปู้เหนียว

บอกว่าอ้อ ที่วัดอุทัย พระอะไรก็ไม่รู้ เทศน์ไม่ถือหนังสือ ว่าอย่างนั้นเทศน์ว่าคล่องไปเลย ทีนี้คุณน้านั่นแกอยากฟังพอแรม ๘ ค่ำ แกก็นิมนต์ไปฉันเพล ฉันเพลแล้วก็เทศน์ให้คนงานฟัง เลยได้ไปเทศน์ทุกแรม ๘ ค่ำของเดือน จึงได้ปัจจัยไปซื้อยาสีฟัน แปรงสีฟันอะไรอยู่ มิฉะนั้นละก็เหี่ยวแห้งไปเลย ไม่ได้เรื่องเลย อยู่นั่นน่ะก็ได้ไปเทศน์รายนั้น ได้อะไรจับจ่ายใช้อยู่บ้าง ก็อยู่เรื่อยไปจนกระทั่งถึงวันออกพรรษา คือวัน ๑๕ ค่ำ มีคนข้างวัดคนหนึ่งชื่อน้าฮวด วัดนี้น่ะศาลามีแต่ว่ามีแต่ขี้ฝุ่น เด็กไปเล่นล้อต๊อก หลังคาก็รั่ว กุฏิมีหลายหลัง แต่ก็พออยู่ได้ไม่เป็นไร ทีนี้แกก็มากวาดศาลาเอง เอาตะเกียงมาตามเอง ตะเกียงที่วัดมันก็ไม่มี อาตมาไม่ได้ตามตะเกียงอยู่วัดนั้น ค่ำถึงก็นั่งเฉยๆ ง่วงก็นอนไปเลย ไม่ได้ใช้ตะเกียงกับเขาไฟฟ้าก็ไม่มีตอนนั้น ก็อยู่อย่างนั้นแหละ อยู่อย่างสันโดษไม่ยุ่งอะไร แต่ว่าก็ทำอะไรไปตามเรื่อง. ทีนี้พอวัน ๑๕ ค่ำนี่แกบอกว่ามากวาดศาลา อาตมาก็ไปถามว่า ทำอะไรน้าฮื เทศน์ให้คนฟังมั่งซิ เลยร้องโอ้ย ตีระฆังถ้าคนพร้อมให้ตีระฆังฉันจะมา ที่ไหนได้ คนที่มาฟังเทศน์ไม่มีใครเด็กถีบรถสามล้อทั้งนั้น มีทั้งหมด ๑๗ คน เลยก็ต้องเทศน์เรื่องอาชีพกรรมกรถีบสามล้อ เรื่องอะไรต่ออะไรให้รู้จักเก็บหอมรอมริบ อย่าเล่นการพนัน อย่ากินเหล้าเมายาไปตามเรื่อง พอจบแล้ว น้าฮวด แกว่าวัน ๑๕ ค่ำหน้ามาฟังกันอีกนะ เดือนละครั้งว่ากันอย่างงั้นเถอะพอก่อนถึง ๑๕ ค่ำเดือน ๑๒ เขามีการทอดกฐิน เขาไปนิมนต์พระมหาจวน วัดเกาะถ้ำมาเทศน์ เพราะไม่รู้ว่าวัดนั้นมีพระเทศน์ได้ เพราะนึกว่ามีแต่พระเก่าๆ ทั้งนั้น เขาก็มาเทศน์กัน อาตมาก็ไปนั่งรับไทยทานอะไรต่ออะไร พอเสร็จแล้ว น้าฮวดนี่แหละแกบอกว่าวัดนี้ก็มีพระเทศน์ได้เหมือนกันแล้วชี้มาที่อาตมา แล้วบอกว่าคืน ๑๕ เดือน ๑๒ นี้ให้มาฟังกัน เลยพวกที่มากฐินน่ะมาฟังกัน. ส่วนมากเป็นพ่อค้าที่มาฟังกัน มาฟังกันก็พอใจ เออ ฟังได้ มีอยู่คนหนึ่งในหมู่นั้น แกมีความทุกข์มาก ความทุกข์เรื่องถูกจับสินค้าเถื่อน ความจริงแกไม่ได้ค้า แต่มีคนใส่ความ ส่งของมาในนามร้าน

ของแก บุญยังช่วย คือเจ้าหน้าที่จับเสียก่อนที่จะถึงร้านแล้วเปิดของเสียก่อน แง่นี้ทนายสู้ได้ แต่ว่าศาลชั้นต้นนี่ตัดสินปรับ หนึ่งหมื่นหนึ่งพันหนึ่งร้อยบาท จำเลยเป็นลมกลางศาล เลยทีเดียว ที่เป็นลมกลางศาลน่ะเสียใจว่ามันไม่ยุติธรรม เลยอุทธรณ์เอานายไต๋ ปาณิกบุตรไปเป็นทนาย ชั้นอุทธรณ์หลุดไป แต่ก็มีความทุกข์ แกมองเห็นกฎของกรรมว่าดีชั่ว สุขทุกข์ เสื่อม เจริญ มันขึ้นกับการกระทำแก เห็นเลยก็ไปวัดวันนั้นด้วย แล้วต่อมาคน ๆ นี้ไปทุกเย็น ๆ ไปคุยธรรมะกัน แก สบายใจ เมื่อได้ไปคุยธรรมะ ความทุกข์ความยุ่งยากในปัญหาต่าง ๆ มันเบาไป ได้เห็นผลธรรมะที่ศาลานี่ แล้วคนอื่นก็ติดตามไปฟังกันตอนเย็น ๆ หลายคน. เวลาไปเทศน์นี่ฝนมันตกเดือน ๑๒ สงขลาลมแรง เขาเรียกว่าลมตะเภา ตะเกียงเดี๋ยวดับ ๆ อาตมาไม่สนใจ มีหน้าที่เทศน์ ๆ เรื่อยไปตะเกียงดับก็เทศน์ สว่างก็เทศน์ ไม่หยุดฝนตกก็ไม่หยุดเพราะว่าพระไม่เปียก นั่งบนธรรมาสน์หลังคาอีกตอนหนึ่ง ธรรมาสน์โบราณนั่งเทศน์เรื่อยไป. พวกนั้นก็หลบฝนไปทำเฉย ทำไม่รู้ไม่ชี้ พอเทศน์จบมีคนร้อง อื้อตะเกียงอย่างนี้เอามาตามอยู่ได้ มันรำคาญ คนที่พูดนั้นเป็นคนค้าขายมีฐานะดี เพื่อนฝูงก็บอกว่าเถ้าแก่เอาเข้ามาซี่ไฟอยู่หน้าวัดแล้วนี้ เออเราจัดเอง เลยก็ดึงไฟมาสามดวงไม่มีหม้อใช้เสียค่าไฟรายเดือน สว่างขึ้นหน่อย พอสว่างมองดูหลังคา อ้าว แย่ กระเบื้องไม่มีมันถึงรั่วอย่างนี้ ก็พวกนั้นแหละเขาจัดการกันเอง จัดการไปเรี่ยไรกันในหมู่พี่น้องเขา มาช่วยมุงหลังคา มาช่วยทำฝาศาลา แล้วก็เอาไฟฟ้าเข้ามา อาตมาทำหน้าที่เทศน์เท่านั้น ไม่ขอร้องในเรื่องให้ซ่อมกุฏิ ซ่อมศาลา แม้เขาจะมานั่งอยู่ก็ไม่บอกเขาเห็นเอง ทำหน้าที่เทศน์ อันนี้เป็นอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นในใจตั้งแต่เริ่มสั่งสอนคน คือมีอุดมการณ์ว่าจะเทศน์สอนคนจะไม่รบกวนเขาในเรื่องการก่อสร้าง สิ่งไรที่เขาจะสร้างให้เขาเห็นเอง รู้เอง แล้วสละของเขาเอง จะไม่แจกฎีกาจะไม่ขออะไรเขาทั้งนั้น เป็นอุดมการณ์ที่ตั้งมาตั้งแต่เริ่มแรก แล้วได้ปฏิบัติมาโดยลำดับ แม้ขณะอยู่ที่วัดอุทัยนี่ก็ได้ทำอย่างนั้นจนมีไฟฟ้าใช้ มีศาลา

ใช้ คนฟังเทศน์ก็เพิ่มขึ้น แล้วก็เทศน์เรื่อยไป อยู่ที่นั่นนาน อยู่มา ๒ ปี. เอาหยุดไว้ตรงนี้ก่อนกลับไปบ้านเสียหน่อย...

เมื่อกลับไปสงขลา แล้วก็เลยไปบ้าน พอไปถึงบ้านก็จัดแจงทำบุญกระดูกให้โยมหน่อย แล้วก็ฝังในแผ่นดินในวัดเรานั่น คือวัดที่ถือว่าเป็นวัดเราฝังไว้ที่นั่น แต่นี่โยมหญิงแกบอกว่า ตั้งแต่คุณไปแล้ว (แต่ปักษ์ใต้เขา ไม่เรียกว่าคุณเขาเรียกว่าตน คือพระนี่ก็เรียกว่าตน ถ้าเป็นสมภาร เขาเรียกว่าท่าน) เลยบอกว่าตั้งแต่ตนไปแล้ว นี่คือทุกเช้าทุกเย็นให้กลับมา. อิทธิพลของความคิดของโยมนี้ แรงไม่ใช่น้อย นอนๆ อยู่ ก็ลุกขึ้นว่ากลับบ้านเหมือนอะไรมากระตุ้นอย่างนั้นแหละเลยกลับบ้าน แล้วสังเกตมาทุกคราว จะไปไหนจะทำอะไรนี่ ถ้าโยมไม่เต็มใจแล้วไม่สำเร็จ ไม่ว่าจะไหนไม่สำเร็จ แต่ถ้าโยมบอกว่าไปเถอะไปให้สบาย คล่องทุกที. อันนี้ก็น่าคิดอยู่เหมือนกัน ผู้ใหญ่นี้มีอิทธิพลทางด้านจิตใจ เลยก็รู้ว่า อ้อ! โยมคิดถึงมากจึงไปไม่ได้ ต้องกลับมา, ทีนี้กลับไปสงขลา อยู่ที่สงขลานี่ก็เริ่มเป็นนักเทศน์ ตอนนั้นเรียกว่าเริ่มเทศน์ออกไปแพร่หลาย ไปเทศน์ตามงานศพในตลาดบ้าง ที่โน่นบ้างที่นี่บ้าง.

ทีนี้การเทศน์ มันแหวกแนว ไม่เหมือนคนอื่นเขา ที่เทศน์กันอยู่ทั่วๆ ไป คนจึงสนใจในการที่จะฟัง ในการที่จะนิมนต์ไปเทศน์ ต่อมาก็กลายเป็นนักเทศน์คู่ คือเทศน์ ๒ ธรรมาสน์ พระที่เทศน์ด้วยกันเวลานี้ยังอยู่ชื่อท่านนาคท่านมาอยู่กรุงเทพฯ อยู่วัดประยุรวงศ์ เรียนเทศน์ไปจากที่นี่ เทศน์เก่ง เทศน์ไพเราะเพราะพริ้งตัวอย่างเช่นว่า ท่านเทศน์ว่า "ทำบุญแล้วไปเกิดในสวรรค์อมรพิมานไม่ต้องตากแดดตากฝนทนความร้อนความหนาว ข้าวไม่ต้องหุงกินเอง" ท่านว่าอย่างนั้น ว่ากันเป็นพวงไปยังงั้นแหละทีนี้อาตมามันว่าอย่างนั้นก็ไม่ได้ว่าแบบสำนวนง่ายๆ แล้วก็ขึ้นเทศน์ทีไรเราต้องนิมนต์ท่านนาคท่านปั่นให้ไปเทศน์คู่กัน เทศน์ที่ไหนแล้วคนฟังล้นหลาม คราวหนึ่งเทศน์ที่ศาลาวัดหนึ่ง ศาลาหักโครมลงไปเลย เขาก็ลือกันว่าแหม! พระนัก

เทศน์คู่นี้เทศน์กันจนศาลาหักไปเลย เพราะว่าศาลามันเก่าไม่ใช่เรื่องอะไร คนมันก็มากเหมือนกัน. ไปเทศน์กันบ่อย ๆ ที่นั่นที่นี่เทศน์กันอย่างนี้เรื่อยไป. การเทศน์ในสมัยนั้นน่ะไม่ใช่สบาย ต้องเดิน ญาติโยมไม่เคยไปสงขลาไม่รู้ระยะทางอยู่ในเมืองนี้ เดินไปเทศน์ระโนต เดินวันนี้ต้องนอนที่สะทิงพระ รุ่งขึ้นเดินถึงระโนต แล้วเทศน์ตอนบ่ายเทศน์เสร็จแล้วเดินทางกลับอีก ๒ วัน ถึงสงขลา ถึงสงขลานอนคืนหนึ่ง เดินไปอำเภอจะนะไปเทศน์ที่อำเภอโน้นต่อไปอีก มันไกล ๆ ทั้งนั้น เดินจนริมสบงน่ะขาดด้วยอำนาจสู้สีกับแข้งกับขานี้ เดินไปเทศน์คู่กันก็เดินไป ๒ องค์กับลูกศิษย์สักคนหนึ่งไปกันเรื่อยไป นาน ๆ จะได้นั่งเรือยนต์เสียทีหนึ่ง แต่ส่วนมากก็เดินไปเที่ยวเทศน์ในที่อย่างนั้น. คราวหนึ่งเดินไปเทศน์ไกลมากเวลาขากลับอาตมาเดินก่อนทิ้งพระผู้เทศน์คู่ไว้ข้างหลังไกลเลย มาถึงก็แวะบ้าน มันกระหายน้ำเต็มทีเลยเข้าไปถึงไปเห็นมะพร้าวมันมี บอกเฮ้ยปอกมะพร้าวถวายพระสัก ๒ ผลโว้ยพวกก็ขึ้นมาให้ ถามว่าองค์เดียวทำไมฉัน ๒ ผลว่าฉันฉันผลเดียว อีกผลหนึ่งเธอเก็บไว้นะ อีกองค์หนึ่งเดินช้า ๆ อยู่ข้างหลัง ท่านมาแล้วก็นิมนต์ท่านฉันด้วยเลยองค์นั้นก็ได้ฉัน. อาตมาเดินมาถึงอำเภอจะนะยังทันได้ฉันเพล แต่เพื่อนอีกองค์หนึ่งไม่ทันได้ฉัน พอมาถึงก็ถามว่าฉันเพลหรือเปล่า แกก็โมโหหน่อย ฉันอะไรเดินไม่เหลียวแลเพื่อนเลย ถามว่าเมื่อตะกี้ฉันมะพร้าวอ่อนหรือเปล่า ฉัน อ้าวว่าไม่เหลียวแลยังไงเขาขอไว้ให้ จึงได้ฉันน่ะ ถ้าไม่เหลียวแลก็อดฉันน่ะซี่พอพูดอย่างนั้นแกก็ยิ้มออก เพราะว่าได้ฉันมะพร้าวแล้วเดินกันอย่างนี้ ไปเที่ยวเทศน์กัน เดินกันจนว่าเต็มทนแล้วก็ไม่ใช่ว่าได้มากมาย หน้ากัณฑ์น่ะ ทีหนึ่งไปน่ะ ๒ บาท ๒ บาทน่ะอย่างมากแล้วนะ ๕ บาทนี้เรียกว่าสูงแล้วที่เขาถวายนะบางวัดไม่ถวายเลย ค่ารถก็ไม่ให้ต้องควักกระเป๋าอีกด้วยซ้ำไป มีอย่างนี้ก็มี เวลาไปเทศน์เป็นอย่างนั้น.

มีอยู่บ่อย ๆ ที่มีอะไรแปลก ๆ เวลาไปเทศน์ตามบ้านนอกนี้ คราวหนึ่งไปเทศน์ที่ระโนต เดินทางวันหนึ่งไปนอนที่สะทิงพระ เช้ามืดไม่ฉันอาหารรีบเดิน นึกว่า

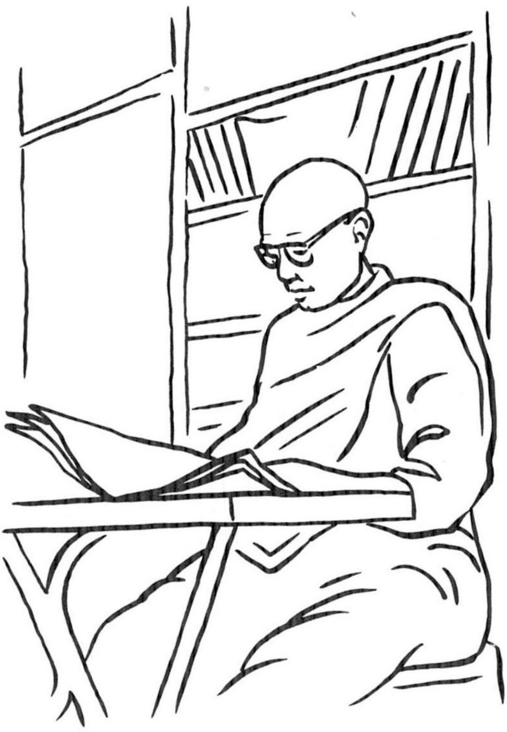
ไปฉันวัดไหนก็ได้ วันมันเยอะ วันไหนตีกลองก็เข้าไปเลย พอเสียงตีกลองตุ้ม ๆ แวะเข้าไปวัดใดวัดหนึ่ง ไปฉันเสีย ฉันเสร็จแล้วเดินทางต่อไป เดินจนถึงเวลา ๑๑ โมง ไปถึงศาลานั้นน่ะก็ไปนั่งเฉย ๆ มีคนอาบน้ำอยู่คนหนึ่ง พอแกอาบน้ำเสร็จมายกมือไหว้ ถามว่าท่านจะไปไหนบอกว่าจะไประโนต เลยยังมีร่องรอย รอยเสาสร้างโรงครัว ซึ่งเขาเพิ่งจะทำบุญกระดูกกันเสร็จไป ถามว่านี่รอยทำงานอะไร แกบอกว่าทำงานเอากระดูกแม่เข้าบัว (คือเข้าบรรจุที่บรรจุ เขาเรียกว่าบัว) แหม! งานใหญ่หนังอย่างดี โนราห์ ดีหนังตั้ง โนราห์เติม เรียกว่ามีชื่อทางปักษ์ใต้ นักเทศน์ก็นิมนต์ชั้นดี แต่แกไม่มาถามว่าใครล่ะ? ท่านปั่นวัดอุทัยน่ะ. เลยจุดได้ตำตอเข้าให้แล้วเลย ถามว่าทำไมแกไม่มาล่ะ รับแล้วไม่มาเสียนี่ ติดสอบไล่ วันนั้นติดสอบไล่เลยไม่มา แกก็ยังไม่รู้จัก นั่งพูดกันอยู่แล้วไม่มาก็ไม่มา. ไม่มาเสียใจไหม? ฮื้อ คนคอยฟังกันแยไปเลย ท่านไม่มาเสียดายแย่ แล้วก็ถามเท่านั้น แล้วก็รีบไปหาอาหารมาเลี้ยงเพล ข้าวยำมีขายเยอะแยะ แถวนั้นมาเลี้ยงเลี้ยงเพลเสร็จแล้วนั่งคุยกันต่อไป แกก็ยังไม่รู้ว่าคุยกับใครคุยเรื่อยไปละ พูดไปพูดมาเดี๋ยวคนหนึ่งเดินผ่านมา มาถึงยกมือไหว้ กราบแล้วก็ถามว่า นี่ท่านจะไปไหนนี่ จะไประโนต เลยบอกคนที่นั่งคุยชื่อนายหนังนั้นว่านี่แหละท่านปั่นวัดอุทัย พอบอกอย่างนั้นเท่านั้นแหละแกก้มลงกราบใหญ่เลย กราบที่เท้าเลยทีเดียว. กราบบอกว่าแหม! นั่งคุยกันเสียนานไม่รู้ บอกว่านี่จะไประโนต จะเทศน์เมื่อไรล่ะ ก็เทศน์พรุ่งนี้บ่าย อ้อ! เทศน์เสร็จแล้วนิมนต์รีบเดินมา ที่นี่มีงานศพ อยู่ศพหนึ่ง จะให้ท่านเทศน์ คืนพรุ่งนี้ ๓ ทุ่ม มาให้ทันก็แล้วกัน เกณฑ์เอาถึงขนาดนั้นมันไม่ใช่ทางใกล้ ๆ. ทีนี้ก็ต้องไปเทศน์ที่โน้น เสร็จราวบ่ายสามลงจากธรรมาสน์รีบเดิน อาตมานี่มันคนเดินเร็วก้าวมันยาว เดินมาถึงนั่นเวลา ๓ ทุ่มเป๋งทีเดียว พอมาถึงนั่งประเดี๋ยวเดียว เขาบอกนิมนต์อาบน้ำ ให้รีบไปอาบน้ำคนกำลังรอจะฟังเทศน์ ก็เลยรีบอาบน้ำ. อาบน้ำเสร็จก็ไปเทศน์ให้เขาฟัง พอเทศน์ให้ฟังแล้ว เขาบอกว่าพรุ่งนี้ไปเทศน์อีกสักกัณฑ์ที่ป่าช้า

ต้องหยุดอยู่อีก เทศน์ให้เขาฟังอีกกัณฑ์หนึ่ง แล้วเดินทางต่อไป. ต้องเดินแบบนี้ การเป็นนักเทศน์ สมัยนั้นน่ะเป็นอย่างนี้ ต้องเดินไปมาระยะทางไกล ๆ ไปกันอย่างลำบาก บางแห่งก็นอนกลางทางตั้งคืน ๓ คืน จึงจะกลับมาถึงวัดได้ เป็นอยู่อย่างนี้ตลอด ๒-๓ ปีที่อยู่สงขลา.

ทีนี้กาลต่อมา ก็มีเพื่อนที่ไปอินเดีย รุ่นเดียวกัน ครั้งพระโลกนาถ คือท่านเจ้าคุณประกาสิต นี่แกไปถึงอินเดีย ไปถึงอินเดียแล้วก็ได้จดหมายมา บอกว่าให้ไปอินเดีย พบที่จะเรียนหนังสือสะดวกสบาย ให้ไปอยู่โน้นก็เลยลาญาติลาโยม เดินทางไปอินเดีย ขึ้นรถจากสงขลาไปตรัง ไประนอง ไปโน่นแน่ะ ไปเกาะสอง แล้วไปย่างกุ้ง แล้วลงเรือจากย่างกุ้ง สมัยนั้นค่าเรือมันถูกจากย่างกุ้งไปอินเดีย ๑๖ รูปีเท่านั้นเอง รูปีหนึ่งมัน ๘๐ สตางค์เท่านั้นละ มีเงินสัก ๑๐๐ บาทก็ไปถึงอินเดียได้แล้ว ก็ได้จากโยมให้สตางค์แล้วก็ไป แต่ว่าพอไปถึงย่างกุ้งนี่ ท่านเจ้าคุณประกาสิตแกกลับเสียแล้วไปถึงย่างกุ้ง เขาบอกว่าแกลงเรือกลับแล้วเมื่อวานนี้เอง อาตมาถึงเรือลำนั้น แกก็ลงเรือลำนั้นแหละ อาตมาถึงวันนี้แกก็ลงเรือวันรุ่งขึ้นนั่นแหละ ไปถามที่วัดเขาบอกเฮ้ย ลงเรือไปเมื่อวานนี้. อ้าว ต้องเดินทางกลับอีกแล้วจะไปยังไง เพื่อนมาเสียแล้ว ต้องเดินทางกลับมาทางระนองมาถึงระนองจะไปชุมพร เลยไปพบกันที่ชุมพรนั่นพบกันที่ชุมพร เออ ดีแล้ว น้องท่านมาก็ดีแล้ว จะไปไชยา ไปเยี่ยมท่านพุทธทาส ยังไม่เคยพบกันกับท่านเจ้าคุณพุทธทาส ไม่รู้จักได้ยินแต่ชื่อเวลานั้น ก็เลยพากันไปไชยา ไปไชยาก็เลยจำพรรษาที่ไชยา ๑ พรรษาที่นั่นเลยได้คุ้นเคยกับท่านเจ้าคุณพุทธทาส ได้เป็นสหายร่วมงานร่วมการกัน ความจริงไปอยู่ไชยาในพรรษานั้น ก็ไม่ได้อยู่สงบนิ่งหรอก พระที่สอนนักธรรมที่วัดพระธาตุแกเกิดป่วยหนัก สอนไม่ได้ เลยต้องไปสอนหนังสือแทนเขา. ต้องสัตตาหะคือ ๗ วันไปสอน กลับมานอนสวนโมกข์คืนหนึ่ง ทำกันอยู่ตลอดพรรษา ไม่ได้ทำเรื่องอื่นแต่ก็ได้ผลทางจิตใจ คือได้กำลังใจจากท่านเจ้าคุณคือท่านแนะนำว่า จะทำงานศาสนา

ต่อไปข้างหน้านี้ต้องรู้บาลี ไม่ได้เรียนบาลีมันก็ลำบาก แกเรียกอาตมาว่าน้องท่านต้องไปเรียนภาษาบาลี. อาตมาก็รับคำไว้ว่าออกพรรษาแล้วก็กลับสงขลาอีก กลับไปสงขลาก็คิดถึงเรื่องว่า จะมาเรียนต่อที่กรุงเทพฯ เรียนภาษาบาลี เพราะได้เริ่มเรียนไว้บ้างแล้วเมื่ออยู่นครศรีธรรมราช คือเรียนจบไวยกรณ์ ขึ้นแปลคัมภีร์ธรรมบทได้บ้างนิด ๆ หน่อย ๆ แล้วก็เดินทางไปกับพระโลกนาถเสีย ถ้ามาต่ออีกก็คงจะไม่ลำบาก เลยคิดว่าจะต้องมากรุงเทพฯ มาเรียนต่อ.

เข้ากรุงเทพฯเรียนบาลี

ประวัติที่ท่านเล่าเองเนื่องในโอกาสอายุครบ ๕ รอบ

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ นั่นน่ะ ได้เข้ากรุงเทพฯ มาอยู่วัดสามพระยา เรียนบาลี ตอนนี้ใคร่จะเล่าความในใจสักอย่างหนึ่งกับญาติโยม คือตอนที่มานครศรีธรรมราช เมื่อเช้ายังไม่ได้เล่า ไปลาหลวงลุง ที่ตีมากนั่นแหละท่านก็บอกว่า เออไปเรียนหนังสือไปให้ดี ไปตั้งใจเรียนไปถึงเมืองนครฯ แล้วให้ไปนมัสการพระธาตุ ให้ตั้งจิตอธิษฐานว่าจะทำอะไรในชีวิตนี้ จะทำอะไร ให้ไปตั้งอธิษฐานใจเสียก่อน อาตมามาถึงนครฯ ก็เอาธูปเทียนไปจุดบูชาพระธาตุที่นครฯ นั่น ตั้งจิตอธิษฐานอย่างไร คือ ตั้งจิตอธิษฐานว่า ข้าพเจ้าขอถวายชีวิตจิตใจนี้แด่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอมอบกายใจถวายพระพุทธศาสนา จะทำงานให้แก่พระศาสนาจนตลอดชีวิต ถ้าพูดตามภาษาบาลี ก็เรียกว่า *พุทฺธศาสนา อุรํ ทตฺวา นิวตฺติสฺสามิ พฺรหฺมจริยปรายโนฯ* แปลว่า ข้าพเจ้าขอถวายชีวิตแก่พระพุทธศาสนาจะไม่กลับไปสู่เพศคฤหัสถ์ ได้ตั้งใจอย่างนั้น อธิษฐานที่หน้าวัดพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช.

เมื่อคราวเข้ามากรุงเทพฯ นี่ก็เหมือนกัน เข้ามาครั้งแรกก่อนที่จะไปกับพระโลกนาถ นี่ได้ไปที่โบสถ์พระแก้ว ซึ่งถือว่าเป็นปูชนียสถานสำคัญ จุดธูปจุดเทียนบูชาอธิษฐาน ว่าข้าพเจ้ามอบกายถวายชีวิตแด่พระพุทธศาสนา จะทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา จนตลอดชีวิตเป็นครั้งที่สองที่นั่น. เมื่อเดินทางกับพระโลกนาถไปถึงวัดพระพุทธชินราชที่พิษณุโลก ซึ่งถือว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีชื่อเสียงสำคัญในดวงใจชาวพุทธ ก็ได้กราบตั้งจิตอธิษฐานเช่นเดียวกัน. ครั้นเดินทางไปถึงเมืองย่างกุ้ง อันเป็นเจดียสถานที่คนเขาชอบไปไหว้ไปบูชา ก็ได้ตั้งจิตอธิษฐานเช่นเดียวกันว่า ขอมอบกายนี้ถวายเป็นเครื่องบูชาแด่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จะทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาตลอดไป อันนี้เป็นความตั้งใจมาตั้งแต่เริ่มแรก. ที่ได้เกิดความตั้งใจนี้ขึ้น ก็เพราะว่าศึกษาพุทธประวัติ เลื่อมใสในความเป็นมาของพระพุทธเจ้า แล้วก็อยากที่จะทำงานให้กับพระพุทธศาสนา, เคยพูดบ่อย ๆ กับเพื่อนฝูง เมื่อสมัยอยู่นครฯ บอกว่าเรามันต้องเทศน์กันจริง ๆ เสียที ที่เทศน์ ๆ กันอยู่นี่มันเทศน์เล่น ๆ เทศน์เอาหน้ากัณฑ์กัน ไม่ค่อยได้สาระ ไม่ได้เทศน์แก้คน ไม่ได้ปรับปรุงจิตใจคน ให้มันดีขึ้น ต่อไปนี้ ต้องเทศน์จริง ๆ. เพื่อนฝูงก็บอกอย่าพูดอย่างนั้น คนพูดอย่างนั้นมันต้องไม่สึก บอกว่าอ้าว! ก็ต้องไม่สึกกันละซิ เมื่อจะเทศน์กันแล้วมันต้องไม่สึก สึกไปทำไม คนอยู่ในโลกมันเยอะแยะแล้ว เราเอาจริงเอาจังกันเสียบ้าง. เพื่อนฝูงบอกเฮ้ย อย่าพูดไป เดี๋ยวมันจะเป็นบ้าภายหลัง. ถามว่าบ้าเพราะอะไร อ้าวมันอยากสึก แล้วไม่ได้สึก เลยทำบ้า เพราะได้พูดไว้มากแล้ว. ก็ว่า ใจเราเราบังคับได้ เมื่อเราตั้งใจแล้วมันต้องบังคับได้ อธิษฐานแล้วตั้งจิตรักษาการอธิษฐานนั้นไว้. พระพุทธเจ้าท่านทำจริงเราก็ต้องทำจริงบ้าง. อันนี้เป็นความคิดที่เกิดขึ้นในใจตั้งแต่เริ่มแรกเกิด ตั้งแต่เป็นพระแล้วก็คิดอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเรื่องการมากรุงเทพฯนี้ มาเพื่อเรียนหนังสือ เมื่อมาถึงกรุงเทพฯก็อาศัยคุณครู ถัด พรหมมานพ พาไปฝากที่วัดสามพระยาเพราะว่าท่านเป็นครูอยู่ที่นั่น มีความคุ้นเคยกัน

ท่านเจ้าคุณวัดสามพระยาเดี๋ยวนี้ ท่านก็รับด้วยความเต็มใจ เมื่อรับแล้วท่านก็ถามว่าพรรษาเท่าไร เวลานั้นมันพรรษาสิบเข้าไปแล้ว ท่านบอกว่าจะไปเรียนไวยกรณ์อยู่มันช้าเคยเรียนมาบ้างแล้วไม่ต้องไปเรียนซ้ำอีก แปลคัมภีร์ธรรมบทเลย เลยก็ได้เรียนต่อไป ได้พักอยู่ที่นั่น ที่วัดสามพระยา.

เวลามาอยู่ในกรุงเทพฯ นี่ อยากจะเล่าให้โยมฟังสักหน่อย ว่าพระในกรุงเทพฯ นี่ลำบากอย่างไร. อาตมาอยู่กรุงเทพฯ นี่รู้สึกว่าลำบาก คือลำบากในเรื่องอาหารการขบฉัน. ได้ออกบิณฑบาตทุกวัน ไปเห็นหลวงตานั่งฉันกาแฟตามร้านชั้นแรกเมื่อมาใหม่ ๆ นึกติ พระหลวงตาเพ่นพ่าน ไปเที่ยวนั่งฉันกาแฟ นึกติท่าน. แต่พอมาอยู่กรุงเทพฯเข้า ไม่นึกติ. ที่ไม่นึกติเพราะอะไร เพราะมันเกิดกับตัวเอง เวลาออกบิณฑบาตเช้า ๆ บางวันนี่มันหิว น่องมันหย่อน เดินมันเหนื่อย มันหิว ที่หิวนี่เพราะอะไร เพราะเมื่อวานนี้ฉันอาหารไม่เป็นรส ที่มันไม่เป็นรสเพราะไม่มีจะฉัน มันมีแต่ข้าว หัวไชโป๊วผัดแห้ง อะไรอื่นมันก็ไม่มีกินแห้ง ๆ เข้าไปอย่างนั้น มันเหมือนกับเข็นเรือบนแห้งอย่างนั้นแหละ ฉันเข้าไปอย่างนั้นแหละ มันไม่มีโอชะสำหรับเลี้ยงร่างกาย ตื่นเช้าเดินไปบิณฑบาตนี้มันเพลีย พอเพลียอย่างนั้นก็นึกให้อภัย โอ คนแก่ท่านเพลียมากกว่าเรา เลยไม่ติท่านต่อไป เห็นอกเห็นใจ. ทีนี้การออกบิณฑบาตนี่ เดินอยู่วัดสามพระยาเดินผ่านบางลำพู ไปถนนข้าวสาร โน่นไปโน่นไปสะพานเสี้ยว เลี้ยวราชดำเนินเข้าถนนตะนาว วกถนนข้าวสาร เพราะว่าบ้านคุณครูแกอยู่ที่นั่น แล้วก็ได้ไปเอาแกงโถหนึ่ง. เขาใส่โถให้หิ้วโตงเตง ๆ กลับวัด ได้ข้าวชามใหญ่ก็พอฉันแล้ว แต่ก็เดินเรื่อยไป บางทีก็วกไปหน้าวัดบวรฯ ไปผ่านฟ้าเลียบคลองบางลำพูเรื่อย ๆ มาตามมีตามเกิด เดินไม่รีบไม่ร้อน นึกในใจว่า ได้ก็ฉันไม่ได้ก็ไม่เป็นไร. แต่ไม่เป็นไรหรอก ได้ทุกวัน แต่ว่าบางวันมันก็ฝืด บางวันมันก็อย่างนั้นแหละ ก็ฉันไปตามเรื่อง.

เวลามาเรียนหนังสือกรุงเทพฯ นี่ ญาติโยมถวายปัจจัยมาสำหรับใช้สอย

ในเวลานั้นได้มา ๓๔๕ บาทจำแม่น เพราะว่าเงินก้อนนั้นมันจำได้แม่น เอามาได้เท่านั้น อาตมานีมีหลักอยู่ในใจอย่างหนึ่ง ตั้งแต่ออกจากโรงเรียนแล้ว นึกว่าโตแล้ว ไม่เคยขอสตางค์โยมใช้แม้จะอยู่กรุงเทพฯ กลับไปบ้าน ไม่เคยบอกโยมว่าลำบากตอบว่าสบายดี ไม่เคยแสดงอาการว่า อยากได้สตางค์จากโยม ถ้าโยมนึกให้เอา, ถ้าโยมไม่นึกก็ไม่เอา. ไอ้เรื่องขอนี้ไม่ขอ เพราะมานึกว่า ท่านเลี้ยงเรามาก็มากพอแล้ว อย่าให้ท่านต้องลำบากในการเลี้ยงเด็กโต ๆ ต่อไปอีกเลย เลยไม่รบกวนไม่ขออะไรท่านทั้งนั้น อยู่อย่างชนิดที่เรียกว่า ตามมีตามเกิด เพราะเครื่องใช้ไม้สอยไม่มีอะไร มีขันน้ำใบเดียว ชั้นแรกเป็นขันทองเหลือง แต่วันหนึ่งเผลอเอาวางไว้ที่ฝาโอ่งหน้าห้อง มีโอ่งน้ำใบหนึ่ง ตักน้ำประปาใส่ไว้ หิวก็ดื่มน้ำประปา ทั้งเช้าเย็นนั้นแหละ ไม่ฉันอื่นนอกจากน้ำประปา หิวขึ้นมาฉันน้ำประปา หิวขึ้นมาก็ฉันน้ำประปาอันอื่นมันไม่มีฉัน ไม่ใช่เรื่องอะไร. ความจริงมันก็อยากฉัน แต่มันไม่มีจะฉันวันไหนมีสตางค์จะฉัน ก็บอกตัวเองว่าไม่ฉันถ้าไม่มีเอ็งจะฉันอะไร อย่าฉันดีกว่าเลยก็ไม่ฉันมันเสียเพราะว่าสตางค์ที่ได้มาโดยมากไม่ซื้อของกิน ไม่ซื้อของเล่น แต่ซื้อหนังสือ เรื่องหนังสือนี้ชอบนักซื้อมากตั้งแต่สามเณรอยู่ระนอง ได้เงินเดือน ๒๕ บาท จากการเป็นครู ใช้ซื้อหนังสือ. หนังสือของหลวงวิจิตรฯ ออกชุดแรกเช่น วิชชาแปด, มันสมอง พุทธานุภาพ, จิตตานุภาพ, ความฝัน, ละครแห่งชีวิต ฯลฯ กี่เล่ม ๆ ซื้อหมด ซื้อไปอ่าน ชอบอ่าน. แล้วหนังสือต่าง ๆ ที่เขาพิมพ์ขายนั่นชอบอ่าน แม้หนังสืออ่านเล่นชนิดดีก็ซื้อเหมือนกัน. สมัยหนุ่ม ๆ ซื้อมาก อ่านมาก อ่านจนอยู่ตัว จนเบื่อ อ่านแล้วก็นึกรู้สึกว่า ไม่ได้ความ เลิก ไม่ซื้อหนังสืออ่านเล่นต่อไป แต่ซื้อหนังสือที่เป็นสาระ เรื่องเอาสตางค์ไปใช้เรื่องอื่นนั้นไม่มี ใช้แต่เรื่องเป็นประโยชน์ การเป็นอยู่ในกรุงเทพฯ ไม่ค่อยได้เทศน์เพราะว่าเป็นพระผู้น้อย เทศน์กับเขาไม่ได้ เทศน์ได้เขาก็ไม่ให้เทศน์ แต่ในพรรษามีโอกาสแสดงฝีไม้ลายมือบ้าง คือว่าวันพระเขาเทศน์เช้าเทศน์บ่าย ตอนบ่ายเทศน์หลายองค์ ถ้า

หลายองค์ก็มีโอกาสขึ้นไปแสดงฝีมือกับเขาบ้าง ว่าพระบ้านนอกนี้มีฝีไม้ลายมือเหมือนกัน คือเทศน์ปฏิภาณให้ญาติโยมฟัง ญาติโยมก็พออกพอใจ แต่ก็ไปไม่รอด เพราะว่าวงมันจำกัด ต้องการศึกษา ยังเทศน์กับใครไม่ได้ก็อยู่อย่างนั้น สตางค์ที่ได้มา ๓๔๕ บาทนี่ ใช้ ๓ ปีไม่หมด เพราะว่าไม่ค่อยใช้ ไม่ใช่เรื่องอะไร แล้วก็มีอยู่ก้อนหนึ่ง เก็บเงียบ ใส่ซองเพื่อกลับบ้านฉุกเฉิน เดี๋ยวเกิดมีธุระอะไร ไม่มีสตางค์จะลำบาก เลยเจียดใส่ซองไว้ไม่แตะต้อง พอมีเรื่องแล้วใช้ตีตั๋วรถได้ทันที กลับบ้านนอกนั้นก็เก็บไว้ การใช้จ่ายไม่ค่อยมีอะไรมากนัก เป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ถ้าไปดูรูปถ่ายในสมัยนั้น ผอมเต็มทีหน้าตาเป็นกระดูก โกโรโกโสไปทีเดียว เรื่องมันไม่มีจะกินนั่นเอง ไม่ใช่เรื่องอะไร จึงได้ผอมอย่างนั้น อยู่วัดสามพระยา ๓ ปี ก็เข้าสอบบาลี สอบครั้งแรกตกเลยไม่ได้ ไอ้ที่ไม่ได้นี่ มันตกไวยกรณ์ เพราะว่าเรียนมานาน แล้วมาทิ้งไม่ค่อยได้ท่อง เวลาไปตอบเข้า มันตอบผิด แปลได้ สัมพันธ์ได้ แต่ไปตกไวยากรณ์ ไม่เป็นไร ปีหน้าเอาใหม่ แต่พอตกแล้ว เงินหมดแล้ว ๓ ปี สตางค์มันจะไม่มีเหลือแล้ว ทำอย่างไร จะเรียนต่อต้องออกไปชุมพร ท่านเจ้าคุณประกาสิต เพื่อนเก่าอยู่นั่นไปหาท่านก็พาไปเที่ยวเทศน์วัดนั้น-วัดนี้ ก็ได้หน้ากัณฑ์อีกบ้าง หากินด้วยปากตลอดเวลา ไม่มีเรื่องอื่น เทศน์ก็ได้สตางค์หน้ากัณฑ์มาบ้างพอสมควร เวลาจะกลับทางรถไฟมันลำบาก กลับรถไฟ เอาของไปไม่ได้ กลับเรือดีกว่าลงที่ท่าปากน้ำชุมพร ได้มะพร้าวมา ๒๐๐ ผล ได้กะปิมา ๑ ไห น้ำปลา ๑ ไห ข้าวสารอีก ๑ กระสอบ นี่ปัจจัยจากชุมพร บรรทุกเรือมาเลย มาขึ้นท่าน้ำราชวงศ์ ยืนอยู่นึกว่า กูจะทำอย่างไร มะพร้าวตั้ง ๒๐๐ นี่ จะเอาไปให้ถึงวัดอย่างไรดี รถรามันก็ไม่มี ยืนงงอยู่เลยเรียกรถเจ๊กมา ๓ คัน บอกว่าลื้อขนมะพร้าวใส่ ๓ คันนี้ แล้วก็ไปวัดสามพระยา ถึงไกล รถลากมันก็เอาเหมือนกัน เลยพามาส่ง. ตั้งแต่มีมะพร้าวขึ้นแล้ว ตอนเพลไม่ได้ฉันอะไร หุงข้าวมันฉันทุกวัน จนกว่ามะพร้าวจะหมด ๒๐๐ ผล ฉันแต่ข้าวมันนั่นแหละ พอถึงเพลก็ฉันข้าวมัน พอถึงเพลก็ฉัน

ข้าวมัน เพราะว่ามะพร้าวมันเยอะ ข้าวสารก็มี กะปิก็มี ฉันกับไป เรียนหนังสือต่อ เรียนต่อไปอีกปีก็สอบได้ ก็ปรากฏว่าปัญหาข้อสอบบาลีมันรั่ว ไม่ใช่มันรั่ว มันระเบิด ไหลท่วมกรุงไปเลยทีเดียว อาตมาไม่ได้สนใจไปหาหรอก ไปบิณฑบาตเขาบอกว่าไวยากรณ์รู้แล้วหรือยัง มันรั่วแล้ว บอกว่ายังไม่รู้ เขาก็บอกว่าเอาไปเลย ๆ พอเข้าห้องสอบ ปัญหาไวยากรณ์ออกมาเหมือนทุกอย่าง ตอบมันก็ถูกซิ เพราะมั่นรั่วแล้วนี่มันรั่วจนท่วมเมืองไปเลย แล้วก็มีคนบางคนมาขายปัญหาจากการสอบ ๗ วันนี้ เอา ๕๐๐ เราบอกว่าไม่เอา จะสอบอีก ๓ วันนี้ ๓๐๐ ก็พอเราก็ไม่เอา; พรุ่งนี้จะสอบขอ ๑๐๐ เดียว เราก็บอกว่าไม่เอา ฉันไม่มีสตางค์หรอก ฉันเรียนมานานแล้ว ไม่ต้องซื้อหรอกเลยสอบ สอบแล้วนึกไว้ในใจว่ามันได้ เพราะว่ามันรั่วเหลือเกินเลยออกไปสงขลาโน่น ไปเยี่ยมญาติ เยี่ยมโยม กำลังเพลินเทศน์อยู่แถวโน้น เขาโทรเลขตาม ว่าต้องตอบใหม่เดือนพฤษภาคม เพราะว่าปัญหารั่ว ต้องกลับกรุงเทพฯ อีกแล้ว มาสอบใหม่ ทีนี้สอบครั้งใหม่นี้มันไม่รั่ว สอบได้สอบครั้งที่หนึ่งนั้นมันรั่ว เลยสอบ ๒ ครั้งในปีนั้น ปีนั้นเลยได้ทั้ง ๒ ประโยค คือว่าสอบประโยค ๓ ได้ในปีนั้น เพราะว่ามันรั่ว ปลายปีสอบประโยค ๔ ได้อีก เวลาจะผ่านประโยค ๔ นี้ต้องเรียนขอม เรียนอักษรขอมนี้ไม่เคยเรียนมาก่อน แล้วไม่อยากเรียนด้วย เพราะมันไม่ค่อยได้ใช้ เรียนคืนนั้นก็ไปสอบคืนนั้น เรียนให้มันจำอักขระวิธีเขียนเท่านั้น แล้วก็ไปเข้าสอบ พอเสร็จแล้วลืมหมดเพียงสอนได้เท่านั้นเอง ยังลืมจนบัดนี้ อ่านไม่ออก ว่าขอมนี้รู้ตัวเดียว คือตัว นะ เขียนง่ายกว่าเพื่อนนอกนั้นไม่รู้.

พอสอบได้ ป. ๔ แล้ว มันเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา ทีนี้ยุ่งกันใหญ่ เรียนประโยค ๕ ก็ไม่ได้เรียนอยู่กรุงเทพฯ ก็ระเบิดมันตกที่นั่น-ที่นี่ วันนั้นนึกว่าหนีระเบิดจากวัดสามพระยา ไปนอนวัดวิเศษการ ธนบุรีเพื่อนที่ชื่อแป้น เขาอยู่ที่นั่น มันไปทิ้งลงที่นั่นเลย ทิ้งวัดวิเศษการ เตาเผาศพพังไป กุฏิงศพพังกะจายสถานีบางกอกน้อยแหลกไป ไฟไหม้แถวนั้นยุ่งกันใหญ่ ลงไปนอนอยู่ในคู พระ

องค์หนึ่ง ลงไปนอนอยู่ในบ่อ อีกองค์หนึ่งวิ่งเตลิดเปิดเปิง, ไปพบชาวบ้าน บอกว่าโยมช่วยด้วย ชาวบ้านบอกว่าพระมันต้องช่วยผมซิ ผมจะช่วยพระอย่างไร พอชาวบ้านบอกอย่างนั้น แกนึกได้ นึกได้ว่า อ้อ เรามันพระนี่ เลยกลับวัด ไปถึงวัดขาถลอกปอกเปิก หญ้าคา ขวากหนามในสวนมันบาดเลอะเทอะไปหมด เลยก็นึกว่า มันไม่ไหว อย่างนี้แย่ต้องเดินทางกลับบ้านแล้ว ไปหัวเมืองเถอะ เลยกลับโดยขึ้นรถไฟที่บางกอกน้อย รถด่วนไม่มีแล้วเวลานั้น มีแต่รถธรรมดา นอนเพชร นอนชุมพร แล้วจึงถึงทุ่งสง แล้วถึงพัทลุง คราวนั้นเด็กที่มาอยู่กรุงเทพฯ ไปด้วยหลายคน อาตมาไปแต่เช้า ได้ที่นั่งเรียบร้อย เดี๋ยวเด็กมันมากันเยอะ ก็หลีกให้เด็กนั่ง ผลที่สุดขึ้นไปนั่งบนพนักพิง ที่เบาะชั้น ๓ นั่งบนพนัก นั่งไปจนถึงเพชรบุรี ถึงเพชรบุรีให้เด็กนอนที่สถานี อาตมาไปนอนวัด บอกว่าพวกเธอตื่นเช้า ๆ น่ะ พอรถชุมพรเข้าแล้วให้นั่งไว้. เช้ามืดอาตมากลับมาขึ้นรถ พวกนั้นยังกรนฟี้ ๆ อยู่ เด็กยังไม่ตื่นสักคนและปลุกให้ตื่นบอกว่าไปหาที่นั่ง เขาก็ไปหากันอาตมาหิ้วกระเป๋าจันทบูรไปใบเดียว เที่ยวเดินเบียดไปเซมา ไม่รู้จะขึ้นตรงไหน รถไฟมันเต็มหมดแล้ว ในเวลานั้นมันไม่มีชื่อมีเสียงด้วย เป็นพระธรรมดา นึกในใจวาดภาพไว้ว่าระฆังออก ก็ต้องขึ้นให้ได้ ที่ห้องการ์ด พวกการ์ดว่า ไม่ได้เอามือยันอกขึ้นไม่ได้ ที่นี่ไม่ใช่ที่โดยสาร ว่าเข้านั่นแน่ะ อาตมาบอกว่า รู้แล้วว่าไม่ใช่ที่โดยสาร แต่ที่มีนั่งหัวสลอนอยู่นั่น เจ้าหน้าที่ทั้งนั้นรึ พวกนั้นไปได้ พระไปสักองค์หนึ่งมันจะกีดอะไรนักหนา พูดพลาง ก็ขึ้นพลาง พอขึ้นไปแล้ว เขาไม่มีเอื้อเฟื้อ ไม่มีเอาใจใส่ทั้งนั้น ไม่ให้นั่ง ไม่ให้กินน้ำกินท่า วันนั้นไม่ได้ดื่มน้ำเลย ตั้งแต่ออกจากเพชรบุรีได้ไปดื่มเอาโน่นแน่ะ ที่สถานีปะทิวโน่น มีมนุษย์ขึ้นมาคนหนึ่งที่ปะทิวนั่น เขาสนุกกัน เขาเมากัน เขากินกันใหญ่ อาหารกลางวันที่เขากินกัน พระนั่งอยู่องค์หนึ่ง ไม่มีใครนึกถึงอาตมาก็ไม่โกรธ แต่นึกว่าพระพุทธเจ้าเอง ก็เคยมีมารดลใจชาวบ้าน ไม่ให้ใส่บาตร พระพุทธเจ้ายังมีมารดลใจคนไม่ให้ใส่บาตร เรามันพระ

ธรรมดา มารมันเยอะแยะดังนั้นนั่งเฉยๆ สบายๆ บำเพ็ญบารมีไปก็แล้วกัน ไม่ได้ฉัน ถ้าเขานึกได้ ว่าเออ ข้าวราดแกงถวายพระสักจานหนึ่งก็ได้ฉัน แต่เปล่า นั่งกินอยู่ตรงนั้น พระก็ยืนอยู่ตรงนี้ อาตมานึกว่านี่พวกมิจฉาทิฏฐิทั้งนั้น เวลานั้นเป็นเวลาสงคราม เหตุการณ์นี้จำแม่น ไม่ฉันเลย พระก็ไม่ได้นั่ง ได้แต่ยืน เขาไม่ให้เก้าอี้นั่ง ยืนมันเฉยๆ ก็ยืนมันอย่างนั้น ช่างมันเถอะ ไปจนถึงปะทิว มีเจ้าหน้าที่รถไฟ ๓ ดาว ขึ้นมาคนหนึ่ง พอขึ้นมาถึง ยกมือไหว้อาตมานึกในใจว่ามนุษย์มาแล้ว บอกกับตัวเองว่ามนุษย์มาแล้ว พอยกมือไหว้ เขาก็เอาเก้าอี้มาให้ท่านนั้นนั่ง ท่านไม่นั่ง บอกว่านิมนต์นั่งสิครับ อาตมาก็นั่ง นั่งแล้วก็นึกในใจว่าเออ เพิ่งได้นั่งเอาตอนนี้ ยืนมาตั้งแต่หกโมงเช้า ได้ไปนั่งเอาตอน ๒ ทุ่ม โยมคิดดูเถอะว่าต้องอดทนขนาดไหน ถ้าหากเป็นคนอายุ ๖๐ มันล้มนานแล้ว เวลานั้นมันยังหนุ่ม ไม่เป็นไร ยืนได้ ทีนี้เดี๋ยวเดียว พวกขายของในรถเสบียงนั่นแหละ เอาโอเลี้ยงมามากมาย มายื่นให้คนนั้นแหละ คนนั้นแกก็ยกเอา ๑ แก้วมาถวาย ได้ฉันตอนนี้เอง ตอนที่ ๓ ดาวขึ้นมานี่เอง เป็นมนุษย์มะนาหน่อย นอกนั้นที่มีไม้หมอนบนบ่ามันแย่งทั้งนั้น ทีนี้ก็นั่งไปถึงชุมพร พอถึงชุมพรก็ลงรถไฟไปเจอครูเก่า ท่านเคยสอนเหมือนกัน ชื่อครูไทย ท่านถามว่าไปไหนมา? เราตอบว่า หนีลูกระเบิดกลับบ้าน แล้วท่านนอนไหนล่ะ? นอนตรงนี้ คืนนี้นอนหน้าสถานีนี่แหละ ถ้าไปที่อื่น รุ่งขึ้นหาที่นั่งลำบาก ก็เลยรออยู่ พอรถไฟเข้าชุมพรขึ้นนั่งไว้ก่อนกลางดึกนั้นเลย มิเช่นนั้นจะไม่มีที่นั่ง นั่งหลับไปบ้าง อะไรไปบ้างเช้ามีเด็กมันเคยอยู่ที่วัดอุทัย เป็นเด็กวัดรุ่นนั้น บังเอิญมาตรวจงาน อยู่รถไฟ มาถึงเห็นเข้า ว่าอาจารย์ไปไหนมา เราตอบว่ามาจากกรุงเทพฯ ถามคำเดียวแล้วผ่านไปเลยกลับมาอีกที หอบอาหารมา เอามาใหญ่ ข้าว กระทงหลายกระทง บอกว่าวันนี้ได้บุญมาก เพราะว่าเมื่อวานนี้ไม่ได้ฉันเลย นี่เป็นอาหารพิเศษที่เธอถวายวันนี้ บุญเหลือเกินแล้ว เขาก็ถวายอาหาร น้ำแข็งโอเลี้ยงใหญ่โตเลย พอรู้ว่าไม่ได้ฉันเมื่อวาน ได้ฉันเสียเต็ม

อัตรา รถออกจากนั้น ก็เดินทางต่อไปเรียบร้อย จนกระทั่งถึงทุ่งสงไปนอนที่วัด ไปถึงเรียกพระที่อยู่ในห้อง ไปเรียก...ท่านคร้าบ ขอพักด้วย ท่านก็ตอบว่าไปนอนศาลาโน่น ท่านว่าส่งเดชไปอย่างนั้นแหละ ไม่รู้ว่าใครเป็นใคร เราก็ไปที่ศาลา ไปนอนอย่างไร หมาขี้เรื้อนทั้งนั้น เลยไปนั่งๆ มันจนสว่าง เสร็จแล้วก็ไปขึ้นรถไฟต่อไป. พระรูปนั้นสึกไปนานแล้ว เดี๋ยวนี้ไม่อยู่ ถ้าอยู่ ก็จะได้ไปเทศน์ให้ฟังอีกสักกัณฑ์ พวกใจจืดๆ นี้มันมีหลายองค์เหมือนกัน. มีที่จังหวัดตากนี้ ก็มีใจจื๊ด-จืดอยู่องค์หนึ่ง ไม่มีเกลือเลยมันห่างทะเล คือสมภารวัด ตอนเดินขากลับ กลับจากย่างกุ้งครั้งโน้น เดินไปถึงก็ไปพักที่วัดนั้นอีก ขาไปก็พักวัดนั้นแหละ แต่ว่าพักลานวัดในเวลาขามา เรามาน้อยเพียง ๓ องค์ เข้าไปกราบสมภารตามระเบียบแสดงความเคารพคารวะ บอกว่าจะขอพักด้วย ท่านถามทันที ว่าใบสุทธิมีไหม แน่ว่าเข้านั่นเชียว สมัยก่อนใบสุทธิเป็นเล่มยังไม่มี มันเป็นแผ่น ก็เลยยื่นให้ท่านดูบอกว่า นี่ฟังไม่ได้แล้ว มันพ้นแล้ว ๓ เดือน เขาออกใหม่แล้ว. เราก็ถามว่า ออกเมื่อไหร่ครับ ท่านก็โยนแถลงการณ์มาให้แกะออกดู แถลงการณ์คณะสงฆ์ยังม้วนอยู่เลย ยังไม่ได้เปิดดูเลยว่า แถลงการณ์คณะสงฆ์ยังม้วนอยู่เลย ยังไม่ได้เปิดดูเลยว่า แถลงการณ์มาวันนี้ ออกสุทธิแบบใหม่ ถามว่าที่วัดใต้เท้ามีแล้วหรือยัง สุทธิแบบใหม่นี้? ตอบว่ายังยังไม่มี แล้วจะเค้นเอากับพวกผมอย่างไร ผมมันมาจากต่างประเทศ จะเอาอย่างไร ท่านบอกว่า ระเบียบเขาตั้งมาอย่างนั้น เลยว่าไม่ไหว อย่างไรผมก็ต้องพักที่นี่แหละ ท่านบอกว่าพักได้ แต่ต้องไปพักที่ศาลา นึกว่า ถ้าไปพักที่ศาลาจะเข้ามาไหว้ให้เสียมือทำไม แต่ก็ไม่พูดเพียงนึกในใจ ถ้าพูดออกไปมันก็เสียหาย เลยก็กราบอีก กราบเรียบร้อย ไม่ถือโทษ กราบแล้วมานอนศาลา แต่ว่าโยมมาเห็นเข้า โยมก็เอาเสื่อสาดอาสนะมาให้ เอามุ้งมาให้แล้วก็ยกเอาอาหารมาให้ฉัน เลยเล่าให้โยมฟัง โยมบอกว่า ผมอยู่ใกล้วัดนี้ แต่ผมไปทำบุญวัดโน้น วัดนี้ผมไม่ทำบุญหรอก เพราะว่าสมภารมันเต็มทน นี่พวกใจจืดมันเป็นอย่างนี้แหละ

มีอยู่เราไปโดนเข้ามันก็ลำบาก.

ทีนี้ก็พบคนใจดีบ้าง เล่าถึงคนใจดีให้โยมฟังเสียหน่อย พอเดินทางตอนนั้นแหละ ตอนเมืองตากนั่นแหละ ขอเล่าในตอนนี้หน่อย เกี่ยวกับคนใจดี เดินทางกลับจากพม่าคราวนั้น มาทางเมืองตาก เมืองกำแพง แล้วมาทางนครสวรรค์ อำเภอบรรพต เลียบฝั่งแม่น้ำปิงเรื่อยมา มาถึงวัดแห่งหนึ่ง เรียกว่าเก้าเลี้ยว นครสวรรค์นี่ สมภารใจดี พวกเรา ๓ องค์ ไปนั่งต่อหน้าท่าน ทั้ง ๆ หน้าตาหนวดเคารุ่มร่ามทั้งสามองค์ ผิวก็คล้ำ เพราะตากแดดมาตลอดเวลา พอเสียงกลองตึง ๆ สมภารก็ส่งคนนิมนต์ไปฉันเช้า พอขึ้นไปถึง ท่านนั่งอยู่แล้ว ท่านร้องว่าฮึ พวกเราก็ไม่พูดอะไร นั่งฉันเฉย ฉันเรียบร้อย อาตมาก็กล่าวขอบคุณมากครับที่ให้ฉันอาหาร ท่านเลยร้องอีกว่า ฮึ พูดไทยได้ละหรือ ถามอย่างนั้นเสียด้วย ถามเราว่าพูดไทยได้หรือ? ก็ผมเป็นคนไทยนี่ ที่ท่านแสดง ฮึ ท่านนึกว่าเราไม่ใช่คนไทย มันเป็นเสียอย่างนั้น พอบอกขอบคุณท่านเลยฉงนว่าพูดไทยได้หรือ อ้าว แล้วกัน ก็ผมทั้งสามเป็นคนไทยนี่นา ท่านเลยว่า ฮึ ผมนึกว่าแขก เพราะหนวดเครามันดกอยู่ไม่ได้โกน เพราะเดินทางจึงรุ่มร่าม นึกว่าพระแขก ว่าอย่างนั้น บอกว่าพระไทยนี่แหละ ท่านเลยถามว่านี่จะไปไหนต่อไป ไปนครสวรรค์ จะเดินไปท่านเลยว่า ไม่ต้อง ผมจะไปเอาปูนซิเมนต์ ล่องเรือไปเร็วกว่า ก็เลยลงเรือมาขึ้นตลาด พักวัดตลิ่งชัน นครสวรรค์ เจ้าคุณราชพรหมาภรณ์เดี๋ยวนี้ น้ำใจประเสริฐจริง ให้พักเรียบร้อย วันนั้นไปกราบ ท่านก็ไม่ถามอะไร ท่านลืมไป พวกเราก็เดินออกจากวัด เดินเลียบแม่ปิงฝั่งขวาเรื่อยมา มาถึงวัดอะไรตรงนั้น ท่านมาบวชนาคยังไม่ได้เข้าโบสถ์ เห็นพวกเราเดินไป ให้คนวิ่งตามมา บอกว่าลืมถามไป เมื่อเช้านี้ว่าจะเดินไปหรือไปเรือ ถ้ารู้ว่าเดิน ก็ไม่ต้องเดิน เลยชวนว่า ให้บวชนาคเสร็จแล้ว ไปเรือตอนเย็นดีกว่า เลยก็พักอยู่นั่น พอท่านบวชนาคเสร็จเรือเย็นล่อง ท่านให้คนไปตีตั๋วถึงกรุงเทพฯ นั้น รายนี้พระใจดี แต่ไปถูกเข้าบางแห่ง แหม เหลือเข็นเหมือนกัน ไม่ยอมรับ

อะไรทั้งนั้น เลยต้องลำบากเดือดร้อน นี่มันเป็นอย่างไร การเดินทางนี่ ได้พบสิ่งแปลก มีอะไรแปลก ๆ ได้ฝึกใจ ดีเหมือนกัน ให้อดทน หนักแน่นในเมืองพม่านั้น พูดภาษากันก็ไม่รู้เรื่อง ตอนเขากลับนี่ ไปถึงก็จูงมือไปนอน ตื่นเช้าก็มาจูงมือไปกินข้าว ใจดีถึงขนาดนั้น ขนาดจูงมือไป มาวัดหนึ่งเป็นวัดจีนมหายานให้พักสบาย วิเศษทุกอย่าง เวลาขากลับอาตมาเห็นว่าท่านรับรองดี ก็เลยไหว้ท่านหน่อยเป็นพระจีนแก่แล้ว ยกมือไหว้ มหาเลิศที่ไปด้วยกันคราวนั้น ท่านอยู่วัดเทพศิรินทร์ดึงแขนทันที ถามว่าไปไหว้พระจีนได้หรือ บอกว่าไม่ได้ไหว้พระจีน แต่ไหว้องค์พระไหว้แต่พระที่ว่า จีน-ไทย-หรืออะไรนั้นไม่รู้ เราไหว้พระ ซึ่งท่านเลี้ยงเรามา ๓-๔ วันแล้ว ควรจะไหว้แกได้แล้ว แล้วไม่ใช่เพียงแกเลี้ยงเท่านั้น ยังมาส่งถึงสถานีรถไฟตีตั๋วให้มามะละแหม่งตอนขากลับ มาถึงมะละแหม่งแล้ว ยังมีจดหมายนำมาให้บ้านจีนบ้านหนึ่ง ให้ตีตั๋วเรือส่งมาจนถึงหมู่บ้านเข้าเขตไทย ใกล้เมืองไทย อย่างนี้มันต้องไหว้แล้ว เพราะว่ามีใจสูง ไอ้กางเกงที่นุ่ง จีวรที่ห่มนั้นไม่ใช่เรื่องสำคัญ เราไม่ได้ไหว้ตัวคน ไม่ได้ไหว้เปลือกพระ เราไหว้เนื้อแท้ของพระ ที่มีอยู่ในน้ำใจ ท่านก็ใจดีอย่างนี้ เราก็ต้องยกย่องนับถือได้ อย่างนั้นมันไม่เสียหายอะไร นี่เป็นตัวอย่างในการผ่านที่อย่างนี้มา.

ทีนี้กลับมาเล่าถึงตอนตะกี้ ว่ามาอยู่กรุงเทพฯ ออกไปเที่ยวเทศน์ ได้สตางค์มาก็มาเรียนต่อ จนเริ่มสงครามต้องเดินทางกลับบ้าน กลับบ้านทีนี้ ก็ไปอยู่สงขลาตามเดิม ที่วัดที่เคยอยู่นั่นแหละ ไปสงขลา กลับถูกระเบิดหนักยิ่งขึ้นไปอีก เพราะเมืองมันแคบ คราวอยู่ในกรุงเทพฯ นั้น ลูกระเบิดมาไม่ได้ตกใจ ถ้าทิ้งบางซื่อเราอยู่บางลำพูไม่เดือดร้อน ทิ้งสาธร เราอยู่บางลำพู ก็ยังสบายใจ ไม่ยุ่ง แต่พอไปอยู่สงขลา พอเครื่องบินบินมาแล้ว เสียวหัวนั่งไม่ได้ อยู่ที่วัด ต้องลงไปชายทะเลไปนั่งชายทะเล ตอนมันผ่านทุก ๆ ทีต้องนึกในใจ พอมันบินผ่านก็นึกว่า ถ้ามึงยิงกูกูตาย ถ้าไม่ถูกยิง ก็อยู่ต่อไป ว่าได้เพียงเท่านั้น นึกในใจ เท่านั้นแหละ แล้วก็

อยู่ได้ไม่เป็นไร มีเพื่อนองค์หนึ่งคือ เจ้าคุณวิเชียรฯ อยู่ด้วยกัน นอนด้วยกัน หลบภัยไปด้วยกัน อาตมาเดินหน้า เหลียวมาหายไปแล้ว หายไปไหน หายไปตั้ง ๑๐ ก.ม. แกเดินทางไป วิ่งหนีระเบิด ๑๐ ก.ม. พอตอนมืดกลับมา เช้าขึ้นมาดู มีแต่หนามตำ เขี่ยบ่งกันสามวัน เพราะหนามตำที่เท้า บอกว่าวิ่งไม่คอยเพื่อนเชียว ท่านว่า มันไม่รู้สึกตัว คว้าย่ามห้อยคอก็ไปเลย จากสงขลาถึงบางกระดาน มันตั้ง ๙ ก.ม. ถ้าเดินทางเป็นเส้นทาง เลยต้องไปหนีระเบิดที่สงขลาอีก.

จนกระทั่งเสร็จสงคราม นึกว่าจะกลับกรุงเทพฯ จะมาเรียนต่อ แต่ว่ามีเหตุการณ์ผันผวนเกิดขึ้น คือว่าท่านอาจารย์อุปัชฌาย์ของอาตมานี้ ท่านเคยไปอยู่ศรีตะวัน รัฐเปรัคในมลายู ไปสร้างวัดที่นั่นในเวลาสงครามอยู่ที่นั่น ท่านสิ้นบุญ พระที่อยู่เฝ้าวัด ถูกทหารอังกฤษจับไปสิงคโปร์ แล้วก็ไปตกใจลูกระเบิด เมื่ออยู่ในคุกตาย วัดก็เลยร้าง เจ๊กเข้าไปอยู่แทน ไปขายกระดาษ ขายธูป ขายเทียนอยู่ เฒ่าแก่เหนี้ยวซึ่งเป็นเจ้าของวัดเป็นทุกข์ในการที่คนจีนเข้าไปอยู่แทน ไม่มีพระอยู่ ก็เลยเขียนจดหมายมาถึงวัดคูหาสวรรค์ เล่าถึงสภาพวัด ว่าเป็นอย่างนั้น อยากได้พระจดหมายมาถึงวัด ตั้งครึ่งเดือน ไม่มีใครอ่าน อ่าตมากลับไปบ้านพัทลุง เยี่ยมโยม แล้วไปเยี่ยมวัด เขาก็ส่งจดหมายนั้นให้อ่าน อ่านแล้วก็บอกว่าเขาต้องการพระ ถ้าพระอะไรต้องการไป เขาจะช่วยเหลือค่าเดินทาง ไปเมื่อไหร่ให้บอกท่านอาจารย์พระคงเพชรซึ่งเป็นรองอยู่เวลานั้น ท่านบอกว่า คุณจะไปไหมล่ะไม่กลับกรุงเทพฯ ก็ไปมลายูซิ ไปอยู่วัดที่นั้น อาตมาก็เลยว่า เอาอย่างนั้นก็ดีเหมือนกัน ก็เป็นอันว่าไปเลย สำหรับอาตมาแล้ว มันง่าย ตอนบวช ก็ง่ายจะไปไหนก็ง่าย มันไม่ช้าเรื่องอะไรที่จะตัดสินใจ. ท่านก็ว่า ถ้าไปก็เขียนจดหมายตอบซิ ก็เลยเขียนตอบไปว่าจะไป แต่ว่าจะไปวันไหน จะบอกอีกทีหนึ่ง พอจดหมายถึง เขาก็ส่งเงินค่าเดินทางมาให้ เวลานั้นสงครามเสร็จใหม่ ๆ ไม่ต้องขอพาสปอร์ต เพราะอังกฤษยังไม่อยู่ แต่ญี่ปุ่น ยังวุ่นวายอยู่ จัดไม่เรียบร้อย ไม่มีหนังสือเดินทาง ออกไปพร้อมกันกับ

หลวงตาองค์หนึ่ง ไปจนถึงวัดนั้น ไปก็ไปอยู่อย่างนั้นแหละ ไม่ได้ทำอะไร ก็ใช้เวลาว่างนั้น เรียนภาษาอังกฤษ ซื้อหนังสือมา สั่งไปที่สมาคมมหาโพธิอินเดีย หรือเขามีขายที่ไหน ก็ซื้อมานอนอ่าน อ่านคนเดียวจำศัพท์จำเสียง ท่องมันคนเดียวไปเรื่อย เพราะว่าไม่มีอะไรจะทำ ว่าง ๆ ก็มีคนมาขอให้รดน้ำมนต์บ้าง ก็รด ๆ ให้ไปตามเรื่อง

มีเรื่องหนึ่งขำ จะเล่าให้โยมฟัง คือว่ามีคน ๆ หนึ่งเป็นหญิงจีน แกมาถึงถามว่า พ่อท่านทำเสน่ห์ได้ไหม? แกถามเป็นภาษาอังกฤษว่า “Can yon make a charm?” บอกว่า “yes, I can” ถามว่าทำได้ไหม? ตอบว่าได้! แต่ว่าก่อนจะทำนี้ต้องบอกก่อน ว่ามันทุกข์ร้อนเพราะเรื่องอะไร ต้องบอกให้ละเอียด แกก็เล่าให้ฟังเล่าให้ฟังว่าแกเมื่อก่อนนี้ครอบครัวสบาย เพราะไม่มีคนที่สาม เดี๋ยวนี้มีคนที่สามคือพ่อผัวเข้ามาอยู่ด้วย พ่อผัวนี้เป็นจีนเก่า ลูกสะใภ้คือตัวแกนี้เป็นจีนใหม่ คือจีนเกิดในมลายู ถ้ามาเกิดเมืองไทยก็เป็นคนไทยไปแล้ว แต่ถ้าเกิดที่โน่นมันก็ต้องเป็นจีนอยู่อย่างนั้น เราเลยถามว่า แล้วว่ามันเป็นอย่างไร พ่อผัวมาอยู่ด้วยกันเช่นนั้นแกก็บอกว่า พ่อผัวคอยฟ้องผัวตลอดเวลา ว่าเมียไม่เอาใจใส่ต่อพ่อผัว ไม่เอาข้าวต้มมาให้ ไม่เอาน้ำร้อนมาให้ ไม่ทำอย่างนั้น ไม่ทำอย่างนี้ ผัวจึงไปว่าเมีย เมียเป็นคนสมัยใหม่ ก็เลยเถียงผัว ผัวก็รำคาญ พอกลับบ้านพ่อก็บอก ก็ฟ้องผัวเขาเป็นนายไปรษณีย์ เลิกงานเลยไม่มา พอเลิกงานก็ไปแทงบิลเลียด กลับดึกดื่น ไม่พูดไม่จากับฝ่ายใด เหินห่างไป เมียก็เป็นทุกข์ก็เลยไปพบอาตมาเข้าก็ถามว่าทำเสน่ห์ได้ไหม? เลยตอบไปว่า อ้อ อย่างนี้ง่าย ทำได้ ง่ายนิดเดียว แกถามว่าต้องการอะไรมั่ง บอกว่าไม่ต้องอะไรคุณกลับไปบ้าน แล้วไปปรนนิบัติพ่อผัวเสียใหม่ แกอยากกินข้าวต้มก็ให้แกกินข้าวต้ม อยากอาบน้ำร้อน ก็ให้อาบน้ำร้อน อยากอาบแดด ก็เข็นรถให้ไปนั่งกลางแดด แล้วเข็นแกกลับมา กลางคืนก็ปัดที่นอน กางมุ้งให้คอยถามเตี่ยต้องการอะไร เตี่ยทุกข์ร้อนอะไร ถามเท่านี้แหละ เตี่ยก็จะรักคุณ แล้วเตี่ยก็จะไม่

ฟ้องผัว ผัวก็จะรักคุณต่อไป พอบอกอย่างนั้น แกว่า "I can't" บอกว่าทำไม่ได้ ถามว่า มันเป็นอย่างไร แกว่าเกลียดพ่อผัวจนเข้ากระดูกเสียแล้ว เลยบอกว่า ถ้าอย่างนั้นก็หมดอำนาจเสน่ห์แล้ว มันก็ทำอะไรให้ไม่ได้ เลยก็ไม่ได้ให้อะไรแก วันหลังมีคนอื่นไปต้ม เอาเสียร้อยกว่าเหรียญ นี่เรื่องเหลวไหล มันย่อมเป็นอย่างนั้นแหละ เพราะคนทางมลายูมันชอบอย่างนั้นแหละ ชอบเสน่ห์ ชอบอะไรต่ออะไร พระองค์ไหนก็ทำไม่ได้ ก็ว่าเป็นพระอะไร ทำอย่างนั้น ทำอย่างนี้ ก็ไม่ได้ อาตมาก็ไม่ค่อยได้ยุ่งกับเขาหรอก เพราะว่าที่โบสถ์นั้นมีคนอยู่ อาแป๊ะแกอยู่แล้ว คอยขายธูปขายเทียน ดูแลที่โบสถ์ อาตมาก็อยู่ที่กุฏิ นอนอ่านหนังสือหนังหาไปตามเรื่อง อยู่ถึง ๒ ปี เฒ่าแก่เหนี้ยวตาย พอตายแล้วก็นึกว่า เรามันต้องถอยทัพเสียที ขืนอยู่ที่นี่ต่อไป มันจมปลัก ไม่ได้เรื่องอะไร ชีวิตไม่ก้าวหน้าก็เลยหาพระอื่นมาไว้แล้วก็ถอนมาปีนัง.

ที่มาปีนังนี้ก็นึกว่าจะอยู่นาน เพราะมีทางเผยแพร่ถ้าพูดภาษาจีนพื้นบ้านได้คล่อง ก็ทำงานได้ในการเผยแพร่ศาสนา แต่ว่าอยู่มาได้เพียง ๘ เดือน ท่านเจ้าคุณพุทธทาสโทรเลขไปว่า ให้กลับเมืองไทยด่วน จะให้ไปอยู่เชียงใหม่ เลยก็ว่ามันด่วนไม่ได้ เพราะจะเข้าพรรษาอีก ๒-๓ วันนั้นแล้ว ต้องอยู่จนออกพรรษาถึงจะกลับ ก็เลยได้อยู่ที่ปีนัง ๑ พรรษา ในพรรษานั้น ก็ได้พบ สีลานันทะ ที่นั่นเขาบวชใหม่เลยสนิทสนมกัน เวลามาเมืองไทย ก็เลยชวนมาด้วยอาตมาพาไปเชียงใหม่ เวลาจะไปเชียงใหม่นี้ ก็มาแวะไชยาก่อน อยู่ไชยาเดือนหนึ่ง แล้วก็เดินทางไปเชียงใหม่ เพื่อไปทำงานฟื้นฟูพระศาสนาที่นั่น ตามความต้องการของทายกที่นั่น

เชียงใหม่

ปักหลักธรรมที่เชียงใหม่

ประวัติที่ท่านเล่าเองเนื่องในโอกาสอายุครบ ๕ รอบ

การไปเชียงใหม่นี้ มีคนเตือนหลายคน ทีแรกก็มีพระเตือน เตือนว่าเชียงใหม่นี้มันเป็นเมืองคนงาม เราอย่าไปหลงดอกไม้เข้า บางคนก็บอกว่าไปเชียงใหม่ต้องระวัง เพราะว่าเมืองเชียงใหม่ เขาถือพรรคถือพวก โดยเฉพาะพระนี่ถือนัก เขาบอกไว้. มาถึงกรุงเทพฯ ก็มีคนเตือน บอกว่าที่เคยมีใครอยู่ ๆ นี้ อยู่ไม่ค่อยได้ เพราะว่าถูกกีดกันอย่างนั้นอย่างนี้ อาตมาก็จำสิ่งที่เขาบอกไว้หมด คิดแก้ไขไปแล้ว ว่าไปอยู่นี้จะต้องแก้อะไร จะทำอย่างไรจึงจะอยู่ได้ ก็เลยไป ถึงเชียงใหม่วันที่ ๑๓ เมษายน ๒๔๙๒ ถึงวันสงกรานต์พอดี พอรถไฟถึงสถานีเชียงใหม่ฝนเทจั๊ก ๆ ลงมาเลย ชุ่มเย็นสบาย เขาก็พาไปวัดอุโมงค์ ซึ่งเป็นวัดที่ได้อยู่มาตลอด ๑๐ ปี ตั้งแต่นั้น.

เมื่อไปอยู่นั้น ก็เริ่มดำเนินงานเผยแพร่ศาสนาด้วยปาฐกถา ไม่ไปเทศน์วัดใดวัดหนึ่ง เพราะว่าคนเชียงใหม่ถือวัดเขา-วัดเราอยู่ ถ้าไปเทศน์วัดนี้ ก็ว่าไม่ใช่วัดเรา ถ้าไปเทศน์วัดโน้น ทางนี้ก็ว่าบ่ใช่วัดเรา มันลำบากนึกในใจว่าต้องไม่เข้าวัด

ใด แต่เราจะต้องหาที่ต่างหากแล้วก็ไปเทศน์ เลยไปสร้างโรงมุงใบตองขึ้น ในที่ของชาวบ้าน แล้วไปเทศน์ที่นั่นทุกวันอาทิตย์ ทุกวันพระ คนก็สนใจ แต่ว่ายังไม่พอ ผูกใจคนไม่ได้ ต้องเขียนเรื่องลงในหนังสือพิมพ์ด้วย น.ส.พ. "ชาวเหนือ" ออกอยู่ในเวลานั้น ต้องผูกมิตรกับ น.ส.พ.ไว้ เลยเขียนเรื่องไปลงในหนังสือพิมพ์ บทความทางธรรมะนี้ เขียนลงไว้ ผลที่ติดต่อกับ น.ส.พ.นี่แหละได้ผล คือต่อมามีผู้คัดค้านเรื่องอะไรหลายอย่าง เขียนลงไปใน น.ส.พ. บรรณาธิการ เขาก็แอบเอาไปให้อาตมาอ่านเสียก่อน อ่านแล้ว อาตมาว่า ลงก็ได้ ไม่เป็นไรหรอก ดีเหมือนกันคนจะได้รู้แต่บรรณาธิการไม่ยอมลง เพราะว่าเป็นการคัดค้านที่ไม่เข้าเรื่อง เลยก็ไม่ลงให้ คนที่เขียนนั้น เวลานี้ลาสิกขาไปแล้ว ก็แปลว่าพ่ายแพ้ไปแล้ว เพราะว่าสึกไป. สู้ไม่ไหว ทีนี้ต้องผูกจิตใจกับพวกหนังสือพิมพ์ไว้ ผูกใจชาวบ้าน ด้วยการเทศนาชี้แจงเหตุผลให้คนเข้าใจ เทศน์อย่างนี้เรื่อยไป เทศน์ในศาลาประจำทุกวันพระ วันอาทิตย์ออกไปเทศน์บ้านนอก ไปทุกวันเลย เพราะมีรถยนต์ มีเครื่องขยายเสียง ไปเทศน์มาก จนโยมบ่น โยมบอกว่า รถเสียซื้อได้ เครื่องขยายเสียงเสียซื้อได้ แต่ถ้าท่านเสียนี่ ผมจะซื้อที่ไหน ไม่รู้ว่าจะไปซื้อหาได้อย่างไร ถ้าหากคนเสีย ถ้าคอแตกแล้ว เราไม่อาจซื้อได้ บอกว่าให้หยุด ๆ เสียบ้าง อย่าให้มันมากนัก บอกว่าไม่เป็นไรโยม ยังแข็งแรง ราษฎรพี่น้องเขาอยากฟัง ก็ต้องไปให้เขา เลยไปเที่ยวเทศน์ จนกระทั่งว่ามีชื่อเสียงขึ้นที่เชียงใหม่ คนรู้จักท่าน "ภิกขุปัญญา-นันทะ" เพราะอยู่เชียงใหม่นี้.

อยู่เชียงใหม่นี้ ทำงานต่อสู้กับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่าฝ่ายที่ไม่ใช่พุทธศาสนานี้มาก แก้หลายเรื่อง ที่เห็นง่าย ๆ มีอยู่เรื่องหนึ่งที่แก้ไขได้ คือเรื่องการใส่บาตรกลางคืนตอนตีหนึ่ง วันเดือนไหนเป็นวันเพ็ญพุธ แล้วก็คนใส่บาตรเพราะเขาถือว่าพระอุปคุต มาจากสะดือทะเล มาบิณฑบาต ถ้าใครได้ใส่บาตพระอุปคุต จะเป็นเศรษฐี แล้วที่ที่เขาคอยใส่บาตรกัน ก็คือ สี่แยกอุปคุตนั่นเอง เชิงสะพานนวรัฐ

วัดอุปคุตนั่นแหละ อันนี้มันเป็นเรื่องตำนานของพม่าเขา พระพม่าฉันข้าวตีหนึ่ง อาตมาก็เคยไปฉันกับเขาหนหนึ่ง เมื่อครั้งไปย่างกุ้ง ไปอีกครั้งหนึ่ง ไม่ใช่ไปครั้งพระโลกนาถ อาตมาไปหลายครั้ง สำหรับย่างกุ้งนี้! เมื่อก่อนหน้านี้ก็เคยไป ครั้งเมื่อเป็นสามเณรที่ระนองก็เคยไป ตอนหลังเป็นพระแล้วก็เคยไป นอนหลับแล้วพระมาปลุก ปลุกแล้วบอกว่า ไป-ไป-ไปไปกันเลย ก็นึกว่าเขาไปทำอะไร ไปถึงบ้านนั้นใหญ่โตคหบดี พระหลายสิบกำลังฉันข้าวกัน ดูนาฬิกามันบอกเวลาตีหนึ่งเท่านั้นเอง ฉันข้าวกันแล้ว ทีนี้เราไปยืน ๆ เขาก็ว่านั่งลงฉันข้าว พูดอย่างเด็ดขาดบอกว่านั่งลงฉันข้าว! ก็เลยต้องตักข้าวใส่จาน เคี้ยวเล่นไปบ้างนิด ๆ หน่อย ๆ มันไม่หิวจะไปฉันลงได้อย่างไร แต่ว่าจะไม่ฉันเสียเลย เขาก็จะว่านั่นไป ก็เลยเอานิดหน่อย ฉันไปกับเขาหน่อย ธรรมเนียมนี้ติดมาถึงเชียงใหม่ อาตมาไปถึงวันเพ็ญแรกนั้นมันตรงกับวันพุธพอดี แหละเขาใส่บาตรกันใหญ่ ข้าราชการก็ไปใส่ เวลานั้นอธิบดีศาล คือ หลวงจักรปราณี แกยังคุยว่า เมื่อคืนตื่นตอนดึก ไปใส่บาตรกันสนุกสนาน เราเลยนึกแปลกใจว่าไม่ได้การ ใส่บาตรกลางดึกนี้ มันไม่ไหวนะเลยเตรียมข้อไว้ ใกล้จะมีเพ็ญพุธอีก จะต้องแก้อันนี้ ได้ไล่ปฏิทินดู มันไปเพ็ญพุธอีก เดือนต่อไป ก่อนจะถึงวันเพ็ญพุธนั้นแหละ เริ่มเทศน์ ปาฐกถาที่หอประชุมพุทธสถาน เวลานั้นยังไม่ใช้ชื่อพุทธสถาน เทศน์ให้ฟังว่า มันไม่ถูก ผิดวิสัย อาหารที่พระรับไป ก็ฉันไม่ได้เสียหาย ไม่ควรทำอย่างนั้น พูดกับชาวบ้านแล้ว ก็เขียนลงใน น.ส.พ.ด้วย เสร็จแล้วไปหาเจ้าคณะจังหวัด พูดกับพระบอกว่าใต้เท้าอย่าทุกข์ร้อนเรื่องนี้ ผมบอกกับประชาชนแล้ว ประชาชนเขาเชื่อแล้ว ใต้เท้าสั่งพระอย่าให้ออกในตอนวันเพ็ญพุธ ท่านก็สั่งไปทุกวัด แล้วเราก็สั่งญาติโยมให้ดู ว่าพระวัดไหนออกบ้าง โยมหลวงศรีประกาศ แกตื่นตอนดึกเที่ยวเอารถออกดู มีพระบ้านนอกเดินเข้ามาองค์หนึ่ง แกพบเข้าบอกว่า เอ้า มาทำอะไร เขาเลิกกันแล้ว แล้วพระองค์นั้นก็กลับวัดไป เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว การใส่บาตรวันเพ็ญพุธที่เชียงใหม่ไม่มีแล้ว เพราะว่า

ไปเทศน์แก้อย่างนี้ แก้หายไปแล้วพยายามแก้อยู่หลายเรื่อง ที่เป็นเรื่องที่เรียกว่าไม่เข้าที ก็พยายามเทศน์ไปเรื่อย ๆ งานที่ทำเชียงใหม่ ๑๐ ปีนี้ ทำให้ชาวเชียงใหม่ตื่นขึ้นพอสมควร ในเรื่องปฏิบัติกิจการพระศาสนา มีความตื่นตัว มีความก้าวหน้าช่วยกันส่งเสริมดีขึ้น พระสงฆ์องค์เจ้าก็ตื่นตัวกันขึ้น รวมพวกรวมหมู่ในการที่จะเผยแผ่ธรรมะต่อไป

เมื่อเทศน์อยู่ที่เชียงใหม่ ก็เทศน์เฉพาะกับประชาชน ชาวบ้านตามที่ต่าง ๆ ทั่วไปใน ๗ จังหวัด คือก็มาเทศน์ถึงลำปาง ไปเชียงราย มาเมืองแพร่ ก็ค่อย ๆ ดังขึ้นกระทั่งว่ามาถึงกรุงเทพฯ เวลาอาตมาเทศน์ปาฐกถานี้ ทำไมจึงใช้ปาฐกถา ทำไมไม่เทศน์แบบเก่า ขอบอกตรง ๆ ว่าเบื่อเต็มที ในการเทศน์แบบเก่า เทศน์คู่ถามกันไป-ถามกันมา เล่นสำนวน อวดสำนวนกัน เสร็จแล้วโยมไม่ได้อะไร ว่าโยกไป-โยกมา องค์นั้นว่าแดง องค์นี้ว่าดำ โยมเลยไม่รู้ว่าดำหรือแดงกันแน่ เคยเทศน์มาแล้ว เห็นว่ามันไม่ได้ประโยชน์ เดี๋ยวนี้เทศน์เดี่ยว เคยไปเทศน์ตามงานศพ งานอะไรต่ออะไร พระอื่นเทศน์ ก็ไปฟังโดยมากก็ไปยอเจ้าภาพ เจ้าภาพเป็นคนดี มีศรัทธา คนที่นอนอยู่ในโลงก็เป็นคนดีอย่างนั้นอย่างนี้ ความจริงบางทีก็ไม่ดีหรอก แต่ก็ว่าดีนั่นแหละ เป็นเชิงประจบญาติโยมไป ไม่ได้พูดในเชิงธรรมะอันเป็นเนื้อแท้ที่ญาติโยมจะเข้าใจ เทศน์ไปเทศน์มาก็เบื่อ รู้สึกว่าประโยชน์มันน้อย คนไม่ก้าวหน้าในการศึกษาธรรมะ เราควรจะเทศน์ในรูปใหม่ เลยคิดว่า ปาฐกถาดีกว่า ขึ้นไปเชียงใหม่ จึงได้เริ่มแสดงปาฐกถาในรูปใหม่ พูดให้ฟังง่าย ๆ ตรงไปตรงมา อันใดผิดก็บอกว่าผิด อันใดถูกก็บอกว่าถูก อันใดควรแก้ไขก็แก้ ไม่ต้องเกรงใจใคร แม้ประเพณีที่เคยทำมา ที่เห็นว่าไม่เหมาะไม่ควร ก็บอกเลิก ให้คิดเลิกกันอันนี้ไป กระทบกับคนอื่น คนที่เขาได้ประโยชน์จากสิ่งนั้นเป็นการทำลายเขา เขาก็ไม่พอใจ แต่ว่าคนที่มีปัญญานั้นมีมากกว่า เราไม่ต้องทุกข์ร้อนอะไร เทศน์เรื่อยไป มีคนสนับสนุนเห็นดีเห็นงามกับสิ่งเหล่านี้ก็มาก.

ครั้งหนึ่งเคยมีผู้เขียนคัดค้านลงใน น.ส.พ. แต่คนในกรุงเทพฯ ช่วยเขียนแก้ คนที่ช่วยเขียนแก้สมัยนั้นคือคุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ เขียนลงใน น.ส.พ. "ไทย" บอกว่า ท่านทำถูกแล้ว ไม่มีพระองค์ใด ที่จะกล้าเทศน์อย่างนี้ เราอย่าไปขัดคอกัน ให้ท่านทำงานต่อไป เราก็ทำไปตามเรื่อง เทศน์ไปตามความบริสุทธิ์ใจที่คิดเห็นเท่าที่นึกว่าจะต้องเทศน์ ตามความคิดเห็นเยี่ยงพุทธบริษัทให้ชาวพุทธได้รู้ได้เข้าใจในสิ่งที่ถูกต้อง อะไรที่เป็นความงมงายไร้สาระ ควรจะเลิกกันเสียบ้าง ก็เทศน์กันตรงไป-ตรงมา พูดกันให้เข้าใจเรื่อง แล้วญาติโยมที่เข้าใจเรื่องก็มีมากขึ้น พรรคพวกก็มีมากขึ้น ในเรื่องอย่างนี้.

ทีนี้ในการอยู่ที่เชียงใหม่นั้น ไม่ใช่แต่เพียงเทศนาอย่างเดียว แต่ว่าได้ช่วยเหลือในด้านสังคม ในบางครั้งบางคราว เช่นว่าเกิดน้ำท่วม อาตมาก็เป็นตัวตั้งตัวตีชักชวนญาติโยม เอาของมาบริจาคที่พุทธสถาน แล้วพาไปแจก ไปทุกวัน หอบไปแจก ๆ คราวหนึ่งไปแจกบ้านพวกคริสเตียน คือพวกคริสเตียนนี่ มีอยู่หลายหมู่ มีหมู่หนึ่งใต้เมือง น้ำท่วมก่อน เขาพวกคริสเตียนก็ไปแจก แต่เขาแจกแต่บ้านคริสเตียน ชาวพุทธไปขอ เขาบอกว่าให้ไม่ได้ ของนี้เป็นของพระผู้เป็นเจ้าส่งมาสำหรับพวกคริสเตียน ชาวพุทธก็เลยไม่ได้ อาตมารู้เข้า ก็ต้องแก้ลำแก้โดยจะไม่บอกให้ชัด วันหลัง ไปหมู่บ้านใหญ่ที่เขาเรียกว่าบ้านเบธเลเฮม อยู่ที่เขต ลำพูน-เชียงใหม่ต่อกัน น้ำท่วมหมดเลย ไปไหนไม่ได้ ผู้คนไปไหนไม่ได้เลย บ้านนั้นอาตมาเอาเรือไป ไปกับคุณไกรสีด้วย พอไปถึงไปจอดที่โบสถ์เลย พอจอดที่โบสถ์ก็สั่นระฆังใหญ่ของโบสถ์เลย พวกนั้นตกใจ เอ๊ะ ใครมาตีระฆังที่โบสถ์ มีเรื่องอะไร มากันใหญ่เลย มาถึงถามว่า ตุ๊เจ้า มาตีระฆังทำไม ว่างั้น บอกว่าพระผู้เป็นเจ้าสั่งมาให้ช่วยพวกเราที่มันอดข้าว อดน้ำ น่ะซี พระผู้เป็นเจ้าสั่งให้เอาของมาช่วยไปป่าวร้องพรรคพวกมา พวกนั้นเลยไปป่าวประกาศ แจกข้าวสาร แจกปลาแห้งปลาเค็ม แจกหมาก แจกเมี่ยง ของอะไรมีก็แจกทั้งนั้นแหละ แหม พวกนั้นดีอก

ดีใจ ยกมือไหว้กันสลอนไปเลย บอกว่า นี่แหละพระผู้เป็นเจ้าท่านช่วยอย่างนี้แหละ ถ้าไม่มีพระผู้เป็นเจ้า มันก็แย่ละพวกเรา แจกหมดทั้งบ้านชาวคริสต์ ชาวพุทธหนังสือพิมพ์ก็ลงข่าวเกรียวกราวเรื่องการแจกของ ทีนี้ก็มากรุงเทพฯ มากรุงเทพฯ คราวนั้น เข้าไปหามหาเถระองค์หนึ่ง พอไปถึงท่านดุเอาเลยทีเดียว ดุว่าแกนี่ไปแจกข้าวแจกของ น.ส.พ.ลงคนเดียว คนอื่นเขาทำทำไมไม่ลงว่าไปอย่างนั้น อาตมาบอกว่า มันเรื่องของ น.ส.พ.เขา เขาไปเห็นแต่กระผมนั่งทำงาน พระองค์อื่นแอบไปสักประเดี๋ยว ไปนอนตีพุงเสีย แล้วมันจะเอาไปลงได้อย่างเขาไม่เห็นนี่ จะเอาไปลงได้อย่างไร นั่นมันเรื่อง น.ส.พ.จะมาดุเอากับกระผมอย่างไร ท่านบอกว่า มันลำเอียงนี่มี แต่พูดถึงเธอนี่ บอกว่านั่นมันเรื่อง น.ส.พ. ไม่ใช่เรื่องของกระผม. นี่ไม่ใช่เรื่องอะไร คือท่านเป็นคนหูเบาเชื่อง่าย ลูกศิษย์มาบอกอะไรเชื่อทั้งนั้น ท่านปัญญาไม่เข้าเรื่อง ไปอยู่เชียงใหม่นี่ ทำอะไรมันขวางหู ขวางตาไปหมดเชียว เจอที่ใดด่าทุกที ติทุกที อย่างนั้นไม่ดี อย่างนี้ไม่ดี ไม่เคยชมว่าดีสักครั้งเดียว พระมหาเถระในเมืองนี่ ที่ชมท่านปัญญาว่าดีนั้น มีองค์เดียวเท่านั้น คือ หลวงพ่อวัดพระเกียรติ หลวงพ่อวัดพระเกียรตินี่เห็นทีไรบอกว่าท่านพูดเก่ง พูดไม่เหนื่อย พูดเป็นประโยชน์ ว่าอย่างนั้นทุกที ไม่ได้ติไม่ได้ว่า แต่องค์อื่นไม่ได้ เจอหน้าต้องว่าทุกที หาเรื่องว่าเสียเรื่อย ไม่มีอะไรก็ต้องหาเรื่องว่า เช่นคราวหนึ่งที่ไปปาฐกถาไปกราบท่านตามธรรมเนียม พอกราบท่าน ท่านก็ดุเลย ดุว่าคราวก่อนไปด่าตำรวจหรือ บอกว่าด่าที่ไหนกันกระผม ท่านว่าด่าที่วัดมหาธาตุฯ กระผมไม่ได้ด่าว่าเขาเลย ฮึ เขามาบอกกะฉันนี่ เราก็เลยว่า ท่านพระเดชพระคุณอยากจะฟังก็ได้ ผมอัดไว้มี พอว่าอย่างนั้น ท่านเงียบเลย. บอกว่า ตำรวจนั่นซิ ทำไม่ถูกตามเรื่องตามราว เราไม่ได้ว่าเขา แต่ก็พูดเท่าที่เขาทำไม่ถูก. สมเด็จท่านก็ว่าอย่างนั้นอย่างนี้ แล้วก็พูดถึงว่า วัดมหาธาตุฯ เขาก็ดี เขาทำกัมมัฏฐาน ท่านก็ว่า นั่นมันเหมือนกะหัดแถวทหาร ว่าไปอย่างโน้นเสียอีกนี่ เรื่องมันไม่ชอบแล้ว มันก็ติได้ทั้งนั้น เลยไม่ได้เรื่อง ถ้า

อารมณ์ไม่ชอบมันก็ว่าไปอย่างนั้นแหละ อาตมาไม่ได้ถือสาหาความอะไร กับท่านทั้งหลายที่เคยติ เคยว่าเราทำงานให้พระพุทธเจ้า ไม่ได้ทำงานให้ใคร ทำงานเพื่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใครจะชม ก็อย่างนั้นแหละ ใครจะติก็อย่างนั้นแหละ แต่มุ่งหมายอย่างเดียว คือให้ถูกธรรมะ ถ้าถูกธรรมแล้ว ไม่เกรงใคร ไม่กลัวใครทั้งนั้น ถ้าผิดถึงจะกลัว ถ้าถูกแล้วไม่มีเรื่อง เพราะฉะนั้นพูดเรื่อยไป.

ที่เขาพูดว่า ท่านปัญญาฯ นี่ ไปเทศน์ที่ไหนก็ด่าทั้งนั้นแหละ มันก็ถูกเหมือนกัน เพราะว่าไปที่ไหน ก็พยายามแก้ญาติแก้โยม แก้ตั้งแต่การจุดธูปจุดเทียน การนั่งเป็นแถว เป็นแนว การกราบพระทุกวัด ทางบ้านนอกต้องไปเทศน์แก้ทุกวัด แต่ว่ามันเสียดาย อาตมาไปแก้วางรูปไว้แล้ว พอกลับมาไม่มีใครจัดต่อเมืองไทยนี้มันเสียดายอยู่อย่างหนึ่ง คนไทยเรานี้ มันหยิ่ง ไม่สร้างเสริมสิ่งที่คนอื่นทำไว้อยากจะทำเอง ถ้าทำเองไม่ได้ ก็ไม่ยอมเดินตามใคร นี่มันเสียหาย ความจริงเขาตั้งฐานไว้แล้ว ควรจะก่อสานต่อไป ไม่เอา ใครมาตั้งฐาน ก็ตั้งไป ให้เป็นฐานร้างอยู่นั่นแหละ ฉันจะตั้งฐานของฉันใหม่ แม้ตั้งเองไม่ได้ ก็ไม่ยอมตั้งต่อไป นี่มันเป็นปมด้อย อยู่ในประเทศไทยเรา วัดวาอารามก็อย่างนั้นแหละ อาตมาเทศน์มาตั้งนานปีแล้ว ไปเทศน์แก้อะไรไว้ พอไปทีหลังหมดแล้ว ไม่มีใครรักษาในเรื่องนั้นไว้ เช่นให้โยมนั่งเป็นแถว เป็นแนว ไม่ให้จุดธูปเหมือนจะเผาไร่ในเวลาฟังเทศน์ เวลาไปแก้ไว้แล้ว ไปอีกทีก็จุดกันเหมือนกะเผาไร่ ต่อไปอีก ไม่มีใครเอาอย่าง เพราะว่าผู้ที่อยู่ประจำถิ่นไม่รักษา ไม่แนะนำไม่ถือโอกาส ที่เขามาช่วยแก้ไว้เราก็รักษา-นี่ไม่เอา เรื่องมันก็ลำบาก แต่ก็ข้อนี้ไม่เป็นไร ต้องทำต่อไปตามหน้าที่ช่วยเหลือต่อไป.

ช่วยเหลือที่เชียงใหม่เรื่องน้ำท่วม บางครั้งก็มาถึงกรุงเทพฯ เช่นคราวหนึ่งที่บ้านหมี่ เกิดไฟไหม้ อาตมาอยู่ในกรุงเทพฯ พักอยู่ที่คณะ ๒ วัดมหาธาตุ เจ้าคุณเทพฯ จะไปธุระอุดร เลยชวนว่าท่านปัญญาช่วยหน่อยก็เลยประกาศในหนังสือพิมพ์

ออกข่าว ญาติโยมเอาผ้ามาให้กองเต็มห้องเลย มากมาย เป็นปัญหาจะเอาไปอย่างไรมากอย่างนี้ ก็เลยไปติดต่อขอรถกะคุณสังข์ พัฒโนทัยได้รถคันหนึ่ง รถบัส เอาไปแจก พอไปถึง เจ้าหน้าที่บอกว่า ท่านไม่ต้องแจกหรอก เหนื่อย ทิ้งไว้นี่แหละ ผมแจกเอง ดู ๆ เขาไม่เต็มใจให้เราแจกด้วยมือเอง ใน ๑๐ วันที่อาตมาประกาศทาง น.ส.พ.ออกไป เวลานั้นแม้ไม่ได้ติดต่อทางวิทยุ คนก็เอาเงินมาให้ ให้ซื้อเอง ซื้อได้ครบจำนวนเรียบร้อย พาไปแจก แจกเสร็จแล้ว ทำรายการส่งไปสถานีวิทยุประชาสัมพันธ์ ให้ช่วยออกแถลงการณ์ให้หน่อย ว่าได้นำไปแจกแล้ว เพราะเห็นเขาทำอะไร เขาก็ประกาศกันทั้งนั้น ส่งไป ๓ ครั้ง เขาไม่อ่านออกอากาศเลย ทีหลังนึกในใจว่ามันเพราะอะไร ทีนี้นายตำรวจคนหนึ่งมากระซิบบอกว่า ท่านอย่ายุ่งให้มันเหนื่อยเลย เขาจะหาว่าท่านเป็นคอมมูนิสต์อยู่นา ที่ไปแจกเสื้อแจกผ้าอยู่นี่ เอาแล้ว! จะให้เป็นแดงเสียให้ได้ จะให้ท่านปัญญาเป็นคอมมูนิสต์เสียแล้ว บอกว่าที่สถานีวิทยุเขาไม่อ่านนั้น เขาไม่ส่งเสริมท่าน เพราะมันล้ำหน้าเขา ท่านทำอะไรไม่เอาชื่อเขาไปใส่ด้วย อันนี้ถูก เพราะว่าเราทำอะไรก็ไม่คิดใส่ชื่อใคร อาตมาเองก็ไม่อยากเอาชื่ออยู่แล้ว จะไปเอาชื่อคนอื่นใส่อีกทำไม ทีนี้ทำไปมันก็ล้ำหน้าเขา เช่นไปเที่ยวสร้างโรงเรียน สร้างอะไร ทำแล้วมันเกิดปมด้อยแก่คนอื่น คนอื่นเขาก็ไม่ชอบ เลยก็ไม่ส่งเสริม แต่ก็ไม่หวั่นไหว มีโอกาสก็จะทำเรื่อยไป ทำอยู่อย่างนั้นหลายปี ช่วยเหลือประชาชนที่เกิดทุกข์ร้อน ข้าวยากหมากแพง เกิดไฟไหม้ที่ไหนที่ตะพานหิน บ้านหมี่ก็ได้ทำอยู่เสมอ ช่วยอยู่ เป็นงานด้านสังคมสงเคราะห์ที่เป็นงานช่วยเพื่อนมนุษย์ตลอดเวลา

งานวิสาขบูชานี่งานหนึ่ง ที่ไปเพราะขึ้นที่เชียงใหม่แล้วก็ได้ผล แต่เดี๋ยวนี้ซบเซาเต็มที วิหารวัดสวนดอกนั้นยาวตั้งหนึ่งเส้นกว่า ครูบาศรีวิชัยสร้างไว้ ตั้งแต่สร้างแล้วท่านก็ตายไป คนไม่เคยนั่งเต็มตัววิหารสักที อาตมาขึ้นไปปีแรก เอาคนมานั่งเต็มวิหาร คือทำวิสาขะ ก่อนวันวิสาขะ มีโฆษณาป่าวร้อง เขียนหนังสือพิมพ์

เทศน์แนะนำว่า ควรทำอย่างไร. ชาวเชียงใหม่น่ะเขาดี สอนง่าย ถ้ามีคนสอนแล้วไม่มียุ่งหรอก คนเหนือนี้; ที่ยุ่งนี้เพราะไม่มีคนสอน สอนก็ไม่ถูกเรื่อง แต่ถ้าทำให้ดี ๆ แล้วไปไกล คนชาวเหนือนี่เขาใจดี ว่านอนสอนง่าย.

พอถึงวันวิสาขะเข้าจริงนะ โยมนะ ทุกบ้านทุกช่องประดับประดาธงทิวโคมไฟสว่างไสวไปหมดเลย ทุกถนนทุกบ้านทุกช่อง วัดวาอารามก็ทำ. แต่ว่าก่อนถึงวันนั้นน่ะมีบัตรสนเท่ห์พิมพ์แจกเหมือนกัน ว่าอย่าไปเชื่อท่านปัญญา ท่านไม่ใช่พระพวกเรา พระแขกมาจากไหนก็ไม่รู้ จะมาทำลายประเพณีบ้านเรา เราอย่าไปเชื่อมีออกแจกเหมือนกัน. เขาเอามาให้ดู อาตมาบอกไม่เป็นไร ใบปลิวเล็ก ๆ ไม่น่ากลัวคอยดูวันวิสาขะก็แล้วกัน คนทำเรียบร้อยหมด ทุกหน ทุกแห่ง. ได้ประชุมเด็กนักเรียนทั้งเมือง ในเขตเทศบาลกี่โรง โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนพวกมิชชั่นนารีมาหมด นักเรียนสี่พันเศษ นั่งกันเต็มศาลา แล้วก็ปาฐกถาอะไรต่ออะไร ตอนเช้าเลี้ยงพระ แจกข้าว แจกของ แจกสมุด แจกดินสอ แจกของเล่นแก่เด็ก กลางคืนเดินแห่ถือโคมไฟแห่มีบทเพลงด้วย, เมื่อคราวนั้น สนิท ศ.เขาอยู่เชียงใหม่ เขาแต่งเพลงวิสาขบูชา ร้องเพลงกันก้องเมืองไปเลย สนุกกันใหญ่. แล้ววันรุ่งขึ้นนำคนแก่ไปเยี่ยมคนป่วยโรคเรื้อน คนแก่ ๆ ที่เชียงใหม่ อายุ ๕๐-๖๐ ออกปาก "อุ้ย! ข้าพเจ้าอายุ ๕๐-๖๐ แล้วยังบ่เคยมานี่สักเตื้อ" ไม่เคยไปดู ม่วน! เยี่ยมที่โรงพยาบาลโรคเรื้อนนี้ แล้วก็พาไปให้เห็นสภาพคนเป็นโรคเรื้อนนะ ญาติโยมสงสารให้โยมหลวงศรีประกาศ เก็บสตางค์ได้อีกเยอะ เอาไปแจกคนเหล่านั้นต่อไป. นำคนไปในทางอย่างนี้ ชักจูงญาติโยมไปให้รู้จักว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ แก้ไขเรื่อยไป ในเรื่องที่ควรจะแก้ไข.

อยู่เชียงใหม่นี้ ก็พยายามทำอย่างนี้เรื่อยมา เป็นเวลา ๑๐ ปี ไม่ใช่น้อย อยู่ถึง ๑๐ ปี ออกหนังสือพิมพ์ชาวพุทธให้คนได้อ่านด้วย. ต่อมาก็ได้ลงมากรุงเทพฯ คือว่าหน้าหนาวนี้ อยู่ไม่ได้เชียงใหม่มันหนาว ผิวหนังมันแพ้ออกผื่นคัน ต้องหนี

ทุกปี หนีมากรุงเทพฯ ก็มาอยู่วัดมหาธาตุคณะ ๗ (เดิม) เจ้าคุณเทพฯ พักพาอาศัยพลอยกินข้าวแดงแกงร้อนเขา แล้วคนก็นิมนต์ไปเทศน์ไปปาฐกถาที่โน่นที่นี่บ้าง. เวลาปาฐกถาใหม่ ๆ นี้ มีข้อติอีกอย่างหนึ่ง เขาติกันเหลือเกิน ท่านปัญญายืนพูด ไม่ดีติทั้งนั้นแหละ; ถือเป็นจุดดำที่ติอาตมา ว่ายืนพูด.

ตอนนี้ก็อาตมา มาเทศน์กรุงเทพฯ ที่พุทธสมาคมหน้าวัดบวรนิเวศน์ กรรมการพุทธสมาคม กลัวเขาจะว่าว่ายืนพูด อุตส่าห์จัดเก้าอี้ไว้ให้นั่ง อาตมาสั่งให้เอาเก้าอี้ออกทันที พอจะขึ้นพูดบอกให้เอาออก อาตมาจะยืนพูดให้โยมฟัง ดูว่ายืนพูดกับนั่งพูดมันเป็นยังไง อันไหนจะเข้าใจง่ายกว่ากัน แล้วก็เลยยืนพูด. เดี๋ยวนี้คนที่ติอาตมาน่ะยืนพูดหมดแล้ว ยืนพูดกันหมดแล้ว พระสังฆราชก็ยืนพูดเวลานี้. ก่อนนี้ก็ติว่าไม่ดี ที่ท่านปัญญายืนพูด แต่เดี๋ยวนี้ก็ยืนพูดกันแล้ว เดี๋ยวนี้ยืนพูดกันทั่วไปแล้ว. มันไม่ใช่เรื่องที่จะต้องติ อ้ายของเล็กน้อยอย่างนั้นน่ะ สิ่งใดเป็นประโยชน์ละก็ทำเข้าไปเถอะ กินข้าวกับตะเกียบ กินกับช้อน กินกับส้อม อิ่มหรือเปล่า อิ่มเท่ากัน. เมื่ออิ่มแล้วมันก็กินได้ตามกาลเทศะ จะนั่งจะยืนมันก็ได้ทั้งนั้นแหละยืนพูดก็ได้.

ท่านปัญญาตีขนดหางพญานาค

ประวัติที่ท่านเล่าเองเนื่องในโอกาสอายุครบ ๕ รอบ

เมื่อคราวอยู่เชียงใหม่นี่ มีอยู่ครั้งหนึ่งอยากจะเล่าให้โยมฟังอีกคือว่า มันเรียกว่า สนั่นหวั่นไหว เหมือนมีการวางระเบิดกลางเมืองคราวนั้นน่ะ คือเขาประชุมพระเจ้า คณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอมาก แล้วก็เชิญพระผู้ใหญ่จากกรุงเทพฯ ไปด้วย วันนั้นจำได้ว่า ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีอยู่ด้วย. เขาให้อาตมาพูดข้อคิดในการเผยแผ่ แต่ว่าข้อคิดนั้นพูดแล้วมันกระเทือน กระเทือนมาก. หนังสือพิมพ์ชาวเหนือลงว่า "ท่านปัญญาเอาฆ้อนเหล็กตีขนดหางพญานาคราช" จ่าหน้าว่าอย่างนั้นเพราะว่าพูดเรื่องมันแรง หาว่าพระเราน่ะไม่ค่อยเอางาน. พระที่มีตำแหน่งเผยแผ่ไม่ได้ไปเผยแผ่ แต่นอนแผ่อยู่บนกุฏิ ว่าไปอย่างนั้น. สมเด็จท่านฟังแล้วท่านลุกขึ้นท่านนั่งอย่างงี้ ลุกขึ้นไปยืนทางนู้นยืนเฉพาะหน้า ยืนดูอาตมา. อาตมาพูดให้ท่านยืนดู เพ่งใหญ่เลย คงจะเพ่งให้หยุดพูดนั่นเองแหละ แต่อาตมาก็ไม่หยุด ยังคงพูดต่อไป พูดใหญ่ พูดวันนั้น รัฐมนตรีว่าการศึกษานั่งฟังอยู่ด้วย. รัฐมนตรีศึกษา

สมัยนั้น ชื่อ ส.สวัสดิเกียรติ์ ไปนั่งฟังด้วย พอฟังจบ ท่านบอกว่า โอ พูดแบบนี้ต้องเอาไปพูดกรุงเทพฯ เวลานี้เขาประชุมพระอยู่ที่วัดโพธิ์ ให้ท่านไปพูดที่โน่นด้วยพรุ่งนี้. เลยได้ขึ้นเรือบิน วันนั้นน่ะเป็นครั้งแรกในชีวิตที่ได้ขึ้นเรือบิน เรือบินสองแถวไม่ใช่เรือบินนั่งเก้าอี้ เป็นเรือบินสำรวจนั่งสองแถว แล้วขึ้นมาพร้อมกันกับสมเด็จด้วย. เรียนว่าสมเด็จท่านฟังอยู่ด้วย ซ้ำต้องนั่งเรือบินมาด้วยกันเสียด้วย มาถึงลงที่สนามบิน เขามีรถไปรับอาตมา แต่ไม่มีรถรับสมเด็จ. สมเด็จก็เลยต้องพลอยอาตมาเหมือนกันวันนั้นน่ะ. พลอยไปแวะที่วัดก่อน แล้วก็ไปวัดโพธิ์ ไปวัดโพธิ์ก็เลยไปเทศน์กับพระที่วัดโพธิ์ พระเจ้าคณะทั้งนั้น เทศน์แล้วเขาอัดเทปไว้ อัดเทปแล้วเขามาเปิดที่พุทธสมาคม. วันที่เขานำมาเปิดที่พุทธสมาคมนั้น อาตมาไม่ได้ไปหรอก แอบไปทีหลัง เขาเปิดไปครึ่งหนึ่งแล้ว ก็แอบเข้าไปนั่งอยู่ข้างหลัง พอไปนั่งอยู่ข้างหลัง เปิดจบ ก็มีคนเห็น เขาก็เชิญเข้าไปให้พูดปากเปล่าไม่ใช้เทป พอพูดออกไปคราวนั้นเสร็จแล้ว มีคนลุกขึ้นค้าน คือพระราชธรรมนิเทศน์ ลุกขึ้นค้านค้านใหญ่เลย แหม วันนั้นผู้ฟังจะวางมวยกันเสียให้ได้. พวกที่ "ถือหาง" อาตมาไม่ชอบในการค้านเช่นนั้น แต่ว่ายังมีเจ้าคุณภรตฯ นี่ไปดึงคุณพระออกไปเสีย ไม่อย่างนั้นแล้วมันจะวางมวยกัน เพราะว่าไปค้านสิ่งที่ไม่เป็นเรื่องเข้า. คำที่อาตมาพูดนั่น ท่านว่ามันไม่ถูก แต่คนอื่นเขาว่าถูก มันไปกันอย่างนี้ เลยค้านกัน แต่ก็ดังเวลานั้นดัง หนังสือพิมพ์ก็เอาไปลงข่าว มีชื่อมีเสียง ว่าอย่างงั้นเถอะ เกิดเป็นเรื่องดังขึ้น แต่ว่าดังคราวนั้นก็ยังไม่เท่าใด. คราวนั้นมากรุงเทพฯ เขามีการประชุมพระวัดสามพระยาอาตมาก็ไปช่วย วิ่งเต้นยกโต๊ะ ยกเก้าอี้ เพราะว่าเคยอยู่วัดนั้น. ว่างๆ เจ้าคุณก็วิ่ง เอ้อ ปาฐกถาหน่อย เลยขึ้นไปพูดใหญ่ พูดเรื่องสำคัญสะกิดสะเกาแรงๆ จอมพลผินนั่งฟังอยู่ด้วย ชอบอกชอบใจ บอกว่า เออ! อย่างนี้ต้องเอาไปเทศน์วิทยุบ้าง เลยเขาบอกให้ไปเทศน์วิทยุ เจ้าหน้าที่เขาถามว่าเอาต้นฉบับมา. เราตอบว่า อ้อ จะเทศน์พรุ่งนี้จะเอาอะไรทัน ไม่ต้องต้นฉบับ. โดยปรกติวิทยุกรม

ประชาสัมพันธ์ นี่เขาต้องมีต้นฉบับ อาตมาไม่ได้เขียน ไปเทศน์เลย เทศน์กัณฑ์นั้นมันรุนแรง เทศน์เรื่องกินจอบ กินเสียม กินเหล็ก กินไหลน่ะ กินกันใหญ่ แล้วก็ยกเรื่องกลบ ว่าเรื่อง *"พารา สาวัตถี ใครไม่มีปรานีใคร, ดุดื้อถือแต่ใจ ถึงทีได้ โกยกันให้พอ"* ว่าอย่างนั้นแหละ ได้ข่าวว่าท่านจอมพลเคืองใหญ่ บอกว่านิมนต์พระอะไรมาเทศน์ ทำไมไม่ตรวจสำบัดสำนวนเขาบอกว่าตรวจอะไร ท่านเทศน์ปากเปล่า ไม่ได้ตรวจสำนวนนี่. แหม! หนังสือพิมพ์ก็ประโคมตามหลังอีก. นี่มันดังออกไปตอนนี้เองแหละ มันดังตอนพูดแรง ๆ ในกรุงเทพฯ หลายครั้ง มีการเขี่ยแรงหลายครั้ง เลยก็ดังออกไป. ความจริงมันก็เป็นอารมณ์แรงสมัยนั้นน่ะ เพราะว่ายังหนุ่ม ความคิดมันก็เล่นไป. เดี๋ยวนี้ไม่แรงแล้วเทศน์ปกติ ไปเทศน์ที่ไหนก็ไม่ค่อยจะรุนแรงธรรมดา ถ้าว่าจะร้อนก็พออุ่น ๆ ไม่ถึงกับว่าความร้อน ๙๐ ดีกรี สมัยก่อนนี้มันร้อน เทศน์แรง เพราะว่าความคิดมันแล่น อยากจะจัดอยากจะทำ เรื่องอะไรต่ออะไร. แต่เมื่อทำงานนาน ๆ เข้า มันมีประสบการณ์ เกิดความคิดความนึกว่าไม่ไหว ปล่อยเบา ๆ หน่อย แต่ก็ยังไม่ทิ้งอุดมการณ์ ยังถือหลักการเดิมว่า ต้องแก้ไขสิ่งบกพร่องยังแก้อยู่เรื่อย ๆ. ไปเทศน์ที่ไหนก็ยังแก้เรื่อยไป หลักการมันเป็นอย่างนั้น.

ทีนี้อีกอย่างหนึ่ง อยากจะบอกโยมได้รู้ว่า อาตมานี้ไม่นิยมการก่อสร้างวัตถุที่ใหญ่โต คือไม่จำเป็นก็ไม่ทำอะไรมากอย่างนั้น มุ่งสอนธรรมะอย่างเดียว ไม่ว่าอยู่ที่ไหนก็อยากทำแต่เรื่องธรรมะ สอนธรรมะ เรื่องก่อสร้างนั้นไม่ค่อยสนใจ ถ้าไม่จำเป็นละก็ไม่สนใจ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีเรื่องแจกฎีกา ขออะไรกับญาติกับโยม เพราะถือว่าเรื่องมันยุ่ง เรายุ่งแต่เรื่องแจกธรรมะก็แล้วกัน. แม้ในการทำบุญอายุคราวนี้ ก็มีพระมาถามบ้างเหมือนกัน ถามว่าอยากจะทำเหรียญหลวงพ่อปัญญาแจก ทำแล้วเอาไปให้เขาเสก. เราก็ว่า ไม่ต้องเอาไปเสก ถ้าทำแล้วก็จะต้องเสกเอง แต่ว่าไม่ทำ เพราะว่าจะเอารูปไปแจกนี่ ไม่กี่วันก็เอาไปหล่นน้ำหมด แจกธรรมะพอ

แล้ว. พระธรรมย่อมวิเศษกว่ารูปร่างกาย แจกธรรมะดีกว่า ในการทำบุญอายุ แจกธรรมะ พิมพ์หนังสือแจก แทนพระพุทธเจ้า. พระธรรมะนั้นเป็นเนื้อแท้ของพระพุทธเจ้า เราเอาธรรมะกันดีกว่า แจกธรรมะ ใครจะทำเรื่องอื่นนั้นไม่ส่งเสริม ไม่อยากให้ทำ ที่ได้มาอยู่วัดชลประทาน ๑๑ ปีนี้แล้ว โยมจะเห็นว่าอาตมาไม่ได้ทำอะไรเลย ในทางที่เรียกว่าเหมือนคนอื่นเขาทำทำอะไรมันก็แวกแหวกแนวเขาเสมอ ทำบุญอายุก็ไม่เหมือนเพื่อน ไม่นิมนต์พระมาสวดมนต์ นี่ที่จริงควรนิมนต์สมเด็จทั้งหลายมาสวดมนต์นะ เพราะว่าตามวัดวาอารามเขาทำอย่างนั้น แต่อาตมาคิดว่านั่นเป็นการเมืองมากไป. การนิมนต์พระผู้ใหญ่นี้ โดยมากนิมนต์แบบการเมืองไม่ใช่นิมนต์เพราะเลื่อมใสศรัทธาแท้อะไรนัก เท่าไหร่หรอก มันการเมือง; เช่นให้ท่านได้มาเห็นวัดวาอารามให้ได้รู้จักต่อไปข้างหน้าเพื่อเลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งมันง่ายหน่อย. เลยบอกว่าเราไม่ได้ทำบุญแบบการเมือง ทำบุญธรรมดา เท่าที่ควรจะทำได้ เพราะฉะนั้นไม่มีการนิมนต์ใครมาฉันข้าวเลี้ยงแต่พระในวัดก็พอ พระวัดอื่นหากมาก็เลี้ยงไม่รังเกียจแต่จะเลือกนิมนต์คนนั้นคนนี้มานั้น มันลงทุนมากต้องเที่ยวไปรบกวนรถยนต์เขา ต้องจัดอาหารพิเศษต้องมีที่น้ำชา. ที่นี่มันก็ไม่มีเสียด้วย อาตมากับน้ำชามันก็อย่างนั้นแหละ ไม่ค่อยได้ฉัน ฉันน้ำเย็น จะต้องมีน้ำชา มีอาสนะ มีหมอนอิง ทำไม่ถูก เดี๋ยวเขาหาว่าท่านปัญญานี่มันไม่รู้อะไร มีแต่สอนคน ปฏิสันถารก็ไม่เป็น เดือดร้อนอีกแหละ นิมนต์มาแล้วมันก็เดือดร้อนเลยก็อย่านิมนต์เลยลำบาก. มานิมนต์พระที่ฉันง่าย ๆ ดีกว่า แล้วก็ทำบุญอย่างอื่นเถอะ มันไปอย่างนั้น มันแผลง คือเป็นคนแผลงตั้งแต่เด็ก ๆ มา มันก็แผลงอย่างนั้นแหละ ไม่ค่อยเชื่ออ้ายเรื่องอะไรต่ออะไร เรื่องผีสางศักดิ์สิทธิ์อย่างนี้ไม่ค่อยเชื่อถ้าเขาบอกว่าตรงไหนศักดิ์สิทธิ์ละก็ อาตมามักจะแอบขออภัยเถอะ แอบไปเยี่ยวรดเสียบ้าง ลองดูว่ามันจะศักดิ์สิทธิ์จริงหรือไม่ เปล่าไม่เห็นเป็นอะไร. เช่นเขาว่าอ้ายนั่นศักดิ์สิทธิ์ บางทีก็ขุดไปทิ้งเสียเลย ตอนเด็ก ๆ น่ะชนแบบนี้โตขึ้นมา

ใจมันยังชนแบบนั้นอยู่ คือไม่เชื่อสิ่งเหลวไหลเชื่อแต่คำสอนของพระพุทธเจ้า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เชื่ออย่างนี้ แล้วก็เอาตัวรอดมาอย่างนี้ โดยอาศัยหลักการอย่างนี้ ไม่มีหลักการแบบอื่นที่เขาทำ ๆ กัน อาตมาไม่เห็นด้วยกับการทำพิธีปลุกเศกลงเลข ลงยันต์ ทำตะกรุดทำผ้าประเจียดแจก เพื่อเอาเงินสร้างนั่นสร้างนี่ ไม่ได้สร้างก็ไม่สร้างแต่ถ้าจะสร้างก็ให้ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ ให้โยมศรัทธาเลื่อมใส ให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่ถ้าโยมมาทำบุญ ต้องการได้เหรียญ ต้องการได้ผ้ายันต์ ต้องการได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ก็เป็นการแลกเปลี่ยนไป เป็นสินค้าในการศาสนา ไม่ค่อยชอบในเรื่องอย่างนั้น จึงไม่ทำ ไม่ส่งเสริมดังที่โยมเคยเห็นกันอยู่. ที่มาอยู่วัดนี้ก็ ๑๑-๑๒ ปี กระทั่งเข้าพรรษานี่ก็อยู่อย่างนี้ ทำอะไรก็ทำมาเรื่อย ๆ ตามเท่าที่จะทำได้ ไม่ได้ทำด้วยใจร้อน ทำตามสบาย ได้มาก็ทำไป ไม่มีก็หยุดมันเสีย. โยนเอามาให้ก็ทำต่อไป เพราะงานมันไม่จบหรอก สมภารนี้ตายสมภารอื่นก็ทำต่อไป วัดวาอารามก็อยู่อย่างนั้น เราจะไปร้อนอกร้อนใจเป็นทุกข์ เที่ยววิ่งเต้นแจกฎีกาให้มันเหนื่อยทำไม ทำหน้าที่สอนธรรมะไปดีกว่า งานการมันก็ไม่ยุ่งไม่เดือดร้อน. อันนี้เป็นเรื่องที่เรียกว่าผลงานที่ได้กระทำมาโดยลำดับ จนกระทั่งมาอยู่ที่นี่.

อยู่นี่ก็อยู่ไปยังนี้แหละโยม แต่ว่าไม่แน่นา วันหนึ่งอาตมาอาจจะไม่อยู่ก็ได้ ถ้านึกขลังขึ้นมาวันไหนก็ลาออกจากสมภาร แล้วก็ไปอยู่ป่าดงพงไหนก็ได้ อยู่ตามวัดร้างที่ไหนก็ได้ หรืออาจจะไปจำพรรษาอยู่เมืองอุบลสักพรรษาร่างกายแข็งแรงก็ไปเมืองอุดรบ้าง ไปหนองคายบ้าง หรืออาจจะลงไปสงขลาโน่น ไปภูเก็ตโน่น ตามเรื่อง เท่าที่จะไปได้ ไม่ใช่อยู่อย่างผูกมัด. อยู่อย่างไม่ให้ผูกมัดไม่มีข้อผูกพันในทางจิตใจ ว่าจะต้องอยู่กันนานเท่านั้นเท่านี้ไม่มีอย่างนั้น. อาตมานึกจะลาออกเมื่อไหร่ก็ได้ ไม่มีข้อผูกพันอะไร ไม่ได้อาลัยอาวรณ์ในตำแหน่งสมภาร. การเป็นสมภารนี่นึกว่าสบายรึ พระทั้งหลายที่ไม่เคยเป็นอยากเป็นจนตัวสั่น บางองค์นะ อยากเป็นสมภาร อุตส่าห์ไปแย่งเขามา เรื่องอะไรที่ไปเอาจักรกรด มาพัดหัวให้เลือดไหล.

เป็นสมภารนี่ไม่ใช่มันสบายอะไร ใครไม่เป็นก็ไม่รู้ ถ้าเป็นเข้าแล้วก็รู้ว่า อ้อ มันหนักอกหนักใจ ถ้าหนักไม่รู้จักวาง ก็นอนไม่หลับเลยทีเดียว เป็นโรคประสาทไปเลย. แต่ถ้าปล่อยวางเป็น มันก็ไม่หนัก อยู่สบายไม่เดือดร้อน เพราะว่าต้องรับภาระตั้งแต่โบสถ์ จนถึงเวจกุฎี อยู่ในอกของสมภารทั้งนั้น อะไรเกิดขึ้นก็สมภาร เด็กไม่ดีก็สมภาร เณรไม่ดีก็สมภาร พระลูกวัดไม่ดีก็สมภาร หญ้ารกก็ว่าสมภาร นกพิราบขี้ใส่โบสถ์ คนมาเห็นเข้าก็ อ้อ สมภารวัดนี้ไม่เอาใจใส่ มันลงบนหัวสมภารทั้งนั้น ไม่ว่าเรื่องอะไร. ใครที่สบายอยู่แล้วอย่าไปแบกเอา “หัวสมภาร” เข้า มันเดือดร้อน แต่ถ้าเป็นแล้วก็ต้องเป็นให้ดีทำหน้าที่ให้เรียบร้อยให้สมบูรณ์ เรื่องมันก็ไม่ยุ่งยากลำบากเดือดร้อนอะไร.

ชีวิตที่พิจารณาแล้ว

ประวัติที่ท่านเล่าเองเนื่องในโอกาสอายุครบ ๕ รอบ

อันนี้เอามาเล่าให้ญาติ ให้โยมฟัง ถึงชีวิตที่ผ่านมาในอดีต ตั้งแต่สมัยก่อนโน้น จนมาถึงปัจจุบันนี้โยมก็เห็นอยู่แล้ว ว่าอาตมาปัจจุบันนี้อยู่อย่างไร ทำอะไร ดำเนินชีวิตอย่างไร ญาติโยมก็เห็นอยู่. อยู่มาได้ ๖๐ ปีนี้ ก็นับว่าบุญแล้ว. โยมผู้ชายอาตมาน่ะ ๕๔ ปีเท่านั้น ตายแล้วเพราะว่าเป็นโรคปอด สมัยนั้นไม่มีการรักษา อาตมาอยู่ถึง ๖๐ นี่ดีใจแล้วว่า เออ เรานี้มันอยู่เกินโยมผู้ชาย แต่ยังไม่เท่าโยมผู้หญิง เพราะโยมผู้หญิงอยู่ถึง ๘๘ ปี อาตมาอยู่สัก ๘๐ ก็ยังนับว่าดี แต่มันก็ว่าไปไม่ได้ สังขารร่างกายไม่มีใครกำหนดได้. ใครจะให้พรว่าให้อยู่ ๑๐๐ ปี ไม่ขอรับ, ๑๐๐ ปีนี้มันจะไม่ไหวเอา มันลำบาก อย่าให้อยู่อย่างนั้นเลย ให้แต่เพียงว่าขอให้ท่านสบายก็พอแล้ว คือถ้าสบายก็พอแล้ว. ถ้าอยู่ ๑๐๐ ปีนี่มันจะง่อนแง่นเต็มทีมันจะไม่ไหว. สุดแล้วแต่เรื่อง เรื่องอายุอานามอย่าไปยุ่งมัน ทุกข์ร้อนกับมันอยู่ไป ทำหน้าที่ไปตามหน้าที่อันใดดีก็ทำไป อันใดไม่ดีก็หยุดทำมันเสีย ชีวิต

ก็จะก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบตามคำสอนในทางพระพุทธศาสนา.

อาตมานั่งพิจารณาดู ชีวิตของตนเองตั้งแต่น้อยมาจนกระทั่งบัดนี้น่ะ นึกว่า เออ เรานี้บุญ ไม่มีใครวางแผนชีวิตให้ มันเป็นของมันเอง ไม่ได้ตั้งใจว่าจะเป็นอย่างนั้นจะเป็นอย่างนี้ เรียนก็เรียนไปอย่างนั้นเองโยม เรียนไปตามเรื่อง. ครูบาอาจารย์ก็สอนไปตามเรื่อง แม้มาบวชเป็นสามเณรเป็นพระ ก็เรียนไปตามหน้าที่ ครูก็สอนไปตามหน้าที่ แต่ครูไม่ได้เพาะอุดมการณ์ลงในใจว่าควรทำอย่างนั้นควรทำอย่างนี้ ชีวิตจะต้องเป็นอย่างนั้น ครูไม่ได้บอกไม่ได้สอนให้คิด สอนแต่ให้รู้ ไม่ได้สอนให้คิด แล้วก็ไม่ได้ให้อุดมคติประจำจิตใจ อันนี้เรียกว่าผิดพลาด. แต่นี่มันเกิดขึ้นเอง นี่เรียกว่ามันเป็นบุญของตัวเอง เกิดความคิดความนึกขึ้นมา คิดจะทำอย่างนั้น คิดจะทำอย่างนี้ คิดจะแก้ไขอะไรๆ นี่มันเกิดเอง ไม่ได้เกิดเพราะคนนั้นคนนี้แนะนำตักเตือนให้ แต่มันเป็นความคิดอันเนื่องจากอ่านหนังสือธรรมะแล้วเอาไปเทียบดูกับการปฏิบัติของพุทธบริษัท เห็นว่ามันไม่ตรงกัน แล้วก็คิดจะแก้ไข มันเกิดขึ้นในใจ ชีวิตก็ผ่านมาโดยลำดับ เรียกว่าบางทีถึงหัวเลี้ยวที่อันตรายมันก็เลี้ยวไปได้อย่างเรียบร้อยหลบไปได้ ไม่มีอันตราย. ถ้าสมมติว่าไม่ได้บวชเป็นสามเณร ไม่ได้ออกจากบ้านในวัยหนุ่มน่ากลัว น่ากลัวจะเป็นคนร้ายไป จะมีชื่อเป็นนักเลงไปเสียก็ได้ เพราะว่าที่บ้านของอาตมานั้น คุณโยมไม่ได้ประพฤติชั่ว แต่เป็นคนรักเพื่อนรักฝูง บ้านเป็นเหมือนกับห้องรับแขกที่คนมาไม่ขาด คนเดินทางมาแวะกินอาหาร มาถึงเช้าให้กินเช้า มาถึงเที่ยงให้กินเที่ยง มาถึงบ่ายหุงข้าวให้กินบ่าย มาถึงกลางคืนหุงให้กินกลางคืน บางทีโยมผู้หญิงหุงหม้อใบใหญ่เพราะแขกมากัดตั้งสิบคนพร้อมกัน หุงให้กิน กินแล้วไปนอน นอนแล้วบางทีก็ยังไม่ไป นอนอีกสองวันถึงจะไปอาตมาเป็นเด็กนี่ดูๆ เออ บ้านเรานี้เหมือนกับห้องรับแขกมา นึกทีหลัง นึกถึงภาพเหล่านั้น แล้วก็ยังนึกว่า เออ! เขาอยู่กันดีไม่มีภัย. ในบริเวณบ้านนั้นอยู่กัน ๑๐ ครอบครัว รักกันเหมือนกับพี่น้อง. รักกันด้วยอะไร? อาตมา

จำได้ว่าครั้งเด็ก ๆ นี้ เบื่อที่สุด ในการที่จะต้องเอาแกงไปแจกบ้านโน้นเอาขนมไปแจกบ้านนี้ ต้องแจกเขา. โยมทำอะไรกิน ได้เนื้อมาก้อนหนึ่ง เอามาถึงแกงขึ้นหม้อหนึ่ง ต้องตักไปแจกทุกบ้าน ไม่มาก ถ้วยเล็ก ๆ เอาไปให้เขาทุกบ้าน. ได้ทุเรียนมา ๒-๓ ผล ทำน้ำกะทิอ่างใหญ่ ต้องเอาไปแจกทุกบ้าน ถ้าได้ปลามามากตั้งเข่งต้องแบ่งเป็นกอง ๆ ๆ ๆ เด็กต้องเอาไปแจกเรือนนั้นกองเรือนนี้กอง ได้อะไรมาก็ไปแจกกันอยู่อย่างนั้น. สมัยเด็ก ๆ นี้เบื่อเต็มที พอเห็นเขาแบ่งกองปลาออก คิดว่ากูแย่อีกแล้ววันนี้ วิ่งกันเต็มที่ละนึกเบื่อ. แต่ครั้นเป็นผู้ใหญ่นี่มานึกว่า อ้อ เขาทำถูกโยมท่านทำถูก คือว่าเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทำให้คนรักนี้ด้วยการให้ พูดจาอ่อนหวาน แล้วก็ทำตนให้เสมอ ประพฤติตนในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกันท่านประพฤติอยู่ เห็นคุณธรรมเหล่านี้เมื่อบวช ว่าโยมนี่ประ-พฤติธรรมเหล่านี้สมบูรณ์ที่สุด. เมืองพัทลุงนี่โจรมากสมัยอาตมาเป็นเด็กนี่โจรใหญ่ก๊กใหญ่ เขาเรียกว่า "ดำหัวแพร" "รุ่งดอนทราย" "อ้ายสีเงินหนวดแดง" "อ้ายหมึกหนวดดำ" โอ้ย มากมายละ ยิงกันทุกคืน ปล้นกันทุกคืนเลี้ยงควายอยู่ในทุ่ง มาถึงเอาปืนยิงปัง ๆ ๆ ต้อนไป ๒๐ ตัวต้อนไปหมดเลย เอาไปหมดเลย แต่ว่าควายของโยมไม่เคยถูกต้อน ถ้าเขาต้อนไปวันนี้ของใคร บอกชื่อโยมโจรมันไม่เอา. ทำไมพวกโจรไม่เอา คือว่าจะเอาไปใช้เมื่อไรก็ได้ควายของโยมนี่ มาถึงบอกว่าลุง น้า เอาว่าไปเถอะ ขอควายไปเหยียบนาสัก ๒-๓ เช้า เอาไปเถอะ เอาไปเลย เอไปเหยียบนา เวลาเหยียบก็ต้อนทั้งฝูงไปย่ำในนา เขาเรียกว่า "เหยียบนา" ไม่ต้องไถ นวด ๆ ให้หญ้ามันตายดำข้าวได้เลย. ขอไปเถอะ ๓ วัน ๗ วัน ไม่ว่าเอาไป; ใครไม่เป็นอะไรก็มาเถอะ. โยมมีควาย ๒ ตัวไถนา คนหนึ่งมาถึงบอกว่า น้าผมมันไม่มีควายเหลือตัวเดียว บอกเอาไปมึงเอาไปเหลือตัวเดียว โยมผู้หญิงบอก อือ! มีสองตัวให้เขาไปแล้ว เราจะไถอะไร โยมผู้ชายบอกว่ามันจนกว่าเรา เราไม่เดือดร้อนหรอกพรุ่งนี้ไปเอามาใหม่ ไปเอาของเพื่อนบ้านมาอีก เอามาไถได้ต่อไป ก็ทำอย่างนี้ คน

มันถึงรักใคร่ นับถือ ไม่มีโขมยขโจร. ในเวลานั้นชาวบ้านชาวช่องนอนบนเรือน ไม่ได้ต้องหอบผ้าหอบหมอนไปนอนในป่าในดงข้างบ้าน แต่ที่บ้านนี้ไม่มี โยมบอกว่าไม่ต้องหนี บ้านเราไม่มีใครปล้น ขอให้นอนให้สบาย แล้วโยมนี่ก่อนนอนสวดมนต์ทุกคืน อาตมาได้ยินเสียงสวดมนต์ สวดมนต์ไหว้พระเสร็จแล้วนอน แล้วบอกลูกหลานว่าไม่ต้องเป็นทุกข์ไป บ้านเราไม่มีใครปล้น. อ้ายที่ไม่ปล้นน่ะเพราะอะไร? เพราะว่าเป็นมิตรกับทุกคนทุกเหล่า อยู่กันอย่างสบาย มีการแจกการให้กันอยู่เสมอ มีความเอื้อเฟื้อ. งานของคนอื่นมาละก็ต้องช่วยเต็มที่ ตามประสาของคนบ้านนั้น. อันนี้คือธรรมะที่เห็นอยู่ในครอบครัว ตั้งแต่เล็กแต่น้อย จนกระทั่งมาเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ก็นึกได้ว่า อ้อ เขาประพฤติธรรม จึงอยู่กันด้วยความสุขความสบาย.

สมัยก่อนนี้ ที่บ้านอาตมาไม่มีการพนัน ไม่มีเลย ถ้าจะมีการพนันก็ตอนสงกรานต์ เห็นเขาเล่นสะบ้ากัน ยิงสะบ้ากัน สงกรานต์นี้ ๓ วันเท่านั้น พ้นจากนั้นแล้วก็ไม่มีเล่นอะไรกัน. แต่เดี๋ยวนี้ผีเข้าไปแล้ว บ่อนการพนันเยอะเดี๋ยวนี้ คนรุ่นเก่าตายหมด เด็กรุ่นใหม่มันรับอารยะธรรมแผนใหม่ เลยมันยุ่งกัน เดี๋ยวนี้เกิดความทุกข์ ความเดือดร้อน. คนแต่ก่อนนี้เขาไม่ยุ่ง เขาประพฤติธรรมอยู่กับฉันพี่น้อง มีแต่ความสุขความสบาย. นี่คือธรรมะที่ได้พบได้เห็นติดมาในวิสัย.

แต่ที่อยากจะบอกอันหนึ่ง ที่เรียกว่ามีอิทธิพลเหนือจิตใจ คือเมื่อเด็ก ๆ นี้นอนกับแม่แก่ คือคุณยายนั่นเอง คุณยานนี่มี ๒ คน คือยายใหญ่ ยายน้อย ยายใหญ่น่ะคือพี่ของยายตัว ชื่อยายหนู ยายของอาตมานี่ ชื่อยายนุ่มอยู่บ้านเดียวกันนอนแห่งเดียวกัน ยายสองคนนี่ อยู่ด้วยกันตลอดเวลา เวลานั้นอาตมาเป็นหลานชายคนเดียวในครอบครัว. ยายหนูน่ะไม่มีหลานชาย ยายนุ่มมีหลานชายคนเดียว อาตมาต้องนอนตรงกลางยาย ก่อนนอนนี่ยายต้องให้กราบหมอน อ้ายหมาเอ้ย! เองกราบหมอนหรือยัง เอ้า ต้องลุกขึ้นกราบหมอน กราบอยู่แต่หมอนนั่นแหละกราบทุกคืน

ไม่รู้ว่ากราบอะไร กราบแต่หมอนนั่นน่ะก็กราบไป เพราะยายแกรู้เพียงเท่านั้น. ต่อมาเมื่อมาบวชมาเรียนว่า อ้อ หมอนก็คือพระ สอนให้กราบพระก่อนนอน. แต่ว่ายายแกเรียนน้อยก็สอนให้กราบหมอนเท่านั้น แต่ว่าการกราบหมอนมีอิทธิพลมิใช่น้อยทำให้จิตใจโน้มเอียงไปในทางศาสนา อาตมาไปเที่ยวเตร็จเตร่ ไปเที่ยวภูเก็ตไปเที่ยวเมืองที่มันยุ่ง มีอบายมุขเยอะแยะ กำลังล่อคนหนุ่มอยู่ แต่ความคิดที่จะเร่เข้าไปมันไม่มี ที่จะไปบ่อนการพนันจะไปเที่ยวเสเพล. ถ้าจะไปก็ดูหนังเท่านั้นแหละ แต่ไปดูโปรแกรมในวันสุดท้ายนั้น ดูเงียบ ๆ ไม่ไปเที่ยวเถลไถลไม่คบเพื่อนชั่ว ไม่ไปกินเหล้าเมา เพราะเมามา ๒ ครั้งแล้ว มันเบื่อแล้ว ดังที่เล่ามาในตอนเช้า. อันนี้มันเกิดจากอะไร? เกิดจากน้ำใจที่ได้รับจากการอบรมบ่มนิสัยจากแม่แก่คุณยายท่านเสมอ เวลาจะนอนท่านก็มักจะเล่านิทานเก่า ๆ เรื่องสุวรรณหงษ์เรื่องวรรณรัตน์เรื่องจำปาสี่ต้น บางตอนยกกลอนมาว่าให้ฟังเสียด้วย. ไม่รู้หนังสือหรอก แต่จำกลอนและเล่าให้ฟังได้ อบรมมาอย่างนั้น ตื่นเช้าใส่บาตรก็ไปใส่ด้วยกัน วันไปวัดยายก็พาไป และบอกว่านี่วัดเราให้รู้ว่าวัดเรา ให้ยึดถือไว้ด้วย แล้วก็ไปกันอย่างนั้นจนกระทั่งมาบวชเป็นสามเณรเป็นพระ นิสัยมันก็โน้มเอียงไปทางศาสนาด้วยอิทธิพลของผู้เฒ่าผู้แก่ ที่เคร่งครัดปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตามหลักพระธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีชีวิตปลอดภัยมาด้วยดี จนกระทั่งถึงสมัยนี้ ๖๐ ปีแล้ว มองดูตัวเองก็สบายใจ เพราะไม่มีอะไรที่จะเรียกว่าชั่วร้าย ที่จะทำให้ต้องเดือดร้อน เวลาตายจะต้องไปเกิดในนรกตามที่เขาว่าอันนั้น มันไม่มี. มองเห็นแล้วเราทำแต่ความดีทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตน แก่ชาติ ตามสมควรตามฐานะเป็นความชื่นใจ.

อันนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับประวัติส่วนตัว นำมาเล่าให้ญาติโยม เพราะญาติโยมอยากจะรู้ ก็เลยเล่าให้ฟัง.

รวมความว่าอาตมานี้ เกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ วันพฤหัสบดี ปีกุน พ.ศ. ๒๔๕๔ คนเกิดปีเดียวกันหลายคน นักเรียนร่วมชั้นเกิด

ปีเดียวกันหลายคน เขาไปเป็นใหญ่เป็นโตก็มี เป็นผู้พิพากษา เป็นอาจารย์ใหญ่ เป็นอะไรต่าง ๆ แต่มาเป็นพระองค์เดียวนักเรียนร่วมชั้น ๓๐ กว่าคน เป็นอะไรเยอะ แต่มาเป็นพระองค์เดียว คือท่านปัญญาฯ นี้เท่านั้น ก็สบายใจภูมิใจอยู่แล้วก็เล่าให้ญาติโยมฟังมาตั้งแต่ต้นจนบัดนี้ ก็สมควรแก่กาล แก่เวลา ชีวิตต่อไปนั้นโยมดูเอาเอง ว่าจะไปอย่างไรอ้ายที่ผ่านมาโยมไม่เห็น ก็นำมาเล่าให้เห็นให้ฟังกันในวันนี้. จะได้รู้ว่า คน ๆ หนึ่งเกิดมาแล้ว ทำอะไร มีชีวิตอยู่ด้วยอะไร เพื่ออะไรตายไป เมื่อไหร่ได้ทำอะไรทิ้งไว้ในโลกบ้าง เพื่อจะได้เป็นการเตือนคนข้างหลัง เหมือนเราเหยียบรอยไว้ให้คนอื่นเห็นแล้วคนอื่นเขาจะได้เดินตามรอยนั้นต่อไป. ดังที่ได้กล่าวกับญาติโยมทั้งหลาย ก็สมควรแก่กาลแก่เวลา

ในที่สุด อาตมาขออ้างเอาคุณพระศรีรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จงมาตั้งอยู่ในใจของญาติโยมทั้งหลาย ขอให้ญาติโยมทั้งหลายมีใจประกอบด้วยคุณธรรม คือความซื่อสัตย์ ความอดทน ความรู้จักบังคับใจตัวเอง ความเสียสละมีปัญญารู้แจ้งเห็นจริง ในสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริงและขอให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนในชีวิตนี้ จงทั่วกันทุกท่านทุกคนเทอญ.

แม่ทัพโลก

ปาฐกถาธรรมเนื่องในโอกาสอายุครบ ๘๐ ปี

ญาติโยมทั้งหลาย ที่มาประชุมกันเพื่อฉลองความแก่ของหลวงพ่อ

หลวงพ่อแก่มาโดยลำดับ แต่วันนี้แก่ครบ ๘๐ ปีบริบูรณ์ ญาติโยมก็มีความปลาบปลื้มใจที่หลวงพ่อมีอายุมาได้ถึงขนาดนี้ ไม่ตาย ไม่เจ็บเสียในระหว่างนั้น ได้ใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ในการสร้างเสริมธรรมะให้แก่ประชาชนมาเป็นเวลานานประมาณ ๕๐ ปีแล้ว และก็ยังจะพูดธรรมะต่อไป จนกว่าคอจะแตกหรือพูดไม่ได้

ญาติโยมที่ได้ฟังธรรมทางวิทยุบ้าง ทางโทรทัศน์บ้าง มาฟังเทศน์ที่วัดบ้าง ฟังตามต่างจังหวัดที่ไปเทศน์บ้าง ก็มีความปลื้มอกปลื้มใจในการที่ได้ฟัง คนที่เคยได้ฟังวิทยุโทรทัศน์ไม่เห็นตัวจริง ก็อยากจะเห็น เวลาไปไหน คนก็ว่า ได้เห็นทางโทรทัศน์ได้ฟังแต่เสียงทางวิทยุ ไม่ได้เห็นตัวจริง

เลยบอกว่าตัวจริงมันไม่มีหรอกโยม มีแต่ตัวประกอบกันเข้าเป็นสังขาร ไหลไปตามอำนาจของการปรุงแต่ง แล้วอาจจะถึงแก่ความแตกดับในเวลาเวลาหนึ่ง

ก็ได้ แต่ถ้ายังไม่แตกไม่ดับ ก็จะทำประโยชน์แก่พระศาสนาต่อไป เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่ญาติโยมทั้งหลาย

ก่อนที่จะฟังอาตมาพูด อยากจะให้โยมฟังเสียง*ท่านเจ้าคุณพุทธทาส* ท่านอัดเทปส่งมา เนื่องในวันเกิดของหลวงพ่อในวันนี้เพราะฉะนั้น เรามาฟังเทปกันก่อน ฟังดูว่าท่านเจ้าคุณพุทธทาส ท่านพูดว่าอย่างไร อันนับเนื่องกับวันเกิดครั้งนี้ ญาติโยมตั้งใจฟัง

"เพื่อนสหธรรมมิก สพรหมจารี และท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย

กระผม, อาตมาไม่สามารถจะมาร่วมสันนิบาตในงานนี้ได้ด้วยข้อขัดข้องทางร่างกาย เดินทางไม่ได้ แต่ก็จะต้องขอมาโดยจิตใจ มาโดยเสียง และก็มาถวายของขวัญในฐานะของ *"พุทธทาส"* ซึ่งเป็นพี่ชายแด่ท่านปัญญา คือน้องชาย ถวายเป็นการอุปโลกจากผู้ที่เรียกตัวเองว่า *"พุทธทาส"* ทั้งหลายด้วยมาเพื่อถวายของขวัญในโอกาสอันสำคัญยิ่งยวดของน้องชายคือมาถวายตำแหน่ง *"แม่ทัพโลก"* เพื่อทำสงครามโลกกับโลกแห่งความเห็นแก่ตัว ซึ่งกำลังมีอยู่ในบัดนี้

เป็นแม่ทัพของโลกฝ่ายพุทธบริษัท ทำสงครามกับมารร้ายแห่งโลกผู้มีความเห็นแก่ตัวในปัจจุบันนี้ เป็นแม่ทัพของพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าและของทุก ๆ ศาสนา

นี่คือของขวัญของถวายแด่น้องชายที่รักใคร่ที่สุดผู้ร่วมกิจการกันมาหลายสิบปีเต็มทีแล้ว แม้ไม่ได้มาด้วยตนเอง ขอให้ได้เข้าใจตามนี้

ขอแถลงความในใจต่อไปอีกสักหน่อยว่า ความเห็นแก่ตัวกำลังครองโลก และครองยิ่งขึ้นๆ โลกใกล้ความวินาศเพราะความเห็นแก่ตัว ท่านทั้งหลายก็พอจะสังเกตเห็นได้ อาตมาอยากจะชี้แนะ ๒-๓ ข้อว่า

เมื่อโลกยังไม่รู้จักทำน้ำแข็ง ทำน้ำแข็งไม่เป็น ยังไม่มีน้ำแข็งจะกินน่ะ คนในโลกมีจิตใจเยือกเย็นกว่ายุคที่มีน้ำแข็งกิน

เมื่อคนยังไม่มีไฟฟ้าใช้ โลกที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ จิตใจของคนสว่างไสวไม่มืดมนธ์เหมือนกับคนยุคที่มีไฟฟ้าใช้

ในยุคที่ไม่มีรถยนต์ไม่มีเรือบิน คนไม่ไปเที่ยวกันในที่อโคจรมากเหมือนเดี๋ยวนี้ เดี๋ยวนี้คนไปเที่ยวเล่นสนุกสนานสรวลเสเฮฮามีลักษณะเป็นอโคจรมากขึ้น ซึ่งไม่เคยมีในสมัยที่โลกไม่มีรถยนต์และไม่มีเรือบิน

เมื่อสิ่งเหล่านี้เพิ่มขึ้น มันหมายความว่า ด้วยอำนาจของความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นกิเลส เป็นอวิชชา โลกก็ใกล้ความวินาศเข้าไปทุกที เดี๋ยวนี้มีประชาธิปไตยสำหรับเห็นแก่ตัว ใครจะใช้ประชาธิปไตยเพื่อเห็นแก่ตัวเท่าไรก็ได้

ขอตั้งข้อรังเกียจคนเห็นแก่ตัว ให้เป็นที่เข้าใจกันในบัดนี้ว่า มันเลวร้ายสักเท่าไร จนถึงกับต้องมีกองทัพโลก สำหรับปรามปรามความเห็นแก่ตัวซึ่งมีอยู่ในโลก ขอท่านทั้งหลายตั้งใจฟังให้ดีๆ ลักษณะของคนเห็นแก่ตัวนั้นเป็นอย่างไร

คนเห็นแก่ตัวมันขี้เกียจ ไม่ทำงานแต่มันจะเอาผลงาน สมัยเด็กวัดอาตมารู้สึกดีมาก เด็กวัดคนไหนเห็นแก่ตัวมันขี้เกียจและก็เป็นที่เกลียดชังของเด็กวัดทั้งหมด คนเห็นแก่ตัวมันขี้เกียจแต่มันจะเอาประโยชน์

คนเห็นแก่ตัวมันเอาเปรียบทุกอย่างทุกประการที่มันจะเอาเปรียบได้

คนเห็นแก่ตัวมันอิจฉาริษยา ไม่อยากให้ใครได้ดี

คนเห็นแก่ตัวเต็มไปด้วยกลโกงสำหรับหลอกลวง และพร้อมกันนั้นก็จองหองพองขน ยกหูชูหาง

คนเห็นแก่ตัวนี่ยุแหย่ให้คนแตกกับเป็นพวก ๆ เพื่อประโยชน์ของตัว

คนเห็นแก่ตัวไม่มีความสามัคคี ชวนคนเห็นแก่ตัวมารวมกันสามัคคีพัฒนาประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง มันไม่ไหว มันไม่มา มันชวนยาก ชวนช้างลอดรูเข็มเสียยังง่ายกว่า เพราะว่าคนเห็นแก่ตัวนี่ไม่เห็นแก่อะไร มันเห็นแต่แก่ตัว ไม่เห็นแก่ความถูกต้อง ไม่เห็นแก่เพื่อนมนุษย์

ที่ร้ายกาจก็คือ คนเห็นแก่ตัวนี้มันชอบรวยลัด ตามคำพูดของอันธพาลว่า "รวยลัด" มันทำงานเหงื่อไหลไคลย้อยนี่มันรวยช้า เพราะฉะนั้นไปรวยลัด ปล้น จี้ เอาซึ่งหน้าเดี๋ยวนั้น ในไม่กี่นาทีก็รวย นี่คนเห็นแก่ตัวมันชอบรวยลัด

ทั้งหมดนี้เป็นลักษณะเฉพาะของคนที่เห็นแก่ตัว และกระทำแก่ตัวเอง และค่อย ๆ ออกไปถึงสังคม ทำให้สังคมพลอยเดือดร้อน ก็ขอให้พิจารณากันอีกสักตอนหนึ่งว่า

คนเห็นแก่ตัวนั่นแหละมันสร้างมลภาวะ มลภาวะในหมู่บ้าน ในประเทศชาติหรือในโลก คนเห็นแก่ตัวสร้างมลภาวะเกือบไม่ต้องอธิบายก็เห็นกันอยู่แล้วว่า มลภาวะนี่มันมาจากความเห็นแก่ตัวของคนเห็นแก่ตัว

ความเห็นแก่ตัวมีมากเข้ามันก็เพิ่มอุบัติเหตุ อุบัติเหตุที่เลวร้ายในท้องถนน ในแม่น้ำลำคลองที่ไหนก็ตาม บรรดาอุบัติเหตุทั้งหลายมันมาจากผู้เห็นแก่ตัว บางทีเป็นนายทุนใหญ่เจ้าของกิจการ เห็นแก่ตัว ลูกจ้างก็เห็นแก่ตัว คนขับรถก็เห็นแก่ตัว คนขนของก็เห็นแก่ตัว เปิดโอกาสให้เกิดอุบัติเหตุเลวร้ายนานาประการ เพราะความเห็นแก่ตัว

ทีนี้คนเห็นแก่ตัวทำลายธรรมชาติ ทำลายธรรมชาติไม่คิดถึงประเทศชาติ ไม่คิดถึงอะไรหมด ต้องการประโยชน์แล้วก็ทำลายธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือป่าไม้ถูกทำลายอย่างวินาศ ธรรมชาติทุกอย่างมันทำลาย แล้วมันยังทำลายสิ่งที่เขาสร้างไว้ดีแล้ว ถนนหนทาง ห้วยหนองคลองบึงที่เขาสร้างกันไว้ดีแล้ว มันทำลาย ริบ ฉ้อโกงเอาไปเป็นของตัวเสียหมด

อีกทางหนึ่งคนเห็นแก่ตัว เห็นแก่ตัวทีละนิดๆ ไปลองยาเสพติด แล้วก็ได้ติดยาเสพติด ซึ่งกำลังเป็นปัญหาโลกเดี๋ยวนี้ยาเสพติดเป็นปัญหาโลก ให้ลิงมันหัวเราะ ติดอบายมุข ดื่มน้ำเมา เที่ยวกลางคืน ดูการเล่น อะไรก็ตาม ติดอบายมุข เพราะความเห็นแก่ตัว ที่แสวงหาความเพลิดเพลินให้แก่ตัวอย่างโง่เขลา

ทีนี้มาถึงความเลวร้าย คือว่าคนเห็นแก่ตัว มันได้เป็นโรคเลวทราม เลวทรามที่สุนัขก็ไม่เป็น แต่คนเห็นแก่ตัวมันเอามาเป็น โรคเอดส์ ที่กำลังเป็นปัญหาทั่วโลกก็ดี โรคก่อนหน้านี้ โรคซิฟิลิส โกโนเรียก็ดี ที่หมามันไม่เป็น คนเห็นแก่ตัวมันก็เอามาเป็น สรุปความว่า คนเห็นแก่ตัวต้องเป็นโรคที่แม้แต่สุนัขก็ไม่เป็น ให้ลิงมันหัวเราะ แล้วก็เป็นอย่างไร

เมื่อเห็นแก่ตัวหนักเข้าๆ มันก็หลงทาง ทำอะไรไม่ถูกก็หลงทาง

มีอาการแห่งคนบ้า ไปอยู่โรงพยาบาลบ้า คนบ้าทุกคนในโรงพยาบาลบ้าไหนก็ตาม จุดตั้งต้นของมันก็คือเห็นแก่ตัว ๆ จนหลงทางออกไม่ถูก เลยเป็นบ้า

หรือว่าคนเห็นแก่ตัวมันหลงทาง ขนาดฆ่าลูก ฆ่าเมีย ฆ่าพ่อ ฆ่าแม่ ฆ่าตัวเองตายตามไปเลย นี่ความเห็นแก่ตัว มันถึงกับฆ่าตัวเองตายตามไป

ความเลวร้ายกำลังระบาดทั่วโลก คนมั่งมีก็เห็นแก่ตัว คนยากจนก็เห็นแก่ตัว เศรษฐีก็เห็นแก่ตัว คนขอทานก็เห็นแก่ตัวนายจ้างก็เห็นแก่ตัว ลูกจ้างก็เห็นแก่ตัว กำลังเป็นปัญหาระหว่างนายจ้าง ลูกจ้างเป็นปัญหาของประเทศทั่วโลก นี่เรียกว่ามันจะไม่มีอะไรเหลือ

เมื่อครูบาอาจารย์เกิดเห็นแก่ตัว ก็ทำนาบนหลังลูกศิษย์ทำนาบนหลังนักเรียน ทำนาบนหลังผู้ปกครองของนักเรียน

เมื่อหมอเห็นแก่ตัว ก็ทำนาบนหลังคนเจ็บไข้ คิดดูเอาเถอะ

เมื่อตุลาการเห็นแก่ตัว ก็ทำนาบนหลังจำเลย

เมื่อนักบวช พระเณร เห็นแก่ตัว ก็ทำนาบนหลังทายก ทายิกาอย่างที่เห็น ๆ กันอยู่ทั่วไป

ถ้ายิ่งผีสางเทวดาเห็นแก่ตัว ยิ่งจะยุ่งกันใหญ่ มันกินสินบนฟรีถ้าเกิดมีพระเจ้ากินสินบนเข้ามาอีกสักรายละก็ยุ่งใหญ่ที่นี้ก็หมดเลยอ้อนวอนพระเจ้าผู้เห็นแก่ตัว ไม่มีทางจะสำเร็จ

นี่เรียกได้ว่า ความเห็นแก่ตัว เต็มไปด้วยปัญหา เพราะมีลักษณะดังกล่าวแล้ว โลกนี้กำลังวินาศ เพราะนิยมความเห็นแก่ตัวนิยมปัจจัย เครื่องสวยงาม เอร็ดอร่อย สนุกสนาน สวยงาม สำหรับบำเรอบำรุงความเห็นแก่ตัว เอาเครื่องจักรอุตสาหกรรมมาผลิต ๆ

แล้วโฆษณาอย่างเก่งที่สุด ขายได้หมด

เหยื่อของกิเลสนี่ขายหมดได้หมด คนซื้อหมด เขาโฆษณาเก่ง โฆษณาจสให้คุณยายที่ขี้เหนียวซื้อตู้เย็นก็ได้ นับประสาอะไรกับคนทั่วไปซื้อของธรรรมดาสามัญไม่ได้ มันเห็นแกตัว ๆ แล้วออกอุบายที่จะล้วงกระเป๋าคนอื่นด้วยการโฆษณา ๆ เมื่อทำสำเร็จ ความเห็นแก่ตัวก็เพิ่มซิ เพราะว่าของหลอกลวงเพื่อให้หลงกิเลส เห็นแก่ตัวมันมากขึ้นในโลก คนในโลกก็เห็นแก่ตัวมากขึ้น โลกก็จะถึงความวินาศ เพราะความเห็นแก่ตัว

โดยลักษณะต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ขอให้เราประกาศสงครามกับความเห็นแก่ตัวในโลก ตั้งกองทัพโลก สำหรับทำสงครามกับโลกแห่งความเห็นแก่ตัว ต้องระดมกันเป็นการใหญ่ระดมกำลังของทุก ๆ ศาสนา มาร่วมมือกันกำจัดความเห็นแก่ตัว

เมื่อมีความสำเร็จในเรื่องนี้ เกิดความไม่เห็นแก่ตัวขึ้นมาแล้วก็จะมีผลตรงกันข้าม ถ้าประชาชนทุกคนไม่เห็นแก่ตัว ขอพูดก่อนว่าก็ไม่มีใครจ้างคนให้เลือกผู้แทนและไม่มีใครมารับจ้างเลือกผู้แทน ปัญหามันหมดไปเท่าไร เมื่อคนไม่เห็นแก่ตัวมันก็ไม่มีผิดทางอาชญากรรมใด ๆ เกิดขึ้น แม้แต่ความแพ่งมันจะไม่เกิดคดีทั้งทางแพ่งและอาญา

ถ้าคนมันไม่เห็นแก่ตัว ไม่มีใครฆ่า ไม่มีใครขโมย ไม่มีใครผิดในกาม ไม่มีใครหลอกลวง ไม่มีใครดื่มน้ำเมา ไม่มีใครขาดศีลข้อไหน ไม่มีคนเสียศีลธรรมจริยธรรมข้อไหน มันก็เต็มไปด้วยสันติสุข สันติภาพ

นี่แหละขอให้สนใจเป็นพิเศษเถอะว่า ถ้าไม่มีความเห็นแก่ตัวแล้ว

ไม่มีความลำบากยุ่งยาก ไม่มีปัญหาอะไร เอากฎหมายไปทิ้งทะเลให้หมด เลิกตำรวจ เลิกคุก เลิกตะราง เลิกศาล เลิกโรงพยาบาลบ้าได้ ถ้าทุกคนมันไม่เห็นแก่ตัว

ถ้าทุกคนเห็นแก่ตัว มันก็จะมีอย่างที่ว่ามาแล้ว สร้างคุกตะรางเท่าไรก็ไม่พอ ตำรวจเท่าไรก็ไม่พอ ศาลสถิตยุติธรรมเท่าไรก็ไม่พอ โรงพยาบาลบ้าเท่าไรมันก็ไม่พอ เพราะมันมีความเห็นแก่ตัวแล้วมันก็สร้างขึ้น ๆ ขอให้มาคิดนึกถึงเรื่องนี้

อาตมาเคยอ่านเรื่องที่รู้สึกประหลาดจำไว้ได้ไม่ลืมว่าเหลาจื้อศาสดาในประเทศจีน ร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้า เป็นศาสดาจารย์ใหญ่ มีลูกศิษย์ไปถามว่า *"ท่านอาจารย์ การปกครองที่ดีที่สุด วิเศษประเสริฐที่สุดนั้นคือการปกครองอย่างไร"* อาจารย์เหลาจื้อตอบว่า *"การปกครองที่ไม่ต้องมีการปกครอง"* ทำให้ลูกศิษย์คนนั้นเห็นอาจารย์ตอบบ้า ๆ บอ ๆ อย่างนี้ พูดกันไม่รู้เรื่อง เลิกกันไม่ต้องพูดกัน

แต่เดี๋ยวนี้อาตมาสังเกตเห็นว่า เป็นคำพูดที่ประเสริฐที่วิเศษถูกต้องที่สุด มันมีการปกครองที่ไม่ต้องมีการปกครองคือ เมื่อประชาชนทุกคนไม่เห็นแก่ตัว ไม่มีอาชญากรรมอาชญากรใด ๆ ทั้งทางแพ่ง ทางอาญา ก็ไม่ต้องมีการปกครองคนทุกคนไม่เห็นแก่ตัว การปกครองนั้นไม่ต้องมีการปกครอง

ไม่มีการจับใครมาลงโทษ ไม่ต้องมีการคอยเฝ้าดู เฝ้าจับขโมย จับโจร จับอะไรต่าง ๆ ไม่ต้องมีการปกครอง ไม่ต้องมีตำรวจ ไม่ต้องมีศาล ไม่ต้องมีอะไร เมื่อทุกคนมันไม่เห็นแก่ตัว

เมื่อทุกคนมีความไม่เห็นแก่ตัวแล้ว การปกครองชนิดที่ไม่ต้องมีการปกครองมันก็เกิดขึ้น มีความสงบเย็น เป็นสันติสุข สันติภาพ

สักเท่าไรเล่า ลองคำนวณดูเถิด ขอเรียกสภาวะอย่างนี้ ลักษณะอย่างนี้ว่า "แผ่นดินเพชร" เขาพูดกันแต่แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เราขอเสนอแผ่นดินเพชร ยิ่งไปกว่าทอง เมื่อประชาชนทั้งหลายไม่เห็นแก่ตัว มันก็เป็นแผ่นดินเพชร เหนือแผ่นดินทองไปเสียอีก

แผ่นดินเพชรสร้างด้วยแผ่นดินทอง แผ่นดินทองสร้างด้วยแผ่นดินธรรม แผ่นดินธรรมสร้างด้วยแผ่นดินไท ไทคืออิสระไม่เป็นทาสของกิเลส ตัณหา ยาเสพติด อะไร แผ่นดินไท แล้วก็สร้างแผ่นดินธรรม แล้วก็สร้างแผ่นดินทอง แล้วก็สร้างแผ่นดินเพชรสำเร็จ ทุกคนไม่เห็นแก่ตัว หาอาชญากรทำยาหยอดตาไม่ได้ ถ้าเรากำจัดความเห็นแก่ตัวออกไปเสียได้แผ่นดินเพชรก็จะเกิดขึ้นมา

นี่แหละเรียกว่า ถึงเวลาแล้วที่จะต้องช่วยกันต่อสู้กำจัดความเห็นแก่ตัว จะเรียกว่า ผีร้าย ซาตาน พญามาร อะไรก็เรียกว่าชั้นสุดยอดทั้งนั้น ความเห็นแก่ตัว ต้องขจัดออกไป

ผมมาไม่ได้โดยตัวก็ขอส่งเสียง ส่งจิตใจ ส่งความประสงค์มายังน้องชายที่รักคือท่านปัญญา ขอแต่งตั้งท่านให้เป็นแม่ทัพโลก เพื่อทำสงครามโลก โลกระหว่างโลกของความเห็นแก่ตัวกับความไม่เห็นแก่ตัว ขออ้อนวอนให้รับหน้าที่อันนี้ โดยความปรารถนาของพวกที่เป็น "พุทธทาส" ทุกคน

พุทธทาสมีหลายหมื่นหลายแสนคน อุปโลกน์เป็นน้ำเสียงเดียวกันว่า ขอถวายหน้าที่อันนี้แก่น้องท่านปัญญา เป็นแม่ทัพโลก เพื่อจะทำสงครามโลก กับโลกที่มันเห็นแก่ตัวให้กลายเป็นโลกที่ไม่มีความเห็นแก่ตัว เป็นโลกของพระพุทธศาสนา และของทุก ๆ ศาสนา มีความสงบเยือกเย็น ในความหมายแห่งพระนิพพาน จนเรียกว่ามันมี

"แผ่นดินเพชร" เกิดขึ้นมา มีความเยือกเย็น เย็นอกเย็นใจ เย็นทุกอย่างเย็นทุกประการ ในความหมายแห่งพระนิพพาน นี่เป็นแผ่นดินเพชร

ข้อนี้ไม่ต้องคำนึงว่าจะชนะหรือไม่ชนะ แต่แน่ใจว่าต้องเอาชนะให้จนได้ เราจึงขอถวายหน้าที่สูงสุด แม่ทัพโลก ทำสงครามโลก เพื่อชนะโลกแห่งความเห็นแก่ตัว นี่ไม่ไดมาด้วยตนเอง แต่มาด้วยจิตใจทั้งหมด มาด้วยเสียง มาด้วยหลักฐานการขอร้อง อย่างที่กำลังพูดอยู่นี้ ขอให้ผู้ที่มีความเห็นด้วยทุกคนจงแสดงอนุโมทนาสาธุการและไชโยกันให้ถึงที่สุดเถิด

ผมขอจบของขวัญการแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพโลกแด่น้องชายซึ่งเป็นผู้สุดที่รัก ทำงานเพื่อพระศาสนามาหลายสิบปีแล้ว มาถึงสุดยอด และขอแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพของโลก ทำสงครามโลกต่อสู้กันระหว่างโลกของผู้เห็นแก่ตัวกับโลกของผู้ไม่เห็นแก่ตัวขอยุติของขวัญ ขอให้ทุกคนอนุโมทนาสาธุการ ไชโย แม้อยู่ในใจก็ได้ ไม่ต้องออกเสียงก็ได้"

สาธุ สาธุ สาธุ

ญาติโยมได้ฟังสารที่ส่งมาจากท่านพุทธทาส ซึ่งเป็นเสมือนหนึ่งพี่ชายของอาตมา ฟังแล้วโยมรู้สึกอย่างไร รู้สึกในใจอย่างไรอาตมาฟังแล้วตื้นเต้น ตื้นตันใจ พูดอะไรไม่ค่อยออก ท่านพูดมาจากดวงใจที่แท้จริง เป็นดวงใจที่เป็นพุทธทาส คือเป็นทาสพระพุทธเจ้า

ท่านเป็นทาสพระพุทธเจ้ามาเป็นเวลา ๕๐-๖๐ ปีแล้วอาตมาก็ไปร่วมวงความเป็นทาสของพระพุทธเจ้า ในฐานะเป็นน้องชาย ท่านเป็นพี่ชาย พี่ชายโดยธรรม เป็นน้องชายก็โดยธรรมะ

เราทำงานร่วมกัน แม้จะอยู่ไกลกันก็เหมือนกับอยู่ใกล้ใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือใจที่มอบถวายพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ มีความมุ่งมั่นอย่างแนบแน่นในการที่จะทำงานเพื่อพระศาสนา เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่มหาชน โดยไม่ต้องคิดถึงอะไร ทำงานเพื่อให้ไม่ได้ทำงานเพื่อจะเอาอะไร คิดอยู่อย่างเดียวว่า ชีวิตนี้เป็นสิ่งที่เกิดมาเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่เพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย

เมื่อได้รู้จักพระพุทธเจ้า รู้จักพระธรรม พระสงฆ์อย่างถูกต้องแล้ว ดวงจิตที่เป็น "พุทธทาส" ก็เกิดขึ้นในใจ ยอมมอบกายถวายชีวิตแด่พระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ตั้งใจทำงานเพื่อพระศาสนา ไม่ละเลยไม่เพิกเฉย ทำงานโดยไม่หวังอะไรตอบแทน ไม่หวังคำเยินยอ ไม่หวังคำสรรเสริญจากใคร ๆ ไม่หวังลาภ ไม่หวังยศ อะไรแม้แต่น้อย มีความคิดอย่างเดียวว่า ทำงานเพื่อให้ไม่ได้ทำงานเพื่อจะเอาอะไรจากใคร

แต่ว่าเพราะอำนาจแห่งการให้ มันยิ่งได้ จึงเขียนหนังสือไว้ "ยิ่งให้ ยิ่งได้" ยิ่งเราให้ก็ยิ่งได้ คนที่ให้ได้นั้นคือคนที่ให้ไม่เอา ถ้าให้จะเอามันไม่ได้ ได้ก็เหมือนไม่ได้ ได้มันน้อยไปได้ไม่สมใจ ได้ไม่สมอยาก จึงเหมือนกับไม่ได้ แต่ถ้าเราทำงานเพื่อให้ โดยไม่เอาอะไร ได้มาก็เหมือนกับว่าไม่ได้ ใจไม่ได้ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่เพลิดเพลินมัวเมาในสิ่งนั้น มันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพราะการทำดี ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นความสุขแก่เพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย แล้วก็ได้อะไรมา

เช่นว่าได้สมณศักดิ์ ไม่เคยคิด ไม่เคยหวังว่าจะได้ เพราะว่าไม่ได้อยู่ในวงการอะไรของคณะสงฆ์ แต่ทำงานเพื่อพระพุทธเจ้าทำงานเพื่อพระธรรมทำงานเพื่ออริยสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้หลักผู้ใหญ่ก็ทนไม่ได้เลยต้องให้ แล้วนาน ๆ จึงจะได้อีกที ได้เป็น *"พระปัญญานันทมุนี"* อยู่ ๑๐ ปีกว่าปี จึงได้เป็น *"พระราชนันทมุนี"* เป็นอยู่อีก ๑๐ กว่าปี จึงได้เลื่อนเป็น *"พระเทพวิสุทธิเมธี"* นี่คือการได้ที่ไม่ขวนขวาย ไม่แสวงหา ไม่ได้ประจบประแจงผู้หลักผู้ใหญ่เพื่อจะให้ได้อะไร

หลวงพ่อไม่ได้ไปหาผู้หลักผู้ใหญ่ เพราะไปหาพระพุทธเจ้าก็พอแล้ว ไปหาพระธรรมก็พอแล้ว ไปหาพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าโดยน้ำใจก็พอแล้ว ผู้อื่นนั้นเป็นผู้ต่ำต้อย แต่สิ่งสูงสุดของชีวิตก็คือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ต้องน้อมจิตไปคิดถึงพระรัตนตรัย ทำอะไรก็ทำเพื่อพระพุทธ ทำเพื่อพระธรรม ทำเพื่อประสงฆ์ ไม่ได้ทำเพื่อตัวเอง

ท่านเจ้าคุณพุทธทาส ซึ่งเป็นเหมือนพี่ชาย ท่านก็บอกว่าต้องเทศน์เพื่อทำลายตัวตน เมื่อวันที่ ๕ เมษายนนี้ไปเยี่ยมท่าน พอนั่งลงท่านก็พูดว่า ต้องเทศน์เรื่องการไม่เห็นแก่ตัวให้พนัก เทศน์ให้มาก เพราะคนเวลานี้มีความเห็นแก่ตัวกันเหลือเกิน ความทุกข์ความเดือดร้อนในสังคมไม่ได้เกิดมาจากอะไร แต่เกิดมาจากความเห็นแก่ตัว เพราะฉะนั้น เราจะต้องต่อสู้ทำลายความเห็นแก่ตัวให้น้อยลงไปให้มากที่สุดที่จะมากได้

อาตมาก็รับนโยบายนี้มา ก็เทศน์อยู่ ความจริงก็เทศน์แนวนั้นเพราะเทศน์แนวเดียวกันกับท่านเจ้าคุณพุทธทาส วันนี้ท่านตั้งให้เป็นแม่ทัพเสียแล้ว ไม่ใช่แม่ทัพธรรมดา เป็น *"แม่ทัพโลก"* เลยทีเดียว เป็นแม่ทัพโลกที่จะต่อสู้กับข้าศึกคือความชั่วร้ายทั้งหลายอันมีความเห็นแก่ตัวเป็นต้น ก็เป็นความหนักใจในตำแหน่งที่ได้รับ แต่ก็ไม่หนักใจที่จะทำ เพราะว่าทำอยู่แล้ว ปฏิบัติมาตั้งนานแล้วจนกระทั่งวันนี้เป็นวันครบรอบวันเกิดครบ ๘๐ ปี

อายุมีถึง ๘๐ ก็เรียกว่า แก่ ๘๐ ปี คณะศิษยานุศิษย์เขาก็ฉลองกันฉลองความแก่ ความแก่ที่มีฐานะที่เป็นประโยชน์เป็นความสุขแก่เพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย ไม่ใช่แก่เปล่า ไม่ใช่แก่แดดแก่ลม หรือแก่ตามเรื่องตามธรรมชาติ แต่เป็นความแก่ที่เป็นสาระเป็นแก่นเป็นสาร คนอื่นเขาเห็นว่าเป็นประโยชน์ว่าทำสิ่งที่ดีมีคุณค่าเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ เป็นประโยชน์แก่พระศาสนา จึงได้มีการฉลองความแก่กัน

ในงานฉลองครั้งนี้ อาตมาเฉยๆ คืออยู่เฉยๆ ไม่แสดงความคิดความเห็นอะไรทั้งนั้น แต่ว่าคณะกรรมการอันมีทั้งฝ่ายพระ ฝ่ายชาวบ้าน ฝ่ายพระในวัดก็มีท่านพระมหาผล รองเจ้าอาวาสเป็นประธาน แล้วก็ไปนิมนต์พระสุเมธาธิบดี วัดมหาธาตุ เจ้าคณะจังหวัดพระนคร มาร่วมเป็นกรรมการด้วยเป็นประธานด้วย ฝ่ายคฤหัสถ์ก็มีคุณสัญญา ธรรมศักดิ์ มาเป็นประธาน ในการเปิดงานเมื่อวานนี้ คณะศิษย์ก็มีคุณนพดล เสริมศิริมงคล ร้านพาต้า คุณโอสถ เลขะกุล ซึ่งเป็นหมอแล้ว คนอื่นๆ อีกหลายคนด้วยกัน ซึ่งไม่ต้องบอกนาม

ความจริงท่านเหล่านี้ทำงานก็ไม่ต้องการเอาชื่อเอาเสียงไม่ต้องการเอาเกียรติอะไรทั้งนั้น แต่ทำด้วยน้ำใจ ที่มีความรักมีความเคารพในธรรมะ ไม่ใช่รักตัวท่านปัญญานันทะ แต่ว่ารักธรรมะที่อยู่ในจิตใจของท่านปัญญา เห็นว่าธรรมะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นคุณเป็นค่าแก่ชีวิต แก่ประเทศชาติท่านเหล่านี้ได้มาบวช มาเรียนในวัดชลประธานรังสฤษฏ์ ได้รับธรรมะเอาไปประพฤติปฏิบัติสร้างเนื้อสร้างตัว ก็มีความสุขมีความก้าวหน้า ตามสมควรแก่ฐานะ เมื่อนึกถึงพระธรรม ก็นึกว่าใครให้พระธรรมแก่เรา เราก็ต้องบูชาผู้นั้น

มีผู้ไปถามท่านพระอานนท์ ว่าจะบูชาพระธรรมนี่ จะบูชาที่ตรงไหน พระอานนท์ว่า ให้ บูชาคนที่ให้ธรรมะแก่ท่านนั่นแหละ ท่านได้รับธรรมะจากใคร ท่านผู้นั้นว่าครั้งแรกก็ได้รับจากพระสารีบุตร ก็พระสารีบุตรนั่นแหละ เป็นบุคคลที่ควรบูชา เป็นปูชนียบุคคล ท่านควรเข้าใกล้ ควรกราบไหว้ ควรถ่ายทอดความงามความดีจากท่านผู้นั้น เอามาใส่ไว้ในจิตใจของตน

ถ้าเราได้รับถ่ายทอดธรรมะจากผู้ใด เราก็เคารพผู้นั้นเพราะว่าการเคารพนั้นก็เป็นธรรมะ เป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งเหมือนกัน ผู้ที่เคยบวชเคยเรียนมีความสำนึกในเรื่องธรรมะสำนึกในเรื่องผู้ให้ สำนึกถึงสถานที่คือวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จึงคิดว่าวันหนึ่งจะต้องตอบแทนให้คนได้รู้ได้เห็นเป็นประจักษ์แก่ใจ

มันอยู่ในใจ คนก็ไม่รู้ไม่เห็นแต่แสดงออกมาด้วยการกระทำจึงได้มาประชุมกัน ประชุมกันแล้วประชุมกันอีก ประชุมกันหลายครั้งหลายหน ถกเถียงกันในเรื่องว่าจะทำอย่างนั้น จะทำอย่างนี้ ต้องถกเถียงกัน ตกลงกันเป็นมติอย่างไรก็ทำตามอย่างนั้นนี่เป็นเรื่องที่ควรภูมิใจ อาตมาไม่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง ทำอะไรก็ทำไปตามชอบอกชอบใจ ในสิ่งที่เห็นว่าเป็นประโยชน์

บางเรื่องอาตมาก็ไม่ค่อยจะชอบเท่าใด เช่น พิธีการมากนี่ไม่ค่อยชอบ แต่ว่าก็ต้องให้ทำเพราะเป็นการกระทำด้วยน้ำใจที่มีความรักมีความเคารพต่อผู้ให้ธรรมะ ก็เลยให้ทำด้วยความพอใจ

บางเรื่องเช่นไม่ให้รถเข้ามาในวัดนี่ ในใจอาตมาก็นึกว่ามันจะไม่สะดวกแก่ญาติโยม แต่ว่าคนมามาก ให้รถเข้ามาก็ไม่มีที่จะเดินรถจอดเต็มไปหมด คน ๆ หนึ่งมารถคันหนึ่ง หรือสองคนมารถคันหนึ่ง เหมือนวันอาทิตย์ โยมก็จะเดินลำบาก นั่งลำบากแล้วรถก็ถอยไปถอยมา เสียงดัง ทำให้เกิดเป็นปัญหา เลยก็ต้องยอม

แต่ญาติโยมที่มาบางคนก็ไม่สบายใจ มีพระรูปหนึ่งกระซิบบอกเมื่อวานนี้ว่า ผมต้องเดินมาจากโรงเรียน เดินถือพานธนบัตรที่ทำเป็นดอกบัวสวย ๆ เดินถือมาเอง แล้วก็มีโยมสองคนจะมาทำบุญคนและสองแสน เขาไม่ให้เข้าวัดเลยก็ชักจะขุ่น ๆ เลย กลับไปเสีย บอกว่าไม่เป็นไร มาวันหลังก็ได้ วันหลังเปิดฟรี มาได้โยมแกแก่ แกเดินไปไหว ความจริงก็มีรถรับอยู่แต่ว่าท่านไม่รู้

ก็บอกว่าต้องขอโทษ มันเป็นระเบียบที่ตั้งขึ้นเพื่อความเรียบร้อย เพื่อความสวยงาม เพื่อความสงบเงียบ เพราะในการทำงานคราวนี้มีความมุ่งหมายอยู่ที่วัดสะอาดอยู่ มีความสว่างทางธรรม มีความสงบทางด้านจิตใจ ให้โยมที่มาในงานนี้ได้มีความสงบใจ ได้มีความสะอาดทางใจ

ในวัดนี่ก็แต่งอย่างสวยงามเรียบร้อย ปลูกต้นไม้ ทำสวนหย่อม ให้สวยงามตั้งแต่ประตูวัดเข้ามาให้โยมเดินมาได้เห็นถ้านั่งรถก็ไม่เห็นถ้าเดินมาก็จะเห็นสวนหย่อม

ได้เห็นดอกไม้ ได้เห็นต้นไม้ ก็เกิดความชื่นใจ ความเหน็ดเหนื่อย เพราะการเดินก็จะหายไป เพราะได้เห็นสิ่งที่สวย ๆ งาม ๆ ที่ประดับประดาไว้

โดยเฉพาะที่ตรงนี้ทำสวนหิน หินสวย ๆ หลายสีหลายอย่างเอามาประดับประดาตกแต่งไว้ เวลาประดับเสร็จแล้วอาตมาก็วิตกกังวลว่า เด็กจะเหยียบหินกระจายไปหมด แล้วจะเอาหินขว้างกันเล่น แต่ว่าไม่มีเด็กทำเช่นนั้น ทั้งเมื่อวานและวันนี้

ที่ทำอย่างนั้นก็เพื่อฝึกคน ฝึกคนให้รู้จักสวยงาม รู้จักความเป็นระเบียบเรียบร้อย ตามต่างประเทศที่เขาเจริญ เขาทำสิ่งสวย ๆ งาม ๆ ไว้ข้างถนน คนก็ไม่เหยียบไม่ย่ำ เขาไม่เดินไปที่ของสวยงามเหล่านั้น มันก็สวยงามอยู่ตลอดไป เราต้องการฝึกคนที่มาวัด ให้รู้จักรักสวยรักงาม รักความประณีต รักความเป็นระเบียบเรียบร้อย จึงตบแต่งไว้อย่างดี ใบไม้สักใบก็อย่าถูกเด็ดไป หินสักก้อนก็อย่าถูกเก็บไป

แล้วก็อย่าทำอะไรให้แปดเปื้อน ท่านเข้ามาในวัดแล้ว อย่าทิ้งอะไรไว้ในวัดนอกจากรอยเท้าที่เหยียบย่ำไป อย่าทิ้งขยะมูลฝอยอย่าทิ้งอะไรไว้ ถังขยะเขามีวางไว้ทั่ว ๆ ไป เพื่อให้คนเอาขยะไปใส่ เราก็ต้องเอาไปใส่ที่นั่น เจ้าหน้าที่เขาคอยเก็บปัดกวาดทำความสะอาดอย่างเรียบร้อย นี่เพื่อฝึกคนทั้งนั้น เพราะเรามาประชุมกันมาก ๆ ต้องมาฝึกฝนอบรมจิตใจ

การมาวัดของเราแต่ละคนนั้น ต้องมาเพื่อการศึกษามาเพื่อการปฏิบัติ มาเพื่อการขัดเกลาสิ่งที่มันไม่ถูกต้องให้เป็นความถูกต้องดีงาม จุดหมายเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นโยมอย่าอึดอัดขัดใจ ขอให้มีความสบายใจ

แล้วขอให้นึกว่า ที่ไหน ๆ เขาก็ไม่ได้ทำอย่างนี้ แต่ว่าที่วัดชลประทานฯ มีทำอย่างนี้ทำไม่เหมือนใคร เขาฉลองกันที่อื่นนั้นไม่เหมือนเราฉลอง เขาฉลองแบบครึกโครม สนุกสนานแล้วก็มีอะไรหลายอย่าง แต่ที่นี่ไม่มีอะไร นอกจากเรื่องของธรรมะเพราะวัดนี้เป็นวัดเผยแพร่ธรรมะ เป็นวัดประกาศธรรมะตั้งแต่วันเริ่มเปิดวัดมา

จนบัดนี้

วัดชลประทานฯ เปิดมา ๓๑ ปี ย่างเข้าปี ๓๒ แล้วยังไม่มีความสนุกในเรื่องอื่น แต่สนุกกันในธรรมะ เราสนุกกันทุกวันพระเราสนุกกันทุกวันอาทิตย์ ญาติโยมก็มาสนุกมารื่นเริง มีธรรมปิติ มีธรรมปราโมทย์ เกิดความสดชื่นรื่งเริงทางด้านจิตใจ เป็นความสุขอย่างหนึ่ง เป็นสุขที่ไม่เจอปนด้วยวัตถุเครื่องล่อใจ

ถ้าเราหาความสุขจากเครื่องล่อจูงใจ ก็ต้องจ่ายเงินมากเพื่อหาความสุขนั้น ๆ เงินไม่พอจ่ายก็มีปัญหาคือความทุข์ความเดือดร้อนใจ แต่ถ้าเราทำให้เกิดความสุขสบายทางจิตใจ เราก็ไม่ต้องไปทำอะไร เรามานั่งสบายใจ ดูสิ่งรอบ ๆ ตัวเรา มีแต่ความสะอาดมีแต่ความสว่าง มีแต่ความสงบทางจิตใจ นี่ต้องการให้เป็นอย่างนั้นจึงได้จัดอย่างนี้

ในเรื่องอาหารการบริโภค ญาติโยมก็ไม่ต้องเดือดร้อนอะไร้เพราะมีคนมาตั้งโรงทาน คือทำอาหารเลี้ยงเปล่า ๆ ไม่เอาสตางค์อะไรทั้งนั้น มูลนิธิร่วมกตัญญูมาทำอาหารประเภทของสด ของคาว คือใครกินเนื้อกินปลาก็ไปกินที่นั่น แล้วก็โรงอาหารเจของคณะคุณจำลอง ศรีเมือง ผู้ว่าฯ ได้เอาอาหารมาเลี้ยงฟรี ไม่ต้องการเอาอะไรทั้งนั้น ทำให้เปล่า ๆ ทำด้วยความรักความเคารพในพระธรรมจึงได้มาตั้งโรงทานอาหาร ญาติโยมไปทานได้ เวลาไปทานอาหารก็ไปทานแต่พอดี ๆ ตักใส่จานให้พอดีตักข้าวแต่พอดี เอากับพอดี กินให้หมด ไม่ให้เหลือสักเมล็ดเดียว เพราะถ้ากินเหลือ คนมาก ๆ อย่างนี้ กินเหลือก็จะกองเป็นถังไม่รู้จะเอาไปเลี้ยงหมูที่ไหนมันเป็นการสูญเปล่า

เราจึงกินแบบผู้ปฏิบัติธรรมและผู้ปฏิบัติธรรมนั้นกินง่าย ๆ ข้าราดแกงง่าย ๆ ไม่ติดรสอาหาร ไม่ติดเปรี้ยวติดหวานไม่ติดมั้นติดเค็ม กินได้ทั้งนั้น กินเพื่ออยู่ไม่ใช่อยู่เพื่อกิน กินเพื่อให้ร่างกายเป็นไปได้ แล้วก็ใช้ร่างกายนี้ประพฤติธรรมต่อไปอย่างนั้นกินสบาย แล้วโยมก็เอาไปใช้ที่บ้านมันก็สบาย ไม่ต้องลำบากในเรื่อง

การกินการอยู่ ไม่เกิดความฟุ่มเฟือยไม่เกิดความสุรุ่ยสุร่าย แต่ก็จะเกิดการประหยัด

พระพุทธศาสนานี่สอนให้คนประหยัดอดออมไม่สอนความฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย ในลักษณะตัดสินธรรมวินัย มีกล่าวว่า *ธรรมเหล่าใด เป็นไปเพื่อความสุรุ่ยสุร่าย ไม่ใช่พุทธศาสนา ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความประหยัด นั่นคือพุทธศาสนา* เราเป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า ต้องอยู่อย่างประหยัดอดออมไม่สุรุ่ยสุร่าย

บางคนนึกว่าหาเงินได้ก็ต้องใช้ให้เต็มที่ใช้ในทางที่สุรุ่ยสุร่ายไม่เกิดประโยชน์ เงินหมดค่าหมดราคา เราก็ควรเก็บเงินนั้นไว้ใช้ในทางที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ พระพุทธเจ้าท่านสอนให้ทำทาน ก็ไม่ใช่เพื่อจุดหมายอะไร แต่เพื่อให้เราทุกคนทำตนให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ เสียสละความสุขความสบายส่วนตัว เพื่อให้มนุษย์ทุกคนพลอยได้รับความสุขความสบายด้วย

ถ้าเรามั่งมีทรัพย์สมบัติมีคนเดียว กินคนเดียว ก็ไม่ได้เรื่องอะไร แต่ถ้าเราเฉลี่ยความมั่งมีนั้น ไปช่วยเหลือคนอื่นที่ยังขาดแคลน คนในบ้านในเมืองของเรานี้มีประเภทที่ขาดแคลนอยู่มากมาย แต่ว่าไม่มีใครช่วยเหลือ เราก็ควรตั้งใจว่า เราจะช่วยเหลือคนเหล่านั้น ปฏิบัติในข้อที่เรียกว่า "ทำทาน" การทำทานนั้นเพื่อทำการขูดเกลาจิตใจ ไม่ใช่ทำทานเพื่อจะเอานั่นเอานี่

เวลาจะบริจาคอะไรก็อธิฐานมาก ๆ เพื่อจะเอานั้นมันไม่ถูกต้องเราต้องไม่อธิษฐานอะไร ถ้าจะอธิษฐานก็บอกว่า ขอให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ชนะความชั่วความร้าย ขอให้ข้าพเจ้ามีความอดทนหนักแน่น ขอให้ข้าพเจ้ามีสติปัญญา รู้จักบังคับตัวเอง ควบคุมตัวเองได้ อย่างนั้นจึงจะเป็นการถูกต้อง

พระสงฆ์องค์เจ้าเราก็ต้องช่วยสอนคนให้ถูกหน่อย อย่าสอนคนให้เกิดกิเลส เช่น โยมจะทำอะไร ก็อธิษฐานเอาจะเอาอะไรก็อธิษฐานเอา นี่ยุให้โยมอยาก ให้มีตัณหามีราคะ มีความต้องการมาก ๆ ทำบุญเพียง ๑๐ บาท ยกอยู่ตั้งนานกว่าจะ

ลงไปในขันเพราะว่ามีความต้องการเยอะแยะ ลงทุนนิดเดียว แต่จะเอามาก ๆ อย่างนี้ เขาว่าเอากำไรเกินควร ไม่ได้กำไร ถ้าทำอย่างนั้น

เราไม่ต้องนึกอะไร ถ้าจะนึกก็นึกอย่างหลวงพ่อว่า ด้วยอำนาจทานที่ข้าพเจ้าบริจาคนี้ ขอให้ข้าพเจ้ามความอดทนมีความเข้มแข็ง มีปัญญา มีสติ มีความละอายบาป มีความกลัวบาปมากขึ้น เราก็จะมีกำลังทางใจ เราเอาชนะกิเลสได้ด้วยการให้ทาน

การรักษาศีลก็เหมือนกัน เรารักษาศีลเพื่อขูดเกลาเพื่อบังคับตัวเองให้ระเบียบมีวินัยทุกสิ่งทุกอย่าง เช่นเรามาอยู่วัด มานุ่งขาวห่มขาว ไม่ใช่ถือแต่ศีลแปดข้อเท่านั้น แต่เราต้องนึกว่าศีลนั้นคือความมีระเบียบวินัย เราเดินอย่างมีระเบียบ นั่งอย่างมีระเบียบ กินอย่างมีระเบียบ ทำอะไรก็ทำอย่างมีระเบียบ นั่นเป็นคนมีศีล ถ้าเราไม่มีระเบียบ มันก็ไม่มีศีล

บ้านเมืองของเรายังต้องการคนมีศีลมีระเบียบ มีวินัย การมีศีล มีระเบียบมีวินัย เป็นฐานแห่งการสร้างชาติสร้างประเทศ ประเทศชาติจะไม่รอด ถ้าคนขาดระเบียบวินัย คือไม่มีศีล แต่ถ้ามีระเบียบวินัยมันก็สบาย ไม่ต้องมีอะไร เมื่อตะกี้นี้ท่านเจ้าคุณพุทธทาส ท่านพูดว่า เหลาจื๊อเป็นอาจารย์ในสมัยเดียวกับพระพุทธเจ้า แต่เกิดที่เมืองจีน มีลูกศิษย์ลูกหามาก และมีคนไปถามว่า การปกครองนี่จะปกครองระบบอะไร ท่านก็ตอบว่า ปกครองโดยไม่ต้องปกครอง นั่นแหละเป็นการปกครองที่ถูกต้อง

ปกครองโดยไม่ต้องปกครอง คืออะไร คือทุกคนปกครองตัวเองควบคุมตัวเอง ไม่ต้องมีระเบียบ ไม่ต้องมีข้อเตือนใจ ไม่ต้องมีศาล ไม่ต้องมีตำรวจไม่ต้องมีอะไร เพราะทุกคนปกครองตัวเองได้ การปกครองตัวเองได้นั้นเป็นการปกครองที่สูงสุดเป็น *"ธรรมาธิปไตย"* แล้วก็เป็นประชาธิปไตยที่ถูกต้อง

เรามีประชาธิปไตยที่ไม่เข้าเรื่องกันอยู่ในสมัยนี้ ไม่เฉพาะแต่บ้านเมืองของเราแต่มันก็ทั่วโลก ยังใช้ไม่ได้ เพราะว่าคนไม่รู้จักปกครองตัวเอง หลักธรรมในทาง

พระพุทธศาสนาสอนคนให้รู้จักปกครองตัวเอง คุ้มครองตัวเอง ควบคุมตัวเองได้ ไม่ว่าเราจะทำอะไรเราปกครองตัวเองได้ เราจะเดินไปไหน เราก็ปกครองตัวเอง เดินมีระเบียบเรียบร้อยเดินตามกันไป เป็นแถวเป็นแนวไม่รีบไม่ร้อนใจเย็น เวลาจะไปทำอะไรก็ไปกันอย่างมีระเบียบ นั่นคือการปกครองตนเองได้

เราไปขึ้นรถก็ไม่แย่งขึ้นไม่แย่งลงกัน ขึ้นให้มีระเบียบเรียบร้อยเรียกว่าปกครองตัวเองได้ แม้ในเรือบินคนมีเงินทั้งนั้นโดยสารเรือบินหลวงพ่อไปพบบ่อย ๆ แต่สังเกตว่าคนนั่งเรือบินไม่รู้จักปกครองตัวเอง พอจะลงนี่ คนข้างหลังจะแซงขึ้นมาจะลงก่อน จะรีบไปไหนที่จะไปก่อนนั้น มันต้องให้คนข้างหน้าออกก่อน บางทีพระนั่งอยู่มันก็ออกไปเสียก่อนพระ แต่บางคนก็ว่าให้พระไปก่อน พระได้ลงก่อนก็ค่อยยังชั่วหน่อย แต่นึกในใจว่าแหม...ถ้าเขาเปิดโอกาสให้ปาฐกถาในเรือบินจะเล่นงานคนโดยสารสักทีหนึ่ง แต่เขาคงจะไม่ให้ทำ เพราะจะทำให้เขาเสียคนโดยสารไป

มันไม่เรียบร้อย ไม่มีระเบียบ ต้องบังคับ ต้องทำอย่างนั้นถ้ายังต้องบังคับว่า ต้องทำอย่างนั้น ต้องทำอย่างนี้ แสดงว่าไม่มีระเบียบไม่มีวินัย คนที่มีระเบียบวินัยคือคนที่รู้จักตัวเองว่าจะต้องนั่งตรงไหน จะยืนตรงไหน จะเดินอย่างไร จะทำอะไรอย่างไร มันมีความสำนึกเกิดขึ้นในใจว่า เราควรจะทำอย่างไร เราควรจะประพฤติอย่างในที่เช่นนี้ในเหตุการณ์เช่นนี้พูดตามภาษาง่าย ๆ ว่า “รู้จักกาลเทศะ” เวลานี้ประเทศนี้ บุคคลเหล่านี้ เราควรจะประพฤติตนอย่างไร เป็นเรื่องที่ต้องฝึกฝนอบรมกันแต่ว่าอบรมกันไม่ค่อยทั่วมันก็ยังไม่มีระเบียบเรียบร้อย

เช่น เวลาขึ้นเมรุเผาศพนี่มันเป็นตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่าการไม่รู้จักปกครองตัวเอง แย่งกันขึ้นเบียดเสียดยัดกันขึ้นไป เหมือนกับควายเข้าคอกออกคอกอย่างนั้นแหละ มันไม่เรียบร้อย ดูแล้วน่ารำคาญ ที่วัดนี้จึงบอกว่าโยมเดินให้เป็นแถวเดินมาถึงก็วางดอกไม้ใต้โลงแล้วคนขวาออกขวา คนซ้ายออกซ้ายก็ต้องยืนคุมอยู่เพราะมีคนแตกแถวอยู่มีคนเกเราอยู่ คนไม่รู้จักบังคับตัวเอง

ไม่มีระเบียบวินัย พูดไปแล้วก็ไม่เป็นไทไม่เป็นมนุษย์ไม่เป็นพุทธบริษัท มันเป็นเรื่องอย่างนั้นจึงเกิดความเสียหาย

เพราะฉะนั้นในการปฏิบัติงาน ในชีวิตประจำวันที่เราทำกันอยู่นี้ เราทำงานเพื่อการปฏิบัติธรรม การปฏิบัติธรรมก็คือการฝึกฝนอบรมจิตใจญาติโยมให้รู้จักมีระเบียบวินัย รู้จักบังคับตัวเองควบคุมตัวเอง มีความอดทน มีความอดกลั้น มีความเสียสละ มีความละอายในการที่จะทำความชั่วความผิดแม้เล็ก ๆ น้อย ๆ นั่นจึงจะได้ผลจากการกระทำ ถ้าเพียงแต่ว่าสักแต่ทำเพื่อความสนุกสนาน ยังไม่ถึงเป้าหมายเราไม่ต้องการอย่างนั้น แต่ต้องการให้บรรลุเป้า คือเกิดความสงบ เกิดความเรียบร้อยในการเป็นการอยู่ทุกประการจึงจะเป็นการถูกต้อง

พูดกะโยมเล็ก ๆ น้อย ๆ เพราะท่านเจ้าคุณพุทธทาส ซึ่งอาตมาเรียกว่า "พี่ท่าน" พูดมาหนักแล้วหนักพอสมควรจะอัดเทปนี้ไว้ ใครต้องการเอาได้เอาไปเปิดฟังที่บ้าน เอาไปเปิดฟังที่ไหน ๆ ที่เขามีการประชุมอะไรกันแล้วจะถอดเทปนี้พิมพ์เป็นหนังสือเล่มน้อย ๆ ไว้แจกจ่ายแก่ญาติโยมต่อไป

อาตมาขออนุโมทนา ในน้ำใจของคณะศิษยานุศิษย์ทุกผู้ทุกคน ที่ได้มีความเสียสละทนเหน็ดเหนื่อย มาเป็นเวลาหลายวันจนถึงงานคือวันนี้ อันเป็นงานเรียกว่าฉลองความแก่ของอาตมาซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ของท่านทั้งหลาย จึงขอขอบใจทุกท่านที่มีความเสียสละ ขออวยพรให้ทุกท่านมีจิตสูงพ้นจากความเห็นแก่ตัวจงทั่วกันทุกท่านทุกคน เทอญฯ

แปดสิบปีปัญญานันทภิกขุ

ปาฐกถาธรรมต่างกาลต่างวาระ

อธิษฐานใจ

อาตมามาถึงนครศรีธรรมราช ก็เอาธูปเทียนไปจุดบูชาพระธาตุที่นครฯ นั่น ตั้งจิตอธิษฐานอย่างไร คือตั้งจิตอธิษฐานว่า "ข้าพเจ้าขอถวายชีวิตจิตใจนี้แด่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอมอบกายใจถวายพระพุทธศาสนา จะทำงานให้แก่พระศาสนาจนตลอดชีวิต" ถ้าพูดตามภาษาบาลี ก็เรียกว่า พุทฺธสาสเน อุรํ ทตฺวา นิวตฺติสฺสามิ พฺรหฺมจริยปรายโนฯ แปลว่า "ข้าพเจ้าขอถวายชีวิต แก่พระพุทธศาสนา จะไม่กลับไปสู่เพศคฤหัสถ์ จะมุ่งหน้าประพฤติพรหมจรรย์ต่อไป" ได้ตั้งใจอย่างนั้น อธิษฐานที่หน้าวัดพระธาตุ เมืองนครศรีธรรมราช.

เมื่อคราวที่เข้ามากรุงเทพฯ นี่ก็เหมือนกัน เข้ามาครั้งแรก ก่อนที่จะไปกับพระโลกนาถนี่ ได้ไปที่โบสถ์พระแก้ว ซึ่งถือว่าเป็นปูชนียสถานสำคัญ จุดธูปจุดเทียนบูชา อธิษฐานว่า "ข้าพเจ้ามอบกายถวายชีวิตแด่พระพุทธศาสนา จะทำงานเพื่อ

พระพุทธศาสนา จนตลอดชีวิต" เป็นครั้งที่สองที่นั่น.

เมื่อเดินทางกับพระโลกนาถไปถึงวัดพระพุทธชินราชที่พิษณุโลก ซึ่งถือว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีชื่อเสียงสำคัญในดวงใจชาวพุทธ ก็ได้กราบตั้งจิตอธิษฐานเช่นเดียวกัน.

ครั้งเดินทางไปถึงเมืองย่างกุ้ง อันเป็นเจดียสถานที่คนเขาชอบไปไหว้ไปบูชา ก็ได้ตั้งจิตอธิษฐานเช่นเดียวกันว่า "ขอมอบกายนี้ถวายเป็นเครื่องบูชาแด่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จะทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาตลอดไป" อันนี้เป็นความตั้งใจมาตั้งแต่เริ่มแรก.

ที่ได้เกิดความตั้งใจนี้ขึ้นก็เพราะว่าศึกษาพุทธประวัติเลื่อมใสในความเป็นมาของพระพุทธเจ้า แล้วก็อยากที่จะทำงานให้กับพระพุทธศาสนา. เคยพูดบ่อย ๆ กับเพื่อนฝูง เมื่อสมัยอยู่นคร ฯ บอกว่าเรามันต้องเทศน์กันจริง ๆ เสียที ที่เทศน์ ๆ กันอยู่นี่มันเทศน์เล่น ๆ เทศน์เอาหน้ากัณฑ์กัน ไม่ค่อยได้สาระ ไม่ได้เทศน์แก้คน ไม่ได้ปรับปรุงจิตใจคนให้มันดีขึ้น ต่อไปนี้ ต้องเทศน์จริง ๆ.

เพื่อนฝูงก็ว่า "อย่าพูดอย่างนั้น คนพูดอย่างนั้นมันต้องไม่สึก" บอกเขาว่า "อ้าว! ก็ต้องไม่สึกกันละซิ เมื่อจะเทศน์กันแล้วมันต้องไม่สึก สึกไปทำไม คนอยู่ในโลก มันเยอะแยะแล้ว เราเอาจริงเอาจังกันเสียบ้าง" เพื่อนฝูงบอก "เฮ้ย! อย่าพูดไปเดี๋ยวมันจะเป็นบ้าภายหลัง" ถามว่า "บ้าเพราะอะไร?" "อ้าว! มันอยากสึกแล้วไม่ได้สึก เลยทำบ้าเพราะได้พูดไว้มากแล้ว" ก็บอกเขาว่า "ใจเราเราบังคับได้ เมื่อเราตั้งใจแล้วมันต้องบังคับได้ อธิษฐานแล้วตั้งจิตรักษาการอธิษฐานนั้นไว้. พระพุทธเจ้าท่านทำจริงเราก็ต้องทำจริงบ้าง" อันนี้เป็นความคิดที่เกิดขึ้นในใจตั้งแต่เริ่มแรก เกิดตั้งแต่เป็นพระแล้วก็คิดอย่างนั้น

(แสดงเมื่อ ๑๕ พ.ค. ๒๕๑๔ ณ ร.ร.พุทธธรรม วัดชลประทานรังสฤษฎ์)

เหตุที่เป็นสมภารวัดชลประทานฯ

อาตมาอธิษฐานไว้ในใจว่า ไม่อยากเป็นสมภาร เว้นไว้แต่ว่าวัดสร้างใหม่ ไม่มีใครเคยเป็นเลย จะเป็นกับเขาสักทีก็ให้เป็นรูปแรกของวัดนั้นจึงจะเอา หรือมิฉะนั้นวัดใดที่มันร้างหมด ไม่มีพระเหลืออยู่แม้แต่องค์เดียว คือไม่มีเหลือ ร้างหมดเลย ถ้าใครมานิมนต์ให้ไปเป็นก็ไปเป็นได้

ทำไมจึงตั้งใจอธิษฐานไว้อย่างนั้น คือถ้าวัดใหม่เราไปอยู่ มันทำอะไรง่าย ตั้งอะไรขึ้นง่าย ไม่มีของเก่าอยู่ ทำอะไรได้ง่าย ถ้ามีคนเก่าอยู่เราจะไปทำอะไรมันกีดกัน คนเก่าท่านอยู่มาก่อน ท่านอาจจะไม่พอใจในสิ่งที่เรากระทำ เมื่อท่านมีพรรคมีพวกข้างวัด ญาติโยมก็จะมาถือหางพระเข้า พระเราบางคราวก็มีหางเหมือนกัน คือมีหางให้ชาวบ้านถือ ทีนี้เมื่อมีชาวบ้านถือหางก็ชักจะแข็งข้อขึ้นมา เกิดขัดคอกับสมภาร ทำให้เกิดเป็นปัญหา จึงไม่อยากจะเป็นสมภารวัดที่มีพระอยู่แล้ว อยากจะเป็นสมภารวัดที่ไม่มีพระ เพราะว่าสะดวกแก่การที่จะปฏิรูปกิจกรรมต่าง ๆ ให้ก้าวหน้า หรือว่าถ้าวัดนั้นร้างหมดไม่มีใครอยู่เลยเอาเหมือนกัน เพราะว่าไม่มีใครแล้ว เราจัดการกันได้เรียบร้อยตั้งใจไว้อย่างนั้น ก็นึกว่าในชาตินี้คงจะไม่ได้เป็นสมภารกับเขาดอก เพราะจะหาวัดในรูปเช่นนั้นคงจะไม่ได้

ต่อมาท่านอธิบดีกรมชลให้คนไปนิมนต์ อาตมาก็พิจารณาว่าวัดชลประทานนี่ ตั้งอยู่หน้ากรมชลฯ ติดถนนใหญ่ จังหวัดนนทบุรีต่อไปข้างหน้าคงจะเป็นเมืองที่เจริญ บริเวณนี้เป็นทุ่ง การสัญจรไปมาก็สะดวก คนก็จะมากขึ้น เป็นสถานที่ใกล้กรุงเทพฯ เป็นจุดศูนย์กลางที่เราจะไปเหนือก็ได้ ไปใต้ก็ได้ ไปตะวันออกอะไรก็ได้ เป็นทำเลเหมาะที่จะตั้งจุดขึ้น เพื่อเผยแผ่ธรรมะแก่ญาติโยมชาวบ้าน

เมื่อพิจารณาในแง่ดังกล่าวนี้แล้วก็เลยยอมรับว่าเอาจะไปเป็นสมภารวัดชลประทานฯให้ เขาก็ดีใจกัน ว่าได้พระที่เหมาะแล้วที่จะมาอยู่ที่วัดนี้ พอถึงวันฤกษ์งามยามดี ท่านอธิบดีท่านถือฤกษ์ ต้องไปถามสมเด็จวัดสระเกศ ว่าจะเปิด

วันไหน สมเด็จฯว่าวันไหนมันก็ดีทั้งนั้น เพราะว่าเชื่อสมเด็จ เชื่อทั้งบ้าน ไม่ว่าท่านอธิบดี คุณมารดาท่าน ทำอะไรต้องถามสมเด็จ ถ้าสมเด็จว่าดีแล้วก็ใช้ได้เลย ไปหาฤกษ์กับสมเด็จ ว่าเปิดวัดเวลาไหนวันไหนฤกษ์อะไร สมเด็จก็ทำฤกษ์ให้เรียบร้อย ติดอยู่ที่ฐานพระประธานในโบสถ์

ในวันนั้นก็นิมนต์พระเถระผู้ใหญ่ มีสมเด็จวัดสระเกศเป็นหัวหน้า แล้วก็เจ้าคุณวัดสามพระยายังไม่ได้เป็นสมเด็จ วัดโพธิ์ก็ยังไม่ได้เป็นสมเด็จ แล้วก็สมเด็จหลายองค์ พระผู้ใหญ่ทั้งนั้นที่เขานิมนต์มา อาตมาก็มานั่งฟังพระสวดมนต์อะไรไปตามเรื่อง พอได้เวลาเขาก็มอบบัตรตั้งสมภารให้ ไม่มีการรั้งตำแหน่งเป็นกันเลยทีเดียว

สมเด็จวัดโพธิ์ที่เป็นสังฆราชท่านว่า แหม! ยินดีเหมือนกับได้โสฬส ยินดีดั่งได้โสฬส เป็นคำกลอนในเรื่องรามเกียรติ์ ท่านเจ้าบทเจ้ากลอน เลยบอกว่า ยินดีเหมือนดั่งได้โสฬสที่ได้เป็นสมภารวัดนี้ ก็ตั้งกันเสร็จเรียบร้อย

มีพระองค์หนึ่งในหมู่นั้น ลงมาเดินดูบริเวณวัด เดินดูแล้วก็พูดเปรยๆ ขึ้นมาว่า "ท่านปัญญานันทะจะพาไปได้หรือวัดนี้" พูดเป็นเชิงดูหมิ่นหน่อย ว่าอาตมามันไร้ฝีมือ ว่าอย่างนั้น ดีแต่เที่ยวเทศน์เที่ยวสอนเขา ไม่สามารถจะปกครองวัดได้ ไม่สามารถจะทำวัดให้เจริญได้ดอก เลยพูดว่าปัญญานันทะจะพาไปได้รอดหรือวัดนี้ ชาวบ้านเขาได้ยิน เขาก็มาบอกอาตมาว่าเขาว่าอย่างนั้น อาตมาก็บอกว่าเรื่องของเขา เขาจะว่าอะไรก็ได้ คนเรามีปากจะพูดก็พูดไปตามเรื่องตามราว เราไม่ถือ เขาว่าอะไรก็ตามใจ แต่ว่าคอยดูฝีมือก็แล้วกัน ว่านักเทศน์อย่างท่านปัญญานี่ จะพาวัดชลประทานรังสฤษฎ์ไปได้หรือไม่ แล้วก็ตั้งหน้าตั้งตาทำงานต่อไป.

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ ๒๕ พ.ค. ๒๓)

พัฒนาไปสู่ความถูกต้อง

ความคิดของอาตมาในเรื่องการเป็นสมภารนี่ก็คือ จะต้องเปลี่ยนแปลงอะไรหลายอย่าง เพื่อให้ดีขึ้น เช่นเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ของพุทธบริษัทให้ดีขึ้น ให้เป็นสัมมาทิฏฐิมากขึ้น ให้มีความเชื่อถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนามากขึ้น อันนี้เป็นอุดมการณ์เก่าแก่ ตั้งแต่ไม่ได้เป็นสมภาร คือตั้งแต่เริ่มเทศน์สอนคนมาก็ตั้งใจว่าสอนเพื่อแก้ ไม่ใช่สอนเพื่อให้ญาติโยมเบาใจสบายใจเหมือนที่เขาเทศน์กันทั่ว ๆ ไป แต่เทศน์เพื่อปรับปรุงแก้ไขความคิดความเห็นของญาติโยมที่ผิดให้กลายเป็นถูก ที่งมงายให้กลายเป็นความฉลาด ให้ก้าวหน้า นี่เป็นหลักใหญ่.

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ ๒๕ พ.ค. ๒๓)

เปิดปาฐกถา

อาตมามีความคิดในเรื่องสอนธรรมะมาก ก็เลยเปิดการเทศน์วันอาทิตย์ขึ้นในพรรษานั้น เริ่มในพรรษา เพราะว่าจะอยู่ประจำที่แล้ว ในพรรษา ๒๕๐๓ ก็เริ่มเทศน์ในหลายศาลา ก่อนจะเทศน์ก็ไปขอเก้าอี้เขา จากพวกชลประทาน ให้สร้างเก้าอี้ให้สัก ๑๐๐-๒๐๐ ตัว เพื่อให้คนมานั่งฟังปาฐกถา เตรียมซื้อเครื่องขยายเสียง ลำโพง ๒ ลำโพง แล้วก็ติดเข้า

พอถึงวันอาทิตย์ก็เริ่มแสดงธรรม คนมาฟังธรรมไม่กี่คนในวันนั้น เพราะคนยังไม่รู้ แต่ก็ไม่เป็นไร นึกในใจว่า มันต้องตั้งต้นด้วยของน้อย ๆ แล้วก็ค่อยก้าวต่อไปโดยลำดับ จนกระทั่งกว้างขวางออกไปเรื่อย ๆ ทำเรื่อย ๆ ไป มีคนรู้เข้าก็มาฟังปาฐกถาจำนวนมากเพิ่มขึ้น

พูดแต่ในวัดอย่างเดียวไม่พอ คนยังไม่รู้กันมาก ก็เลยไปติดต่อสถานีวิทยุยานเกราะ บอกว่า ขอให้เวลาสักครึ่งชั่วโมงใน ๑ สัปดาห์ เพื่อพูดธรรมะแก่ประชาชน ก็เลยพูดทางยานเกราะ มีอะไรก็บอกไปในยานเกราะให้คนรู้ว่าที่วัดมีอะไรบ้าง มี

การเทศนาทุกวันอาทิตย์ เวลา ๙ โมงครึ่งถึง ๑๐ โมงครึ่ง คนเขาได้ยินเขาก็มากัน แล้วเขานิมนต์ไปเทศน์ตามวัดต่าง ๆ เทศน์วัดไหนก็โฆษณาทุกแห่ง บอกว่าวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ปากเกร็ด นนทบุรี มีการพูดธรรมะทุกวันอาทิตย์ ให้ญาติโยมไปฟังบ้าง ไปดูบ้าง เยมเขาก็มากัน คนค่อยมากขึ้น เต็มศาลาแล้วก็แสดงอยู่ในศาลานั้นเป็นเวลาหลายปี เพราะว่าไม่มีที่อื่นที่ดีกว่านั้น แสดงนาน ๆ เข้ามีคนมากขึ้น ก็เห็นว่ามันจะไปไม่ไหว ก็ต้องขยับขยายที่ทางต่อไป

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ ๒๕ พ.ค. ๒๓)

เผยแผ่ธรรมะบริสุทธิ์

เมื่อมาเป็นสมภารวัดชลประทานฯ อาตมามีอุดมการณ์ไว้ว่า วัดนี้จะให้เป็นวัดที่เผยแผ่สัจจธรรมของพระพุทธเจ้า เรียกว่าเผยแผ่ธรรมะบริสุทธิ์ ไม่ให้เผยแผ่สิ่งเหลวไหล เช่นหมอดูของขลังโชคลางเรื่องอะไรต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่พุทธศาสนาจะไม่ให้มี เพราะฉะนั้นวัดนี้จึงไม่มีหมอดู

คราวหนึ่งพระมาพักทำตนเป็นหมอดู ญาติโยมมาบอกให้ทราบว่า พระที่มาพักที่กุฏินั้น มาจากจังหวัดหนึ่งทางปักษ์ใต้เป็นหมอดู อาตมาเลยไปบอกว่า "คุณกลับวัดได้แล้ว มาอยู่นี่ทำให้เสียอุดมการณ์ของวัด" พระบอกว่า "ขออยู่อีก ๒ คืนจะไม่ดูใครแล้ว" พอครบ ๒ คืน ไปได้ ไล่กลับบ้าน เพราะมานั่งแอบเป็นหมอดู วัดนี้ไม่มีหมอดู ไม่มีการทำพิธีนอกรีตนอกรอย เช่นปลุกเสกลงเลขลงยันต์ ทรงเจ้าเข้าผีอะไรต่าง ๆ ไม่ให้มี

ถ้าใครจะมาดูว่าจะแต่งงานวันไหนก็ดู ต้องถามเขาก่อนว่าจะแต่งวันไหนจะสะดวกวันไหน อะไรมันพร้อมกันไหม ถ้าพร้อมจะเอาใกล้ ๆ หรือว่าไกล ๆ ถ้าใกล้ก็เอาวันเสาร์ที่จะถึงนี้ทันไหม บอกว่าทัน เอาวันเสาร์ก็แล้วกัน ถ้าว่าเอาห่างหน่อย เอาอีก ๒ เสาร์ให้มันสะดวก วันเสาร์สะดวกไม่เดือดร้อน ทำอย่างนั้น

บางครั้งเขามานิมนต์ บอกว่าให้สวดมนต์เวลานั้น จะสวมแหวนเวลานั้น สวมมงคลเวลานั้น อาตมาบอกว่า ต้องมอบให้อาตมา นิมนต์อาตมามาแล้วต้องให้อาตมาเป็นใหญ่ ใครจะมาเป็นใหญ่เหนือท่านปัญญาไม่ได้ตอนนี้ "ฉันต้องเป็นใหญ่ ต้องทำตามฉัน ถ้าไม่ทำตามฉัน ฉันจะพาพระกลับหมดตอนนี้" ยื่นคำขาดเลย "ถ้าอย่างนั้นก็แล้วแต่ท่านเจ้าคุณฯ ก็แล้วกัน" ก็ทำตามของเรา เอาเจ้าบ่าวเจ้าสาวมาจุดธูปเทียนไหว้พระรับศีล ฟังสวดมนต์ สวดนิดหน่อยไม่ต้องยืดยาวอะไร เสร็จแล้วเอาของมาฉัน ฉันเสร็จ "นั่งลงฉันจะสอนเจ้าบ่าวเจ้าสาว" สอนเสร็จกลับวัด

หน้าที่สวมแหวนเป็นหน้าที่ของเจ้าบ่าวจะสวมเมื่อไรก็ได้ เพราะเป็นของเขาแล้ว จะสวมเมื่อไรก็ตามใจเขา ไม่เกี่ยวกับพระเรื่องนี้ พระก็กลับวัดเท่านั้นเอง ถ้าไปตามใจโยมมันเสียเวลาคอยฤกษ์เวลานั้นเวลานี้ เรามันงานเยอะแยะที่จะต้องทำอีก นั่นมันเรื่องของโยม ฉันมีหน้าที่มาสอนเจ้าบ่าวเจ้าสาว สวมแหวนแล้วแต่สวมเวลาไหน แหวนมันเป็นรูอยู่แล้วจะสวมเวลาไหนมันก็เข้าทั้งนั้น แล้วจะหาฤกษ์อะไรนักหนาให้มันชักช้าไป นี่แก้กัน อย่างนั้น.

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ที่ ๒๕ พ.ค. ๒๓)

เมื่อเป็นอุปัชฌาย์

ในปี ๒๕๐๖ หม่อมหลวงชอบ อิสรศักดิ์ จะบวช มาปรารภว่า "ผมจะบวชที่วัดนี้ ต้องให้เจ้าคุณเป็นอุปัชฌาย์"

อาตมาบอกว่า "เป็นไปได้อย่างไร คุณตั้งได้เมื่อไหร่ ยังไม่ได้เป็นอุปัชฌาย์ บวชให้ไม่ได้"

แกถามว่า ใครตั้งให้เป็นได้ บอกว่า "โน้น สังฆราช วัดสระเกศตั้งให้เป็นได้"

แกก็ไปเอง ไปหาพระสังฆราช บอกว่า "เกล้ากระหม่อมจะบวชที่วัดชล-

ประทาน แต่ว่าท่านเจ้าคุณยังไม่ได้เป็นอุปัชฌาย์ฝ่าพระบาทตั้งท่านให้เป็นพระอุปัชฌาย์ได้ก็ขอให้ตั้งแล้วเกล้ากระหม่อมจะบวช"

สมเด็จวัดสระเกศหัวเราะหึ ๆ ว่า "เออ! ไม่เป็นไร ฉันจะตั้งให้ แต่ว่าให้หม่อมชูชาติเขียนหนังสือมาสัก ๒-๓ ตัว เพราะว่าวัดนี้เขาเป็นวัดของกรมชลฯ เขาอุปถัมภ์ค้ำจุนอยู่"

หม่อมหลวงชอบก็มาหาหม่อมหลวงชูชาติ มีศักดิ์เป็นน้อง บอกว่าเจ้าคุณยังไม่ได้เป็นอุปัชฌาย์ แต่ว่าไปหาสมเด็จแล้วสมเด็จบอกว่าให้เขียนจดหมายคำขอสัก ๒-๓ ตัว

หม่อมหลวงชูชาติเขียนทันที เซ็นชื่อใส่ซองให้มาเอาไปให้สมเด็จ สมเด็จเลยตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ บอกว่าเป็นได้แล้ว แต่ต้องไปที่กรมฯ เอาใบตั้งมาฉันจะได้เซ็นให้ เขามีใบตั้งไปถึงกรมฯ กรมฯ บอกว่าใบตั้งยังไม่มี กำลังออกแบบอยู่ยังไม่เรียบร้อย ไปเรียนสมเด็จ แต่สมเด็จตั้งแล้วก็บวชได้ กรมฯ เลยเขียนหนังสือมา ๒-๓ ตัว บอกว่า เจ้าคุณบวชได้แล้วเพราะสมเด็จตั้งแล้ว ส่วนใบตั้งนั้นรอไว้ก่อน เสร็จเมื่อใดจะเอามาให้.

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ ๒๕ พ.ค. ๒๓)

เริ่มด้วยการบวช

เมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นอุปัชฌาย์แล้ว ก็บวชให้ได้ แต่มีข้อแม้กับญาติโยมที่จะมาบวชว่า ต้องบวชแบบประหยัด ไม่ใช่บวชแบบฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย ดังที่ญาติโยมทั้งหลายทำกันอยู่ ให้ประหยัด คือไม่ต้องทำขวัญนาค ไม่ต้องมีลิเกฉลอง ไม่ต้องเลี้ยงเหล้าเลี้ยงข้าวกันอย่างฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย คนจะบวชต้องเชิญแขกกันตั้งร้อยโต๊ะ แล้วก็เลี้ยงกันอยู่จนดึกดื่นเที่ยงคืน ที่เขาไป ไปบวชวัดอื่นเขาทำกันอย่างนั้นรำคาญมองดูแล้วไม่ไหว สิ้นเปลืองเงินทอง แล้วก็หนวกหูชาวบ้านด้วย ก็เลยคิดว่า

วัดเรามันต้องแก้ เวลาใครจะมาบวชก็บอกเขาว่า ต้องบวชอย่างนี้ ๆ เอาหรือไม่เอา ถ้าไม่เอาไปบวชวัดอื่น เขาก็เอาอยู่ ก็เลยมีระเบียบในการบวชดีขึ้น

ใครมาบวชที่นี่ก็ไม่เปลืองสตางค์ไม่ฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย แต่ว่าตัดเรื่องสุรุ่ยสุร่ายแล้ว ต้องมีทางที่ดีให้เขาด้วยก็แนะนำว่า เงินอย่าจ่ายไม่เข้าเรื่อง เช่นไปซื้อดอกบัวมาถวายพระ ซึ่งมันไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร กินก็ไม่ได้ เอาไปวาง ๆ ไว้ เหี่ยวก็โยนทิ้งไป แต่ดอกหนึ่งราคาเท่าไร ชี้แจงให้เห็น หรือไปซื้อดอกไม้กระดาษแถวเสาชิงช้า ที่เขาทำไว้สวย ๆ เอามาไม่เท่าไรขี้ฝุ่นหยากไย่จับ ไม่ถาวรอะไร ไม่จำเป็นต้องซื้อ เช่นเวลาบวช เขามีกาน้ำร้อนประดับด้วยกระดาษสวย ทำไว้เยอะ เวลานี้ไปดูเถอะ แถวเสาชิงช้าเขาเตรียมแล้ว หม้อข้าวก็จัดเตรียมไว้สวย ๆ ซื้อมาอาตมาเห็นว่ามันไม่ได้เรื่องเพราะแพงไปโดยใช่เหตุ เสียค่าดอกไม้ประดับหม้อด้วย ถ้าจะซื้อก็ซื้อแต่หม้อเฉย ๆ ซื้อแต่กาน้ำเฉย ๆ แต่วัดนี้ไม่ใช้กาน้ำ เพราะว่าไม่ได้กินน้ำชา เลยบอกว่าไม่ต้องซื้อดอกไม้กระดาษก็ไม่ต้องซื้อ

เวลาบวชให้ทำง่าย ๆ ทำกะทงใบตองใส่ดอกไม้สองสามดอก มีฝาครอบตามธรรมเนียมโบราณ ไม่เปลืองเงินเปลืองทอง ทำอย่างนี้ พอประหยัดขึ้นในการใช้จ่าย ให้เขาประหยัดในเรื่องไม่จำเป็น

แล้วแนะนำว่า เราบวชลูกคราวหนึ่ง ตั้งทุนไว้เป็นอนุสรณ์ให้วัดสักก้อนหนึ่ง เรียกว่าเป็นทุนของสกุลของครอบครัว เช่นสกุลจันทรัตน์เข้ามาบวช ก็เรียกว่าทุนจันทรัตน์ ราคาเท่าไร อย่างน้อย ๑,๐๐๐ บาท แต่ว่าบางคนให้ห้าพัน บางคนให้หมื่นหนึ่ง บางคนใจดีใครมาช่วยเงินทำบุญในวันบวช ให้วัดหมดไม่เอาเข้ากระเป๋า เอาเข้าวัดหมด ปีหนึ่งก็ได้เงินเข้าวัด โดยไม่ต้องทอดผ้าป่า ไม่ต้องขายพระเครื่อง หรือไม่ต้องทำอะไรให้วุ่นวาย ปีละแสนกว่าทุกปี แสนห้าบ้าง แสนแปดบ้างก็ได้มาทุกปี เงินเหล่านี้ ไม่ได้ใช้ ฝากเข้าธนาคาร ฝากเป็นปี ๆ แต่เดี๋ยวนี้ เขาให้ฝากห้าปี ดอกเบี้ยมันเพิ่มขึ้นเป็น ๑๔ บอกว่าฝาก ๕ ปีเลย เพราะไม่ต้องใช้เงินเหล่านี้ ใช้

แต่ดอก ดอกมันก็มากขึ้น เอาไปฝากไว้เป็นทุนรอนของวัดต่อไป บอกญาติโยมให้กระทำอย่างนั้น เป็นการพัฒนาในการบวชนาคให้ประหยัด.

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ที่ ๒๕ พ.ค. ๒๓)

เมื่อเข้าโบสถ์ในพิธีบวช

ที่วัดชลประทานฯ นี้ ในพิธีบวช เมื่อเข้าโบสถ์แล้ว ไม่ให้กินอะไร ให้ทำแต่งาน ญาติโยมเข้าโบสถ์ไม่ให้สูบบุหรี่ ไม่ให้กินหมาก ไม่ให้ดื่มน้ำส้มน้ำหวาน

อันนี้เห็นวัดอื่นแล้วมันยุ่ง พอเข้าโบสถ์แล้ว เดี๋ยวเอาน้ำอัดลมเข้าไปถวาย เดี๋ยวบุหรี่เดี๋ยวหมาก อาตมารำคาญมานานแล้ว ตั้งแต่เป็นพระหนุ่ม ไม่ไหว

เข้าโบสถ์ต้องเงียบ นั่งเรียบร้อย จะมาสูบบุหรี่มาคุยกันในโบสถ์ไม่ได้ ทุกคนเข้าไปต้องนั่งเงียบ ไม่ให้มีเสียง เราจะได้ทำงานสบาย สอนนาค พูดจาอะไรก็คล่องแคล่ว นี่โยมมาคุยกันมันหนวกหู ดูวัดอื่นคุยกันลั่น พระก็นั่งทำงานไป โยมก็คุยกันไป ดื่มน้ำส้มกินหมากสูบบุหรี่ควันโขมง ทำกันอยู่ได้ ไม่มีความคิดก้าวหน้าเสียบ้างเลย อย่างนี้ก็ไม่ไหวทีนี้ก็เปลี่ยนแปลงไป นี่อันหนึ่ง.

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ ๒๕ พ.ค. ๒๓)

ตามรอยพระพุทธองค์

พระพุทธเจ้าของเรานั้นเป็นนักปฏิรูป อะไรที่ไม่ดีทรงเปลี่ยนแปลง ทรงแก้ไขให้ดีงามขึ้น ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอินเดีย ที่รุ่มร่ามรุงรัง ไม่เป็นประโยชน์พระองค์ก็แก้ไข ปรับปรุงทำให้ดีขึ้นหลายประการ

อาตมาไปที่ไหนแล้วก็คิดว่า หลายเรื่องไม่ควรจะเป็นอยู่อย่างนี้ ควรแก้ไขควรจะปรับปรุง อย่าให้คนมันหลงกัน เช่นว่า ไปเซ่นไหว้ด้วยการจุดประทัด จุดอยู่ทุกวัน หนวกหูจะตาย แล้วทำไมไม่แก้เขาบ้างไม่บอกเขาเสียบ้าง บอกว่า มัน

ไม่ถูกต้อง คนเขาจะได้เปลี่ยนความคิดไป เขาก็คงมา ถ้าเราให้ของดีแก่เขา ของดีแท้ ๆ นี่เราให้ของดีจอมปลอม ไม่ให้ของแท้ ของปลอม มันจะไปได้สักกี่น้ำ มันไปไม่ได้เท่าใดเป็นเรื่องน่าคิดในเรื่องอย่างนี้

พิธีกรรมต่าง ๆ ในทางศาสนานั้น ถ้าเราไม่คิดแก้ไขทำให้เกิดประโยชน์ก็จะเป็นคุณเป็นค่าแก่พระศาสนา แต่ถ้าเราไม่คิดแก้ไขทำให้เกิดประโยชน์ในทางธรรมะมันก็ไม่เกิดอะไรนอกจากความงมงายความหลงผิด เกิดความเข้าใจผิดกันอยู่ด้วยประการต่าง ๆ เหมือนคนแย่งหวายกันในงานผูกพัทธสีมาหวายที่ทำเป็นสาแหรกแขวนลูกนิมิตร พอตัดลูกนิมิตรลงหลุมก็แย่งหวายกัน แย่งกันไปแย่งกันมาไม่รู้จักจบ

ที่วัดชลประทานฯนี้ คราวผูกพัทธสีมาเก็บหวายไว้ ญาติโยมนั่งเป็นกลุ่มเป็นก้อน ไม่กลับบ้าน อาตมาเที่ยวเดินถามโยมทำไมไม่กลับบ้าน อยากได้หวายถามตรงไหนก็อยากได้หวาย เลยติดเครื่องขยายเสียงเรียกประชุม ใครอยากได้หวายเชิญมานี่มากันพร้อม เลยถามว่า "โยมอยากได้หวายหรือ" "ค่ะ" "เอาไปทำอะไร" "เขาว่าดี" "ดีอย่างไร" "ไม่ทราบ" ดี แต่ไม่รู้ว่า ดีอย่างไร ถามโยมอีกคน "โยมต้องการหวายหรือ" "ต้องการ" "เอาไปทำอะไร" เขาบอกว่า "เอาไปผูกไว้ที่บ้านขายของดี" "โยมเอาหวายผูกไว้ แล้วนั่งหน้าบอกบุญไม่รับ ขายดีไหม? มันไม่ดีหรอก ต้องยิ้มกับเขาบ้าง" แล้วก็ถามคนโน้นคนนี้ต่อไปหลายคน ถามแล้วเลยเทศน์ให้ฟัง พออธิบายสักชั่วโมง เทศน์อยู่กัณฑ์หนึ่ง พอจบแล้วโยมสาธุ หายโง่กันเสียที โง่กันมาหลายสิบปีแล้ว

วัดไหนผูกพัทธสีมาคนต้องการไปเอาหวาย ได้มาตั้งหลายอันแล้ว เอามาเก็บ ๆ ไว้เท่านั้นแหละ เหมือนกับเด็กเก็บลูกหินไว้เล่า นี่เก็บไว้เป็นท่อน ๆ เลยต่างพากันบอกว่า สาธุ หายโง่เสียที มันก็ดีขึ้นเพราะอธิบายให้คนฟังคนก็ไม่ต้องการอย่างนั้นต่อไป

ที่ไม่แก้กันก็เพราะลาภตัวเดียว ต้องการปัจจัยเงินทอง ค่าหวายมันแพง วัดหนึ่งผูกพัทธสีมาแล้ว คนก็แย่งโน่นแย่งนี่กัน พระองค์หนึ่งอุตริจับไมโครโฟนแล้วประกาศว่า ไม้รั้วไก่นั้นดีเหมือนกัน เอาไปปักไว้ที่บ้านป้องกันเสนียดจัญไร... เรียบ...ไม่มีเหลือสักอันเดียว คนแย่งกันถอนไปหด ทั้งบริเวณเลยนี่แหละคนมันตื่นเต้นไม่เข้าเรื่อง หลับตาตื่น ไม่ลืมตาตื่น พอเขาพูดอะไรดีเอาทั้งนั้น แย่งไม้รั้วไก่กันไปหมดไม่มีเหลือสักอันหนึ่ง เป็นอันอย่างนี้

เมื่อเราชอบส่งเสริมสิ่งเหลวไหลให้คน ชอบส่งเสริมความไม่มีปัญญา ไม่มีความรู้ความเข้าใจ มันจะดีขึ้นได้อย่างไร พุทธบริษัทจะเป็นผู้รู้ได้อย่างไร เป็นผู้ตื่นได้อย่างไร เป็นผู้เบิกบานได้อย่างไร เมื่อเราไม่สอนให้เขารู้ ไม่สอนให้เขาตื่น ไม่สอนให้เขาเบิกบานในทางที่ถูกที่ชอบ มันก็งมงายกันอยู่อย่างนั้นเรื่อยไป มันเกิดความเสียหาย

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๖)

มหรสพในวัด

ปัจจุบันนี้เรื่องที่วัดไหน ๆ ชอบทำกัน คือมีงานมหรสพเขาชอบสนุกกัน ชอบให้วัดมีมหรสพ มีงานประจำปี อาตมาตั้งไว้ในใจว่า วัดนี้จะไม่ให้มีมหรสพในวัดจะไม่มีงานประเภทงานประจำปีปิดทองพระ หรืองานอะไรทั้งนั้น จะไม่มีเงินใช้ก็ไม่จัด ลองดูซิ ว่าทำดีทำชอบมันจะเจริญไหมในหลักการนี้ มีเมื่อวันเปิดวัดเท่านั้นเองวันเปิด กรมชลฯ เขาจัดให้มีกัน เพราะอาตมายังไม่เป็นเจ้าวัด ไปว่าอะไรเขาไม่ได้วันนั้นเขามีจำอวด มีอะไรต่ออะไรเยอะแยะ มีกันใหญ่ แต่ก็ไม่สะดวกเพราะฝนตกหลีกกันลำบากก เปรอะเปื้อนไปตาม ๆ กัน

พออาตมาเป็นสมภารเสร็จเรียบร้อยก็ตั้งอธิฐานใจว่า วัดชลประทานฯ จะไม่ให้มีมหรสพแสดงต่อไปตลอดอายุการเป็นสมภาร คนมาทีหลังมันเรื่องของ

เขา แต่ว่าจะเขียนเป็นธรรมนูญไว้ จะสลักแผ่นหินไว้ว่าอุดมการณ์ของวัดชลประทานฯ คืออะไร ติดไว้ที่กุฏิเลย หรือว่าติดไว้ที่โรงเรียนนี้ ต้องอย่างนั้น ใครมาเป็นสมภาร โปรดรักษาอุดมการณ์นี้ไว้ด้วย อย่าเปลี่ยนแปลงเสียเป็นอันขาดตั้งไว้ให้รู้ ต่อไป จะต้องเป็นอย่างนั้น ไม่อย่างนั้นคนมาทีหลัง ไม่ไหวท่านปัญญาไม่ทันสมัยไม่สนุก เราเล่นลิเกกันดีกว่า วัดกว้างขวางดี แล้วก็เปิดลิเก ๒ โรง ยุ่งกันไปหมด อาตมา ไม่นิยมอย่างนั้น

สอนในเรื่องที่แท้จริง

เราพูดในนามของพระพุทธเจ้า พูดในนามของพระธรรม พูดในนามของ พระสงฆ์ เพื่อปลุกใจท่านทั้งหลายให้ตื่นตัว ให้ก้าวหน้า ให้หันเข้าหาคำสอนที่ถูกต้อง แท้จริงของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่เอาสิ่งเหลวไหลมาใส่ให้แก่พระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในที่แห่งหนึ่งว่า มีกลองอยู่ใบหนึ่งทำด้วยไม้อย่างดี แล้วต่อมาส่วนหนึ่งมันลิไป คือว่ามันผุไปอย่างนั้นแหละ แล้วเอาไม้อื่นมาซ่อมไว้ ต่อมาส่วนอื่นมันผุอีก ก็เอาไม้อื่นมาซ่อมไว้ ซ่อมไปซ่อมมาเนื้อกลองเดิมหายไป หมดไม่รู้ว่าไม้อะไรที่เอามาซ่อมไว้ ฉันนั้น ธรรมวินัยของตถาคตก็เหมือนกัน ใน กาลต่อไปข้างหน้า จะมีสัทธรรมปฏิรูป คือธรรมะปลอมเข้ามาแทรกแซงอยู่ใน คำสอนของตถาคต เอามาใส่ในปากของตถาคต แล้วคนก็จะนึกว่านั่นเป็นคำสอน ของพระพุทธเจ้าเลยไม่รู้ว่าเนื้อแท้เป็นอย่างไร เพราะไปเห็นแต่ไม้ที่เขาซ่อม ไม่เห็น เนื้อแท้ของพระพุทธศาสนา

(ปาฐกถาเมื่อ ๑๗ มกราคม ๒๕๑๘ ณ ลานอโศก วัดมหาธาตุ)

ลักษณะการเทศน์

การเทศน์สอนคนนี่ ให้ถืออุดมการณ์ไว้อย่างหนึ่งว่าเทศน์เพื่อแก้ ไม่ใช่ เทศน์เพื่ออะไรอื่น เราอย่าเทศน์เพื่อเอาใจคน แต่เทศน์เพื่อแก้ อย่ากลัวว่าเทศน์ด่า

เขาแล้ว เขาจะไม่นิมนต์เทศน์ ไม่ต้องกลัว หลวงพ่อปัญญาเทศน์แก้คน ก็เทศน์ไม่ได้หยุดได้หย่อน เวลานี้คนยังนิมนต์อยู่ แสดงว่าเขาพอใจในการที่เราไปแก้เขา เว้นไว้แต่ขี้เมาบางคนเท่านั้น ที่เขาไม่พอใจ จำนวนมันน้อย ไม่ต้องไปคิดถึงพวกนั้น

สมัยนี้พระต้องเทศน์ให้กระฉับกระเฉงหน่อย เทศน์ให้ทันหูทันใจ เดี๋ยวนี้เพลงลมพัดชายเขาใครเขาชอบฟัง เขาฟังเพลงลูกทุ่งกันทั้งนั้นแหละ เพราะว่าฟังมันทันหูทันใจดี พระเทศน์ก็ดีเหมือนกัน ต้องหัดเทศน์แบบใหม่เวลานี้ ต้องเทศน์ให้ทันหูคนให้ทันอกทันใจ เพราะฉะนั้นจึงต้องฝึกฝนในเรื่องนี้ มีงานศพต้องแนะนำให้มีการเทศน์ คนไปประชุมกันที่ป่าช้าเราต้องไปเทศน์ ไปหัดพูดกันในที่นั้น คนก็เข้าใจขึ้น

หรือถ้าเขานิมนต์เราไปตามบ้านที่เขามีงาน ถือโอกาสแสดงธรรมให้ได้ เช่นเราไปสวดมนต์ที่บ้าน สวดมนต์เสร็จแล้ว เราก็เทศน์นิดหน่อย ถ้ามีเวลาสัก ๑๐ นาที แนะนำให้เขาเข้าใจว่า ที่มาสวดนี้ไม่ใช่สวดให้บ้านฟัง บ้านนั้นไม่ดีไม่ชั่วมันเรียบร้อยถ้านายช่างไม่คอรัปชั่นแล้ว มันก็เรียบร้อยทุกหลัง ไม่ดีไม่ชั่วอะไร

ดีชั่วมันอยู่ที่คน เจ้าของบ้าน ถ้าเจ้าของบ้านประพฤติธรรม บ้านก็พลอยดีกับเจ้าบ้าน ถ้าเจ้าของบ้านไม่ประพฤติธรรม บ้านก็พลอยไม่ดีไปกับเจ้าของบ้าน เราควรจะประพฤติธรรมอะไร ก็เอามงคล ข้อใดข้อหนึ่ง นั่นแหละ ไปพูดให้เขาฟัง ตามโอกาสที่จะพูดได้ ก่อนที่จะอนุโมทนา ยถาสัพพี เราเทศน์ให้เขาฟังเสียหน่อยหนึ่ง จะได้เกิดความรู้ความเข้าใจ พูดบ่อย ๆ ชาวบ้านก็สนใจในการฟัง

ใครไปตั้งศพที่วัดชลประทานฯเวลานี้ ให้สวดพระอภิธรรมจบเดียว สวดจบแล้วพระเทศน์เลย ไม่ต้องนิมนต์ พระนักเทศน์ไปจ้องอยู่แล้ว พอพระสวดเหตุปัจจะโยจบ ขึ้นธรรมาสน์เลย ไม่ต้องอาราธนา ไม่ต้องจุดธูปจุดเทียน เพราะว่าไปเทศน์ด้วยความเต็มใจ ไม่ต้องให้โยมอาราธนา ไปเทศน์เพื่อให้ ไม่ใช่เพื่อจะ

ไปเอา จัดให้ไปเทศน์คืนละองค์ ถ้า ๗ คืนก็ ๗ องค์สมภารเทศน์คืนสุดท้าย อย่างนี้เป็นต้น

ที่ทำอย่างนี้เพื่ออะไร นั่นแหละโรงเรียนหัดเทศน์ พระที่เทศน์ไม่เป็น ให้ไปเทศน์งานศพก่อน คนน้อย ๆ ค่อย ๆ เทศน์ไปเรื่อย ๆ นาน ๆ ก็เทศน์เก่งเอง เทศน์ไปคนเขาฟังเขาก็ติบ้าง ชมบ้าง องค์ไหนเทศน์ไม่เข้าท่า องค์นั้นต้องอ่านหนังสือ ต้องปรับปรุงตัวเอง ไม่เท่าใดก็เป็นนักเทศน์ขึ้นมา เดี๋ยวนี้พระวัดชลประทานเทศน์เป็นเกือบทุกองค์แล้ว นอกจากหลวงตาเท่านั้นที่เทศน์ไม่ได้ แก่เกินไปแล้วไม่ต้องหัดให้แกเทศน์ให้แกเฝ้าวัดก็พอ เราหัดคนอื่นให้เทศน์ต่อไป

เวลาที่ทำศพมันน่าเผยแพร่ธรรมะ สมมติว่าคนมาประชุมกันมาก ๆ มาฟังแต่สวดอภิธรรม สวด ๆ กันอยู่อย่างนั้น สวดเรียบ ๆ บ้าง สรภัญญะบ้างแล้วคนฟังจะรู้เรื่องอะไร แม้พระที่สวดเอง บางทีก็ไม่รู้ว่าสวดอะไรเหมือนกัน ต่างคนต่างไม่รู้ แล้วมันจะได้อะไร

งานศพ

ในเรื่องที่เกี่ยวกับการตาย อันเป็นช่วงสุดท้ายของชีวิตที่มีการเกิด แก่ เจ็บตาย เป็นธรรมดานั้นคืองานศพ ซึ่งอาตมาเห็นว่า เราต้องช่วยกันปฏิรูปเสียใหม่เพื่อความถูกต้องเหมาะสม และประหยัด อย่าทำให้มันใหญ่โตหรูหรา โดยเฉพาะ งานศพของสมภารเจ้าวัด ต้องทำให้เป็นตัวอย่างแก่ชาวบ้าน เป็นงานศพเผยแผ่ธรรมะ อย่าทำงานศพแบบสนุกกสนานสำราญใจกันอย่าหาเงินจากงานศพ แต่ให้ชาวบ้านมารับธรรมะในงานศพ จึงจะดีกว่า อาตมามีอุดมการณ์อย่างนี้

เรื่องที่จะต้องแก้ มีหลายเรื่อง คือ

คนมาทำงานศพชอบเอาเหล้ามาเลี้ยงกัน เอะอะโวยวาย อาตมาต้องไปปราบกันทุกที ไปบอกว่า อย่าเมาเอะอะนี่งานศพไม่ใช่เรื่องสนุก เรามานั่งอยู่หน้าศพ ไม่เคารพศพ ไม่เคารพพ่อแม่ที่ตาย มากินเหล้าเมายา เหมือนกับดีใจว่าพ่อตาย

แม่ตาย กูจะได้มรดก ทำอย่างนี้มันไม่ถูกต้อง เมา แล้วยกมือไหว้ หลวงพ่ออย่างนั้นหลวงพ่ออย่างนี้ พูดกันไม่รู้เรื่อง อาตมาถือไม้ตะพดไปด้วย เออ! พูดกันไม่รู้เรื่องพวกนี้ ฟาดเปรี้ยงเข้าให้ อย่าตีหัวเดี๋ยวมันแตกลำบาก ต้องตีสันหลัง ตีตะโพก พอตีก็วิ่งแจ้นไปเลยตั้งแต่นั้นมาเขาว่า ไม่ได้ เจ้าคุณแกดุเป็นเหมือนกัน มันไม่ชอบพระคุณชอบพระเดช นึกว่าเจ้าคุณดุไม่ได้ ตีไม่เป็น เลยตีให้ดูเสียหน่อยเรียบร้อย ตั้งแต่นั้นมา เมาก็ไม่เอะอะโวยวายต่อไป

เวลามีศพนี่ต้องไปดู ไปดูที่เขาทำอาหารเลี้ยง ดูว่ามีอะไร ขวดใส่อะไรบังเอิญไปเจอเจ้าขวดหนึ่ง ซ่อนแล้ว พอเห็นอาตมาไปก็เอาไปซ่อน รู้แล้วว่าเอาไปซ่อนตรงไหน ทำเดิน ๆ ไปเพราะเห็นแล้ว อ้อ! ซ่อนตรงนี้เอง พาเข้ามาในศาลาเลย คนนั่งมาก ๆ พระกำลังสวดบอกว่าหยุดสวดก่อน ๆ เอาขวดชูขึ้น ถามว่า นี่อะไร โยมซ่อนอยู่หลังศาลา เอามาทำอะไรนี่ เอามาทำบุญหรือเอามาทำบาปกัน นี่หรือกตัญญูกตเวทีตอบแทนบุญคุณพ่อแม่หรือเอาเหล้ามากินกันในงานศพ มันถูกต้องไหม ดีไหมถามกัน ๆ ถามคนแก่ “ดีไหมโยม?” “ไม่ดีเจ้าค่ะ” “ดีไหมโยม?” “ไม่ดี” “แล้วใครทำ?” “พวกเด็ก ๆ” เด็กมันไม่ได้ความ พ่อแม่มันไม่สอน ไม่รู้เรื่องอะไรเลยเทศน์ใหญ่ ตั้งแต่นั้นมา ไม่มีใครแอบพามาต่อไป แอบไม่ได้เพราะว่าท่านมาดู เดี๋ยวนี้ไม่ต้องไปดูแล้วไม่มีอะไร เขาทำกันเรียบร้อยดี

วันหนึ่งน่าขำ คือว่าหาทางกินให้ได้ ทำอย่างไร กินน้ำชา แต่ใส่เหล้า นั่งอยู่หลังเพื่อน คุยเอะอะ พระกำลังสวด คุยใหญ่ เอ! อะไรคุยใหญ่ เดินไปดู ยกแก้วขึ้นดูน้ำชาอะไร น้ำชาบางยี่ขันนี่ บอกว่านายอำเภอให้ นายอำเภออะไร นายอำเภอไหน ไม่กล้าบอกว่านายอำเภอไหน นายอำเภออะไรมาวัดไม่เคารพสถานที่กินเหล้าทำเป็นน้ำชาเป็นนายอำเภอได้ยังไง แหม! นายอำเภออายใหญ่ แต่ไม่รู้ว่านายอำเภอไหน อาตมาก็ไม่ถาม กลัวจะอายมากไป บอกว่าเป็นนายอำเภอทำอย่างนี้ได้หรือ ไม่เป็นตัวอย่างแก่ประชาชน พูดดัง ๆ ญาติโยมรู้เข้าทีหลัง ไม่มีใครทำ

ค่อย ๆ แก้ ต้องกล้าแก้ด้วยพูดตรงไปตรงมาทีหลังเขารู้แล้วเวลานี้ วัดชลประทานฯ เจ้าคุณแกแรง อย่าไปยุ่งกับแกเรื่องเหลวไหล แกเล่นงานเอาทีเดียว เวลามีงานศพเรียบร้อยเวลานี้

เวลามีศพเขาชอบรำมอญกัน คืนนั้นอาตมาอยู่ก็ได้ยินเข้า ถ้าไม่อยู่เขารำกันก็ไม่ว่า เวลามันสี่ทุ่มครึ่งแล้วทำไมมันไม่หยุดกัน ตีพิณพาทย์อะไรกันนักหนา ตีเหมือนกับรำอะไร เลยแอบไปดู เอาแล้ว สาวมอญอ้อนแอ้น ๆ รำกันอยู่อย่างนั้น ยืนดูเขาหน่อย ขัดกลางคันก็ไม่ได้ ให้เขาจบก่อน จบปั๊บก็เข้าไปเลย "โยมนาฬิกาเท่าไรแล้วป่านนี้ยังไม่เลิกกันนะ อะไรกันนี่" "ประเพณี ประเพณี" บอกว่า "แหม! ฉันชอบ" มีคนหนึ่งเดินประนมมือมา "ประเพณีครับประเพณี หลวงพ่อ" "ฉันชอบ ชอบคนรักษาประเพณีแต่ปู่มอญตามอญมันไม่เมา ทำไมหลานมอญมันเมา ประเพณีอะไรอย่างนี้ ปู่ตาไม่เมาแต่หลานมอญเมา นี่รักษาประเพณีอย่างไร" ถอยกรูดไป ก็เลยบัญญัติว่าตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปในศาลาตั้งศพวัดชลประทาน ไม่ให้มีการรำมอญแล้วก็ไม่รำกันอีกต่อไป

ต่อมาก็เรื่องพิณพาทย์ ถ้าตีแล้วก็ตีไม่หยุดเสียเลย ตีอยู่นั่น อาตมารำคาญพวกพิณพาทย์ที่ไม่รู้กาลเทศะ ตีไม่หยุด เลย บอกว่าอย่าตีเลยต่อไปนี้ วัดชลประทานไม่ต้องบรรเลงพิณพาทย์ต่อไป บรรเลงธรรมะกันดีกว่า เลยไม่มีพิณพาทย์ตัดออกไป

ใครจะมีพิณพาทย์ถามก่อน "ว่าตีอย่างไร ตีเวลาไหน มันไม่มีเวลา พอหนึ่งทุ่มพระสวด สวดจบเทศน์ เทศน์จบโยมกลับบ้าน ตีตอนไหน" "อ้อ! ไม่มีเวลาตี" แล้วตีพิณพาทย์เสียเงินเท่าไร แยกไปแยกมา เลยไม่เอา เลิกกัน ไม่ตีแล้วเวลานี้ ทำอย่างนั้นไปก่อน

ยังมีเรื่องแก้ต่อไปอีกหน่อยหนึ่ง เรื่องการสวดศพ มาแล้วก็สวดกันอยู่นั่นสวด ๔ จบ พอสวด ๔ จบแล้วก็กลับบ้านกันจะได้เรื่องอะไร อาตมาเห็นว่าไม่ได้เรื่องเลยคิดเปลี่ยนปฏิรูปใหม่ที่นี้เอาสวดจบเดียว พอสวดจบเทศน์เลย พระที่

เทศน์ไปนั่งอยู่แล้วเจ้าภาพไม่ต้องนิมนต์ ไม่เกี่ยว เป็นเรื่องของวัดที่จะให้ พอสวดจบ เหตุปัจจะโยขึ้นเลย ขึ้นนั่งบนธรรมาสน์ว่าเลย โยมไม่ต้องเกี่ยวข้อง เราไปให้เป็นหน้าที่ พอโยมมาถึงวัดเรามีของดีทำไมไม่แจก นี่โยมมาเองไม่ต้องแจกฎีกา ไม่ต้องป่าวร้อง กำไรนักหนาแล้ว ไปเทศน์เลย จัดพระให้ไปเทศน์ ให้ลูกวัดเทศน์ก่อน แต่ถ้าวันไหนมีคนมากเป็นพิเศษอาตมาเทศน์เอง ปกติเทศน์คืนสุดท้าย แต่บางศพคืนสุดท้ายก็ไม่ได้เทศน์ เพราะเขานิมนต เปวัดอื่นเสียก่อน เลยก็ให้พระอื่นเทศน์ต่อไป เวลานี้ดีแล้ว คนชอบแล้วคนชอบว่า ตั้งศพที่วัดชลประทานเป็นบุญเป็นเป็นกุศล ไม่มีเรื่องสนุก สงบสบายดี คนชอบมา คนตายที่จังหวัดปทุมยังเข็นศพมาเผาที่วัดชลประทาน ถามว่า "โยมทำไมอยู่ไกลจึงมาเผาที่นี่" "ทำที่โน่นมันกินผมฉิบหาย" ว่าอย่างนั้น คือมันมากิน กินข้าวกินเหล้ายุ่งใหญ่ เอามาทำที่นี่สบายดี ไม่วุ่นวายไม่เดือดร้อน

ความจริงสมัยพุทธกาล เขาไม่มีสวดผีอะไรกันหรอก แต่ว่าจะไม่ให้สวดเสียเลย นักสวดก็จะเสียใจ เอาไว้บ้าง สวดนิดหน่อย แล้วให้มีการเทศน์ ยิ่งวัดใหญ่ ๆ ที่มีศพมาก ๆ น่าเทศน์ หลวงพ่อไปดูงานศพแล้วเสียดาย เสียดายคนที่มานั่งสลอนไม่ได้อะไร มานั่งดู ดูกันไปดูกันมา แล้วก็กลับบ้าน จะได้ปัญญาที่ตรงไหน เรียกว่าได้บุญแต่ไม่ได้กุศล

เป็นหน้าที่ของสมภารเจ้าวัด ที่จะจัดให้คนที่มาวัด ได้กุศลกลับไป เพราะฉะนั้นเราต้องสนทนาธรรม ต้องเทศน์ให้เขาฟังตามโอกาส โอกาสที่จะเทศน์เวลาไหนก็ได้ กลางคืนก็ได้ ตอนบ่ายเวลาจะเผาศพก็ได้

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๓)

การเทศน์หน้าศพ

ในงานศพญาติโยมมักจัดให้มีการเทศน์เวลาบ่ายโมง ไม่มีคนฟังเลย คิดว่า

ต้องแก้ บอกโยมที่มานิมนต์ว่า "เอาอย่างนี้โยมอย่าเทศน์บ่ายโมงเลยมันไม่ได้เรื่อง เพราะเราไม่ได้เทศน์ให้ผีฟัง แต่เทศน์ให้คนฟัง"

"แล้วจะเอาเวลาไหนดีล่ะท่าน"

"เอาเวลาใกล้จะเผา สมมติว่าเผาเวลา ๑๗.๐๐น. พอ ๑๖.๓๐ น. เทศน์เลย"

เทศน์อย่างไรล่ะท่าน ศพยกไปไว้บนเมรุแล้ว"

"ก็ไปเทศน์บนเมรุ ไม่เอาธรรมาสน์ ไม่ต้อง ฉันไปยืนพูดของฉันเอง โยมจัดไมโครโฟนเครื่องขยายเสียงไว้ก็แล้วกัน" เลยบอกว่าเอาแบบนั้น

เดี๋ยวนี้เทศน์ไม่ค่อยทันแล้ว คนจะนิมนต์กันใหญ่เวลานี้ มันได้ประโยชน์ ตอนนั้นคนมาก แล้วเราก็สะกิดข้อแนะควรคิดให้เขาเข้าใจ มันดีขึ้น

ไปยุพระวัดที่มีป่าช้าหลายวัดให้ทำ ยุไม่ขึ้น เรียกว่ายุไม่ข่น ไม่เอา ยังจะสวดอยู่เรื่อยไป สวดมันง่าย จำทีเดียวหากกินได้ตลอดชาติเลย ไม่ต้องลำบาก การเทศน์นี่ต้องคิดว่าจะเทศน์อะไรให้เหมาะแก่คนฟัง ต้องคิด แล้วก็ไม่ค่อยมีนักเทศน์ มีนักสวดนึกว่าสวดก็พอกินแล้ว จะอุตริเทศน์ไปทำไมให้มันยุ่งยาก เรามันต้องการให้คนเข้าถึงธรรมะ จึงต้องไปเทศน์ไปสอนเขา

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ที่๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๓)

อุดมการณ์การก่อสร้าง

ยังมีคนเป็นจำนวนมากที่นิยมก่อสร้างวัตถุโดยเข้าใจว่าเป็นการแสดงความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก็อยากจะบอกโยมให้รู้ว่าอาตมานี้ไม่นิยมการสร้างวัตถุที่ใหญ่โต คือไม่จำเป็นก็ไม่ทำอะไรมากอย่างนั้น มุ่งสอนธรรมะอย่างเดียว ไม่ว่าอยู่ที่ไหนก็อยากจะทำแต่เรื่องธรรมะ สอนธรรม เรื่องก่อสร้างนั้น ไม่ค่อยสนใจถ้าไม่จำเป็นละก็ไม่สนใจ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีเรื่องแจกฎีกา ขออะไรกับญาติกับโยมเพราะถือว่าเรื่องมันยุ่ง เรายุ่งแต่เรื่องแจกธรรมะก็แล้วกัน

ในการทำบุญอายุคราวนี้ ก็มีพระมาถามบ้างเหมือนกัน ถามว่าอยากจะทำเหรียญหลวงพ่อปัญญาแจก ทำแล้วเอาไปให้เขาเสก เราก็ว่า ไม่ต้องเอาไปเสกถ้าทำแล้วก็จะต้องเสกเอง แต่ว่าไม่ทำ เพราะว่าจะเอารูปไปแจกนี้ ไม่กี่วันก็เอาไปหล่นน้ำหมด แจกธรรมะพอแล้ว พระธรรมย่อมวิเศษกว่ารูปร่างกาย แจกธรรมะดีกว่าในการทำบุญอายุ แจกธรรมะ พิมพ์หนังสือแจก แทนพระพุทธเจ้า พระธรรมนั้นเป็นเนื้อแท้ของพระพุทธเจ้า เราเอาธรรมะกันดีกว่า แจกธรรมะ ใครจะทำเรื่องอื่นนั้นส่งเสริม ไม่อยากให้ทำ

ที่อาตมาได้มาอยู่วัดชลประทานนี่ ๑๑ ปีแล้ว โยมคงเห็นว่าอาตมาไม่ได้ทำอะไรเลยในทางที่เรียกว่าเหมือนคนอื่นเขาทำ ทำอะไรมันก็แผกแหวกแนวเขาเสมอทำบุญอายุก็ไม่เหมือนเพื่อน ไม่นิมนต์พระมาสวดมนต์ นี่ที่จริงควรนิมนต์สมเด็จทั้งหลายมาสวดมนต์นะ เพราะว่าตามวัดวาอารามเขาทำอย่างนั้น แต่อาตมาคิดว่ามันเป็นการเมืองมากไป

การนิมนต์พระผู้ใหญ่นี้ โดยมากนิมนต์แบบการเมือง ไม่ใช่นิมนต์เพราะเลื่อมใสศรัทธาแท้อะไร เท่าไหร่นักหรอก มันการเมือง; เช่นให้ท่านได้มาเห็นวัดวาอาราม ให้ได้รู้จัก ต่อไปข้างหน้าเลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่งมันง่ายหน่อย. เลยบอกว่าเราไม่ได้ทำบุญแบบการเมือง ทำบุญธรรมดา เท่าที่ควรจะทำได้ เพราะฉะนั้นไม่มีการนิมนต์ใครมาฉันข้าว เลี้ยงแต่พระในวัดก็พอ พระวัดอื่นรู้ มาก็เลี้ยงไม่รังเกียจแต่จะเลือกนิมนต์คนนั้นคนนี้มานั้น มันลงทุนมาก ต้องเที่ยวไปรบกวนรถยนต์เขาต้องจัดอาหารพิเศษต้องมีที่น้ำชา ที่นี่มันก็ไม่มีเสียด้วย อาตมากับน้ำชามันก็อย่างนั้นแหละ ไม่ค่อยได้ฉัน ฉันน้ำเย็น. จะต้องมีน้ำชา มีอาสนะ มีหมอนอิงทำไม่ถูกเดี๋ยวเขาหาว่าท่านปัญญานี่มันไม่รู้อะไร ดีแต่สอนคน ปฏิสันถารก็ไม่เป็นเดือดร้อนอีกแหละ นิมนต์มาแล้วก็เดือดร้อน เลยก็อย่านิมนต์เลย ลำบาก มานิมนต์พระที่ฉันง่าย ๆ ดีกว่า แล้วก็ทำบุญอย่างอื่นเถอะ มันไปอย่างนั้นมันแผลง คือ

เป็นคนแผลงตั้งแต่เด็ก ๆ มา มันก็แผลงอย่างนั้นนะ ไม่ค่อยเชื่อเรื่องอะไรต่ออะไร เช่นเขาว่าอ้ายนั่นศักดิ์สิทธิ์ บางทีขุดไปทิ้งเสียเลย ตอนเด็ก ๆ น่ะซนแบบนี้ โตขึ้นมาใจมันยังซนแบบนั้นอยู่ คือไม่เชื่อสิ่งเหลวไหลเชื่อแต่คำสอนของพระพุทธเจ้า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วเชื่ออย่างนี้ แล้วก็เอาตัวรอดมาอย่างนี้ โดยอาศัยหลักการอย่างนี้ ไม่มีหลักการแบบอื่นที่เขาทำ ๆ กัน

อาตมาไม่เห็นด้วยกับการทำพิธีปลุกเสกลงเลข ลงยันต์ ทำตะกรุด ทำผ้าประเจียดแจก เพื่อเอาเงินสร้างนั่นสร้างนี่ ไม่ได้สร้างก็ไม่สร้าง แต่ถ้าให้ได้สร้างก็ให้ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ ให้โยมศรัทธาเลื่อมใสให้ด้วยความบริสุทธิ์ ให้โยมศรัทธาเลื่อมใสให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่ถ้าโยมมาทำบุญต้องการได้เหรียญ ต้องการได้ผ้ายันต์ ต้องการได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ ก็เป็นการแลกเปลี่ยนไป เป็นสินค้าในการศาสนา ไม่ค่อยชอบในเรื่องอย่างนั้น จึงไม่ทำ ไม่ส่งเสริมดังที่โยมเคยเห็นกันอยู่

ที่มาวัดนี้ก็อยู่อย่างนี้ ทำอะไรก็ทำมาเรื่อย ๆ ตามเท่าที่จะทำได้ ไม่ได้ทำด้วยใจร้อน ทำตามสบาย ได้มาก็ทำไป ไม่มีก็หยุดมันเสีย โยมเอามาให้ก็ทำต่อไป เพราะงานมันไม่จบหรอก สมภารนี้ตาย สมภารอื่นก็ทำต่อไป วัดวาอารามก็อยู่อย่างนั้นเราจะไปร้อนอกร้อนใจเป็นทุกข์ เที่ยววิ่งเต้นแจกฎีกาให้มันเหนื่อยทำไม ทำหน้าที่สอนธรรมะไปดีกว่า งานการมันก็ไม่ยุ่งไม่เดือดร้อน อันนี้เป็นเรื่องที่เรียกว่า ผลงานที่ได้กระทำมาโดยลำดับ จนกระทั่งมาอยู่ที่นี่.

(แสดงเมื่อ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๔ ที่โรงเรียนพุทธธรรม วัดชลประทานรังสฤษฎ์)

ความดีในใจคน

ขอเล่าในตอนนี้หน่อย เกี่ยวกับคนใจดี เดินทางกลับจากพม่าคราวหนึ่ง มาทางเมืองตาก เมืองกำแพงฯ แล้วมาทางนครสวรรค์ อำเภอบรรพต เลียบฝั่งแม่น้ำปิงเรื่อยมา มาถึงวัดแห่งหนึ่งเรียกว่าเก้าเลี้ยว นครสวรรค์นี่ สมภารใจดี

พวกเรา ๓ องค์ไปนั่งต่อหน้าท่าน ทั้งๆ หน้าตาหนวดเคราว่ำรุ่มร่าม ทั้งสามองค์ผิวก็คล้ำ เพราะตากแดดมาตลอดเวลา พอเสียงกลองตึงๆ สมภารก็ส่งคนมานิมนต์ไปฉันเช้า

พอขึ้นไปถึง ท่านนั่งอยู่แล้ว ท่านร้องว่า "ฮึ" พวกเราก็ไม่พูดอะไร นั่งฉันเฉย ฉันเรียบร้อย อาตมาก็กล่าว "ขอบคุณมากครับที่ให้ฉันอาหาร" ท่านเลยร้องอีกว่า "ฮึ พูดไทยได้ละหรือ" ถามอย่างนั้นเสียด้วย ถามเราว่าพูดไทยได้หรือ? ก็ผมเป็นคนไทยนี่ ที่ท่านแสดง ฮึ นั่นนึกว่าเราไม่ใช่คนไทยมันเป็นเสียอย่างนั้น

พอบอกขอบคุณ ท่านเลยฉงนว่าพูดไทยได้หรือ "อ้าวแล้วกัน ก็ผมทั้งสามเป็นคนไทยนี่หนา" ท่านเลยว่า"ฮึ ผมนึกว่าแขก เพราะหนวดเครามันดกอยู่ไม่ได้โกน" "เพราะเดินทางจึงรุ่มร่าม" "นึกว่าพระแขก" ว่าอย่างนั้น บอกว่าพระไทยนี่แหละท่านเลยถามว่านี่จะไปไหนต่อไป ไปนครสวรรค์จะเดินไป ท่านเลยว่า "ไม่ต้องผม จะไปเอาปูนซีเมนต์ล่องเรือไปเร็วกว่า" ก็เลยลงเรือขึ้นตลาด พักวัดตลิ่งชันนครสวรรค์เจ้าคุณราชพรหมาภรณ์เดี๋ยวนี้ น้ำใจประเสริฐจริง ให้พักเรียบร้อยวันนั้น ไปกราบท่านก็ไม่ถามอะไร ท่านลืมไป

พวกเราก็เดินออกจากวัด เดินเลียบแม่น้ำปิงฝั่งขวาเรื่อยมา มาถึงวัดอะไรตรงนั้น ท่านมาบวชนาคยังไม่ได้เข้าโบสถ์ เห็นพวกเราเดินไป ให้คนวิ่งมาตามบอกว่าลืมถามไป เมื่อเช้านี้ว่าจะเดินไปหรือไปเรือ ถ้ารู้ว่าเดิน ก็ไม่ต้องเดิน เลยชวนว่าให้บวชนาคเสร็จแล้ว ไปเรือตอนเย็นดีกว่า เลยก็พักอยู่นั่น พอท่านบวชนาคเสร็จ เรือเย็นล่อง ท่านให้คนไปตีตั๋วถึงกรุงเทพฯ นั่น รายนี้พระใจดี แต่ไปถูกเข้าบางแห่ง แหมเหลือเข็นเหมือนกัน ไม่ยอมรับอะไรทั้งนั้น เลยต้องลำบากเดือดร้อน นี่มันเป็นอย่างนี้

การเดินทางนี่ ได้พบแปลกๆ มีอะไรแปลกๆ ได้ฝึกใจเหมือนกัน ให้อดทนหนักแน่น ในเมืองพม่านั้น พูดภาษากันก็ไม่รู้เรื่อง ตอนขากลับนี่ ไปถึง

ก็จูงมือไปนอนตื่นเช้าก็มาจูงไปกินข้าว ใจดีถึงขนาดนั้น ขนาดจูงมือไป มาวัดหนึ่งเป็นวัดจีนมหายานให้พักสบาย วิเศษทุกอย่าง

เวลาขากลับอาตมาเห็นว่าท่าน รับรองดี ก็เลยไหว้ท่านหน่อย เป็นพระจีนแก่แล้ว ยกมือไหว้ มหาเลิศที่ไปด้วยกันคราวนั้น ท่านอยู่วัดเทพศิรินทร์ ดึงแขนทันทีถามว่าไปไหว้พระจีนได้หรือ บอกว่าไม่ได้ไหว้พระจีน แต่ไหว้องค์พระ ไหว้แต่พระที่ว่าจีน-ไทย-หรืออะไรนั้นไม่รู้ เราไหว้พระซึ่งท่านเลี้ยงเรามา ๓-๔ วันแล้วควรจะไหว้แกได้แล้ว แล้วไม่ใช่เพียงแกเลี้ยงเท่านั้น ยังมาส่งถึงสถานีรถไฟ ตีตั๋วให้มามะละแหม่งตอนขากลับมาถึงมะละแหม่งแล้ว ยังมีจดหมายนำมาให้บ้านจีนบ้านหนึ่ง ให้ตีตั๋วเรือส่งมาถึงหมู่บ้านเข้าเขตไทย ใกล้เมืองไทย

อย่างนี้มันต้องไหว้แล้ว เพราะว่ามีใจสสูง ไอ้กางเกงที่นุ่ง จีวรที่ห่มนั้นไม่ใช่เรื่องสำคัญ เราไม่ได้ไหว้ตัวคน ไม่ได้ไหว้เปลือกพระ เราไหว้เนื้อแท้ของพระ ที่มีอยู่ในน้ำใจ ท่านก็ใจดีอย่างนี้ เราก็ต้องยกย่องนับถือได้ อย่างนั้นมันไม่เสียหายอะไร นี่เป็นตัวอย่างในการผ่านที่อย่างนี้มา.

(แสดงเมื่อ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๔ ที่โรงเรียนพุทธธรรม วัดชลประทานรังสฤษฏ์)

พระธรรมเทศนาครั้งสำคัญ

พระธรรมเทศนาในพระราชพิธีพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์รามาธิบดีอันมีศักดิ์

ขอถวายพระพรเจริญพลสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลชนมสุขทุกประการ จงมีแด่สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภาร สมเด็จพระปรมินทรธรรมิกราชาธิราช ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจะได้แสดงพระธรรมเทศนาในเรื่อง *จาคกถา* คือเรื่อง *ความเสียสละ* เพื่อประดับพระปัญญาบารมี ถ้าหากว่าการวิสัชนาของอาตมาไม่ถูกต้องด้วยโวหารและอรรถาธิบายด้วยประการใด ในบทใดขอเดชะพระเมตตาคุณ พระกรุณาคุณ และพระขันติคุณ จงพระราชทานอภัยแก่อาตมาผู้มีสติปัญญาน้อย ขอถวายพระพร

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ
จะเช ธะนัง อังคะวะรัสสะ เหตุ อังคัง จะเช ชีวิตัง รักขะมาโน
อังคัง ธะนัง ชีวิตัญจาปิ สัพพัง จะเช นะโร ธัมมะมะนุสสะรันโต-ติฯ

พระพุทธภาษิต ที่ได้ยกขึ้นมาเพื่อเป็นนิกเขปบทนั้นมีความหมายในเรื่องของการเสียสละ ตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เพราะคำสอนในทางพระพุทธศาสนามุ่งหมายสำคัญในเรื่องของความเสียสละ

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เป็นบรมครูของชาวเราทั้งหลายนั้น เป็นผู้บำเพ็ญพระองค์เป็นตัวอย่างในเรื่องของความเสียสละ ตั้งแต่เบื้องต้นจนกระทั่งวาระสุดท้ายแห่งพระชนมชีพ การที่พระองค์ได้เสด็จออกบวชเพื่อแสวงหาธรรมนั้นการสละไม่ใช่เป็นเรื่องเล็กน้อย เพราะชีวิตของพระองค์อยู่ในฐานะเจ้าฟ้าชาย ฐานะเป็นมกุฎราชกุมาร แต่ไม่ทรงปรารถนาความสุขอันเกิดขึ้นในพระราชสำนัก เพราะทรงเห็นว่า การเป็นพระราชามหากษัตริย์ แม้จะได้ทรงกระทำประโยชน์แก่ประชาชนก็อยู่ในวงจำกัด ถ้าออกไปเป็นบรมครูสั่งสอนโลก จะได้ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่โลกมากขึ้น จึงตัดสินพระทัยสละความสุขในวังหลวง เสด็จออกไปอยู่ในป่า เพื่อแสวงหาสัจจธรรม

ขณะที่บำเพ็ญความเพียรเพื่อแสวงหาสัจจธรรมนั้น ได้รับความลำบากมิใช่น้อย เป็นเวลานานถึง ๖ ปี ผลที่สุดก็ได้พบสัจจธรรมเป็นพระพุทธเจ้า เมื่อได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ก็ไม่ได้อยู่นิ่งเฉย ได้สเด็จจาริกเอาธรรมไปแจกแก่ประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่ว ๆ ไป ทรงเสด็จดำเนินไปด้วยพระบาท จะลำบากยากเข็ญอย่างไรไม่ทรงคำนึงถึง มุ่งแต่ว่าจะให้ธรรมเข้าถึงคน ให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนทุกถ้วนหน้า

การกระทำของพระองค์ตั้งแต่เริ่มประกาศสัจจธรรม จนกระทั่งวันสุดท้ายเสด็จปรินิพพานเป็นตัวอย่างแห่งความเสียสละอันยิ่งใหญ่ ที่พระองค์ได้ทรงแสดงไว้ให้ชาวโลกทั้งหลายได้เห็นในภายหลัง เราทั้งหลายที่เป็นพุทธบริษัทดำเนินชีวิตตามรอยพระบาทพระผู้มีพระภาคเจ้า ก็ควรจะดำรงตนอยู่ในความเสียสละตาม

พระพุทธภาษิตที่ได้ยกขึ้นไว้ ณ เบื้องต้น ว่าให้เสียสละทรัพย์เพื่อรักษา

อวัยวะ แต่ถ้าต้องเสียอวัยวะเพื่อรักษาชีวิตก็ต้องยอม เมื่อนึกถึงธรรมอันเป็นสิ่งสูงสุดในชีวิตแล้ว เราต้องเสียสละทุกอย่างเพื่อรักษาธรรมนั้นไว้

การเสียสละทรัพย์ การเสียสละอวัยวะเป็นเรื่องธรรมดา ๆ ที่เห็นกันอยู่ทั่ว ๆ ไป เช่นเกิดความเจ็บไข้ได้ป่วย เกิดความจำเป็นในชีวิต ก็ต้องเสียสละทรัพย์ ทรัพย์ที่เราหามาได้ด้วยความเพียรพยายามก็ใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตตามสมควรแก่ฐานะเป็นเรื่องธรรมดาที่คนทั่วไปกระทำอยู่

แต่ว่าในบางครั้งบางคราวก็ต้องเสียสละอวัยวะบางส่วน เพื่อรักษาชีวิตไว้ สมมติว่าร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่งเป็นโรคร้ายแรง ซึ่งการแพทย์ในสมัยปัจจุบันเรียกกันว่า "โรคแกนกรีน" ถ้าขืนเอาไว้ร่างกายก็จะเสียหายมากขึ้นไป ก็ต้องจำใจเสียสละอวัยวะส่วนนั้นเพื่อรักษาชีวิตไว้

แต่ถ้าหากว่า *คิดถึงธรรม ต้องเสียสละหมดทุกประการ* ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า **ธรรมที่เราจะต้องเสียสละให้นั้นคืออะไร** เป็นเรื่องสำคัญที่จะได้นำมากล่าว ณ ที่ประชุมนี้

คำว่า *"ธรรม"* นั้น กินความได้หลายอย่างในทางพระพุทธศาสนา เราใช้ศัพท์ว่า ธรรม ทั่วไป ศัพท์นี้เป็นศัพท์ที่มีความหมายกว้างขวางลึกซึ้ง ใช้ในเรื่องอะไร ๆ ได้ทุกสิ่งทุกประการ แต่ถ้าจะจำกัดความลงไปแล้ว คำว่า *"ธรรม"* หมายถึงสิ่งที่เรียกว่าธรรมชาติ ซึ่งในภาษาบาลีเรียกว่า *"สภาวธัมม"* หมายถึงกฎเกณฑ์ระเบียบของธรรมชาติ ซึ่งในภาษาบาลีเรียกว่า *"ธัมมตา"* ซึ่งเราพูดในภาษาไทยว่า *"ธรรมดา"*

อีกอันหนึ่ง *"ธรรม"* หมายถึง *หน้าที่อันทุกคนจะต้องปฏิบัติ* พูดในภาษาวัดว่า *"กรณีย"* แปลว่า *กิจอันบุคคลพึงกระทำ* คือหน้าที่นั่นเอง

อีกอันหนึ่ง *"ธรรม"* หมายถึง *ผลอันเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่* ซึ่งเรียกเป็นภาษาบาลีว่า *"วิปากะ"* หมายถึง *ผลอันเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานนั้น ๆ*

ชีวิตของคนเราทั่วไปย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เกี่ยวข้องกับระเบียบของธรรมชาติ เกี่ยวข้องกับหน้าที่ เกี่ยวข้องกับผลอันเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่

ที่ว่าให้เสียสละเมื่อคิดถึงธรรมนั้น ก็ไม่ได้หมายถึงธรรมส่วนอื่น แต่หมายถึงธรรมคือหน้าที่อันทุกคนจะต้องปฏิบัตินั่นเอง เพราะคนเราเกิดมามีชีวิตอยู่ในโลกนี้ ย่อมมีหน้าที่อันจะต้องกระทำ ด้วยกันทั้งนั้น หน้าที่สำหรับตน หน้าที่สำหรับครอบครัว หน้าที่เพื่อประเทศชาติอันเป็นที่รักของเรา หน้าที่ต่อพระศาสนาอันเราทุกคนจะต้องปฏิบัติ เพื่อช่วยกันรักษาสิ่งดีสิ่งงามให้ปรากฏอยู่ในโลกต่อไป สิ่งเหล่านี้เรียกว่า "หน้าที่"

เมื่อเราคำนึงถึงหน้าที่ ก็ต้องเสียสละทุกอย่างเพื่อหน้าที่ ยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ สมมติว่าเราเป็นข้าราชการ ทำงานอยู่ในหน้าที่ในฐานะเป็นข้าราชการ ข้าราชการนั้นก็คือบุคคลที่ยอมเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อสร้างสิ่งทั้งหลายอันเป็นประโยชน์เป็นความสุขส่วนรวม ต้องเป็นผู้เห็นแก่ชาติเป็นส่วนใหญ่ เห็นแก่ความสุขส่วนรวมเป็นส่วนใหญ่

ผู้ใดมาสมัครเป็นข้าราชการ ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งน้อย ตำแหน่งกลาง หรือตำแหน่งใหญ่ อย่างไรก็ตาม ต้องมีอุดมการณ์ประจำใจอยู่ตลอดเวลาว่าเราเข้ามาทำงานเพื่อความเสียสละ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งอันเป็นประโยชน์เป็นความสุขแก่ส่วนรวม คือประเทศชาติ

ข้าราชการผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่นั้น ย่อมไม่นึกถึงตัว แต่นึกถึงหน้าที่ นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเพียงประการเดียว ไม่เอาสิทธิหรือหน้าที่อันตนได้รับมอบหมายนั้น ไปใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นอันขาด

ถ้าได้เอาสิทธิหน้าที่อันตนได้รับมอบหมายแล้วไปใช้ในรูปใด ๆ ก็ตาม **เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขส่วนตัว ผู้นั้นชื่อว่าเป็นผู้ไม่มีความเสียสละ ไม่เห็นประโยชน์ไม่เห็นแก่ความสุขส่วนรวม ยังมีความเห็นที่เสียหายอยู่ในจิตใจ ความเห็นที่เสียหาย**

อยู่ในใจนั้นก็คือ ความเห็นแก่ตัวนั่นเอง ความเห็นแก่ตัวนี้เป็นสิ่งร้ายกาจ พระพุทธศาสนาติเตียนการเห็นแก่ตัวไว้อย่างมากมาย

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงสอนให้พุทธบริษัทเป็นผู้พิจารณาอยู่ในหลักอันหนึ่ง ซึ่งเป็นหลักสำคัญ หลักอันนั้นคือหลัก *"อนัตตา"* หมายความว่า ไม่ให้เห็นแก่ตัว ไม่ให้มีตัวสำหรับให้เห็นอยู่ แต่ให้พิจารณาแต่เพียงว่า เราเกิดมาเพื่ออะไร เราอยู่ในโลกเพื่ออะไร สิ่งที่ดีที่สุดอันเป็นประโยชน์ที่สุด ที่เราควรจะกระทำแก่ชาติแก่บ้านเมืองของเรานั้นคืออะไร และเราได้กระทำสิ่งนั้นอยู่แล้วหรือเปล่า มีความคิดอยู่ในเรื่องนี้ หายใจเข้าหายใจออก ยืนเดิน นั่งนอนคิดอยู่แต่เรื่องว่า เรามีหน้าที่อะไร เราควรจะทำตนอย่างไร เพื่อให้หน้าที่อันเราได้รับมอบหมายได้มีความเจริญความก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป

บุคคลที่มีความเสียสละเพื่อหน้าที่นั้น ย่อมคำนึงถึงหน้าที่ มีใจรักในหน้าที่ ทำหน้าที่ด้วยความขยันขันแข็ง ทำหน้าที่ด้วยความเอาใจใส่ ทำหน้าที่ด้วยการพิจารณาไตร่ตรองค้นคว้าให้รอบคอบ เพื่อ ทำงานให้เจริญให้ก้าวหน้า ไม่ใช่ทำงานแบบที่คนไทยเราพูดกันว่า "เช้าชามเย็นชาม" ทำกันไปเรื่อย ๆ จะเกิดอะไรขึ้นก็ไม่คำนึงถึง อย่างนั้นเรียกว่า เป็นผู้ไม่เสียสละ แต่เป็นผู้เข้าไปอิงหน้าที่เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขส่วนตัว ผู้ใดเข้าไปอิงหน้าที่เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขส่วนตัว ผู้นั้นชื่อว่าเป็นผู้ไม่ประพฤติธรรม เมื่อเป็นผู้ไม่ประพฤติธรรม ธรรมย่อไม่รักษาผู้นั้น ผู้นั้นย่อมตกต่ำในชีวิตในการงาน เป็นผู้ไม่มีเกียรติในชุมนุมชน เทวดาทั้งหลายก็ติเตียนพรหมทั้งหลายก็ติเตียน ว่าเป็นผู้เอารัดเอาเปรียบ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ คือส่วนรวมของประเทศชาติ

ถ้าเช่นนั้นผู้ที่ปฏิบัติงานในหน้าที่ เป็นผูมีน้ำใจเสียสละแล้ว ก็ต้องตั้งใจทำงานด้วยดี อาจพิจารณาอย่างรอบคอบในงานที่ตนกระทำอยู่ตลอดเวลา ว่า เราจะทำอย่างไรให้งานก้าวหน้ากว่านี้ดีกว่านี้ เจริญขึ้นไปกว่านี้ และได้ประโยชน์มาก

ขึ้นไปกว่านี้ เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม

เมื่อพูดถึงประโยชน์ส่วนรวม คือประเทศชาติแล้ว ผู้ที่มีน้ำใจมีความเสียสละเป็นมูลฐาน จะต้องคิดอยู่ในใจเสมอว่า ตัวเรานั้นเล็กเหลือเกิน แต่ว่าชาติประเทศเรานั้นยิ่งใหญ่ ตัวเราเกิดมาอยู่ในโลก นี้ไม่เกิน ๑๐๐ ปี มีอนามัยดี ๆ ก็ไม่เกิน ๑๐๐ ปี แล้วเราก็จะจากโลกนี้ไป แต่ว่าประเทศหรือชาตินั้นจะไม่จากไปไหน ยังคงปรากฏอยู่ในโลกตลอดไป จึง ต้องคิดอยู่เสมอว่าชาติเป็นใหญ่ ประเทศของเราเป็นเรื่องใหญ่ ศาสนาเป็นหลักใหญ่ที่เราจะต้องอุทิศชีวิตให้อยู่ตลอดเวลา ต้องมีอุดมการณ์ประจำใจอยู่ตลอดเวลา ว่า เราอยู่ เพื่อให้ ไม่ใช่อยู่เพื่อจะเอา

พระพุทธศาสนาสอนให้คนทุกคนอยู่เพื่อให้ ไม่ใช่อยู่เพื่อจะเอา การอยู่เพื่อให้นั้นทำให้สบายใจ แต่ถ้าอยู่เพื่อจะเอาแล้วมีความทุกข์มีความเดือดร้อนใจ ขอให้คิดดูให้ดี ที่ว่าเมื่อจะเอาแล้วไม่สบายใจ เมื่อใดคิดจะให้แล้วก็สบายใจ คำนี้ลองไปพิจารณาในตัวเราแต่ละคนดูแล้ว ก็จะเห็นความจริงว่า เวลาใดพอคิดว่าจะให้ก็สบายใจ เวลาใดคิดว่าจะเอาละก็เกิดความทุกข์ เกิดความเดือดร้อนใจขึ้นมาทันที เช่นจะเอา อะไรก็เกิดความเดือดร้อนใจว่าจะเอาอย่างไร จะเอาสักเท่าใด จะเอาโดยวิธีใด ทำอย่างไรจึงจะเอาให้มากกว่านั้น เรื่องมันมากยืดยาวออกไปตลอดเวลา ความทุกข์ความเดือดร้อนก็เกิดมากขึ้น จิตใจก็เศร้าหมองมากขึ้น

แต่พอคิดขึ้นในใจว่า เราเกิดมาเพื่อให้ ไม่ใช่เกิดมาเพื่อจะเอา ใจสุขใจเบาใจโปร่งใสสบาย เราคิดว่าจะให้ จิตใจก็มีความสุขมีความสบายขึ้นทันที

เพราะฉะนั้นในชีวิตประจำวัน ในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติงานเพื่อประเทศชาติบ้านเมืองของเรานั้น เราก็ต้องคิดทุกวัน ๆ พอตื่นเช้าขึ้นก็ต้องคิดว่า วันนี้เราจะมีอะไรให้แก่ชาติบ้านเมืองของเราบ้าง เรามีอะไรที่จะให้เป็นประโยชน์เป็นความสุขแก่ส่วนรวมบ้าง ต้องคิดหาวิธีการที่จะกระทำ เมื่อเห็นว่าวิธีการอันใดทำแล้ว จะเกิดประโยชน์ เกิดความสุขแก่ส่วนรวม ต้องทำสิ่งนั้นทันทีอย่าช้าเป็นอันขาด เพราะ

ช้าอยู่เพียงวินาทีเดียว ประโยชน์ก็จะล่วงเลยไปเสีย

ลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า ต้องเป็นคนว่องไว ตื่นตัว ก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน อันจะเป็นประโยชน์ เป็นความสุขแก่ส่วนรวมอยู่ตลอดเวลา และในการ ปฏิบัติงานนั้น ถ้ามีอุดมการณ์ประจำใจอยู่ว่า ทำงานเพื่อให้ ไม่ได้ทำงานเพือจะเอา แต่ก็เป็นธรรมดามนุษย์เรา ก็ต้องมีเอาบ้าง การเอานั้นถือว่าเป็นประโยชน์พลอยอยู่พลอยได้จากการให้เท่านั้นเอง ไม่ใช่ถือเอาการเอาเป็นเรื่องสำคัญ

คนใดเกิดมาทำงานแล้วถือเอาเรื่องเอาเป็นเรื่องใหญ่ คนนั้นจะจมลงไปในแผ่นดิน ที่คนโบราณเรียกว่า "ธรณีสูบ" นั่นเอง ธรณีสูบไม่ได้หมายความว่า แผ่นดินแยกลงไป แล้วคนนั้นตกลงไปในแผ่นดิน ไม่ใช่อย่างนั้น แต่ว่าเป็นคนประเภทที่มีชีวิตอยู่ในโลกโดยไม่มีใครเหลียวแลต่อไป ไม่มีใครให้เกียรติ ไม่มีใครเคารพนับถือบูชา อย่างนั้นเรียกว่า ธรณีสูบไปเสียแล้ว

ที่ได้ถูกธรณีสูบไปเพราะอะไร เพราะเป็นคนมีอุดมการณ์ในทางจะเอา ไม่รู้จักอิ่มไม่รู้จักพอ ในเรื่องที่ตนจะเอาเข้ามา ถ้าพูดเป็นภาษาคำนวณก็เรียกว่า เป็นพวกฝ่ายบวกตลอดเวลา ไม่มีการลบออก บวกไม่รู้จักจบจักสิ้น อย่างนี้เป็นความเสื่อมเป็นความเสียหาย เป็นการทำลายประโยชน์ตนด้วย เป็นการทำลายประโยชน์ของผู้อื่นด้วย โลกวุ่นวาย ประเทศชาติวุ่นวาย ก็เพราะบุคคลที่มีความคิดฝ่ายบวกนี่เอง

แต่ถ้าเรามาคิดลบออกเสียบ้าง ปลดปล่อยตัวเองให้พ้นจากความยึดมั่นถือมั่น ให้จิตใจมีอุดมการณ์ในทางที่จะให้แล้ว ก็นับว่าเป็นผู้มีอุดมการณ์ที่ถูกต้อง เป็นผู้คิดในเรื่องที่จะทำอะไร ๆ เป็นประโยชน์แก่โลกต่อไป

คนเราเกิดมามีชีวิตอยู่ในโลก ถ้าคิดดูให้ดีแล้วก็ไม่ใช่อยู่นานค้ำฟ้า อย่างดีก็ ๕๐-๖๐ ปี ๗๐ ปี พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่าไม่เกิน ๑๐๐ ปี เราก็จะต้องถึงแก่การแตกดับไป ไหน ๆ ก็เกิดมาในโลกนี้แล้ว ก่อนจะตาย จากโลกนี้ไป ขอให้ประวัติ-

ศาสตร์ของโลกได้จารึกไว้ว่า เราคนหนึ่งเป็นผู้เกิดมาในโลก แล้วทำให้โลกนี้งดงาม ทำให้โลกนี้ให้เจริญก้าวหน้า อยู่ในที่ใดก็ทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นความสุข แก่สถานที่นั้น อันนี้ชื่อว่าฝากเกียรติฝากชื่อเสียงไว้ในสกุล เวลาตัวตายไปแล้ว คนอยู่ข้างหลังเขาจะได้สร้างอนุสาวรีย์ไว้ให้เด็ก ๆ ได้กราบไหว้บูชาต่อไป เพราะระลึกถึงคุณงามความดีของคนเหล่านั้น

แต่ถ้าเกิดมาแล้วไม่ได้ทำอะไรที่เป็นคุณงามความดี มีรากฐานทางจิตใจเกี่ยวข้องกับการเห็นแก่ตัว ไม่มีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์และความสุขส่วนรวมแล้ว ก็นับว่าเป็นเรื่องเสียหาย เหมือนกับว่าเกิดมาเพื่อทำลาย ไม่เฉพาะแต่ตัวเองเท่านั้น แต่ว่าเป็นการทำลายวงศ์สกุล เป็นการทำลายชาติ บ้านเมืองให้เสื่อมโทรมเสียหายลงไป

เราทุกคนในโลกนี้ มักจะพูดกันว่า ข้าพเจ้ารักชาติ ข้าพเจ้ารักประเทศ ข้าพเจ้ารักพระศาสนา ข้าพเจ้ารักองค์พระราชามหากษัตริย์ ความรักนั้นคืออะไร ความรักก็คือความเสียสละเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของสิ่งเหล่านั้น ถ้าเรารักชาติ เราก็ต้องทำทุกอย่างเพื่อชาติบ้านเมือง แม้ถึงคราวที่จะต้องเสียสละชีวิต เพื่อชาติพลีก็ต้องยอม เหมือนกับทหาร ๓ คนที่นำมาเชิดชูเมื่อกี้นี้นับว่าเป็นผู้มีน้ำใจสูงส่ง มีความเสียสละ เป็นผู้รักหน้าที่เสมอด้วยชีวิตจิตใจ กระทำทุกอย่างเพื่อหน้าที่ แม้ตัวจะตายในสนามรบก็ยอมตาย ตายอย่างลูกผู้ชาย ตายอย่างคนเสียสละ ตายอย่างลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้าที่ไม่มีความเห็นแก่แล้ว ก็ได้รับความเชิดชูเกียรติ ลูกหลานก็ได้รับเหรียญไว้เป็นที่ระลึก เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจว่าคุณพ่อของเราเกิดมาเพื่อให้ ไม่ได้เกิดมาเพื่อจะเอา จะได้ดำเนินชีวิตตามแบบนั้นต่อไป

คำสอนในทางพระพุทธศาสนาสอนไว้ว่า "จงเดินตามทาที่ผู้ใหญ่เดินแล้ว" ผู้ใหญ่ก็คือคนดีคนงามทั้งหลาย ท่านเดินในทางที่ดีที่ถูกมาอย่างไร เราก็ควรจะเดินตามทางนั้นต่อไป วงศ์สกุลประเทศชาติ บ้านเมืองจะมีความเจริญก้าวหน้าได้

ก็โดยอาศัยคนที่เกิดมาในชั้นหลัง ศึกษาเรื่องราวของบรรพบุรุษแล้วก็พยายามเดินตามแนวทางของบรรพบุรุษต่อไป ถ้าเราไม่ศึกษาเรื่องอดีตของบรรพบุรุษของเรากลับดูหมิ่นถิ่นแคลนบรรพบุรุษ แล้วหาทางใหม่ๆ มาเดินต่อไป ก็เหมือนกับตั้งต้นไปสู่ทางรก แล้วผลที่สุดก็จะตกอยู่ในความลำบากเดือดร้อน

ในทางพระพุทธศาสนาจึงสอนให้เดินตามทางที่ผู้ใหญ่ได้เดินมาแล้ว เพราะท่านผู้หลักผู้ใหญ่เขาได้บุกเบิกวิถีทางนั้นไว้อย่างเรียบร้อยแล้ว เราเพียงแต่เดินตาม ถ้าจะปรับปรุงก็เพียงนิดๆ หน่อยๆ เพื่อให้เหมาะแก่กาลแก่สมัย แต่ไม่ใช่รื้อทิ้งไปหมดเสียเลยทีเดียว อย่างนั้นจะเป็นการชอบการควร เป็นการช่วยกันสร้างสรรค์ประเทศชาติบ้านเมืองของเราให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป นี้ประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง บุคคลที่มีความเสียสละเพื่อธรรมนั้นก็ต้องเข้าใจอีกอันหนึ่งว่า ธรรมที่เราควรจะเชิดชูบูชานั้นได้แก่อะไร ถ้าพูดตามหลักในทางพระพุทธศาสนา ก็หมายถึงความบริสุทธิ์นั่นเอง พระพุทธเจ้าของเรานั้น คือองค์แห่งความบริสุทธิ์ ถ้าเราบูชาพระพุทธเจ้า เราก็บูชาความบริสุทธิ์ ถ้าเราจะทำใจของเราให้ถึงองค์พระพุทธเจ้า ก็ต้องทำใจของเราให้ถึงความบริสุทธิ์

การที่จะถึงความบริสุทธิ์นั้น จะถึงได้โดยวิธีใดก็พยายามเดินตามวิถีทางนั้น เพื่อให้ใจของเราก้าวไปถึงความบริสุทธิ์ เพราะฉะนั้น ผู้ที่มีความเสียสละ เป็นพื้นฐาน ก็ต้องคิดถึงความบริสุทธิ์แห่งจิตใจอยู่ตลอดเวลา มีความคิดอันใดที่ทำให้ใจไม่บริสุทธิ์แล้ว ก็ชื่อว่าเป็นความคิดชั่ว เป็นความคิดเสียหายไม่ควรจะให้เกิดขึ้นในใจของตนเป็นอันขาด

ในการปฏิบัติกิจในชีวิตประจำวัน ต้องทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ การทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจนั้น ก็คือการทำงานเพื่องานนั่นเอง ทำงานเพื่อธรรม ทำงานเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่ส่วนรวม เอาตัวเราทิ้งไปให้หมดเลย ไม่มีเยื่อใยเกี่ยวกับ

ตัวตนเหลืออยู่แม้แต่น้อย ไม่เอาตัวเข้าไปเกี่ยวข้องเอาแต่สติปัญญา เอาแต่ความสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับการงาน อันเราจะพึงกระทำ แล้วทำงานนั้นด้วยสติ ด้วยปัญญา ไม่มีความคิดเห็นเข้าข้างตัว เพราะการปฏิบัติงานอันใดก็ตาม ถ้ามีตัวเข้าไปเกี่ยวข้องแล้ว ก็ต้องมีพวกของตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง เมื่อมีตัวมีพวกของตัว ก็เกิดการเล่นพรรคเล่นพวก แบ่งเขาแบ่งเรา ทำให้เกิดการแตกแยกขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความยุ่งยากต่อไป

แต่ถ้าเราไม่เอาตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง เอาแต่สติปัญญาความสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับหน้าที่อันเราจะต้องปฏิบัติ แล้วก็ปฏิบัติงานนั้นไปด้วยสติด้วยปัญญาเต็มความสามารถเท่าที่เราจะกระทำได้

เราเป็นผู้เคารพระเบียบแบบแผน เคารพตัวบทกฎหมาย เคารพธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฏิบัติงานโดยความเป็นธรรม ไม่มีความลำเอียงด้วย ความรักไม่มีความลำเอียงด้วยความชัง ไม่มีความลำเอียงด้วยความหลง ไม่มีความลำเอียงด้วยความกลัว เพราะไม่มีตัวเราเข้าไปเกี่ยวข้อง ความลำเอียง อันใดก็จะไม่เกิดขึ้นการปฏิบัติงานก็จะเป็นธรรม

ในสถานที่ใด กองใด กรมใด กระทรวงใดก็ตามถ้าปฏิบัติงานเป็นธรรมแล้ว เรื่องยุ่งไม่มี ความเสียหายก็จะไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าปฏิบัติงานไม่เป็นธรรมก็เกิดความเสียหาย เป็นที่ติฉินนินทา คนทั้งหลายเขา ก็จะติได้ว่าได้ เพราะความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้น แต่ถ้ามีความเป็นธรรมแล้ว ไม่มีช่องสักน้อยหนึ่งที่ใคร ๆ จะเข้าไปติไปว่า เพราะสิ่งทั้งหลายเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

เพราะฉะนั้น ผู้ที่มีความเสียสละเป็นพื้นฐานทางจิตใจ ต้องไม่มีอะไรเกี่ยวกับตัว ไม่เอาตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง ในการปฏิบัติหน้าที่การงานอะไรทั้งนั้นมีความคิดอยู่ในใจตลอดเวลาว่า ฉันมีความรู้เท่าใดมีความสามารถเท่าใด มีสติปัญญาในเรื่องอะไร ก็จะทุ่มเทลงไปในการปฏิบัติงาน อันเป็นหน้าที่ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

ยิ่งเป็นนักการเมืองด้วยแล้ว ต้องคิดในเรื่องนี้ให้มาก เพราะว่าการเข้ามาปฏิบัติงานในฐานะนักการเมืองนั้นชั่วระยะสั้น เพียงเวลา ๔ ปีเท่านั้น ในระยะ ๔ ปีที่เข้ามาทำงานนั้น ต้องปฏิบัติตนอย่างคนโบราณพูดว่า "ชาติเสือต้องไว้ลาย ชาติชายต้องไว้ชื่อ" แต่ว่าลายนั้นต้องเป็นลายดีไม่ใช่ลายร้าย ๆ ชื่อก็เหมือนกัน ต้องเป็นชื่อที่ดีไม่ใช่ชื่อร้าย แม้ออกไปแล้วก็ให้ใครเขาเอามาพูดกันว่า ท่านผู้นั้นทำงานในสมัยนั้นทำงานด้วยความเสียสละ ทำงานเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่ส่วนรวม ควรจะเป็นนิติแบบแผนแก่คนทั้งหลายต่อไป เกียรติคุณชื่อเสียงก็จะปรากฏอยู่วัตถุเงินทองไม่ใช่ของมีค่าอะไร แต่เกียรติคุณความดีเป็นสิ่งที่มีค่ามีราคา

คนเราถ้าเห็นแก่วัตถุก็เป็นคนหมดค่า แต่ถ้าไม่เห็นแก่ค่าแก่วัตถุก็จะเป็นคนมีค่ามีราคา เพราะฉะนั้นคนดีทั้งหลายในสมัยโบราณ ถ้าเราศึกษาประวัติศาสตร์ดูแล้ว ที่เป็นคนดีจริง ๆ คนยกย่องเชิดชูบูชาจริง ๆ แม้ว่าจะสิ้นอายุไปเป็นเวลาตั้ง ๑๐๐ กว่าปี คนก็ยังสร้างอนุสาวรีย์ไว้เป็นเครื่องเตือนจิตสะกิดใจ

นั่นเพราะอะไร ความดีเรียกร้อง เกียรติคุณชื่อเสียงเรียกร้อง ให้คนทั้งหลายเข้าไปเคารพบูชาต่อบุคคลเหล่านั้น เพราะฉะนั้น จึงควรฝากแต่คุณงามความดีไว้ในสถานที่นั้น ๆ ทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ อย่าเอาความโลภเข้าไปเกี่ยวข้อง อย่าเอาความโกรธความหลง ความริษยาพยาบาท หรือความเห็นแก่ตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง ในหน้าที่ในการงานนั้น ผู้นั้นชื่อว่าเห็นแก่ธรรม บูชาธรรม

ตามปกติในสถานที่ต่าง ๆ อันเป็นสถานที่ราชการนั้น เห็นรูปภาพที่เขาเอาไปลงหนังสือพิมพ์บ้าง ในโทรทัศน์บ้าง มีโต๊ะบูชาประจำห้องด้วยกันทั้งนั้นแต่ว่าพระพุทธรูปที่เอาไปไว้บูชานั้น จะเกิดประโยชน์เป็นเครื่องเตือนใจเพียงใดนั้น ก็อยู่ที่บุคคลที่นั่งอยู่ในห้องนั้น จะคิดถึงพระพุทธรูปในแง่ใด ถ้าไปคิดแต่เพียงว่าพระพุทธรูปนี้เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์จะช่วยเราให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ก็ไม่มีค่าเท่าใด

แต่ถ้าเรามองดูพระพุทธรูปแล้ว นึกถึงคุณธรรมของพระพุทธเจ้า นึกถึงความกรุณาของพระพุทธเจ้า นึกถึงพระปัญญาของพระพุทธาเจ้า นึกถึงความบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า แล้วก็เอาสิ่ง ๓ ประการนั้น มาสร้างไว้ในใจของเรา ให้ทำงานด้วยความกรุณา คือให้สงสารประเทศชาติบ้านเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยปัจจุบันนี้ ชาติไทย เมืองไทย เป็นสิ่งที่น่าสงสาร น่าเอ็นดู เราทั้งหลายจะต้องเอากรุณาคุณของพระพุทธเจ้ามาใส่ไว้ในใจ แล้วสงสารชาติสงสารบ้านเมืองให้มากเป็นพิเศษ แล้วก็ต้องเอาปัญญาของพระพุทธเจ้ามาใส่ไว้ในใจ

ปัญญาที่ควรจะประดิษฐานไว้ในใจนั้น ก็คือปัญญาที่เป็นเครื่องตัดความเห็นแก่ตัวให้หมดไปให้เป็นผู้เห็นแก่ประโยชน์และความสุขส่วนรวมนั่นแหละเป็นเรื่องสำคัญ แล้วเอาความบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้ามาใส่ไว้ในใจ ต้องนึกทุกลมหายใจเข้าออกว่าเราจะอยู่อย่างผู้บริสุทธิ์ มีอาชีวะสะอาด มีความคิดสะอาด มีการกระทำที่สะอาด ชีวิตจะได้เรียบร้อยก้าวหน้า จะได้เป็นประโยชน์เป็นความสุขแก่ส่วนรวมตลอดไป

อย่างนี้เรียกว่าเป็นผู้เสียสละความสุขประโยชน์ส่วนตัวทั้งหมดแต่เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นธรรมให้อยู่ในโลกนี้ต่อไป โลกนี้จะอยู่ได้ก็โดยอาศัยธรรมขาดธรรมเมื่อใดโลกมืดโลกบอดเมื่อนั้น

พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตักเตือนไว้อย่างน่าฟังว่า “น่าหัวเราะอะไร น่าร่าเริงอะไรกัน เมื่อโลกนี้ถูกความมืดหุ้มห่ออยู่ ทำไมสูเจ้าทั้งหลายจึงไม่แสวงหาดวงประทีปส่องใจ”

ถ้าเรารู้สึกตัวว่า โลกนี้กำลังมืดกำลังบอด ต้องรีบเข้าหาดวงประทีป คือธรรมมาส่องใจของเราไว้เราต้องทำทุกอย่างเพื่อให้ธรรมอยู่ในชีวิตจิตใจของเราอยู่ในสังคมของเรา เพื่อช่วยกันสร้างสิ่งอันประเสริฐที่จะเกิดขึ้นในสังคมของเราต่อไป คย่างนี้ชื่อว่าเป็นผู้เสียสละทุกอย่าง เพื่อประโยชน์แก่ธรรม เพื่อประโยชน์ เพื่อ

ความสุขแก่ส่วนรวม คือประเทศชาติบ้านเมือง

ดังได้วิสัชนามา ก็พอสมควรแก่เวลา ขอยุติพระธรรมเทศนาไว้แต่เพียงนี้

ขอถวายพระพร

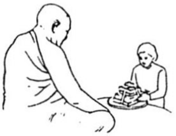
พระธรรมเทศนาหน้าพระที่นั่ง

พระธรรมเทศนาเนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพ สมเด็จพระเทพฯ

เจริญพรสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลชนมสุขทุกประการ จงบังเกิดมีแด่สมเด็จบพิตร เจ้าฟ้าหญิง ผู้ทรงสนพระทัยในการศึกษาธรรม ณ กาลบัดนี้ ขอถวายพระพร

ครั้งพุทธกาล เมื่อพระพุทธองค์เสด็จไปเสวยพระกระยาหาร ณ บ้านใดก็ตาม ภายหลังทรงเสวยและชาวบ้านรับประทานอาหารเสร็จแล้ว พระองค์ทรงอนุโมทนาแก่เขาเหล่านั้น ด้วยการกล่าวธรรมมีกถา พอสมควรแก่เวลาเสมอ การที่ทรงกระทำเช่นนี้ นับว่าเป็นการประกาศธรรมแก่ประชาชนทำให้คนได้รับความสว่าง ได้รู้ว่าอะไรถูกอะไรผิดแล้วจักได้ปรับปรุงตนให้เป็นคนถูกต่อไป

สมัยนี้ เมื่อพระฉันอาหารแล้วก็ให้พร หรือพูดว่าอนุโมทนาก็ได้ แต่กล่าวเป็นภาษาบาลี คนฟังไม่รู้ภาษาก็ฟังไปอย่างนั้น หารู้ความหมายของเรื่องที่กล่าวไม่ ในกรณีเช่นนี้ จึงควรจัดให้มีการเปลี่ยนแปลงบ้าง แบบปฏิรูปให้เหมาะแก่กาลสมัย กล่าวคือพูดภาษาไทยให้คนฟังได้เกิดความเข้าใจ ก็จักเป็นการปฏิบัติชอบโดยแท้

วันนี้ ในโอกาสที่องค์หญิงได้เสด็จมาทรงบำเพ็ญกุศลในวันคล้ายวันประสูติ ก็ควรที่อาตมาภาพผู้แทนของพระสงฆ์ในอาวาสนี้ จักได้ถือเอาโอกาสอันประเสริฐ กระทำการตอบแทนอุปการะคุณขององค์หญิงโดยการกล่าวธรรมกถา พอสมควรแก่เวลา เพื่อเพิ่มพูนกำลังศรัธา กำลังศีล กำลังปัญญาบารมีต่อไป

อันบุคคลที่นับถือพุทธธรรม หรือที่ปฏิญาณตน ว่าเป็นชาวพุทธ เพราะยอมปฏิบัติตามคำสอนของพระผู้มีพระภาค มีอยู่ ๔ บุคคลด้วยกันคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นบริษัทของพระพุทธองค์ผู้นั่งแวดล้อมพระองค์อยู่ ในสมัยก่อนมี ๔ แต่สมัยนี้มีเพียง ๓ เท่านั้น คือ ภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา

ทั้ง ๓ นี้ ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้นำของบริษัททั้งสองเป็นผู้รับผิดชอบอย่างสำคัญในความเสื่อมความเจริญของพุทธศาสนา ที่กล่าวเช่นนี้ มิได้หมายความว่าอุบาสกอุบาสิกาจักไม่สำคัญ หามิได้ ก็มีความสำคัญเหมือนกัน คล้าย ๆ กับทหารออกรบแนวหน้า ประชาชนเป็นแนวหนุนอยู่ข้างหลัง

แนวหน้าที่ปราศจากแนวหนุน จักอยู่ได้อย่างไรต่างต้องอาศัยกันและกันเป็นไป จักแยกกันอยู่ก็ลำบาก ภิกษุสงฆ์ต้องอาศัยชาวบ้านในเรื่องปัจจัยสี่ชาวบ้านก็จำต้องอาศัยพระเกี่ยวกับอาหารทางจิตทางวิญญาน ขืนหันหลังให้กันเมื่อใดต่างก็เสื่อมโทรมเมื่อนั้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ อุบาสกอุบาสิกาหรือฆราวาสควรจักต้องทำหน้าที่บำรุงพระศาสนา ตามวิธีดังต่อไปนี้ คือ

ประการต้น ต้องศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจนถูกต้อง ในหลักคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า

ประการที่ ๒ ต้องปฏิบัติตามสิ่งที่ได้รู้ได้เข้าใจแล้วนั้น

ประการที่ ๓ ส่งเสริมสนับสนุนให้กำลังใจ แก่ผู้ที่ได้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักพระศาสนา

ประการที่ ๔ ส่งเสริมกิจกรรมบางประเภท ซึ่งจะเป็นเหตุให้เกิดความก้าวหน้าแห่งพระสัจจธรรมคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า

หลักทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นกิจที่อุบาสกอุบาสิกาผู้ตั้งอยู่ในฐานะฆราวาสจะพึงปฏิบัติ

ในเรื่องการศึกษา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะว่าในสมัยนี้ พระพุทธศาสนาล่วงเลยมาเป็นเวลานาน ถึง ๒๕๑๗ ปี คำสอนที่ได้ประพฤติปฏิบัติกันอยู่ ในหมู่พุทธบริษัททั่ว ๆ ไปนั้น อาจจะมีบางอย่างผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากหลักเดิมของพระพุทธศาสนา แต่อาศัยการประพฤติปฏิบัติตาม ๆ กันมา ก็ทำกันเรื่อย ๆ ไป ถ้าไม่ได้ศึกษาให้เกิดความเข้าใจถ่องแท้ในหลักคำสอน อันเป็นส่วนที่เป็นเนื้อแท้ของพระศาสนาแล้ว ก็จะทำให้เกิดความเข้าใจผิดและเป็นเหตุให้เกิดการปฏิบัติผิด เมื่อมีการปฏิบัติผิด ผลอันจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ ก็ย่อมจะไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย จึงเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้เข้าใจหลักอันแท้จริงของคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

การศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้ ก็ต้องอาศัยพระสูตรบางพระสูตร ซึ่งเป็นสูตรต้น ๆ ของคัมภีร์ทางพุทธศาสนา เช่นว่า *ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร* อันเป็นพระสูตรแรกที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงแก่ปัญจวัคคีย์ทั้งห้า เป็นการประกาศสิ่งซึ่งพระองค์ได้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ประกาศหลักปฏิบัติที่ถูกต้อง ตามสภาพที่พระองค์ได้ค้นพบ ใจความในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร หรือปฐมเทศนานั้น ก็อยู่ที่ใจความสำคัญว่า ความทุกข์และการดับทุกข์ได้ ซึ่งเรื่องนี้พระองค์ได้ทรงกล่าวย้ำกล่าวเตือนพุทธบริษัทบ่อย ๆ

พระองค์ตรัสว่า *ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ในกาลก่อนก็ดี ในกาลบัดนี้ก็ดี ในกาลต่อไปข้างหน้าก็ดีเราสอนเรื่องเดียวที่สำคัญ คือเรื่องความทุกข์และการดับทุกข์*

ได้

เรื่องความทุกข์และการดับทุกข์ได้นี้ เป็นเนื้อแท้ เป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ที่พุทธบริษัทควรจะได้สนใจศึกษาให้มาก ทำไมจึงได้กล่าวเช่นนั้น ก็เพราะว่า คนเราตามปกติทั่ว ๆ ไป ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด ย่อมมีปัญหา คือ ความทุกข์ความเดือดร้อน อันเกิดขึ้นในใจได้บ่อย ๆ เวลาใดมีปัญหาคือ ความทุกข์ความเดือดร้อนเกิดขึ้น ก็ต้องอาศัยหลักสัจจธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นเครื่องปรับปรุงแก้ไขความทุกข์นั้น

การจะแก้ไขความทุกข์ ตามหลักในทางพระพุทธศาสนา ต้องมีความเชื่อมั่นเป็นประการแรก ว่าสิ่งทั้งหลายเกิดจากเหตุ ไม่มีเหตุ ผลจะเกิดขึ้นไม่ได้และสิ่งทั้งหลายที่ว่าเกิดจากเหตุนั้น อย่าไปคิดถึงสิ่งภายนอก เพราะสิ่งภายนอกมิใช่เรื่องสำคัญ ที่จะให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน แต่ว่า เรื่องสำคัญแท้จริงนั้นอยู่ที่ความคิดของเราเอง ความคิดของเราแต่ละเรื่องแต่ละประการนั้น สร้างชีวิตของเรา ถ้าเราคิดดีเราก็มีความสบายใจ ถ้าเราคิดร้ายก็มีความทุกข์ความเดือดร้อนใจ

ในหลักธรรมทางพุทธศาสนาจึงสอนว่า อะไร ๆ ก็อยู่ที่ความคิดทั้งนั้น อยู่ที่ใจทั้งนั้น เพราะฉะนั้นสาเหตุของเรื่องทั้งหลาย ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นความสุข-ความทุกข์ ความเสื่อม-ความเจริญ อะไรก็ตาม อยู่ที่ความคิดของแต่ละคน เพราะฉะนั้น เมื่อมีอะไรเกิดขึ้น ก็ต้องนึกว่า เราได้คิดอะไรได้พูดอะไรได้กระทำอะไร เรื่องนี้จึงได้เกิดขึ้น

พระพุทธเจ้าท่านสอนให้ศึกษาค้นคว้า เมื่อพบผลต้องสาวไปหาเหตุ เมื่อพบเหตุก็ต้องสาวไปหาผล เพราะเหตุกับผลนั้นย่อมสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอยู่ตลอดเวลา ไม่มีอะไรที่จะอยู่โดดเดี่ยวโดยไม่ได้อาศัยกัน เพราะฉะนั้นเมื่อมีอะไรเกิดขึ้นเช่นความทุกข์เกิดขึ้น ก็ต้องค้นหา ว่าอะไรเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์อย่างนี้ แม้ความสุขเกิดขึ้นก็ต้องค้นเหมือนกันว่าอะไรเป็นเหตุให้เกิดความสุขใจ เกิดความ

สงบใจเกิดความสบายใจ การค้นคว้าในรูปอย่างนี้ จะเป็นเหตุให้เรารู้จักตัวเราเองมากขึ้น เพราะการศึกษาพระพุทธศาสนานั้น มีจุดหมายสำคัญอยู่ที่ว่า เพื่อให้รู้จักตัวเองเพื่อให้รู้จักสิ่งที่เกิดขึ้นในตัวเอง เพื่อให้รู้เหตุของสิ่งนั้น และเพื่อให้รู้ว่าจะแก้ไขสิ่งนั้นได้โดยวิธีใดเพราะฉะนั้นจึงต้องค้นทั้ง ๒ แง่ ในแงสุขก็ต้องค้นคว้าในแง่ทุกข์ก็ต้องค้นคว้าเช่นเดียวกัน

ในชีวิตประจำวันของพุทธบริษัท จึงควรจะอยู่ด้วยการศึกษา ความจริงข้อปฏิบัติที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงบัญญัติไว้ เช่นว่าให้ปฏิบัติในเรื่องทานให้ปฏิบัติในเรื่อง*ศีล* ให้ปฏิบติในเรื่อง*การเจริญภาวนา*ก็คือเรื่องการศึกษานั่นเอง ในทางธรรมะท่านใช้คำว่า *สีลสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา*

คำว่า *"สิกขา"* ก็คือหมายถึง*การปฏิบัติ*นั่นเองไม่ใช่หมายถึงอะไรอื่น แต่เรียกว่าเป็นข้อควรศึกษาหมายความว่าศึกษาด้วยการปฏิบัติ ด้วยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน

เพราะฉะนั้นเมื่อมีสิ่งใดเกิดขึ้น พุทธบริษัทก็ต้องค้นหาภายในตัวเราเองเพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นเหตุใหเกิดสิ่งนี้ และสิ่งนี้เกิดขึ้นแล้วทำให้มีความร้อนใจหรือเย็นใจ ทำให้วุ่นวาย หรือมืดมัวไปกับอันใด ถ้าเห็นว่าสิ่งใดเป็นอกุศล เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน พระพุทธเจ้าท่านบอกว่า ให้ตัดสิ่งนั้นทิ้งไป

การที่จะตัดสิ่งนั้น ก็ต้องตัดด้วยปัญญา คือการพิจารณาให้เห็นคุณ-โทษประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ของสิ่งนั้น ๆ ตามสภาพที่เป็นจริง เมื่อศึกษาค้นคว้าไปก็จะเข้าใจถูกต้อง เป็นประสบการณ์อันหนึ่ง ๆ ของชีวิต เมื่อมีเรื่องอื่นใดเกิดขึ้นก็พอจะเทียบเคียงกันได้กับเรื่องที่ได้ศึกษาค้นคว้าผ่านมาแล้ว

ชีวิตของพุทธบริษัท จึงเป็นชีวิตของการศึกษาค้นคว้า เรื่องปัญหาของชีวิตตลอดไป จนกว่าจะหมดลมหายใจ และเมื่อมีการศึกษาค้นคว้ามากขึ้น ปัญญาความรู้ความฉลาดก็จะเกิดขึ้น จากการปฏิบัติในรูปอย่างนั้น อันนี้เป็นเรื่องที่ควร

กระทำ เป็นเรื่องของการศึกษา เพื่อใหเกิดปัญญาในเรื่องนั้น ๆ

ประการต่อไป ต้องมีการปฏิบัติ การปฏิบัติก็คือการทำจริงจากสิ่งที่เราได้ศึกษาค้นคว้า ชีวิตของผู้ที่เป็นพุทธบริษัทต้องอยู่ด้วยการปฏิบัติ เพื่อยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ๆ ๆ โดยลำดับ ให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน ในขณะใดที่มีปัญหา มีความทุกข์ความเดือดร้อนเกิดขึ้นในใจ พึงเข้าใจว่า ในขณะนั้นเราไม่มีสติเพียงพอ ไม่มีปัญญาเพียงพอ จึงถูกปัญหาครอบงำจิตใจได้ จึงควรจะได้มีการปฏิบัติในการทำจิตใจให้เกิดความสงบ เรียกง่าย ๆ ว่า เป็นตัวของตัวเอง

ครั้นเมื่อจิตเป็นตัวของตัวเองมีความสงบแล้วก็ทำการศึกษาค้นคว้าต่อไปในเรื่องนั้น ๆ การกระทำในเรื่องอย่างนี้ ต้องอาศัยหลักธรรมะเป็นเครื่องประกอบคือจะต้องมีความซื่อสัตย์ ต้องมีความอดทนต้องมีการรู้จักบังคับตัวเอง ต้องมีน้ำใจเสียสละ นำสิ่งที่ไม่เหมาะไม่ควรออกจากใจ

บุคคลใดที่มีจิตใจมั่นอยู่ในความซื่อสัตย์ ความอดทน รู้จักบังคับตัวเองนำสิ่งที่ไม่ควรออกจากใจได้แล้ว ผู้นั้นก็จะอยู่ด้วยจิตใจที่สงบตลอดไป

อะไร ๆ ที่มีอยู่ในโลก ซึ่งเป็นประเภทอารมณ์ไม่ว่าจะเป็นรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่เข้ามากระทบอายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจของเรา ถ้าเรามีความอดทน เราก็จะไม่พ่ายแพ้ต่อสิ่งนั้น ถ้ามีการบังคับตัวเองได้ ก็จะเป็นผู้ชนะไม่พ่ายแพ้ต่อสิ่งนั้นแล้วก็ใช้ปัญญาพิจารณา แยกแยะวิเคราะห์วิจัยสิ่งนั้นต่อไปเพื่อให้รู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร

ในการวิจัยเรื่องอะไรก็ตาม พระพุทธเจ้าท่านวางหลักเพื่อให้รู้กฎของธรรมชาติให้เราได้พิจารณา ๓ ประการ คือให้พิจารณาในแง่ว่า สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่มีอะไรที่หยุดนิ่ง มีแต่เรื่องกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงจะเป็นคนเป็นสัตว์เป็นต้นไม้เป็นอะไรก็ตาม อยู่ในสภาพไหลเรื่อย เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นี้เป็นกฎอันหนึ่ง เรียกว่าเป็นกฎธรรมชาติที่มีอยู่ตลอดเวลา

ประการต่อไป กฎอันที่สองก็คือว่า สิ่งทั้งหลายมีความทุกข์อยู่ในตัวมันเอง จะหาความสุขที่แท้จริงในสิ่งนั้นไม่ได้ พระพุทธศาสนานี่พูดเรื่องความทุกข์ คนสมัยใหม่บางคน เช่น คนชาวตะวันตกบางคนมองพระพุทธศาสนาว่า พูดแต่เรื่องแง่ร้าย เพราะมองโลกในแง่ความทุกข์ไปเสียทั้งหมด ความจริงมิใช่เป็นเช่นนั้น

พระพุทธเจ้าไม่ได้มองโลกในแง่ร้าย แล้วก็ไม่ได้มองโลกในแง่ดี คือแง่ร้ายก็ไม่ดี แง่ดีก็ไม่ดีแต่องค์พระพุทธเจ้าของเรานั้น มองโลกในแง่ตามที่มันเป็นอยู่จริง ๆ การมองอะไรตามที่เป็นอยู่จริง ๆ นั่นแหละ ทำให้มองชัดเจนถูกต้อง เพราะฉะนั้นในทางศาสนา ท่านจึงมีคำ ๆ หนึ่งว่า "ยถาภูตัง ญาณทัสสนัง" หมายความว่า จงมองดูสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่มันเป็นอยู่จริง ๆ สภาพความจริงของสิ่งนั้นเป็นอย่างไร มองให้เห็นความจริงนั้น

ถ้ามองเห็นความจริงของสิ่งนั้น ตามสภาพที่เป็นจริงแล้ว ก็เรียกว่ามองตรงตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้ามองในแง่ดีแง่งาม อาจจะเกิดความหลงก็ได้ ถ้ามองในแง่ร้าย อาจจะเกิดความเกลียดชังก็ได้ ความมัวเมาก็ไม่ดี ความเกลียดชังก็ไม่ดี แต่ถ้ามองด้วยปัญญา เพื่อให้เห็นสิ่งนั้นตามสภาพที่มันเป็นอยู่อย่างไรแล้ว เราก็เห็นชัด ตามสิ่งที่เป็นจริงนั้น ๆ

การมองอย่างนี้ ใช้ได้ทุกแง่ทุกมุม ไม่ว่าในเศรษฐกิจ การเมือง การปรัชญา ศาสนา หรือเรื่องอะไร ๆ ที่เข้าไปเกี่ยวข้อง ถ้าหัดมองตามแง่จริงแง่แท้ของสิ่งนั้น ๆ แล้ว ความยุ่งยากก็ไม่เกิดขึ้น

คนเราในสมัยนี้มักจะมองผิด คือมองในแง่ดีฝ่ายเดียวบ้าง แต่ไม่มองว่าสิ่งนั้นเนื้อแท้มันเป็นอย่างไร เมื่อไม่เห็นความจริงของสิ่งนั้น ก็เกิดความรักในบางครั้ง เกิดความชังในบางคราว เกิดความหลงความมัวเมา เกิดความประมาทด้วยประการต่าง ๆ เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าท่านจึงวางหลักไว้ว่า ให้มองตามสภาพที่เป็นจริง พระพุทธศาสนาไม่ได้มองโลกในแง่ร้าย แล้วก็ไม่ได้มองโลกในแง่ดี เพราะ

ว่าสิ่งนั้นทั้งสองประการเป็นมายา ไม่ใช่ของจริงของแท้แต่พระพุทธเจ้าท่านสอนว่า จงมองในแง่ที่เป็นจริงก็ความจริงของโลกนั้น มีความไม่เที่ยงเป็นทุกข์อยู่ทุกเวลา

ประการสุดท้าย มองในแง่ว่า เป็นอนัตตา หมายความว่าไม่มีอะไรที่เป็นเนื้อแท้ในตัวมันเอง ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นของประสม เกิดขึ้นด้วยอำนาจของการปรุงแต่ง ไหลไปตามอำนาจของการปรุงแต่ง เมื่อการปรุงแต่งนั้นยังมีพร้อมก็ไหลเรื่อยไป การไหลไปก็คือความไม่เที่ยง และขณะที่ไหลไปก็มีความทุกข์ เมื่อหมดอำนาจของการปรุงแต่ง สิ่งนั้นก็แตกดับไป อะไร ๆ มันก็เป็นอย่างนั้น เช่น ความสุขเกิดขึ้นก็เป็นเรื่องปรุงแต่ง ความทุกข์เกิดขึ้นก็เป็นเรื่องปรุงแต่ง คำสรรเสริญเยินยอคำติคำชมจากใคร ๆ ก็ตาม ล้วนแต่เป็นเรื่องปรุงแต่งทั้งนั้น ไม่มีอะไรคงทนถาวร จึงไม่น่าจะไปหลงใหลมัวเมาในสิ่งเหล่านั้น แต่ให้มองดูตามสภาพที่เป็นจริง ให้เห็นชัดตามที่เป็นจริงอยู่เสมอ แล้วจิตใจจะสบาย เราก็สามารถที่จะอยู่ในโลกได้ด้วยใจที่สงบ

แม้ว่าโลกนี้จะปั่นป่วนจะมีอะไรเกิดขึ้น แต่เราก็ได้เตรียมตัวรับสถานการณ์ไว้แล้ว เพราะเรารู้ว่ามันไม่เที่ยง วันนี้เป็นอย่างนี้ พรุ่งนี้ไม่แน่ วันต่อไปก็ไม่แน่ วันนี้เรามีความสุข วันต่อไปเราอาจจะมีความทุกข์ก็ได้ อะไร ๆ ก็มีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอถ้าคิดไว้ในหลักอันนี้ เอามาวิเคราะห์วิจัยเรื่องชีวิตเรื่องการงาน เรื่องอะไร ๆ ต่าง ๆ แล้ว จะทำให้จิตใจสงบ ไม่วุ่นวายด้วยปัญหานานาประการ

อะไร ๆ เกิดขึ้นเราก็มองไปในแง่ว่า โลกมันเป็นอย่างนั้นเอง โลกมีขึ้นมีลง มีเสื่อมมีเจริญ มีเป็นอย่างนั้นมีเป็นอย่างนี้ ทีนี้มนุษย์เราไม่เข้าใจในสภาพของโลกไปยึดมั่นถือมั่น จึงเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนในทางจิตใจ

พระพุทธเจ้าท่านจึงสอนให้วิเคราะห์วิจัย ในเรื่องอะไรต่าง ๆ ตามสภาพที่เป็นจริง การพิจารณาอยู่ในรูปอย่างนี้ ทำให้จิตใจสบาย ไม่มีความทุกข์ความเดือดร้อน เพราะจะมีอะไรเกิดขึ้นเราก็รู้ ว่าเรานึกไว้แล้ว ว่ามันจะเป็นอย่างนั้น มันจะ

เป็นอย่างนี้ เช่นมีอะไรเกิดขึ้น ก็พูดกับตัวเองได้ว่า ฉันนึกไว้แล้ว ว่ามันจะเป็นอย่างนั้นมันจะเป็นอย่างนี้ คนที่มีความคิดอย่างนี้อยู่ในใจจะไม่เกิดปัญหา คือความทุกข์ความเดือดร้อนขึ้นในใจ อย่างนี้เรียกว่าเป็นการปฏิบัติตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

อีกประการหนึ่ง พระพุทธเจ้าสอนว่า คนเรามีชีวิตอยู่ในโลก อันเต็มไปด้วยความปั่นป่วนรวนเรพระองค์ได้ตรัสไว้ว่า จงอยู่ด้วยสติด้วยปัญญา หมายความว่า มีความรู้เท่ารู้ทันต่อสิ่งทั้งหลาย รู้เท่าก็คือตัวปัญญา รู้ทันก็คือสติ พูดเป็นภาษาไทยว่า "รู้เท่ารู้ทัน" ถ้าพูดภาษาพระก็ว่า "มีสติปัญญากำกับ" การพูดการคิดการกระทำอยู่ทุกเวลา สิ่งอะไรที่เป็นความเสียหายก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะมีการเป็นอยู่ด้วยปัญญา

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า *"ปญฺญาชีวี ชีวิตมาหุเสฏฺฐํ"* แปลว่า *ปราชญ์กล่าวว่า ผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญาเป็นผู้มีการเป็นอยู่ที่ประเสริฐสุด* เพราะผู้มีปัญญานั้น ย่อมมีสายตามองเห็นอะไรชัดเจนแจ่มแจ้ง ไม่มองด้วยความเข้าใจผิด จึงไม่เกิดปัญหา ไม่มีความทุกข์ความเดือดร้อน เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ทำได้ในชีวิตประจำวัน

การปฏิบัติธรรมก็เท่ากับว่าเราเข้าถึงพระ คือเข้าถึงพระพุทธเจ้า เข้าถึงพระธรรม เข้าถึงพระสงฆ์ ธรรมอยู่ในตัวเรา ตัวเราก็อยู่กับธรรมะ ธรรมะที่เจริญหรือศาสนาที่เจริญนั้น ก็หมายความว่าจิตใจคนเจริญด้วยธรรมะ เมื่อจิตใจคนเจริญด้วยธรรมะศาสนาก็เจริญ

สมัยนี้ความเจริญทางจิตใจน้อย แต่ความเจริญทางวัตถุมาก เพราะมีการแข่งขันในการสร้างวัตถุมากมายใหญ่โต แต่ไม่ค่อยจะสนใจในการสร้างจิตใจคน ในบางแห่งวัดใหญ่โต โบสถ์สวยงาม เจดีย์ใหญ่แต่คนเข้าวัดเต็มไปด้วยนักเลง ขี้เมา อันธพาล อย่างนี้เรียกว่าศาสนายังไม่เจริญในที่นั้น เจริญแต่เพียงวัตถุ

ถ้าจะส่งเสริมให้พระศาสนาเจริญ ต้องให้จิตใจคนเข้าถึงธรรมะ ด้วยการ

ศึกษา ด้วยการปฏิบัติธรรมะให้มากขึ้น เมื่อจิตใจคนเข้าถึงธรรมะ ก็เรียกว่าศาสนาเจริญอยู่ในตัวบุคคลนั้น ผู้นั้นได้รับประโยชน์จากพระศาสนา อันนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติ

สำหรับการส่งเสริมสนับสนุนบุคคลผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ใครก็ตามจะเป็นพระเป็นชาวบ้านก็ตามถ้าเป็นผู้ดำรงจิตมั่นอยู่ในธรรมะ ก็เรียกว่าเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ต้องส่งเสริม ให้เกียรติ ให้กำลังใจแก่คนเหล่านั้น ไม่ว่าคนนั้นจะเป็นคนอยู่ในวัยใดถ้าเป็นคนดีมีคุณธรรมอยู่ในใจแล้ว ก็ต้องให้กำลังใจสนับสนุนแก่บุคคลนั้น เพื่อให้เขาเกิดความรู้สึกว่าธรรมะย่อมชนะสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ธรรมะอยู่ยงคงทนต่อไปได้ เพราะมีคนสนับสนุนให้กำลังใจ ในรูปอย่างนี้

ในบางครั้งบางคราวธรรมะไม่ค่อยได้รับการสนับสนุน จึงเป็นเหตุให้คนประพฤติธรรมเบื่อหน่ายดังที่บางคนพูดว่า "ทำดีมานานแล้ว ไม่เห็นได้เรื่องอะไร ขี้เกียจจะทำแล้ว" อันนี้ก็เพราะว่า ขาดคนให้กำลังใจ ไม่สนับสนุนคนกระทำความดี คนทำดีที่ไม่เข้าถึงธรรมะแท้ก็เบื่อหน่าย อ่อนอกอ่อนใจ เลยไม่อยากจะกระทำความงามความดีต่อไป

เพราะฉะนั้นเมื่อใครประพฤติดีประพฤติชอบไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์คฤหัสถ์ชาวบ้าน เราก็ต้องให้กำลังใจสนับสนุนแก่คนเหล่านั้นทุกวิถีทาง เพื่อให้เขาได้เกิดกำลัง เรียกว่ามีกองเชียร์ในด้านธรรมะบ้าง ก็จะดีขึ้น เดี๋ยวนี้กองเชียร์ด้านธรรมะไม่ค่อยมีมีแต่กองเชียร์ในเรื่องอื่นมากมาย โลกจึงวุ่นวายปั่นป่วนกันตลอดเวลา จึงใคร่จะขอฝากแนวคิดไว้ว่ามาช่วยกันส่งเสริมความดี ส่งเสริมคนดี ให้มีอุดมการณ์ประจำใจว่า จะสร้างคนดีให้เกิดขึ้นมาก ๆ จะส่งเสริมความดีให้เกิดขึ้นมาก ๆ อย่างนี้ก็จะเป็นการส่งเสริมคนดีให้เกิดขึ้น

ทีนี้องค์การใดสมาคมใด ที่ทำงานเพื่อส่งเสริมธรรมะ ทำงานเพื่อส่งเสริมศีลธรรมแก่ประชาชนผู้ที่เป็นคฤหัสถ์ชนก็จะช่วยเหลือสนับสนุน ให้กำลังใจแก่

องค์การแก่สมาคมนั้น ๆ พระศาสนาก็จะตั้งมั่นถาวร เพราะมีกำลังสนับสนุนมากขึ้น

เวลานี้ถ้าพูดกันโดยทั่วไป ๆ ไปในโลก ชาวโลกทั่ว ๆ ไปกำลังห่างจากธรรมะ เหินห่างจาพระผู้เป็นเจ้าออกไปทุกวันเวลา ไม่ว่าจะเป็นชาวตะวันตกตะวันออก มีสภาพเช่นเดียวกัน ผลที่ปรากฏอยู่ในสังคมในยุคปัจจุบันนี้ ก็คือมนุษย์ตกอยู่ในความมืดบอด เบียดเบียนข่มเหงกัน แม้คนชาติเดียวกัน ภาษาเดียวกัน ก็มองกันโดยไม่รู้จักว่าเป็นใคร ห้ำหั่นบั่นรอนกันอยู่ตลอดเวลา เป็นสภาพที่น่าสงสารที่สุด

เราคนไทยทั้งหลาย เป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่บรรพบุรุษ ชาติไทยเราที่อยู่รอดมาได้ ก็เพราะอาศัยพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่สถิตมั่นอยู่ในน้ำพระทัยของพระมหากษัตริย์ของไทยเรานั้น ได้ทรงปฏิบัติในทศพิธราชธรรม มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นก็ถามพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ก่อน ไม่ทรงกระทำอะไรด้วยน้ำพระทัยร้อน แต่ได้ไปถามพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ก่อน

ที่ว่าไปถามพระก่อน ก็หมายความว่า คิดถึงธรรมะอย่างละเอียดรอบคอบ ทรงทำน้ำพระทัยให้สงบเยือกเย็น ใช้เหตุใช้ผล แล้วก็คิดปัญหานั้นอย่างสุขุมรอบคอบ ไม่ใจร้อนใจเร็ว บ้านเมืองจึงอยู่เย็นสงบมาจนถึงทุกวันนี้

มาในสมัยนี้เป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวล เพราะคนสมัยใหม่ใจร้อนเหลือเกิน ทำอะไรก็ร้อนรน ไม่ค่อยจะเย็นเหมือนสมัยก่อน สิ่งใดที่ร้อนมักจะเผาไหม้สิ่งใดที่เย็นมักจะทำให้เกิดความสบาย แต่ว่าคนไม่ชอบความเย็น มักชอบความร้อน จึงเกิดความวุ่นวายด้วยประการต่าง ๆ ถ้ามีทางใดจะช่วยกันระงับดับร้อนในใจคนให้ผ่อนคลาย หันเข้าหาความสงบเย็นเสียบ้าง ก็ควรจะหาทางนั้น ๆ ช่วยกันเท่าที่สามารถจะกระทำได้

พระสงฆ์องค์เจ้าก็พยายามอยู่ทุกวิถีทาง ที่จะพูดให้เกิดความสงบความเย็นในสังคม ถ้ามีโอกาสจะไปพูดที่ใด ไม่ว่าวิทยุหรือโทรทัศน์ หรือแม้ปาฐกถา

แก่ชุมนุมชนในที่ใดก็ตาม พยายามให้เขานึกถึงสภาพในอดีตของชาติของบ้านเมือง ให้นึกถึงความสงบร่มเย็นที่เคยมีมาก่อน ว่าเกิดขึ้นจากน้ำธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา อย่าทิ้งสิ่งดีงามเสีย

พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ในวิฑูรชาดกบทหนึ่งว่า *"จงเดินตามทางที่ผู้ใหญ่เดินแล้ว อย่าล้างฝ่ามือที่เปียกชุ่มเสีย ในกาลไหน ๆ ไม่พึงประทุษร้ายต่อมิตร"*

ในข้อที่ว่า *"ให้เดินตามทางที่ผู้ใหญ่เดินแล้ว"* คือบรรพบุรุษของเราเคยเดินในทางใด อันเป็นทางสร้างสรรค์ เป็นทางให้เกิดความสุขความเจริญความสงบ ก็เดินตามทางนั้นต่อไปไม่ละแนวนั้น ไม่เปลี่ยนวิถีทาง แต่วิธีการอาจจะเปลี่ยนบ้างก็ได้ สมัยก่อนเดินด้วยเท้า สมัยนี้นั่งรถยนต์ก็ไม่เป็นไร เรียกว่าเปลี่ยนวิธีการ แต่ว่าหลักการไม่เปลี่ยนแปลง คงรักษาของเดิมไว้ เพราะหลักการดั้งเดิมตามแนวทางพระพุทธศาสนานั้น กล่าวได้ว่าดีงามเรียบร้อย ไม่ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เหมาะแก่กาลแก่สมัย

โลกนี้จะเปลี่ยนแปลงไปในรูปใด พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็ยังใช้ได้ในสมัยนั้น ถ้าคนรู้จักใช้ แล้วจะเกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตลอดไป เพราะธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นอกาลิโก หมายความว่าไม่จำกัดกาลเวลา ศึกษาเวลาใดก็ได้ ปฏิบัติเวลาใดก็ได้ เอาไปใช้ในประเทศใดในหมู่ใดก็ได้ไม่ได้จำกัดในเรื่องอย่างนี้ แต่ถ้าไม่ใช้ก็ไม่เกิดคุณถ้านำไปใช้ก็จะเกิดคุณเกิดประโยชน์ ในทางที่จะพึงปฏิบัติ

อีกประการหนึ่งก็คือว่า เรามีเพื่อนฝูงมิตรสหายสักคนหนึ่ง ๒ คน ๓ คน ก็ตาม ให้พยายามที่จะจูงเพื่อนฝูงมิตรสหายเหล่านั้น ให้เป็นสัมมาทิฏฐิชน ให้มีความเห็นชอบ เห็นตรงตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ในวันหนึ่งวันใดของชีวิต ถ้าเราได้เปลี่ยนจิตใจมิตรสหายเพื่อฝูงของเรา แม้เพียงสักคนหนึ่ง ให้เขาได้เกิดมีความคิดเป็นสัมมาทิฏฐิขึ้นในใจแล้ว วันนั้นแหละเป็นวันมหากุศล เป็นวันประเสริฐ

สำหรับชีวิตของเรา

ถ้าเราได้ทำอย่างนั้นบ่อย ๆ ก็นับว่าเราได้ช่วยกันส่งเสริมศีลธรรม ช่วยกันส่งเสริมพระศาสนาช่วยกันรักษาบ้านเมือง ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย เพราะชาติบ้านเมืองจะอยู่ได้ ก็โดยอาศัยคนในชาติเป็นผู้มีศีลธรรมประจำใจ ประพฤติดีประพฤติชอบตามหลักคำสอนในทางพระศาสนา

เพราะฉะนั้น เมื่อได้ช่วยให้เขาได้หันหน้าเข้าหาพระ ได้เดินตามคำสอนของพระได้ ก็นับว่าเป็นการกระทำที่ประเสริฐ แต่ว่าก่อนที่จะชักจูงคนอื่นเราก็ต้องศึกษาให้เข้าใจ ปฏิบัติตนตามตัวอย่าง ในทางความสงบ ในทางความอดทน ในทางความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยู่ตลอดเวลา สิ่งใดที่ดีที่งาม ส่งเสริมให้เกิดขึ้นในใจให้คนอื่นเขาเห็นว่า คนนั้นเดินตามทางของพระ แล้วมีชีวิตสดชื่นอย่างไร เป็นตัวอย่างในสังคม คนอื่นเห็นแล้วก็จะเอาอย่างต่อไป อันนี้เป็นทางที่จะให้เกิดความสุขความเจริญ ในชีวิตประจำวันได้

เพราะฉะนั้น บุคคลที่เป็นฆราวาส ก็มีโอกาสที่จะช่วยรักษาพระพุทธศาสนาได้เท่ากับพระภิกษุสงฆ์เหมือนกัน แต่ว่ายังได้เปรียบภิกษุสงฆ์ เพราะมีชีวิตอยู่ในบ้าน ได้ต่อสู้ มีบททดสอบอยู่ตลอดเวลาบทเรียนในชีวิตเกิดมาก ส่วนพระบทเรียนในชีวิตมีน้อย เพราะอยู่ในวัด ไม่มีใครมาทำอะไรให้เดือดร้อนใจ

สำหรับญาติโยมชาวบ้านมีปัญหา เดี๋ยวคนนั้นว่าอย่างนั้น คนโน้นว่าอย่างนี้ ดีบ้างชั่วบ้าง ติบ้างชมบ้าง ล้วนแต่เป็นบททดสอบกำลังใจว่าเรามีความอดทนเท่าไหร่ บังคับตัวเองได้เท่าไหร่ เรามีความเข้มแข็งขนาดไหน อันนี้นับว่าเป็นการได้เปรียบ แล้วก็ยังได้สร้างเสริมสิ่งอะไร ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตต่อไปหลายสิ่งหลายประการ ซึ่งเป็นเรื่องของการบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาโดยแท้

ดังที่อาตมาภาพได้แสดงพระธรรมเทศนาถวายมา เพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญาแก่องค์หญิง ซึ่งได้มาบำเพ็ญกองการกุศล เนื่องในวันประสูติในวันนี้

วันนี้ไม่ได้ขึ้นนั่งบนธรรมาสน์ เพราะว่าวัดนี้ได้ยืนอย่างนี้ตลอดมา ตั้งแต่เปิดวัด พ.ศ. ๒๕๐๓ จนกระทั่งบัดนี้

วัดชลประทานนี้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่การเผยแผ่หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา มุ่งเผยแผ่คำสอนที่บริสุทธิ์ผุดผ่องแก่ญาติโยมชาวบ้านให้ญาติโยมได้เกิดความรู้ความเข้าใจ ทุกวันอาทิตย์ เวลาตอนเช้า ๙ โมงครึ่งถึง ๑๐ โมงครึ่ง ได้แสดงธรรมกถาในรูปอย่างนี้ ประชาชนที่มาก็นั่งเก้าอี้ฟังสบาย ๆ

ทำมาตั้งแต่ปี ๒๕๐๓ จนถึงปี ๒๕๑๗ เป็นเวลลา ๑๔ ปี ญาติโยมที่มาฟังก็มาฟังกันเป็นประจำ ไม่ได้ลดน้อยลงไป มีแต่ว่าจะเพิ่มมากขึ้น ๆ เป็นการกระทำประจำ เพื่อชักจูงญาติโยมให้เข้าหาพระพุทธ พระธรรมพระสงฆ์ ให้ดำเนินชีวิตในทางที่ถูกที่ชอบ

นอกจากนั้นแล้ว ก็ไปเผยแผ่นอกสถานที่ ตามโรงเรียน ตามวิทยาลัยอีกทางวิทยุโทรทัศน์ แล้วก็เดินทางออกไปต่างจังหวัดเพื่อสอนธรรมแก่ประชาชนในที่นั้น ๆ เป็นงานประเภทที่เรียกว่า ฟื้นฟูส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ท่านผู้ใดได้มาช่ายเหลือกิจการของวัดนี้ ก็นึกว่าเป็นการช่วยเหลือพระธรรมของพระพุทธเจ้า ให้ลุกโพลงขึ้น มีแสงสว่างส่องเข้าไปในจิตใจของชาวโลก ผู้อยู่ในความมืดความบอด การช่วยเหลือนั้นก็จะเกิดประโยชน์ เป็นคุณเป็นค่า สมความปรารถนา

ดังแสดงมาก็พอสมควรแก่เวลา ขอยุติธรรมกถาไว้แต่เพียงนี้

ในที่สุดนี้ ขออานุภาพคุณพระรัตนตรัย คือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ อันเป็นสิ่งซึ่งเราเคารพสักการะบูชา จงมาคุ้มครองรักษาเจ้าฟ้าหญิง ให้มีพระชนมายุยิ่งยืนนาน ปราศจากทุกข์โศกโรคภัย ทรงประสงค์สิ่งหนึ่งสิ่งใด อันเป็นไปในทางที่ถูกที่ชอบ ขอให้สำเร็จสิ่งนั้น ๆ สมพระประสงค์จงทุกประการ เทอญ

ความอยู่รอดของพระพุทธศาสนา

ปาฐกถาธรรมท่ามกลางที่ชุมนุมยุวสงฆ์ ลานอโศก วัดมหาธาตุ

พี่น้องเพื่อนพุทธบริษัททั้งหลาย

ต่อไปนี้ ขอให้ทุกคนอยู่ในอาการสงบ พระคุณเจ้า หนุ่ม ๆ น้อย ๆ ทั้งหลาย นั่งลงก่อน จะรีบร้อนไปไหน เพราะว่าเราประชุมกันมาตั้งหลายวันแล้ว ผลของการประชุมเป็นอย่างไร เราทั้งหลายก็ประจักษ์แก่ใจดีอยู่แล้ว วันนี้เป็นคืนสุดท้ายของการประชุม เมื่อตะกี้นี้เราได้รับพระโอวาท จากสมเด็จพระสังฆราช พระโอวาทจาก หลวงพ่ออาสภะ โอวาทจากท่านอัตถกรีเถระ ซึ่งพูดจับใจเหลือเกิน ฟังแล้วขนลุกขนพอง พวกเราไม่ได้ยิน ได้ฟังอย่างนี้มานานแล้ว ข้าพเจ้าเอง เป็นนักเทศน์ผู้หนึ่ง แต่เมื่อมาได้ฟังเทศน์วันนี้ ก็รู้สึกว่าต้องยอม เพราะ ถ้อยคำแต่ละคำที่ท่านสรรออกมาแสดงนั้น ล้วนแต่เป็นเนื้อ ๆ ทั้งนั้น ไม่มีกระดูกเลย พวกเราที่มาประชุมกันฟังแล้ว ขอให้เอาเนื้อนี้กลับไป สิ่งใดเป็นกระดูก ก็ให้กองไว้เสียที่กรุงเทพฯ ให้เขาปัดกวาดไปทิ้งกันต่อไป

ข้าพเจ้าได้รับฟังข่าวที่พวกเราทั้งหลายได้ประชุมมากันหลายวันแล้ว แต่ว่าไม่มีโอกาสมาพูดในสถานที่นี้ เพราะว่าไม่สบาย เป็นไข้หวัด เมื่อวันก่อนก็ได้เฉียดมาดูนิดหน่อย เพื่อให้กำลังใจ แก่พระภิกษุใจสิงห์ ซึ่งกำลังนอนหายใจระรวยอยู่ในโรงเรียนโน้น เมื่อไปเห็นแล้วก็รู้สึกชื่นใจ เพราะว่าทุกรูปหน้าตายังยิ้มแย้มแจ่มใส แสดงว่าจิตใจเข้มแข็ง เป็นนักสู้ ไม่ใช่นักถอย และได้ให้กำลังใจพอสมควร

มีพระองค์หนึ่งมาบอกว่า นิมนต์หลวงพ่อไปพูดสักหน่อย หลวงพ่อบอกว่า พูดนิดหน่อยมันพูดไม่ได้ เพราะว่าเป็นคนชอบพูดมากอยู่ ไว้โอกาสหลังดีกว่าเมื่อมีเวลาจึงค่อยมาพูดกัน วันนี้ก็ไม่ได้ตั้งใจจะมาพูดอะไรหรอก แต่นึกว่าจะมาเยี่ยมพวกเราทั้งหลาย ที่อุตส่าห์มานั่งประชุมให้ยุงกินอยู่ที่กรุงเทพฯ ตั้งหลายคืน เพื่อจะได้แสดงน้ำใจว่า เห็นด้วยในการกระทำ แต่ว่าเมื่อมาถึงแล้ว เขาก็ขอร้องให้ขึ้นมาพูด ก็ต้องพูดกันบ้างตามสมควร พวกเราทั้งหลายตั้งใจฟังให้ดี เพราะจะพูดในสิ่งที่เป็นสาระ เป็นประโยชน์กับการพระศาสนา ต่อไป

ก่อนอื่น อยากจะทำความเข้าใจกันสักเล็กน้อยเป็นเบื้องต้น เพราะว่าบางคนยังไม่รู้จักท่านปัญญานันทะดี ได้ยินแต่เพียงชื่อเสียงเท่านั้น แต่ไม่ได้ฟังเสียงก็มี ไม่เคยเห็นหน้าก็มี โดยเฉพาะจั่วน้อย ๆ ที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คงไม่เคยเห็นหน้าค่าตา แล้วก็ไม่รู้ว่า ท่านปัญญานันทะคือใคร

ท่านปัญญานันทะก็คือพระธรรมดา ๆ นี่เอง แต่ว่าได้กระทำอะไร ๆ เป็นประโยชน์พอสมควร จนท่านผู้ใหญ่เห็นว่ามันต้องให้อะไรบ้าง ถ้าไม่ให้เสียเลยชาวบ้านเขาจะนินทากันมากเกินไป ก็เลยให้เป็น พระปัญญานันทมุนี เมื่อเป็นพระปัญญานันทมุนีแล้ว ก็ยังทำงานอย่างเดิมไม่ถอยหลัง ทำไป ๆ ก็เห็นว่า ควรจะให้อีกนิดหน่อย ก็เลยถวายให้เป็น พระราชนันทมุนี ไม่มีคำว่าปัญญา มีแต่คำว่าราชนันทมุนีเฉย ๆ แต่ว่าคนไม่ค่อยรู้จักในชื่อนี้ ถ้าไปโฆษณาเมืองไหน ว่าให้ไปฟังปาฐกถาท่านพระราชนันทมุนี คนไม่มา แต่ถ้า ไปโฆษณาว่า ไปฟังท่านภิกขุ

ปัญญานันทะ มากันล้นหลามเลยทีเดียว เพราะคนเขารู้จักข้าพเจ้าในนามนั้น ส่วนนามใหม่ไม่มีใครรู้จัก รู้จักแต่ท่านปัญญานันทะ

สมัยก่อนท่านปัญญานันทะยังหนุ่มน้อย เหมือนกับพวกเธอทั้งหลาย เป็นคนใจร้อนพอสมควร พูดจาห้าวหาญไม่เกรงคน บางทีก็พูดแรง ๆ จนใคร ๆ เขาบอกว่า มันแรงเกินไป บอกว่ามันต้องแรงกันหน่อย ถ้าไม่แรงแล้วมันไม่เจ็บกันเหมือนกับว่าค้อนเหล็ก มันต้องทุบแรง ๆ ถ้าไม่ทุบแรงก็ไม่กระเทือนสันหลัง เลยก็ต้องฟาดลงไปเต็มเหนี่ยว จนใคร ๆ เขาพูดกันว่า ท่านปัญญานันทะไปปาฐกถาที่ไหน ไม่เห็นพูดเรื่องอะไร นอกจากด่าเท่านั้น คนที่พูดว่า ท่านปัญญานันทะด่านั้น คือคนที่ไม่สบายทางจิตใจ มีความชั่วความเศร้าหมองอยู่ในใจ หรือแม้พระสงฆ์ก็เหมือนกัน องค์ไหนที่พูดว่า ท่านปัญญานันทะไม่ได้เรื่องอะไร มีแต่เรื่องด่าเท่านั้นท่านองค์นั้นก็ร้อนไปตลอดตัวอยู่เหมือนกัน จึงเกิดการเจ็บเมื่อถูกท่านปัญญานันทะว่า

แต่ความจริงท่านปัญญาไม่ได้ว่าใคร ไม่ได้ว่าองค์ใดองค์หนึ่ง คนใดคนหนึ่งแต่ท่านปัญญานันทะพูดว่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรควร อะไรไม่ควร ข้าพเจ้าเป็นคนรักพระศาสนา บวชเข้ามาแล้ว ก็อุทิศชีวิต มอบให้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ตั้งแต่เริ่มต้น เพราะเมื่ออ่านพุทธประวัติแล้วชอบใจ ว่าพระพุทธเจ้า ของเรานี้สมกับเป็นพระบรมครูอย่างแท้จริง เมื่อเราบวชเข้ามาแล้ว ก็ควรจะบวชกันจริง ๆ ไม่ใช่บวช แบบเล่น ๆ ไม่ใช่บวชรอเวลา พอได้ท่าก็ออกไปอย่างนั้น หามิได้ ได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า เกิดมาชาตินี้ บวชมันสักชาติหนึ่ง ถ้าชาติหน้าจะเกิดอีกก็ค่อยสึกมันสักชาติหนึ่ง แล้วสลับสับเปลี่ยนไป เพื่อทำงานให้แก่พระศาสนา

จึงได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายชีวิตแด่พระพุทธเจ้า แด่พระธรรม พระสงฆ์ นึกถึง คำสวดมนต์ตอนเย็น ๆ บ่อย ๆ ว่า *พุทฺธสฺสาหสฺมิ ทาโส ว พุทฺโธ เม สามิกิสฺสโร* ข้าพเจ้าเป็นทานของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นใหญ่เหนือข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเป็นทาสพระธรรม พระธรรมเป็นใหญ่เหนือข้าพเจ้า ข้าพเจ้า

เป็นทาสของพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็เป็นใหญ่เหนือข้าพเจ้า พระรัตนตรัยเป็นนายของข้าพเจ้า ร่างกาย ชีวิตเลือดเนื้อนี้ ไม่ใช่เป็นของข้าพเจ้า แต่เป็นของที่ข้าพเจ้า ถวายแก่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์แล้ว จะเอาคืนมาใช้ในเรื่องอื่นไม่ได้ ใช้ได้เรื่องเดียว คืองานทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น

เมื่อความตั้งใจอย่างนี้เกิดขึ้นแล้ว ก็คิดว่า เราควรจะทำอย่างไร จึงจะทำงานให้แก่พระศาสนาได้ ก็ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน แต่ว่าผมมันเป็นคนบ้านนอก ลูกชาวนาชาวไร่ เบี้ยน้อยหอยน้อย จะเดินทางเข้ากรุงเทพฯก็ลำบาก ไม่รู้จะมาอย่างไร แล้วก็ไม่รู้ว่าจะมาอยู่วัดไหน

ครั้งหนึ่ง เคยมากรุงเทพฯ คือเดินทางไปกับพระโลกนาถ ที่มาประกาศว่าต้องการพระใจสิงห์สัก ๑๐ รูป ท่านปัญญาก็เลยกลายเป็นพระใจสิงห์กับเขาด้วย เดินตามพระโลกนาถไป แต่ว่าไปไม่ได้ถึงไหนหรอก ไปเพียงเมืองพม่า แล้วก็เดินทางกลับมาเมืองไทย มาแวะกรุงเทพฯ ตั้งใว่าจะเรียนหนังสือให้มีความรู้ เพื่อจะได้ทำงานให้แก่พระศาสนาต่อไป ไปที่วัดไหนเขาก็ไม่รับ เขาบอกว่า ศิษย์พระโลกนาถรับไม่ได้ ท่านปัญญาก็เลยไม่มีที่จะอยู่ในกรุงเทพฯ ต้องเผ่นไปสงขลา

ถึงวันเข้าพรรษา ก็ไปอยู่ที่โน้น แล้วก็เริ่มทำตนเป็นนักเทศน์นักสอน เทศน์มันเรื่อยไป ให้คนฟังกันไป เทศน์ครั้งแรกที่เมืองนั้น มีคนฟัง ๒ คนเท่านั้นเอง ๒ คนนั้นก็ไม่ใช่ใครที่ไหน ผัวกับเมียที่มาฟังกัน พอคืนที่ ๒ เพิ่มขึ้นเป็น ๓ คน เพราะพาลูกมาด้วย ถึงกระนั้นก็ไม่ท้อถอย เทศน์เรื่อยไป ไม่คำนึงถึงว่าคนมากคนน้อย เรานึกแต่เพียงว่าเป็นเรื่องเผยแพร่ธรรมะ

พระพุทธเจ้าเทศน์ครั้งแรก มีคนฟัง ๕ คน เรามันลูกศิษย์ชั้นปลายแถว เอาเพียง ๒ คนก็พอแล้ว นึกอย่างนี้ก็สบายใจ เลยเทศน์ให้ญาติโยมฟัง ญาติโยมพอใจ ก็ไปเล่าลือกันว่า พระอะไรก็ไม่รู้ ห่มจีวรดำ ๆ เทศน์ปากเปล่า ไม่ถือพระคัมภีร์ คนก็มาฟังกันใหญ่

ต่อมากลายเป็นนักเทศน์ มีชื่อมีเสียง เขานิมนต์ไปเทศน์ที่นั่นที่นี่ สมัยโน้นมันลำบาก ต้องเดินกัน เดินกันจนริมสบงขาดเลยทีเดียว เดินวันหนึ่งไปเทศกัณฑ์หนึ่ง เดินกลับมานอนวัดคืนหนึ่ง แล้วเดินไปอีกวันหนึ่ง ไปเทศน์กัณฑ์หนึ่ง นึกถึงสมัยนั้นแล้ว นึกว่าเราก็ไม่ใช่ย่อยเหมือนกัน ขยันขันแข็งในการเดินเทศน์ แต่เดี๋ยวนี้สบายแล้ว เพราะว่าได้ตั๋วรถไฟ ได้มาหลายปี แต่ว่าปีนี้ยังไม่ได้ รถไฟกับกรมการศาสนาเขาเกี่ยงอะไรกันก็ไม่รู้ ไปเอาวันก่อนยังไม่ได้ ยังลำบากใจอยู่ เพราะถ้าไม่มีตั๋ว โยมนิมนต์ก็ลำบากหน่อย ไม่รู้ว่าจะได้วันไหน ถึงกระนั้นเวลานี้ก็นับว่าสะดวก เที่ยวเทศน์เที่ยวสอนได้สบายใจ เพราะทางไปมาเจริญก้าวหน้า

ทีนี้ พวกเราทั้งหลาย ที่เป็นพระหนุ่มสามเณรน้อยที่บวชเข้ามา จริงอยู่ เมื่อเราบวชครั้งแรก ก็ไม่ได้ตั้งใจ ว่าเราจะบวชเพื่ออุทิศชีวิตให้แก่พระพุทธศาสนา เราบวชตามธรรมเนียม หลวงพ่อก็อย่างนั้นแหละ เมื่อแรกบวชก็บวชตามเรื่อง

อยู่มาวันหนึ่ง กินข้าวตอนเพลเสร็จแล้ว หลวงพ่ออาจารย์ท่านก็ถามว่า บวชเอาไหม ข้าพเจ้าก็บอกว่า เอาขอรับ เอ้า,ถ้าอย่างนั้นโกนหัว โกนแล้วก็เลยบวชเลย บวชตั้งแต่วันนั้นมาจนกระทั่งวันนี้ ไม่ได้ออกไปดูโลกกับเขาเลย อายุ ๖๔ ปีแล้วบวชมา ก็บวชตามประเพณี แต่ว่าเมื่อบวชเข้ามาแล้ว ศึกษาพระธรรมวินัย เล่าเรียนธรรมะของพระพุทธเจ้า มองดูสภาพพุทธบริษัทในเมืองไทย สลดใจ สลดใจอย่างไร? สลดใจว่า พุทธบริษัทในเมืองไทยเรานี้ นับถือพระพุทธศาสนา แต่ไม่รู้จักพระพุทธศาสนา นับถือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ แต่ไม่รู้จักพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ที่ถูกต้อง ไหว้พระพุทธเจ้าในตอนเช้า ตอนสายไปไหว้อะไรอีกก็ไม่รู้ แล้วก็ไหว้กันเรื่อยไป พุทธบริษัทประเทศไหน ๆ ที่ขยันไหว้อะไรต่ออะไรสู้พุทธบริษัทเมืองไทยเราไม่ได้ เรียกว่าไหว้มันจิปาถะ ไม่ว่าอะไรไหว้ทั้งนั้น มองดูแล้วก็รู้สึกว่า น่าสงสารสมเพชสังเวชใจ ในการที่พุทธบริษัทมีสภาพเช่นนี้

ทีนี้ มาดูในวงการพระสงฆ์เรา ก็ขออภัยเถอะก็เหมือนกับชาวบ้านเสีย

เหมือนกัน คือไม่ตั้งใจที่จะศึกษาให้รู้แจ้งเห็นจริง ในธรรมะของพระพุทธเจ้า ไม่ตั้งใจที่จะปฏิบัติ ไม่ตั้งใจที่จะประกาศคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้คนได้รู้จักพระพุทธศาสนา กลายเป็นพระประเภทที่เรียกว่า ทำมาหากินกันไปตามเรื่อง พอมีความรู้แล้ว ก็หันไปเป็นหมอดูบ้าง เป็นหมออะไรต่ออะไรบ้าง หลวงตาบางองค์ก็ไม่ทำอะไร ขยันเหลาปลัดขิกขายอยู่เท่านั้นเอง แล้วพระศาสนาจะรอดได้อย่างไร มองดูสภาพอย่างนี้แล้ว ก็แสนจะสังเวชใจ ดูพระบ้านนอกไปอย่างหนึ่ง ก็นึกว่ากรุงเทพฯ นี่เป็นเมืองใหญ่ มีความเจริญในทางการศึกษา จึงเข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ

พอมาอยู่กรุงเทพฯ ยิ่งสลดใจหนักเข้าไปอีก เพราะว่ากรุงเทพฯนั้น งมงายมากกว่าบ้านนอกเหลือเกิน ญาติโยมฟังแล้วอย่าไปโกรธท่านปัญญา หาว่า ว่าคนกรุงเทพฯ งมงาย แต่ก็งมงายจริงๆ เสียด้วย ความจริงมันเป็นอย่างนั้น ดูเถอะพวกเราทั้งหลายไหว้อะไรกันอยู่บ้าง ประพฤติปฏิบัติอย่างไร เราไปวัดกันทุกวันๆ ไปเพื่ออะไร ไปเพื่อดูหมอบ้าง ขอให้รดน้ำมนต์น้ำพรให้บ้าง สะเดาะเคราะห์ให้บ้าง บางทีก็ไปถามว่า เกณฑ์คู่เกิดเมื่อใดบ้าง อะไรอย่างนี้เป็นต้น พระเราก็เลยเห็นว่าชาวบ้านชอบใจ ในเรื่องอย่างนั้น ก็ทำตนเป็นหมอกันเสียเท่านั้นเอง

วัดบางวัดในกรุงเทพฯ ไม่ค่อยมีพระนักเทศน์ แต่มีหมอดูเกินคณะในวัดนั้นเสียด้วยซ้ำไป อันนั้นท่านปัญญาดูแล้วมันสลดใจเหลือเกิน สลดใจในความเสื่อมโทรมของพระศาสนา สลดใจที่พระพุทธศาสนา ยังไม่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงต่อจิตใจพี่น้องชาวไทย เมื่อคิดได้อย่างนี้ก็อธิษฐานใจขึ้นว่า เราต้องแก้ไขความเป็นอยู่ของพุทธบริษัท ธรรมะนั้นเราไม่ต้องแก้ เรียบร้อยอยู่แล้ว แต่ต้องแก้ไขความเชื่อ แก้ไขการกระทำของพุทธบริษัท ก็เลยตั้งใจว่า จะต้องเทศน์กันอย่างตรงไปตรงมา ไม่ต้องเกรงใจใคร ไม่ว่าใครอยู่ในที่นั้น ถ้าทำผิดก็ต้องเทศน์ว่าผิด ถ้าทำถูกก็ต้องบอกว่าถูก จึงได้ตั้งใจไว้ในใจอย่างนี้ เมื่อได้ตั้งใจอย่างนี้แล้วก็ได้กระทำตามอุดมการ เพราะฉะนั้นเมื่อไปเทศน์เมืองไหน เขาก็หาว่าด่าเขา เพราะไป

แนะนำเขาให้เลิกไหว้ผีสางเทวดา ให้เลิกไหว้อะไร ๆ ที่ไม่ควรจะไหว้ ให้มีใจจงรักภักดีต่อพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ อย่างแท้จริง อย่าเป็นคนประเภทหลายใจ เดี๋ยวนี้ไหว้พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เดี๋ยวไปไหว้เสาหลักเมือง เดี๋ยวไปไหว้พระภูมิเจ้าที่ เดี๋ยวไปไหว้ผีต้นไม้ เดี๋ยวไปไหว้อ้ายโน่นอ้ายนี่ ใครทำอะไรไว้ที่ไหนก็ไปไหว้กันทั้งนั้น

แม้รูปเทวดาหน้าโรงแรม คนก็ไปไหว้กันเต็มไปหมด ดูแล้วก็แสนจะสงสารญาติโยมทั้งหลาย ว่าทำไมจึงงมงายกันอยู่อย่างนี้ แล้วมีใครบ้างในเมืองไทยนี่ ที่จะกล้าบอกกับญาติโยมอย่างนั้น ใครจะกล้าเทศน์กับญาติโยมอย่างนั้น เขาไม่กล้าเพราะกลัวว่าจะไปขัดผลประโยชน์อะไร ๆ เข้า ไม่คิดจะสอนคนให้เข้าใจธรรมะคิดแต่ว่าจะเอาใจญาติโยมเพียงประการเดียว แล้วศาสนามันจะไปรอดได้อย่างไร อย่าว่าแต่พระธรรมดาเลย ขออภัยเถอะ แม้พระผู้ใหญ่ก็เป็นอย่างนั้นเหมือนกัน แล้วผลลัพธ์มันจะเป็น อย่างไร ถ้าเป็นอยู่ในรูปอย่างนี้ เราไม่ช่วยกันแก้ไขแล้วจะทำอย่างไรต่อไป?

เวลานี้พุทธบริษัทไม่ได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ว่าตนเป็นที่พึ่งของตน แต่ว่าไปพึ่งอะไรนอกเรื่องนอกราวกันทั้งนั้น เช่นการจัดทำการค้าไม่มีความรู้ทางการค้าการขาย ต้องนิมนต์พระไปเจิม เพื่อความเป็นสิริมงคล เจิมแล้วมันจะขายดีขึ้นหรือก็เปล่า หามิได้ ถ้าคนเค้าไม่มีความรู้ ไม่มีนโยบาย ถึงใครจะไปเจิม มันก็อย่างนั้นแหละ เจิมไปเถอะ แต่ว่าทำไมต้องไปเจิม ที่แท้เกรงใจเขาเท่านั้นเอง เจิมกันมาหลายชั่วอายุคนแล้ว ทำไมไม่เลิกกันเสียที

ถ้าพระหนุ่มพระน้อยพูดขึ้นอย่างนี้ ใคร ๆ ก็ว่า เอ๊ะ! ไปว่าพระผู้ใหญ่ เราไม่ได้ว่าพระผู้ใหญ่ แต่เราว่าการไปเจิมป้ายนั้นมันไม่ถูก เพราะไม่เป็นมงคล ๓๘ ประการตามหลักในทางพระพุทธศาสนา ถ้าใครนิมนต์เรามาเจิม เราก็ถามว่าเจิมทำไม เจิมแล้วมันจะได้อะไรขึ้นมา

คราวหนึ่งอาตมาไปเทศน์ที่ประสานมิตร ซึ่งสมัยนี้ก็เป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒไปแล้ว พอไปถึงครูคนหนึ่งบอกว่า แหม! หลวงพ่อมาก็ดีแล้ว วันนี้ช่วยเจิมรถให้สักหน่อยเถอะ อาตมาก็ถามว่า เจิมมันทำไมรถยนต์ รถยนต์มันให้ร้ายแก่ใคร รถยนต์อยู่เฉย ๆ มันวิ่งไปทับคนได้ไหม มันไปลงคูได้ไหม เขาบอกว่าเจิมเพื่อสิริสวัสดิมงคล อาตมาก็ถามว่า สวัสดิมงคลมันอยู่ที่รถยนต์หรือว่าอยู่ที่ไหน พูดถามไปอย่างนั้น แล้วก็เลยบอกว่า ถ้าเจ๊กสำเพ็งมานิมนต์ให้ไปเจิมจะเจิมให้หน่อย เพราะพูดภาษาไทยไม่รู้เรื่อง แต่นี่ชั้นอาจารย์ ด๊อกเตอร์ปริญญาโทกันทั้งนั้น จะให้ท่านปัญญาไปเจิมรถยนต์ได้อย่างไร ถ้าจะให้เจิม ก็ต้องไปเรียกคนขับมาประชุม แล้วฉันจะเจิมหัวคนขับให้ ไม่ใช่เจิมด้วยเอาแป้งไปจุดหัวคนขับ แต่ต้องสอนให้รู้ว่า ขับรถต้องเคารพต่อกฎจราจร อย่าเห็นแก่ตัว อย่าแซงในที่ไม่ควรแซง อย่าเอาเปรียบคนอื่นในการ ขับรถบนถนน นั่นแหละเขาเรียกว่าเจิมใจคนขับ ให้รู้กาละเทศะ รถก็ไม่ชนกันเท่านั้นเอง ถ้าเราสอนอย่างนี้ แต่นี่ไม่สอนอย่างนั้น ใครอยากเจิมก็เจิมให้ ๆ ๆ แล้วจะเรียกว่าประกาศพระศาสนาได้อย่างไร เป็นการประกาศพระศาสนาเจิมไปเท่านั้นเอง แล้วมันมีอยู่ในคัมภีร์ไหนบ้างเรื่องเจิม ๆ อย่างนั้น เปรียญ ๙ ประโยคนั่งอยู่ที่นี่หลายองค์ ไปอ่านพบบ้างไหม ในพระสูตรทั้งหลาย ที่พระอานนท์ท่านบอกไว้ว่า "ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ ครั้งหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่นั่น ท่านเศรษฐีคนหนึ่งขึ้นบ้านใหม่ นิมนต์พระพุทธเจ้าไปเจิมบนบ้าน" มีบ้างไหมพี่น้องทั้งหลาย ถ้าเราไปอ่านก็ไม่เจอสักคัมภีร์เดียว แล้วใครตั้งคัมภีร์เจิมขึ้นมาในวงการพระพุทธศาสนา อันนี้เขาเรียกว่าเป็นเรื่องเหลวไหลไร้สาระ เป็นการกีดกันคนไม่ให้เข้าถึงธรรมะ แต่ให้ไปเชื่อเพียงจุดแป้งเพียง ๒ - ๓ จุดเท่านั้น ซึ่งมันไม่ได้สาระอะไร เจิมแล้วมันก็พังไปเท่านั้นเอง ไม่ได้เรื่อง

คราวหนึ่ง มีคนครอบครัวหนึ่ง อยากจะให้ข้าพเจ้าเจิมให้ได้ ข้าพเจ้าเลย

เจิมไว้ที่กระจกว่า "ระวัง!" เพียงตัวเดียวเท่านั้น พวกนั้นอ่านแล้วก็งง ว่าเจิมอะไรของหลวงพ่อปัญญา เขียนว่า "ระวัง" ไว้ตัวเดียว บอกว่านี่แหละมันยอดธรรมะแล้ว ถ้ามีความระวังแล้ว โจรมันก็ไม่เข้าบ้าน ถ้าระวังแล้วก็ไม่เดินชนกระจกแตก ระวังแล้วก็ไม่เมาเหล้า ระวังแล้วผีการพนันก็ไม่เข้าสิงสู่จิตใจ เพราะฉะนั้นระวังไว้ตัวเดียวเป็นใช้ได้ เจิมเขาอย่างนั้นจึงเป็นการถูกต้อง

พวกพระหนุ่ม ๆ เณรน้อยบางองค์ในสมัยนี้ ต้องการฟื้นฟูพระศาสนา ต้องการให้พระศาสนาของเราบริสุทธิ์ผุดผ่อง แต่ว่าคนหนุ่มยังทำอะไรไม่ได้ เหมือนอย่างข้าพเจ้านี้ แม้เป็นคนแก่แล้วก็ยังทำอะไรไม่ได้ เช่นว่าไปเทศแก้ไขไว้ในที่ใดแล้ว พอกลับมาสมภารก็บอกว่า อือ! อย่าไปเชื่อท่านปัญญาเลย เขาทำกัน มานานแล้ว ทำต่อไปเถอะ มันเป็นเสียอย่งนี้ แล้วมันจะแก้กันได้อย่างไร

เพราะฉะนั้น เราต้องมีองค์การบางประเภทเกิดขึ้น คือว่าคณะสงฆ์ที่มีจิตใจก้าวหน้า เรียกว่าเป็นพวก โปรเกรสสีฟ พูดแบบฝรั่งสักหน่อย ไม่ใช่พวกล้าหลัง ไม่ใช่พวกทำตามแบบอาจารย์ ถ้าอาจารย์เคยเป็นหมอ ลูกศิษย์ก็เป็นหมอต่อไป อาจารย์เคยทำอะไรก็ทำกันอย่างนั้น อย่างนั้นเขาเรียกว่าเถรส่องบาตร มันไม่เข้าท่าอะไร เราต้องปฏิรูปกันเสียบ้างในสมัยนี้ ไม่ใช่ปฏิวัติ แต่ว่าปฏิรูปให้เป็นของจริงแท้ ตามคัมภีร์ ในทางพระพุทธศาสนา

เวลานี้ชาวยุโรปเขาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เขาอยากศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้า เขามาเมืองไทย เขาก็งงเป็นไก่ตาแตกไปอีกแล้ว พอมาถึงเห็นพระไทยทำอย่างนั้นทำอย่างนี้ เขาบอกว่าไม่เคยพบ ในคัมภีร์ ทำไมจึงทำอย่างนั้น ไม่ต้องอะไรมากหรอก คราวหนึ่งนายคริสมัสฮัมฟรี่ นายกพุทธสมาคมของอังกฤษมาที่เมืองไทย พุทธสมาคมก็เชิญไปกินเลี้ยง แล้วก็นิมนต์พระมาฉันอาหารด้วย พระฉันอาหารเสร็จ แล้วสมาชิกพุทธสมาคมก็เอาหมากบุหรี่เข้าไปถวาย นายฮัมฟรี่แกก็ถามว่า นั่นอะไรทำไมเอาไปถวายพระ เขาก็บอกว่า บุหรี่ หมาก เอาไปถวายพระ

แกก็ถามว่า พระยังฉันหมากสูบบุหรี่อยู่ด้วยหรือ อย่างนี้ไม่เป็นการถูกต้อง ชาวฝรั่งที่นับถือพุทธศาสนาเขาไม่สูบบุหรี่

เราบวชเป็นพระแล้ว ทำไมต้องสูบบุหรี่ ทำไมต้องเอาบุหรี่ไปถวายพระ ญาติโยมไม่ควรจะถวายบุหรี่แก่พระ พระหนุ่มเณรน้อยที่กำลังสูบบุหรี่ ในขณะที่ฟังปาฐกถานี่ ก็ดับทิ้งมันเสียเลย อย่าสูบต่อไป เพราะว่ามันไม่ต้องกับหลักของพระพุทธเจ้า ยุวสงฆ์ต้องเป็นคนก้าวหน้า ต้องคิดเปลี่ยนแปลงในทางที่ถูกที่ชอบ อะไรที่ไม่เหมาะไม่ควร เราช่วยกันเปลี่ยนแปลง ให้มีความก้าวหน้าต่อไป เปลี่ยนแปลงความเห็นให้เป็นสัมมาทิฏฐิ เปลี่ยนแปลงศีลให้เป็นศีลที่ถูกต้อง เปลี่ยนแปลงการกระทำให้เรียบร้อย ให้เป็นที่พอใจของคนฉลาด ไม่ใช่ให้เป็นที่พอใจของคนโง่คนเขลา อะไรที่เป็นเรื่องไม่เหมาะไม่ควร ที่กระทำกันอยู่ในวงการพระศาสนา เราช่วยกันแก้ไข เราควรจะรวมตัวกันเข้า รวมกลุ่มกันเข้า แล้วเราก็มีอุดมการแบบเดียวกัน ว่าเราจะปฏิรูปสังคมของชาวพุทธ ให้เป็นไปในทางที่ถูกตรงตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า

เรามาปฏิรูปชาวพุทธ ให้มีศรัทธามั่นคง ในพระรัตนตรัย ไม่ง่อนแง่นคลอนแคลน ให้ฝากชีวิตจิตใจไว้กับพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์อย่างแท้จริง อย่าเอาชีวิตจิตใจไปฝากไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหลวไหลต่าง ๆ ซึ่งมีกันมากมายในสมัยนี้ การกระทำอันใดที่ทำให้คนงมงายไม่เข้าถึงพระรัตนตรัยที่ถูกต้อง เราก็ชวนกันเทศน์ให้เลิกละจากสิ่งนั้น

ในสมัยนี้ ที่แพร่หลายที่สุดก็การทำพระขาย พระเครื่องมีขายกันมากเหลือเกินในกรุงเทพฯ เวลานี้ วัดไหนต้องการเงินก็รวมกันเสก เดี๋ยวนี้พระองค์ไหนอยู่ป่านาน ๆ เขาขุดเอามาเสกกันทั้งนั้น เดี๋ยวนี้เหรียญหลวงพ่อก้อย หลวงพ่อจ้อย หลวงพ่อดี ไม่รู้ว่าท่านอยู่ที่ไหน อยู่ป่าช้าไหน ก็ไปขุดกันมาเสกทั้งนั้น

อันนี้มันเรื่องหากิน ไม่ใช่เรื่องส่งเสริมพระศาสนา ไม่ใช่เรื่องทำคนให้เข้า

ไปถึงพระพุทธเจ้า แต่ให้เข้าถึงเหรียญทองเหลืองทองแดงเท่านั้นเอง เหรียญทองเหลืองทองแดงนั้นเป็นเรื่องภายนอก ไม่ใช่เนื้อแท้ของพระศาสนา เราควรจะช่วยกันแจกพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า แต่ว่าไม่มีใครทำพิธีเสกอย่างนั้น เรามัวแต่ปลุกเสกวัตถุกันอยู่ แต่ไม่ช่วยกันเสกคน คนมันก็ไม่ดีขึ้น ไม่ก้าวหน้าขึ้น

นักเลงโตบางคนห้อยพระเต็มคอ ตอนเย็นกินเหล้า ตอนเช้าก็กินเหล้า เดินโซซัดโซเซ ไม่เมาแต่เพียงตัวคนเดียว ให้หลวงพ่อที่แขวนคอพลอยเมาไปด้วยเพราะแกว่งไปแกว่งมา แล้วมันจะได้อะไรกับพระศาสนา มันจะได้อะไรดีขึ้นกับคำสอนของพระพุทธเจ้า พระเราทำกันอยู่ในรูปอย่างนี้ แล้วที่ทำกันอยู่ ในรูปอย่างนี้ไม่ใช่พระขนาดหนุ่มน้อย แต่เป็นพระแก่ ๆ ผู้เฒ่าที่เรียกว่าหลวงพ่อทั้งนั้น หลวงพ่อเหล่านั้น ทำไมไม่เสกคนให้ดีขึ้นมา

ข้างวัดของหลวงพ่อ ยังมีคนขี้เมา นักพนัน คนเหลวไหล เพราะหลวงพ่อมัวแต่นั่งเสกดินให้เป็นพระ มัวแต่เสกทองเหลืองให้เป็นพระ แต่ไม่เสกคนให้เป็นพระขึ้นมา แล้วศาสนาจะไปอยู่ที่ไหน

เวลานี้เราเจริญด้วยวัตถุ แข่งกันสร้างแต่ของใหญ่ ๆ พระพุทธรูปใหญ่โตที่สุดในโลก ใคร ๆ ก็อยาก จะสร้างให้ใหญ่ที่สุดในโลกกันทั้งนั้น เสียเงินเสียทองไปเท่าไหร่ ถ้าเอาเงินทองเหล่านั้นมาพิมพ์หนังสือธรรมะ แจกจ่ายแก่ญาติโยม เอามาอุดหนุนภิกษุหนุ่มเณรน้อยทั้งหลาย ให้ได้เรียนพระปริยัติธรรมที่ถูกต้อง ช่วยอบรมจิตใจให้มีความรักต่อพระศาสนา จะได้เติบโตขึ้นเป็นพระธรรมทูต ช่วยทำงานให้แก่พระศาสนาต่อไปจะไม่ดีหรือ ดีกว่าเราจะไปสร้างสิ่งเหล่านั้น ให้รกบ้านรกเมืองสร้างกันใหญ่ ภาคโน้นก็สร้าง ภาคนี้ก็สร้าง แล้วทำอะไรได้ นอกจากสร้างแล้วให้คนไปไหว้ แล้วก็สั่นติ้วกันเท่านั้นเอง ไม่ได้อะไรมากไปกว่านั้น

ถ้าพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ๆ พูดได้ ก็คงจะพูดว่า ไม่ได้ความอะไร มันสร้างกูให้คนมาโง่กันเท่านั้นเอง ท่านคงจะพูดออกมาอย่างนั้น แล้วมันจะเป็นประโยชน์

ที่ตรงไหน ในเรื่องอย่างนี้ สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่เรา ควรจะช่วยกันแก้ไข แต่ว่ายังไม่มีโอกาสที่จะแก้ เพราะว่าคนที่มีความคิดจะแก้นั้น ไม่มีโอกาสที่จะเข้าไปบริหารกิจการพระศาสนา ไม่มีโอกาสที่จะแสดงความคิดความเห็น ยิ่งคนใดพูดมากอย่างนี้ เขาไม่ให้มีโอกาสทำอะไร ที่จะไปทำให้เป็นประโยชน์ได้ เขาหาว่าเป็นคนพูดมาก เอามาเข้าหมู่กันไม่ได้ เลยมันก็ไปกันไม่รอด

นี่แหละพระหนุ่มทั้งหลาย ที่มีการศึกษา มีความคิดก้าวหน้า จึงได้รวมพวกรวมหมู่กันขึ้น ไม่ใช่รวมพวกรวมหมู่เพื่อกระทำสิ่งที่เหลวไหล แต่รวมพวกรวมหมู่กันขึ้น เพื่อสะกิดคนใหญ่ ๆ ทั้งหลาย ให้ลุกขึ้น แล้วให้ก้าวไปข้างหน้า ให้มองดูตัวเอง ว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรควร อะไรไม่ควร ให้แก้ไขสิ่งเหล่านี้

แต่ว่าสิ่งเหล่านี้มันยังไม่เคยมีมาก่อน เป็นของใหม่ ในเมืองไทยยังไม่เคยมี ญาติโยมที่ไม่เข้าใจเนื้อแท้ก็นึกว่า พระนี่ยุ่งไม่เข้าเรื่อง ความจริงมันยุ่งเป็นเรื่อง ไม่ใช่ไม่เข้าเรื่อง ถ้ายุ่งไม่เข้าเรื่องแล้ว มันก็ไม่ได้เรื่องอะไรหรอก แต่นี่เรายุ่งให้มันเป็นเรื่องเป็นราว เพราะยุ่งด้วยน้ำใจเสียสละ เพื่อประโยชน์ แก่พระศาสนา เรารักพระศาสนา จึงได้อุตส่าห์มานั่งตากยุงอยู่ที่นี่

ถ้าเราไม่รักพระศาสนา เราก็ไม่ต้องเรียนอะไรให้มาก เรียนนิด ๆ หน่อย ๆ แล้วทำตนเป็นหลวงพ่อ มันง่ายจะตายไป ทำตนเป็นหลวงพ่อ ไม่ต้องเรียนอะไรหรอก ไม่ต้องท่องอะไรมาก เรียนอิติปิโส สวากฺขาโตก็พอแล้ว แล้วเอาหม้อใหญ่ ๆ ใส่น้ำมนต์วางไว้บนกุฏิ จุดธูปทุกวัน ๆ ให้ก้านธูปกองใหญ่ ๆ แล้วเอาขี้เทียนรดหม้อ ให้เปรอะเลอะเทอะนิดหน่อย เอาด้ายหลาย ๆ สีมาผูกไว้ แล้วทำท่านิ่ง ๆ ขรึม ๆ เพียงเท่านี้แหละ ไม่เท่าใดพวกนายพลโง่ ๆ ก็ไปเป็นลูกศิษย์กันเป็นแถวไปเลย

เท่านั้นยังไม่พอ ยังให้รูปถ่ายไว้เป็นที่ระลึกด้วย บอกว่า มอบให้หลวงพ่อไว้เป็นที่ระลึกในฐานะศิษย์ ศิษย์โง่ ๆ ทั้งนั้น ไม่ใช่ศิษย์ที่ฉลาดอะไร เป็นอย่างนี้

เป็นง่าย เป็นหลวงพ่ออย่างนี้

แต่ถ้าจะเป็นผู้ประกาศสัจจธรรม ต้องเรียนกันหลายปี ไม่ใช่ว่าโผล่มาแล้วจะเทศน์ได้เมื่อไร ต้องอ่านหนังสือ ต้องค้นคว้า ต้องหัดพูดหัดเทศน์ ไม่ใช่ไปนั่งเทศน์คนเดียวชายหาดหรอก แต่ว่าเทศน์กับคนบ่อย ๆ มีโอกาสไปที่ไหนคนมาก ๆ ก็อุตส่าห์ไปเทศน์ เขาไม่นิมนต์ก็อุตส่าห์เทศน์ให้เขาฟัง นาน ๆ เข้ามันก็เป็นเท่านั้นเอง นี่เรื่องมันเป็นอย่างนี้ เราจึงต้องแก้ไขในสิ่งเหล่านี้ในกาลต่อไป จึงได้รวมพวกรวมหมู่กันเข้า เรื่องอื่นนั้นเป็นเรื่องปลีกย่อย ไม่ใช่เรื่องสำคัญ แต่ว่าเราสร้างรากฐานขึ้นก่อน เพื่อฟื้นฟูกิจการพระศาสนาให้ก้าวหน้า

เวลานี้ในเมืองไทยเรานักสอนไม่ค่อยจะมี มีแต่นักสร้างทั้งนั้นแหละ ตามวัดวาอารามบ้านนอก สร้างโบสถ์ สร้างศาลา สร้างพระพุทธรูป สร้างนั่นสร้างนี่เยอะแยะ แต่ว่านักสอนมีสักกี่รูป ถ้ามีนักสอนสักองค์ ก็เทศน์กันเกือบล้มเกือบตาย ไม่มีเวลาได้พักผ่อน เพราะยังขาดแคลนนักสอน อันนี้แหละเป็นปัญหา

หลวงพ่อปัญญาจึงมาคิดว่า มันต้องเริ่มงานใหม่กันเสียแล้ว จะให้คนอื่นเริ่มก็ไม่เห็นเริ่มกันสักที เลยเริ่ม เองดีกว่า เวลานี้สร้างโรงเรียนขึ้นมาหลังหนึ่งแล้ว ไม่ใหญ่โตอะไรหรอก สร้างใหญ่ ๆ มันเสียเวลา สร้างน้อย ๆ พอที่ทุนทรัพย์จะพอสร้างได้ ใกล้จะสำเร็จแล้ว เมื่อสำเร็จแล้วก็มีโครงการต่อไปว่า จะอบรมนักเทศน์ ให้ออกไปสอนคนต่อไป

พระหนุ่มเณรน้อยองค์ใด ที่จะเป็นนักเทศน์เตรียมตัวไว้ เมื่อใดหลวงพ่อปัญญาประกาศรับแล้ว ก็มาสมัครไว ๆ แล้วก็จะได้อบรมบ่มนิสัยให้เป็นนักเทศน์ในการอบรมนั้น ต้องมากินนอนที่วัดชลประทานฯเลย แล้วก็มีหนังสือให้ค้นคว้าแล้วให้สนทนาธรรมะกัน ให้อ่านหนังสือ ให้หัดพูด หัดบรรยาย หัดเขียนบ้างอะไรบ้างไป ตามเรื่อง ใช้เวลาสัก ๖ เดือน ก็พอจะไปสอนคนได้ แล้วก็ส่งกลับไปอยู่บ้านเดิมของตน ๆ เที่ยวสอนต่อไป

ปีหนึ่งก็คงจะทำได้สักชุดหนึ่ง หลังจากออกพรรษา พอถึงหน้าแล้งก็ส่งกลับบ้าน นี่เป็นการสร้างผู้ประกาศธรรมขึ้นมา เพราะพระพุทธเจ้าของเราเมื่อตรัสรู้แล้ว พระองค์ก็ไม่ได้ทำเรื่องอื่น แต่พระองค์คิดว่า เราควรจะสอนใคร แล้วก็ไปสอน

ครั้นสอนมีลูกศิษย์แล้ว พระองค์ก็ไม่ได้บอกว่า เธอจงไปสร้างวัดเถอะนะ ไปทำอ้ายนั่นอ้ายนี่ แต่พระองค์บอกว่า *"เธอทั้งหลาย พ้นแล้วจากบ่วงอันเป็นของทิพย์ พ้นแล้วจากบ่วงอันเป็นของมนุษย์"* หมายความว่า ไม่มีกิเลสผูกพันรัดรึงจิตใจ พระองค์ก็เป็นผู้พ้นด้วยเหมือนกัน *เธอทั้งหลาย จงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่มหาชน จงประกาศธรรมอันไพเราะในเบื้องต้น ท่ามกลาง ที่สุด แก่เขา คนที่มีกิเลสบังดวงตาน้อย ๆ มีอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะไม่ได้สดับตรับฟังจึงไม่รู้ไม่เข้าใจ เธอจงไปสอนเขา อย่าไปทางเดียวกัน ๒ รูป"* เพราะว่าพระน้อย *"ให้ไปทางเดียวรูปเดียว แล้วเราก็จะไป เหมือนกัน"* งานของพระพุทธเจ้าตลอดเวลา ๔๕ ปีนั้น คืองานเทศน์งานสอนเท่านั้น ไม่มีงานประเภทอื่นเลย ศาสนาจึงยั่งยืนมาได้ถึงพวกเราจนทุกวันนี้

พวกเราในสมัยนี้ งานสอนกลับว่าไม่ใช่งานสำคัญ งานสวดมนต์บังสุกุลเป็นเรื่องสำคัญไปเสีย งานไปเจิมป้ายเจิมร้านเป็นเรื่องสำคัญไปเสีย วันไหนจะนิมนต์ไปเทศน์ ไม่ว่าง วันนี้จะไปเจิมป้ายเขาสักหน่อย อย่างนี้แล้วมันจะไปกันได้อย่างไร งานที่เป็นเนื้อไม่ค่อยจะได้ทำ แล้วประโยชน์ของพระศาสนาก็ไม่เกิด

ต่อไปข้างหน้าเราจะต้องเปลี่ยนแปลงกันแล้ว คนหนุ่มคนน้อยทั้งหลายต้องเปลี่ยนแปลง ต้องเริ่มต้นที่จะช่วยกันฟื้นฟูหลักการของพระพุทธเจ้า ให้แพร่หลายไปสู่ชาวไทย เราอย่านึกว่าคนไทยเวลานี้รู้จักพระพุทธศาสนา อย่านึกว่าเวลานี้คนไทยเป็นศิษย์แท้ของพระพุทธเจ้า เป็นเพียงไม่กี่เปอร์เซ็นต์ แต่ว่าเป็นศิษย์อะไรต่ออะไร ปะปนกันไปหมดเต็มทีแล้ว เพราะฉะนั้นเรามาช่วยกัน เวลานี้

วงการพระพุทธศาสนาต้องการอะไร

อยากจะบอกพระหนุ่มเณรน้อยทั้งหลายให้เข้าใจว่า ต้องการพระภิกษุสามเณรใจสิงห์ ที่เสียสละเพื่อพระพุทธศาสนา ไม่ใช่บวชมาแล้วก็ไปทำเรื่องอื่น เราบวชในเมืองไทยปีหนึ่งเท่าใด ถ้าเรามอบชีวิตไว้กับพระศาสนาสัก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ หรือ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ เอาจริงเอาจัง บวชแล้วทำงานสั่งสอน ไม่หวังลาภสักการะ ไม่หวังยศฐาบรรดาศักดิ์ ไม่ข้องติดในเรื่องอะไร เรามอบชีวิตจิตใจให้กับงานพระศาสนา จะทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศธรรมเรื่อยไปตลอดเวลา นั่นแหละพระศาสนาต้องการ กำลังต้องการอย่างที่สุดในเรื่องอย่างนี้

เวลานี้ทหารชั้นเอกไม่ค่อยจะมี มีแต่ทหารชั้นลิ่วล้อทั้งนั้น ที่เรามีกันอยู่ทั่ว ๆ ไป เรียกว่าทหารตีฉาบ ตีกลอง ถ้ายกทัพแล้วก็ช่วยตีฉาบตีกลอง ให้มันดังก้อง ๆ เท่านั้นเอง เป็นทหารเอกขนาดกวนอู เตียวหุย จูล่ง ไม่ค่อยจะมี แล้วเราจะไปรบกับใครได้ พี่น้องทั้งหลายลองคิดดูเถอะ

ยิ่งเราไปดูตามบ้านนอกบ้านนาด้วยแล้ว มีแต่พระหลวงตาทั้งนั้นนั่งเฝ้าวัดอยู่ ไม่สามารถจะทำอะไรได้ เพียงแต่จะกวาดขี้ฝุ่นบนกุฏิก็ไม่ไหวเสียแล้ว แล้วจะช่วยพระศาสนาได้อย่างไร นี่เป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นในวงการพระศาสนานี้ จะต้องการพระหนุ่มพระน้อย ที่มีน้ำใจเสียสละ

เรามาตั้งใจกัน เราบวชแล้ว เรามาตั้งใจว่า เราบวชเพื่อพระศาสนา เราจะบวชเพื่อทำงานให้แก่พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ มอบชีวิตจิตใจลงไปเลย เมื่อมอบชีวิตจิตใจลงไปแล้ว เราจะเริ่มต้นอะไร เริ่มต้นด้วยการศึกษาก่อน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ก็เรียนกันไปตามแบบนั่นแหละ เรียนนักธรรมตรี โท เอก กันไปตามเรื่อง ความจริงหลักสูตรมันควรจะปรับปรุงบ้างแล้ว แต่ว่าไม่มีโอกาสปรับปรุง เพราะว่าคนแก่ เขายังรักของเก่าอยู่ ก็ต้องว่าไปตามเรื่อง

เราควรจะปรับปรุงให้ทันสมัยกันเสียบ้าง เวลานี้พระหนุ่ม ๆ ที่มีความรู้

ความฉลาด ได้เล่าเรียน จบปริญญาโทบ้าง เอกบ้าง กลับมาถึงไม่มีงานจะทำ เพราะอะไร เพราะพ่อไม่รู้ว่าลูกเรียนได้อะไร พ่อไม่สนใจ ลูกกลับมานั่ง ๆ นอน ๆ เห็นว่าไม่ได้เรื่องแล้ว ก็ออกไปนุ่งกางเกงดีกว่า ก็เลยออกไปเสียเท่านั้นเอง น่าเสียดาย เลี้ยงลูกให้คนอื่นนี่ไม่ไหว เราพยายามให้ศึกษาเล่าเรียน ผลที่สุดก็ออกไปเป็นลูกเขยโยมหมดเลย แล้วเราจะมีใครใช้กันต่อไป

นี่เป็นความบกพร่องของวิธีการ ไม่ใช่เรื่องอะไร วิธีการยังไม่ดี เช่นว่าคนเรียนจบมาแล้ว ไม่รู้จะทำอะไร เพราะผู้ใหญ่ไม่สนใจ ว่าจะให้ทำอะไร ไม่ได้เตรียมงานไว้ต้อนรับ ไม่มีแผนการ ไม่มีวิธีการว่าต่อไปเราจะให้ทำอะไร ที่เคยทำ ๆ กันอยู่อย่างไร ก็จะทำกันอย่างนั้น มันไม่ก้าวหน้า สิ่งทั้งหลายมันต้องมีการเปลี่ยนแปลง

พระพุทธเจ้าสอนเราให้รู้ว่า สิ่งทั้งหลายมันไม่เที่ยง มันต้องมีการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาตินั้น มันเรื่องหนึ่ง แต่ว่ามนุษย์ต้องใช้ปัญญาเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้วย มนุษย์เราที่จะเป็นมนุษย์อยู่ได้ เพราะมีปัญญารู้จักปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ถ้าไม่เปลี่ยนแปลง เราก็เป็นคนไม่มีผ้านุ่งกันเท่านั้นเอง ที่เราได้เปลี่ยนแปลงมาพอสมควร เพราะเคารพต่อกฎเกณฑ์อันนี้

ในเรื่องการพระศาสนานี้ก็เหมือนกัน ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงกันเสียบ้าง อะไรจะก้าวหน้า หลักคำสอนนั้น ไม่ต้องเปลี่ยนหรอก พระพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว แต่เราต้องเปลี่ยนแปลงวิธี ให้เปลี่ยนแปลงการศึกษาให้ทันสมัย ให้ใช้เวลาน้อยลงไปสักหน่อย อย่าให้มันนานเกินไป

เช่นเรียนบาลี เรียนกันตั้ง ๙ ปี ๑๐ ปี บางองค์สอบประโยค ๙ อยู่ ๑๐ ปี ไม่ได้สักที เลยไม่ได้ทำอะไร พอได้ ๙ ประโยคก็อายุ ๖๕ เข้าไปแล้ว แล้วจะไปทำอะไรได้

เราควรจะเปลี่ยนแปลงให้มันสั้นลงไปกว่านั้น เรียกว่าเรียนเพื่อทำงาน ไม่ใช่เรียนเพื่อเอาประกาศนียบัตรไปเหน็บไว้ข้างฝา แล้วก็นอนดูเล่นเฉย ๆ ไม่ใช่

อย่างนั้น

พูดไปแล้วเหมือนกับอวด หลวงพ่อนี่ไม่มีประกาศนียบัตรสักแผ่นเดียว ตั้งแต่เรียนนักธรรมตรี โท เอก ได้เปรียญ ๓ - ๔ ประโยค ไม่รู้ประกาศนียบัตรมันอยู่ไหน รับมาแล้วก็ทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ ไม่เคยใส่กรอบไว้บูชาเลยสักแผ่นเดียว แล้วพัดเปรียญก็เหมือนกัน เป็นเปรียญ ๔ ประโยค ไม่เคยได้รับพัดกับเขาเลย เพราะว่าเวลาเขาแจกพัด ไปเที่ยวเทศน์อยู่บ้านนอก พอกลับมาเขาแจกกันหมดแล้ว แล้วเขาก็บอกว่า ไปเอาที่กรมการศาสนา ผมก็บอกว่า เอามาทำอะไร เพียงแต่พัดเฉย ๆ เรามันเรียนเอาความรู้ ไม่ได้เอาพัดมาเหน็บข้างฝา ก็เลยไม่ได้ไปเอา

เดี๋ยวนี้เป็นเจ้าคุณชั้นราช เขาให้พัด พวกลูกศิษย์เขาทำตู้ใส่ให้ เลยก็ใส่ไว้ในกุฏิอันหนึ่ง เพราะว่าเขาทำให้ นอกจากนั้นแล้วก็ไม่ได้สนใจอะไร เราไม่ต้องไปสนใจในเรื่องอย่างนั้น เราควรจะใช้เวลาเพื่อศึกษาค้นคว้าให้มากขึ้น แล้วก็เรียนเพื่อไปปฏิบัติงาน มีความรู้พอสมควร แล้วก็ออกไปทำงานได้

พระมหาเถระองค์หนึ่ง ซึ่งเป็นตัวอย่างแก่พวกเราทั้งหลาย คือท่านเจ้าคุณพุทธทาส ซึ่งพี่น้องทั้งหลายคงจะรู้จักดี ท่านเจ้าคุณพุทธทาสของเรานั้น ท่านเรียนได้เท่าใด ๓ ประโยคเท่านั้นเอง ไม่ได้มากมายอะไร สอบประโยค ๔ ตกด้วยซ้ำไป แล้วท่านก็ไม่เรียนต่อ เพราะท่านบอกว่า กรรมการกับเราแปลไม่ตรงกัน ก็เลยออกไปจากกรุงเทพฯ ไปอยู่ที่ไชยา เอาพระไตรปิฎก ไปนั่งอ่าน ค้นคว้า ขออภัยเถอะ ท่านเพียง ๓ ประโยค นั่นแหละ ถ้าแปลพระคัมภีร์พระสูตรอะไรก็ตาม ขอโทษเถอะ ที่จะพูดว่า ท่านแปลเก่งกว่าเปรียญ ๙ ประโยคด้วยซ้ำไป ลองไปอ่านดูที่แปล ๆ ไว้

เช่นขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์ พระพุทธประวัติจากพระโอษฐ์ อริยสัจจากพระโอษฐ์ อะไร ๆ หลายเล่มที่ท่านเขียนไว้ พวกเราใครอยากจะเป็นนักเทศน์นักสอน ต้องอ่านหนังสือเหล่านั้น อ่านแล้วจะเกิดปัญญา นั่นท่านเรียนได้ ๓

ประโยคเท่านั้น แต่ท่านเห็นว่างานสำคัญกว่าการศึกษาเอาประกาศนียบัตร เลยออกไปทำงานอยู่ในป่า อยู่ป่าหลายปี เกียรติคุณก็ดังขึ้นมาถึงกรุงเทพฯ คนกรุงเทพฯ ต้องนิมนต์ท่านมาเทศน์มาสอน เวลานี้เกียรติคุณชื่อเสียง ท่านดังกว่าใคร ๆ ในประเทศไทยก็ว่าได้ ในแง่การศึกษาธรรมะ ว่าแต่ท่านก็ดังอยู่ในหมู่ของคนที่สนใจเท่านั้น ขออภัยเถอะ พระมหาเถระบางองค์ยังไม่รู้เลย ว่าท่านพุทธทาสท่านทำอะไร แล้วพระศาสนาจะไปรอดได้อย่างไร คนดีไม่มีใครใช้ ไม่เอามาใช้ ผลที่สุดคนดีก็ตายไปเสียเท่านั้นเอง

แต่ไม่ตายเปล่าหรอก เพราะหนังสือที่ท่านเขียนนั้นมากเหลือเกิน ท่านตายไปแล้ว หนังสือที่ท่านเขียน ไว้ต้องเป็นตู้ใหญ่ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าของพวกเราต่อไป อันนี้เป็นตัวอย่าง ซึ่งเรียกว่าเป็นความบกพร่องอยู่ ไม่มีใครสนใจ

ยังไม่มีพระมหาเถระองค์ใด เคยไปเยี่ยมท่านเจ้าคุณเลยว่าท่านทำอะไรบ้าง ไม่ได้ให้กำลังใจ แต่บางองค์พูดว่า ไม่เห็นท่านมาเยี่ยมผมมั่ง ก็ท่านเก่งกว่าท่าน แล้วจะมาเยี่ยมท่านได้อย่างไร ขอให้เราคิดดูเถอะ ผู้มีปัญญาเขาไม่มาหาคนที่โง่กว่าหรอก

ขงเบ้งแกไม่ไปหาเล่าปี่ แต่เล่าปี่ต้องไปยืนอยู่แทบเท้าขงเบ้ง จึงเอาขงเบ้งมาใช้ได้ ไม่อ่านสามก๊กเสียมั่ง มันก็ลำบากอย่างนี้ ศาสนามันจะไปได้อย่างไร เราลองคิดดูเถอะ ถ้าเราอ่านสามก๊กก็จะเอาวิธีการของเล่าปี่มาใช้ได้ ว่าเล่าปี่นั้นเขาจะกู้บ้านกู้เมือง เขาหาคนฉลาด คนฉลาดอยู่ที่ไหน เล่าปี่ไม่ได้นั่งคอยให้เขามาคำนับแทบเท้า แต่เล่าปี่เป็นฝ่ายไปหา ไปครั้งแรกไม่เจอ ไปครั้งที่ ๒ ไปครั้งที่ ๓ เตียวหุยเป็นคนเลือดร้อนบอกว่า ชาวนาโง่ ๆ เราจะไปหามันทำไม เอาเชือกผูกคอลากมาก็ได้ เล่าปี่ตอบว่าอย่าใจร้อน เราเอาเชือกผูกคอมันได้มาแต่ตัวไม่ได้หัวใจ เราต้องการเอาหัวใจเขามาใช้

ผลที่สุดเล่าปี่ก็ไปยืนพินอบพิเทาอยู่ปลายเท้า ขงเบ้งแกล้งนอนหลับเสียเฉย ๆ อย่างนั้นแหละ ให้ยืน ทรมานเสียหน่อยหนึ่งก่อน ลองดูน้ำใจว่าจะมีความรักขนาดไหน ผลที่สุดเห็นยืนนาน ลืมตาขึ้นดู ถามว่า ใครมายืนอยู่แทบเท้า เด็กบอกว่าเล่าปี่ ดุเด็กว่า เฮ้ย, ทำไมไม่บอกข้า แล้วก็ลุกขึ้นไต่ถามเรื่องราว ผลที่สุดเล่าปี่ ก็เชิญขงเบ้งมาเป็นที่ปรึกษา เป็นหัวเสนาธิการในการต่อสู้กับโจโฉได้ แล้วขงเบ้งก็จงรักภักดีจนตัวตาย

เวลาตาย ขงเบ้งก็เป็นตัวอย่างแก่นักการเมืองทั้งหลาย เพราะแกตายไม่มีอะไร ไม่ต้องใช้มาตรา ๑๗ บังคับ ที่จะเอาอะไรกับแก เพราะแกไม่มีอะไร ทรัพย์สมบัติที่มีอยู่บ้าง แกก็เขียนไว้ในพินัยกรรม บอกว่า *"ทรัพย์สมบัติทั้งหลาย ที่ได้รับพระราชทานจากพระเจ้าอยู่หัว ยังอยู่เรียบร้อยไม่ได้ใช้ ข้าพเจ้าขอมอบคืนถวายให้แก่ข้าราชการ เพื่อเอาไปแจกจ่ายแก่ทหารที่ออกไปรบทัพจับศึกกลับมา ครอบครัวของข้าพเจ้าไม่ต้องเป็นห่วง เพราะมีที่ดินอยู่ ๕๐ ไร่ ต้นหม่อน ๑๐๐ ต้น ก็พอกินแล้ว"* เพียงเท่านี้เอง

ถ้านักการเมืองที่จะสมัครผู้แทน อ่านตอนนี้เสียบ้างก็คงจะดีขึ้นสักหน่อย ไม่เข้าไปกอบโกยเอา จนประเทศผอมแห้งไปตาม ๆ กัน เป็นอย่างนี้แหละ ใครที่จะเป็นผู้แทนต่อไป ต้องเป็นอย่างขงเบ้ง อย่าไปเป็นอย่างคนอื่น ประเทศจึงจะไปรอด เรื่องมันอย่างนี้

เราจะทำอะไรมันต้องดูตัวอย่างคนโบราณเขาบ้าง สิ่งใดดีเราก็เอามาใช้ ให้เป็นประโยชน์ แก่กิจการของเราต่อไป เพราะฉะนั้นพระหนุ่มเณรน้อยทั้งหลายที่มีใจรักพระพุทธเจ้า มีใจรักพระธรรมพระสงฆ์ ขอให้ตั้งใจตั้งแต่เริ่มต้น ตั้งใจว่าเราจะบวชเพื่ออะไร

ในคำขอบวชของพระมหานิกายเรา มีพูดว่า *สพฺพทุกฺขนิสฺสรณ นิพฺพาน-สจฺฉิกรณตฺถาย เอตํกาสาวํ ทตฺวา ปพฺพาเชถ มํ ภนฺเต* บวชเพื่อกระทำที่สุดกอง

ทุกข์ให้แจ้ง ขอให้ท่านให้ผ้าบวชแก่ข้าพเจ้า คำนี้ต้องเอามาคิดสักหน่อย ว่าเราบวชเข้ามาแล้วนี้เพื่ออะไรเอาเถอะ ถึงสึกออกไปบ้าง ไปช่วยชาวโลก จะเอาไว้ทั้งหมดก็ไม่ไหว มากเกินไป เราเอาไว้แต่พอสมควร

คนใดที่ตั้งใจว่าจะอยู่ ก็ต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เรียนจริง ๆ เวลาเรียนก็อย่าไปทำเรื่องอื่น อย่าไปคิดเรื่องอื่น เรียนให้รู้ให้เข้าใจ เรียนบาลีให้พออ่านบาลีได้ แล้วถ้าจะเรียนสมัยใหม่ก็เรียนไปเถอะ เรียนจน ถึงมหาวิทยาลัยก็ได้ แต่ว่าเราเรียนเพื่ออยู่ ไม่ใช่เรียนเพื่ออะไร เรียนเพื่อออกจากโลก ไม่ใช่เรียนเพื่อจะ เข้าไปอยู่กับชาวโลกทั้งหลายเขา เพราะในเมืองไทยคน ๔๐ ล้าน อยู่บ้านมันตั้งหลายล้านแล้ว อยู่วัดนี่มีน้อยเต็มที เพราะฉะนั้นเราช่วยอยู่วัดกันสักหน่อย แต่ว่าอยู่อย่างคนฉลาด อย่าอยู่อย่างโง่ ๆ อย่าอยู่อย่างไม่รู้อะไร อยู่เพื่อช่วยเหลือญาติโยมชาวบ้าน อยู่เพื่อนำเขาให้ก้าวไปข้างหน้า อย่าอยู่ให้เขานำ

ถ้าอยู่ให้ชาวบ้านเขานำแล้ว เราก็นั่งเป็นหมอดูเท่านั้นเอง แต่ถ้าอยู่ให้เรานำ เราก็นำเปิดหูเปิดตา ญาติโยมให้สว่าง ให้เห็นแสงของธรรมะ จึงจะก้าวหน้า

พระสงฆ์ที่มาประชุมกันนี้ ขออภัยเถอะ ส่วนมากมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คนภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้ มีคุณค่าพิเศษทางจิตใจ คือมีความหนักแน่น มีความอดทน มีความตั้งใจ มั่นใจ ในการกระทำ อะไร ๆ ต่าง ๆ เพราะว่าภูมิประเทศมันลำบาก

คนเกิดในที่ลำบากมีบุญ ไม่ใช่มีบาป เพราะว่าความลำบากมันสร้างคน แต่ว่าที่สบายมันทำลายคน พระสงฆ์ที่มาจากทางภาคใต้มันสบาย ๆ จึงไม่ค่อยเก่งเท่าไร แต่ว่าพระที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๆ เขาลำบาก เขาเรียนเก่ง เป็นเปรียญ ๙ ประโยคเยอะแยะ เป็นสมภารเจ้าวัดก็เยอะ

ข้าพเจ้าไปเที่ยวเทศน์ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือบ่อย ๆ เมื่อไปเทศน์แล้วสังเกตดูว่า กิจการพระศาสนาทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้น เจริญก้าว

หน้ากว่าภาคอื่น ๆ ในประเทศไทย เพราะว่ามีพระ ที่ทำงานดี ๆ เจ้าคณะจังหวัดมีความรู้ เจ้าคณะอำเภอก็มีความรู้ สมภารเจ้าวัดเป็นมหาเปรียญหลายองค์ แล้วเอางานเอาการทั้งนั้น สังเกตดูเป็นอย่างนี้ เวลากลับไปภาคใต้ เขาถามว่าไปเที่ยวทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กิจการพระศาสนาเป็นอย่างไร ก็บอกตรง ๆ ว่าดีกว่าภาคเราหลายแง่หลายมุมด้วยกัน เพราะเขาเก่ง ๆ เขาเรียนเขาก้าวหน้า เขาตั้งใจศึกษา อันนี้พูดไม่ใช่ยอ แต่ความจริงมันเป็นอย่างนั้น

เดี๋ยวพวกเราจะหาว่า หลวงพ่อปัญญาให้เรากินน้ำหวานอีกแล้ว น้ำหวานกินมากไม่ได้ มันเป็นเบาหวาน แต่ว่าพูดความจริงสู่กัน ว่าความจริงมันเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเราต้องรักษาคุณค่าของสิ่งนี้ไว้ ตั้งใจเรียนตั้งใจศึกษากันอย่างจริงจัง เพื่อความเจริญก้าวหน้าของพระศาสนา แล้วพวกเรานี่ จะช่วยกิจการ พระศาสนาต่อไป ในกาลข้างหน้า

เมื่อเราเรียนเสร็จแล้ว เราก็ออกทำงาน เรื่องการทำงานให้พระศาสนานี้มีข้อบกพร่องอยู่ทั่วไปประการหนึ่ง คือพระเรามักจะพูดว่า ไม่มีใครใช้ ไม่มีใครสั่งให้ทำ ทำไมต้องรอให้คนอื่นสั่ง ทำไมต้องรอให้คนอื่นใช้ ทำไมต้องรอให้คนอื่นหางานให้เราทำ ก็งานมันมีเยอะแยะในเมืองไทย หลวงพ่อเที่ยวเทศน์ มาตั้ง ๔๐ ปี แล้ว มองเห็นงานมากเหลือเกิน ที่เราจะต้องทำ เราไม่มีคนจะทำเท่านั้น เพราะว่าพี่น้องญาติโยมชาวบ้านทั่วไปนั้น กำลังต้องการผู้นำทางจิต ต้องการผู้นำทางวิญญาณ เขาอยู่เหมือนกับคนตาบอด หรือฝูงวัวฝูงแกะที่ไม่มีคนเลี้ยง ถ้าพูดตามคัมภีร์ฝรั่งเขาว่าอย่างนั้น เขาต้องการคนเลี้ยง

เรานี่แหละจะไปเป็นคนเลี้ยง เราจะต้องไปเป็นผู้นำเขา เราไม่ต้องรอรับคำสั่งจากใคร เรารับโดยตรงมาจากพระพุทธเจ้าเลยทีเดียว เพราะพระพุทธเจ้าท่านสั่งไว้แล้ว "เธอทั้งหลาย จงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่มหาชน" แล้วเราจะรอให้ใครสั่งอีก เราไม่ต้องรายงานใคร เราทำให้พระพุทธเจ้า ใครจะชม

เราก็ไม่ว่า ใครจะด่าเรา เราก็ไม่ว่า เราไม่สนใจต่อคำพูดเหล่านั้น แต่เราจะอุทิศชีวิต ทำงานให้แก่พระพุทธเจ้า ที่ใดมีงานเราจะอยู่ที่นั่น เราจะทำงานด้วยความตั้งอกตั้งใจ ถ้าเราช่วยกันทำอย่างนี้ก็จะก้าวหน้า

แต่ว่านั่นแหละ การทำงานอะไรก็ตาม ทำคนเดียวมันไม่เกิดกำลัง ต้องทำงานเป็นทีมเวิค คำฝรั่งเขาว่าอย่างนั้น ถ้าพูดไทย ๆ ก็เรียกว่า สหการ หมายความว่าร่วมกันทำ เราต้องมีศูนย์กลางที่จะทำงาน เป็นศูนย์ที่จะปฏิบัติงานอิสระ ไม่ต้องขึ้นกับใคร ขึ้นตรงต่อพระพุทธเจ้า ขึ้นตรงต่อพระธรรม ขึ้นตรงต่อพระสงฆ์ ไม่ต้องให้ใครมาตั้งระเบียบให้แก่เรา เราเคารพระเบียบของพ่อเราก็พอแล้ว เพราะมีพอใช้ ไม่ต้องตั้งขึ้นมาใหม่ก็ได้ ที่ตั้งขึ้นใหม่นั้นตั้งขึ้นรุงรังจนจำไม่ได้ ข้าพเจ้าเป็นสมภารนี่ ไม่เคยได้อ่านพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เลย ไม่รู้ว่าเขาว่าอย่างไร เพราะนึกว่าไม่จำเป็นอะไร เพราะปฏิบัติตามพระธรรม วินัยแล้ว มันก็พอแล้ว ไม่จำเป็นจะต้องอ่านก็ได้

มีประชุมสงฆ์ทีไรก็เคยไปฟังกับเขาบ้าง ไปฟังแล้วเบื่อเต็มที เพราะมีพูดแต่เรื่องสังฆาณัติ เรื่องกติกาสงฆ์ ไม่เห็นพูดพุทธาณัติกันเสียมั่งเลย เรามันเป็นนักเทศน์นักสอน นั่งฟังแล้วก็เบื่อหน่าย ในการที่จะไปฟังชาวบ้าน พูดมาสังฆาณัติให้ฟัง เลยก็ลาตลอดสมัย ไปเที่ยวเทศน์สอนญาติโยมดีกว่า เลยไม่ได้ไปประชุมกับเขา เรื่องมันเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ไม่จำเป็นจะต้องตั้งอะไร ให้มันมากเกินไปหรอก เราปฏิบัติตามพระธรรมวินัยก็พอแล้ว เพราะผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนั้นไม่เกะกะ

แต่ถ้าเราเชื่อกฎหมาย บางทีก็อ่านเพื่อหาทางออก หาดูว่ารูมันมีตรงไหนบ้าง พอมีรูก็เอาหัวโผล่ออกไปตรงนั้น อย่างนี้มันก็ไม่ได้เรื่องอะไร ไปเรียนเพื่อหารูออกเท่านั้นเอง แล้วเรามันก็ยุ่งเท่านั้นเอง อย่าไปเรียนอย่างนั้น พระธรรมวินัยมีพร้อมแล้ว เราปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ไปตามที่พระพุทธเจ้าสั่ง บอก

ว่าไปทำงาน แล้วเราก็ไม่ต้องรายงานใคร เพราะเราไม่ต้องการอะไร พระพุทธเจ้าไม่มีอะไรให้ นอกจากความสบายใจ สบายใจว่าเราได้สนองคุณพ่อ เรารักพ่อคือพระพุทธเจ้า เราได้สนองคุณท่านแล้ว เราไม่ได้กินข้าวของท่านเปล่า ๆ ไม่ได้อยู่กุฏิของท่านเปล่า ๆ ไม่ได้เอาเครื่องแบบที่มีเกียรติของท่านมาห่มเฉย ๆ เราไม่ได้กินยาของพระพุทธเจ้าเพื่อนอนให้สบาย แต่เราได้ปฏิบัติงานให้องค์พระพุทธเจ้า

เมื่อเราได้ทำอย่างนี้เราก็สบายใจ ใครจะว่าอะไรก็ช่างเขา เราไม่สนใจ เพราะเรามีหน้าที่อย่างนี้ เราก็ทำไปตามหน้าที่ แต่ว่าต้องรวมกลุ่มกันเข้า เพื่อปรึกษาเพื่อวางแผน เพื่อปฏิบัติงานให้เป็นระเบียบเรียบร้อย พวกเราทั้งหมดต้องรวมกันเข้า พระหนุ่มเณรน้อยที่มีการศึกษา มีปัญญา อย่าสึกออกไป อยู่ต่อไป เพื่อทำงานให้แก่พระศาสนา ทหารกล้าหาญมันไม่ค่อยมีดังที่ว่าแล้ว เพราะฉะนั้นเรามาร่วมแรงร่วมใจกัน ถ้าร่วมแรงร่วมใจกันอย่างนั้นแล้วละก็ หลวงพ่อองค์หนึ่งเป็นหัวเสธ.ให้บ้าง ในการทำงานที่เป็นประโยชน์ ถ้าสิ่งใดเป็นประโยชน์แก่พระศาสนาแล้ว หลวงพ่อยินดีด้วย ไม่ถอย แต่ถ้าเรื่องไม่เป็นประโยชน์หลวงพ่อก็ไม่เอาเหมือนกัน

เคยมีว่าสมเด็จพระวันรัตวัดนี้ ท่านให้ตระกรุดแก่ท่านเจ้าคุณองค์หนึ่ง เจ้าคุณองค์นั้นอยากได้ตะกรุดสมเด็จเหลือเกิน สมเด็จท่านไม่มีตะกรุด ท่านไม่ถือโชคลาง ท่านเป็นนักสอนธรรมะ สมเด็จพระเขมจารี ที่สร้างสิ่งทั้งหลายไว้ในวัดมหาธาตุ เป็นผลงานของท่านทั้งนั้น ต้นอโศก ต้นเข็ม ของท่านทั้งนั้น เดี๋ยวนี้ต้นอโศกจะตายไปเสียบ้างแล้ว เพราะขึ้นกพิลาป ไม่ใช่เรื่องอะไร ท่านสร้างสิ่งเหล่านี้ไว้

เจ้าคุณองค์นั้นอยากจะได้ตะกรุดสมเด็จ เข้าไปขอ ท่านไม่มีให้ ก็ยังคะยั้นคะยอจะเอาให้ได้ ท่านเลยบอกว่า ไปเอาแผ่นดีบุกมา เอามาถึงท่านก็ม้วนแล้วยื่นให้ ท่านบอกว่า เอาไปเถอะ ถ้าดีแล้วบุกเข้าไป ถ้าชั่วอย่าบุกเป็นอันขาด อันนี้

แหละตะกรุดวิเศษละ พวกเราเอาไปผูกไว้ที่ใจเถอะ ถ้าสิ่งใดดีแล้วบุกเข้าไปเลย ไม่ต้องกลัว เรื่องความดีแล้วต้องทำ แต่ถ้าสิ่งใดไม่ดีอย่าบุกเป็นอันขาด อย่าใช้กำลัง พลังงานในทางเสีย มันไม่เกิดประโยชน์อะไร เราจะต้องใช้พลังงานซึ่งมีค่าของเรานี้ ต้องใช้เพื่อการสร้างสรรค์ สร้างพระศาสนา สร้างความสงบสุขให้แก่ประชาชน แล้วเราก็ตั้งใจทำความดี ถ้าดีแล้วก็บุกเข้าไป ไม่ต้องกลัวอะไรทั้งหมด เพราะมันเป็นสิ่งที่ดีงาม ให้เราร่วมแรงร่วมใจกันอย่างนี้ วางแผนจัดงาน และเมื่อได้ไปทำงานแล้ว เราก็มาปรึกษากันต่อไป ว่ามีอะไรบกพร่องบ้าง มีอะไรควรปรับปรุงแก้ไขต่อไป ต่างคนต่างมีปัญหา ต่างคนต่างก็มีข้อคิด

เดี๋ยวนี้นักเทศน์เมืองไทยมีเยอะพอสมควร ทางวิทยุก็มีเยอะ องค์หนึ่งเทศน์ไปอย่างหนึ่ง องค์หนึ่งก็เทศน์ไปอย่างหนึ่ง ญาติโยมฟังแล้วไม่รู้จะเชื่อใครดี องค์หนึ่งว่าอย่างนั้นอีกองค์หนึ่งว่าอย่างนี้ โยมบอกว่าไม่รู้จะเชื่อองค์ไหน ท่านพระครูนั้นก็ว่าอย่างนั้น ท่านพระมหาโน้นก็ว่างอย่างโน้น เจ้าคุณนั้นก็ว่าอย่างนี้ ไปกันคนละทิศคนละทาง

ทำไมเป็นไปอย่างนั้น ก็เพราะว่าไม่มีองค์การส่วนกลางที่เก็บนักเทศน์เหล่านั้น มานั่งปรึกษากันเสียบ้าง มาประชุมสัมมนากันเสียบ้าง ว่าเราควรจะสอนอะไร เราควรจะสร้างคนไปในแนวไหน ควรจะเพาะอะไรขึ้นในจิตใจคน ไม่ใช่เทศน์เพื่อเอาใจคน เพื่อเรี่ยไรสร้างนั้นสร้างนี้ตลอดเวลา แล้วมันจะไปกันได้อย่างไร นี่ไม่มี

อย่างนี้เพราะอะไร เพราะไม่มีองค์การเผยแผ่ในเมืองไทย มีแต่องค์การนอนแผ่กันทั้งนั้น แล้วจะทำได้อย่างไร พี่น้องทั้งหลายคิดดูเถอะ องค์การเผยแผ่ไม่มี แล้วจะทำกันได้อย่างไร ไม่มีใครเอาใจใส่ในเรื่องนี้ แล้วก็ฟังกันไปอย่างนั้น ว่ากันไปตามเรื่อง วัดนั้นเทศน์อย่าง วันนี้เทศน์อย่าง วัดโน้น เทศน์อย่าง คนที่ไปวัดไหนก็เชื่อวัดนั้น ไปวัดอื่นก็เชื่อวัดอื่นต่อไป ถ้าฟังหลายวัดก็ยืนลังเล เอ๊ะ!

กูจะไปวัดไหนดี มันเป็นกันอย่างนี้ อย่างนี้มันก็ลำบาก

เพราะว่าไม่มีส่วนกลางที่จะจัดทำ ในฝ่ายศาสนาอื่นนั้นเขามีแล้ว เขาทำมาก่อนเราด้วยซ้ำไป เพราะว่าเขาตื่นตัวก้าวหน้า เขามองดูโลก ว่ามีอะไรที่โลกต้องการ เราควรจะปรับปรุงอะไรบ้าง ควรจะแก้ไขอะไรบ้าง เขารวมเป็นกลุ่มเป็นก้อนปรึกษาหารือกัน ประชุมกันบ่อย ๆ ทุกวันทุกเวลา ๗ วัน มาประชุมกัน เดือนหนึ่งมาประชุมกัน ความจริงพระเรานั้น พระพุทธเจ้าท่านให้ประชุมกันเดือนละ ๒ ครั้ง แต่ว่านั่นแหละ ไปประชุมฟังพระปาฏิโมกข์ ฟังเสร็จแล้วก็ประชุมกันเพื่อปรึกษาเรื่องอื่นบ้าง ว่าเราควรจะทำอะไร ไม่ควรรีบกลับกุฏิ โดยไม่ได้ปรึกษาอะไรกันบ้าง

เช่นการสอนคนนี่ เป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องสำคัญ มีบ้างไหม พวกเราได้ยินได้ฟังบ้างไหม มีสัมมนานักเทศน์สัมมนานักสอน ไม่เห็นมีกันสักทีหนึ่ง แล้วเราจะก้าวหน้าไปได้อย่างไร เทศน์งุ่มง่ามกันอยู่อย่างนั้น ไม่ทันสมัย ไม่ทันเหตุการณ์ คนฟังก็เลยไม่อยากฟัง เพราะไม่รู้ว่าเทศน์เรื่องอะไร นี่มันเป็นความเสียหาย

เพราะฉะนั้นเราจะต้องรวมกันเข้า ถ้าจะปรับปรุงทั้งบ้านทั้งเมืองก็ต้องปรับปรุงหลักการ ว่าเราจะต้องมีองค์การประเภทต่าง ๆ ขึ้น เช่นฝ่ายปกครอง ว่าแต่เรื่องการปกครองอย่างเดียว ฝ่ายเผยแผ่ทำหน้าที่ เผยแผ่ รวมพวกรวมหมู่ปรึกษาหารือกัน ฝ่ายการศึกษา จัดการศึกษากันอย่างจริงจัง อย่าไปทำสิ่งที่ เรียกว่า ไม่เอางานเอาการ ให้เป็นหมู่เป็นคณะ เป็นเรื่องเป็นราวไป เป็นแผนก ๆ องค์ไหนรับหน้าที่ใด ต้องทำหน้าที่นั้น

ทีนี้เขาเคยมีมาเหมือนกัน สมัยก่อนนี้มีองค์การ ๔ คือ องค์การปกครอง องค์การศึกษา องค์การสาธารณูปการ องค์การเผยแผ่ แต่ว่าเอาคนแก่มานั่งทำงาน ท่านก็จะทำอะไรไหว ท่านไปไม่ค่อยรอด เราไม่จำเป็นจะต้องใช้คนแก่เสมอไป แต่ว่าเราเอาคนแก่เป็นที่ปรึกษา ร่วมงานร่วมการ ผู้ปฏิบัติงานมันต้องเป็นคนหนุ่มที่มีความแอ็คตีฟว่องไวกันสักหน่อย ถ้าเอาคนงุ่มง่ามมาทำงานแล้ว จะไปกันรอด

ได้อย่างไร

เมืองไทยเรามันเสียอยู่อย่างหนึ่ง ไม่ยอมให้คนหนุ่มพูด มันลำบากกันอยู่ตรงนี้ ถ้าคนหนุ่มจะแสดงความคิดความเห็นอะไรขึ้นมา ถูกดุแหวทีเดียว เอ็งละมันสู่รู้ จะมาสอนข้า เป็นคนรู้มากไปเสียทั้งนั้น ไม่ยอมฟังคำปรึกษาหารือ คนหนุ่มก็คำราญใจ เมื่ออยู่ไปก็ทำอะไรไม่ได้ ไปอยู่บ้านดีกว่า มันเสียกำลังเสียอย่างนี้ เพราะฉะนั้นต้องแก้ไข

สมัยนี้โลกเขาเป็นประชาธิปไตยกันแล้ว พระเรายังไม่เป็นประชาธิปไตยกัน ยังถืออำนาจกันอยู่ ยังทำอะไรกันแบบโบราณกันอยู่ เราควรจะปรึกษากันพระหนุ่ม ๆ น้อย ๆ ที่มีความคิดริเริ่ม เรียกมาประชุมเสียมั่ง ถามความคิดความเห็นเสียมั่งแล้วเอาไปใช้ ใช้แล้วไม่บอกว่า เป็นความคิดของพระองค์นั้นก็ไม่ว่าอะไรหรอก ให้ท่านเอาหน้าเอาตา เราก็ไม่ว่า แต่ว่าขอให้เปลี่ยนวิธีการเสียบ้าง ให้คนที่มีปัญญา พอที่จะใช้ปัญญาเสียบ้าง คนที่มีความสามารถ ให้ได้ใช้ความสามารถบ้าง คนที่มีความตั้งใจทำงานได้มีโอกาสทำงานบ้าง กิจการของพระศาสนาก็จะได้เจริญก้าวหน้าต่อไป ตามสมควรแก่ฐานะ

ถ้าอยู่กันในรูปที่ เป็นอยู่กันในบัดนี้ ก็เรียกว่าเป็นเรือที่ไม่มีพาย ไม่มีหางเสือ เป็นเรือที่ลอยไปตามกระแสน้ำ น้ำขึ้นก็ลอยขึ้น น้ำลงก็ลอยลง มันก็คล้ายกับผักตบชวา ในแม่น้ำเจ้าพระยาเท่านั้นเอง ไม่มีหลักการอะไร ไม่มีจุดมุ่งหมายอะไรต่างคนต่างไป ต่างคนต่างทำ แล้วมันจะก้าวหน้าไปได้อย่างไรในเรื่องอย่างนี้ มันต้องคิดกันบ้าง ปรึกษากันบ้าง ว่าควรจะแก้ไขกันอย่างไร มาประชุมอะไรกันเสียบ้าง

เช่นว่าประชุมสัมมนาธรรมทูต มาฟังเขาพูดกันทั้งนั้น เชิญนายกมาพูด เชิญรัฐมนตรีมหาดไทยมาพูด พูดอะไรก็ไม่ได้เรื่องทั้งนั้น เพราะท่านเหล่านั้น ความจริงก็ไม่รู้อะไร แล้วจะมาพูดให้พระฟัง

ลองไปถามเจ้าคณะจังหวัดทั้งหลายที่มาประชุม ท่านบอกว่า ผมเบื่อเต็มที แล้ว เรื่องสัมมนาแบบนี้ นิมนต์มาฟังเฉย ๆ แล้วก็ฟังสิ่งที่ไม่ได้สาระ ทำไมไม่ให้ เราแสดงความคิดความเห็นมั่ง ท่านว่าอย่างนั้น

ความจริงเจ้าคณะท่านอยู่ใกล้ชาวบ้าน อยู่ใกล้พระสงฆ์ ท่านมีความคิด แต่ท่านไม่มีโอกาสจะแสดง มีแต่มาฟังเท่านั้น พระโอวาทท่านผู้นั้น สัมโมทนียกถา ท่านผู้นี้ ว่ากันอยู่จนเย็นจนค่ำ จนอ่อนเพลีย กลับวัดไป ไปฉันน้ำตาลต่อไป แล้ว มันจะได้อะไรทำอย่างนี้

ผมเองก็ไปสัมมนากับเขาทุกปี แต่สัมมนาเสร็จแล้วนั่งรถกลับวัดชลประทานฯ ถามว่าได้อะไรมั่งวันนี้ บอกตัวเองว่าไม่ได้อะไร มันเป็นเสียอย่างนี้ เราไม่ได้มา ประชุมกัน เพื่อปรึกษาหารือกัน เพื่อแสดงความคิด ความเห็น คนไทยเรายังบกพร่อง ในเรื่องนี้ แม้ทางฝ่ายบ้านเมืองก็เหมือนกัน ยังบกพร่อง ยังไม่ยอมให้คนหนุ่ม คน น้อยแสดงความคิดเห็น แต่เดี๋ยวนี้เริ่มแล้ว เริ่มแล้ว คนหนุ่มคนน้อยพอจะมี โอกาสแสดงได้แล้ว พระสงฆ์องค์เจ้าเรา ก็พอเริ่มแสดงได้บ้างแล้ว

แต่ว่าอย่าให้มันแรงเกินไป ให้เบา ๆ ไว้หน่อย เอาแต่สมควร ๆ เรียกว่าใช้ ไม้นวมไปก่อน ส่วนไม้แข็งนั้น ค่อยว่ากันทีหลัง เพราะถ้าใช้ไม้แข็งแต่หัวทีแล้ว ก็จะถูกน็อคคว่ำไปเหมือนกับนักมวย ขึ้นชกกับอ้ายเคลย์อย่างนั้นแหละ ขึ้นไปก็ รุกพักเดียว อ้ายเคลย์มันแย็บพักเดียว ก็ล้มไปเท่านั้นเอง อ้ายเคลย์มันนักมวยมือ เก่า มันเก่งกว่า เพราะฉะนั้นนักมวยใหม่นี้มันต้องระวัง ระวังหมัดแย็บให้ดี ถ้า ไม่ดีถูกแย็บแพ้คะแนน ผลที่สุดเสียท่า

เพราะฉะนั้นต้องระวัง ต้องใช้ไม้นวม ค่อยพูดค่อยจา ค่อยทำค่อยไป อะไรเหมาะอะไรควร ค่อยปรึกษาหารือกัน ทำอะไรต้องปรึกษากัน ต้องประชุมกัน ต้องวางแผน แล้วงานที่เราจะต้องทำ ไม่ใช่งานรีบร้อน มันเป็นงานใหญ่ เป็นงาน ของชาติ เป็นงานของพระศาสนา ไม่ใช่งานที่จะสำเร็จวันนี้ สำเร็จพรุ่งนี้ แต่เป็น

งานที่จะต้องวางแผนลึก

คล้ายกับเราสร้างตึก ๒๐ ชั้น มันก็ต้องตอกเข็มอย่างดี ลงรากมั่นคง แล้วค่อยก่อขึ้นไป ๆ เป็นลำดับ ๆ จนครบ ๒๐ ชั้น ฉันใด ในเรื่องงานทางด้านพระศาสนานี้ก็เหมือนกัน ต้องค่อย ๆ สร้างไปทีละน้อย ๆ เพราะ กำลังคนของเรายังไม่พอ เวลานี้กำลังคนไม่พอ กำลังคนนี่สำคัญในการปฏิบัติงาน ถ้ากำลังคนไม่พอ เราไปทำงานเราก็ไม่มีคนใช้ เพราะฉะนั้นเบื้องต้นต้องสร้างคนก่อน

การสร้างคนนั้น ทุกวัดต้องช่วยกันสร้าง ต้องมีอุดมการว่าเราจะสร้างคนไปแนวไหน เวลานี้ยังไม่ได้สร้างคนให้มีอุดมคติ

ท่านปัญญาที่มาเทศน์แจ้ว ๆ อยู่นี่ ไม่ใช่เทศน์เพราะมีการสร้างของแผนการศึกษาอะไรหรอก แต่ว่า มันเกิดขึ้นในหัวเอง ไม่มีใครบอกว่า ต้องทำอย่างนั้นต้องทำอย่างนี้ คุณบวชต่อไปต้องทำอย่างนั้น ต้องทำอย่างนี้ ครูบาอาจารย์ที่สอนอะไรมานั้น ก็สอนตามเรื่อง ไม่ใช่เป็นการลบหลู่บุญคุณของเจ้าพระคุณทั้งหลายที่ว่าท่านได้สอนมา แต่ว่าวิธีการยังไม่ดีพอ คือยังไม่ให้อุดมการณ์ไว้ในจิตใจ

เวลานี้อุดมการณ์เป็นเรื่องสำคัญ ไม่ว่าการเมือง ไม่ว่าการพระศาสนา หรือว่า ไม่ว่าอะไรแหละ คนเราต้องมีอุดมการณ์ ต้องมีความยึดมั่นไว้ในอะไรสักอย่าง แม้พระศาสนาสอนไว้ว่าไม่ให้ยึดมั่น แต่เรา ก็ต้องยึดมั่น ในงาน ยึดมั่นในหลักการของพระพุทธเจ้า แต่ว่าเราไม่ได้ให้อุดมการณ์แก่พระ

พวกเราทั้งหลายที่มาเรียนอยู่นี่ เรียนบาลี เรียนมหาวิทยาลัย มีการสอนให้มีอุดมการณ์บ้างไหม มีการปลุกใจบ้างไหม ปลุกเสกเราบ้างไหม ว่าให้เราเสียสละให้เราทำงาน ให้เรารักศาสนา ให้บำเพ็ญประโยชน์สุขแก่มหาชน มากกว่าความสุขส่วนตัว ยังไม่มีการพูดการสอนกัน นอกจากสอนกันไปตามเรื่อง สัตถาอันว่าพระศาสดา วิหรันโต ว่าเรื่อยไป

เราไม่ได้สอนว่า พระศาสนาของเราดีอย่างไร เราควรจะดำเนินชีวิตตาม

พระพุทธเจ้าอย่างไร เวลานี้ประเทศชาติต้องการอะไร วงการพระศาสนาต้องการอะไร มีใครบ้างที่ต้องการจะสมัครเป็นทหาร ของพระพุทธเจ้า ทำงานออกแนวหน้า เพื่อต่อสู้กับข้าศึก คือกิเลสทั้งหลาย ที่รุกรานบ้านเมืองมากขึ้นทุกวัน ทุกเวลา ไม่มีการปลุกใจ ไม่มีการเร้าใจ ให้เกิดความมานะพยายาม

จิตใจคนเรานั้นปลุกได้ เสกได้ คอมมิวนิสต์มันเสกให้เป็นคอมมิวนิสต์ อยู่ในป่าได้ตั้ง ๑๐ ปี ๒๐ ปี ไม่ยอมออกมาในเมืองนั้น เพราะอะไร เพราะเขาว่าเพาะอุดมการณ์ให้เกิดขึ้นในใจ แล้วก็ฝังหัวอยู่ในเรื่องนั้น ยอมตายไม่เปลี่ยนแปลง แล้วทำไมเราไม่เพาะอุดมการณ์ขึ้นในสมองของพระมั่ง ศาสนิกในศาสนาอื่น เขาน่านับถือเหลือเกิน เขายอมมอบชีวิตจิตใจให้แก่พระผู้เป็นเจ้า เขาไม่มีตัวเขาเป็นของเขา มอบให้พระผู้เป็นเจ้าของเขาหมด พระผู้เป็นเจ้าก็คือธรรมะนั่นเอง เราเป็นชาวพุทธ เราก็มอบให้แก่พระธรรม พระธรรมเป็นสิ่งที่เราเคารพบูชา เรามอบให้หมด กายชีวิตจิตใจมอบให้หมดแก่พระธรรม เราทำงานเพื่อพระธรรมทุกอย่างที่เราทำนั้น เพื่อให้ธรรมะเจริญ ให้ธรรมะก้าวหน้า ให้ธรรมะอยู่ในจิตใจคนต่อไป แล้วเราก็ทำ ทำโดยไม่หวังอะไร แม้แต่คำชมเราก็ไม่ต้องการ เพราะเรารักพระธรรมเท่านั้น ความคิดอย่างนี้ไม่ได้อบรมกัน ไม่ได้สั่งสอนกันทุกวัน ทุกเวลา

คนเรามันต้องเสกกันทุกวัน ตื่นเช้าต้องเสก ตอนเย็นลงก็ต้องเสก เสกให้เป็นอะไรก็ได้ เสกให้เป็นคนก็ได้ แต่ไม่มีการปลุกเสก เพราะมัวแต่ไปปลุกเสกพระเครื่องขายกันเสียหมด แล้วมันจะก้าวหน้ากันได้อย่างไร พี่น้องทั้งหลายคิดดูเถอะ ในสมัยนี้ มันถึงเวลาแล้วที่เราทั้งหลายจะต้องตื่นตัว ถึงเวลาแล้ว ที่เราทั้งหลายจะต้องก้าวหน้า ถึงเวลาแล้ว ที่เราทั้งหลายจะต้องมองดูตัวเอง ว่าเรามีอะไรบกพร่อง มีอะไรจะต้องแก้ไข มีอะไรจะต้องจัดต้องทำต่อไป แล้วเราก็ควรจะมาร่วมกันจัด ร่วมกันทำ คนใดมีความคิดความอ่าน จะเป็นพระหนุ่มก็ตาม

พระปูนกลางก็ตาม พระผู้เฒ่าก็ตาม เรารับฟังทั้งนั้น แล้วเอามา ร่วมมือกันได้ทั้งนั้น ในอุดมการณ์แนวเดียวกัน เพื่อสร้างสรรค์จิตใจคน ให้ก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบ ตามหลักพระธรรมคำสอนในทางพระศาสนา งานนี้แหละเป็นงานสำคัญที่เราจะได้ช่วยกันในกาล ต่อไปข้างหน้า

ข้าพเจ้าเองรู้สึกปลื้มใจ ที่ได้มาเห็นพวกเราทั้งหลายมาอยู่กันอย่างพร้อมเพรียงเรียงหน้า ในสมาคมนี้ เพื่อจุดมุ่งหมายที่จะทำอะไรที่เป็นประโยชน์ แก่พระศาสนาต่อไป ใคร ๆ เขาจะวิพากษ์วิจารณ์อะไรก็ช่างเขา เราอย่าไปโกรธเคือง อย่าไปต่อล้อต่อเถียงกับเขา เพราะคนเราไม่ได้มีปัญญาเท่าเทียมกันทุกคน คนเรามีปัญญาเท่าใดก็เห็นได้เท่านั้น

เหมือนกับคนสองคน มองไปช่องอะไรช่องหนึ่ง คนหนึ่งอาจจะเห็นเป็นโคลนตมก็ได้ อีกคนหนึ่งอาจจะเห็นเป็นเพชรพลอยก็ได้ เหมือนกับคำกลอนที่ท่านผู้หนึ่งเขียนไว้ว่า

สองคนยลตามช่อง *คนหนึ่งมองเห็นโคลนตม*
คนหนึ่งตาแหลมคม *เห็นเดือนดาวแสงวาวแวว*

อะไรอย่างนี้แหละ เรียกว่าตามันมองเห็นไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นเราจะไปโทษเขาก็ไม่ได้ เขามองเราในแง่ใดก็ช่างเขา แต่เรารู้ใจของเรา ว่าเรามีใจอย่างไร เรามีความมุ่งหมาย อย่างไร เรามีความบริสุทธิ์ใจเพียงไหน เราทำไปตามความคิดของเรา เพื่อสร้างสรรค์สิ่งดีงาม

อันคนที่ทำดีนั้น ก็ต้องมีคนติมากเป็นธรรมดา คนไหนถูกว่ามาก แสดงว่าคนนั้นดีมาก คนดีมากย่อม มีคนริษยา คนที่ถูกริษยาดีกว่าเขาสงสาร

ท่านเจ้าคุณธรรมโฆษาจารย์ ท่านเขียนไว้ว่า *เขาริษยา ดีกว่าเขาสงสาร* เพราะว่า คนไหนเขาสงสารแล้ว คนนั้นมันแย่ ตาลักแล้วล่ะ คนนั้นไปไม่รอด แต่มีคนริษยา มีคนวิพากษ์วิจารณ์บ่อย ๆ แสดงว่าคนนั้นต้องเก่งแน่ ต้องมีความดี

คนจึงได้วิพากษ์วิจารณ์กันบ่อย ๆ

เหมือนหลวงพ่ออาสภะของเรานี่แหละ สมัยที่เป็นพระพิมลธรรม เป็นเจ้าคณะปกครองสงฆ์ เป็นสังฆมนตรี มีคนวิพากษ์วิจารณ์เรื่อย เพราะว่าท่านมีดีนั่นเอง ไม่ใช่เรื่องอะไร ถ้าไม่ดีก็ไม่มีคนว่าหรอก

พระที่นอนเฉย ๆ ไม่มีใครวิพากษ์วิจารณ์สักองค์เดียว เพราะว่าฉันแล้วนอน ก็ไม่มีใครว่าอะไร แล้วก็ไม่มีใครรู้จักด้วยซ้ำไป แต่องค์ไหนทำงานทำการยิ่งทำมาก ๆ ยิ่งมีคนริษยามากเพราะว่ามันเด่นเกินไป หลวงวิจิตรฯ จึงเขียนไว้ว่า

ทุกคนเขาอยากให้เราดี
แต่ทำเด่นทุกทีเขาหมั่นไส้
ทำดีอย่าให้เด่นจะเป็นภัย
ไม่มีใครอยากเห็นเราเด่นเกิน

เราอย่าไปหวั่นไหวกับสิ่งเหล่านั้น เขาจะวิพากษ์วิจารณ์ช่างเขา ปากของเขาเขามีเสรีภาพในการที่จะพูด เราก็มีเสรีภาพในการกระทำ เขาพูดเท่าใดเราก็ทำไปตามเรื่อง เขาพูดว่าดี เราก็ไม่ได้ดีไปตามเขาว่า เขาพูดว่าชั่ว เราก็ไม่ได้ชั่วตามที่เขาว่า ดีชั่วมันอยู่ที่เราทำต่างหาก เราควรจะดูตัวเรา ว่าเราทำถูกหรือทำผิด เราทำดีหรือทำชั่ว ทำให้มันเสื่อมหรือว่าทำให้เจริญ เพียงเท่านี้ก็พอแล้ว ไม่ต้องไปวิตกกังวลอะไร เพราะฉะนั้นสิ่งใดที่เป็นประโยชน์เราก็ทำไป

บัดนี้พวกเราทั้งหลาย ที่ได้มาประชุมกันในสถานที่นี้ ก็นับว่าได้ผลพอสมควรแล้ว เพราะสมเด็จพระสังฆราชท่านได้โปรยปรายฝนลงมาแล้ว เป็นฝนแห่งความเมตตาปรานี ทำให้พวกเราทั้งหลายชุ่มฉ่ำในดวงใจ แล้วก็เกิดความสบายใจเป็นประการต้น แต่งานไม่ใช่หยุดอยู่เพียงเท่านี้ จะต้องก้าวหน้าต่อไปอีก การก้าวหน้าต่อไปนั้น จะก้าวหน้าอย่างไรนั้น ต้องก้าวหน้าให้เรียบร้อย ให้ดี ดูทิศทางลมให้ดี

เรือจะออกไปสู่ทะเลต้องดูทิศทาง ดูดวงดาวในท้องฟ้า ดูเครื่องมือประกอบ ผ้าใบมันพร้อมไหม หางเสือมันพร้อมไหม คนในเรือพร้อมไหม อาหารการกินพอไหม ที่เราจะออกไปสู่ทะเล ทุกสิ่งทุกอย่างต้องพร้อม ถ้าไม่พร้อมต้องเตรียมอยู่ที่ฝั่งก่อน พอลั่นฆ้องชัยเภรีเมื่อใดแล้ว ก็ชักใบขึ้นสู่เสา คนถือท้ายก็จับหางเสือออกเรือทันที ไปได้เลย ไม่ต้องกลัวอะไรอีกต่อไป

แม้จะมีลมใต้ฝุ่น มีพายุไซโคลนพัดมา เราก็ไม่หวั่นไหว เพราะเรือเราแข็งแรง ผ้าใบเราดี คนถือท้ายมั่นคง ทุกสิ่งทุกอย่างเรียบร้อย แม้เราสู้ไม่ได้เราก็ตายในการต่อสู้ ไม่เป็นไร

พระพุทธเจ้าท่านบอกว่า *สงฺคาเม มตํ เสยฺโย ยญฺเจ ชีเว ปราชิโต ตายเสียในการต่อสู้ ดีกว่าอยู่อย่างผู้แพ้* พระพุทธเจ้าว่าอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเราจะต้องต่อสู้ แต่ว่าสู้กับสิ่งอื่น ไม่สำคัญหรอก สู้กับกิเลสในตัวเราให้ชนะก่อน เมื่อใดเราชนะกิเลสได้ เมื่อนั้นเราจะกลายเป็นนักสู้ ที่ทรหด อดทนเหนียวแน่น ไม่มีใครจะมาตีเราให้พ่ายแพ้ได้ แต่ถ้าเรายังสู้กับตัวเราเองไม่ได้ อย่าไปคิดสู้กับใคร ๆ

เพราะฉะนั้น ในเบื้องต้น ต้องเตรียมฐานชีวิตให้ดี เตรียมสร้างรากฐาน สร้างฐานทัพในตัวเราให้ดี ฐานทัพดีด้วยศีล ด้วยสมาธิ ด้วยปัญญา ให้มั่นคงแข็งแรง ทุกคนต้องพร้อมเพรียงกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เมื่อใดเราชนะตัวเองได้ เมื่อนั้นออกเรือได้

เหมือนกับสมิงนครอินทร์นั่นแหละ เวลาจะยกทัพไปปราบทัพเรือพระเจ้ากรุงอังวะ สมิงนครอินทร์ ไปเฝ้าพระเจ้าราชาธิราช ตละแม่คนหนึ่ง เอาหมากมาให้สมิงนครอินทร์คำหนึ่ง สมิงนครอินทร์ตกหลุมรักลงไปแล้ว ได้ฤกษ์ลั่นฆ้องชัยแล้วไม่ออกเรือ สมิงพ่อเพชรก็ตกใจว่า เอ๊ะ! ทำไมไม่ออกเรือ ตีฆ้องแล้วไม่ออกเรือ ก็รู้ว่าสมิงนครอินทร์ยังชนะตัวเองไม่ได้ เพราะว่าสายตาไปต้องสายตาตละแม่เข้าเลยก็แพ้ อย่างนี้ก็ออกเรือไม่ไหว เพราะว่าแพ้ตละแม่เสียแล้ว เพราะฉะนั้นเรา

ต้องชนะตัวเองก่อน เมื่อชนะตัวเองแล้วออกเรือได้ ต่อสู้ได้ต่อไป อันนี้เป็นเรื่องสำคัญ

ทีนี้เมื่อเราเตรียมตัวพร้อมในการต่อสู้ เราก็สู้ได้ทุกสิ่ง ทุกประการ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นอะไร เพราะฉะนั้น ในเบื้องต้นทุกคนต้องเตรียมตัว เตรียมสร้างรากฐาน ในการศึกษาเล่าเรียน ในการอบรม บ่มนิสัย สร้างชีวิตจิตใจให้เจริญก้าวหน้า

โอวาทของสมเด็จพระสังฆราชก็ดี สัมโมทนียกถาของเจ้าคุณอัตถการีก็ดี เจ้าคุณอัตถการีพูดดีวันนี้ ท่านเป็นคนพัทลุงเหมือนกัน ท่านปัญญาก็ชาวพัทลุง แต่ไม่เคยฟังท่านพูด พอได้ยินท่านพูดวันนี้ ก็นึกว่า ชาวพัทลุงเก่งทุกคน นึกในใจว่าอย่างนั้น

แปลว่าท่านพูดเข้าทีมีสาระ ท่านพูดว่า สิ่งทั้งหลายมันอยู่ที่ตัวเรา ท่านพูดว่าสิ่งทั้งหลายมันอยู่ในตัวเรา อย่างนี้จริงแท้ เพราะฉะนั้นเราต้องแสวงหาตัวเรา ทำตัวเราให้ก้าวหน้าในการศึกษา ในการปฏิบัติ เพื่อสร้างสิ่งดีสิ่งงามให้เกิดขึ้น

เมื่อเรามีการศึกษาพอสมควรแล้ว เราก็มองดู ดูอะไร ดูความบกพร่องของพุทธบริษัท เอากระจกอะไรมาส่องดูพี่น้องทั้งหลาย เราจะเอากระจกพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้ามาส่อง เอาสัมมาทิฏฐิในพระพุทธศาสนามาส่อง หลักการคำสอนในทางพระพุทธศาสนาว่าไว้อย่างไร เราก็เอาสิ่งนั้นมาจับ เทียบกับ ความเป็นอยู่ของพุทธบริษัทในบ้านของเรา ในเมืองของเรา ในเรื่องนี้เราต้องกล้าหน่อยต้องกล้าสักหน่อย เวลานี้นักสอนศาสนาของเรายังขี้ขลาด ยังไม่กล้า คือไม่กล้าสอนคน ไม่กล้าแก้ไขคน ให้ดีขึ้นให้งามขึ้น เราต้องกล้า สิ่งใดที่ไม่เหมาะไม่ควรต้องช่วยกันแก้ หาตัวอย่างมาพูดให้ฟังง่าย ๆ

ความสุรุ่ยสุร่ายในวงการพุทธบริษัท เรื่องนี้ต้องช่วยกันแก้ ทำไมชาวนาต้องสูญเสียนาไปให้แก่นายทุน ทำไมชาวนาจึงไม่มีนาเป็นของตัวเอง ต้องมาเดินขบวนให้ยุงกินอยู่ที่กรุงเทพฯ แล้วก็มีการลองแก้ไขกัน ด้วยวิธีการหลายอย่าง

นั่นไม่ใช้การแก้ที่เรียกว่าต้นเหตุ

พระพุทธเจ้าบอกว่า สิ่งทั้งหลายเกิดจากเหตุ ต้องรู้ว่าอะไรเป็นเหตุให้เกิดสิ่งนั้นขึ้น การแก้ไขต้องแก้ที่ตัวเหตุ ตัวปัจจัย เหตุปัจจัยของเรื่องก็คือความสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือย แม้เรื่องการทำบุญของพุทธบริษัทเรานี้ ก็อยู่ในประเภทสุรุ่ยสุร่าย

ตัวอย่าง เช่น จะบวชลูกสักคนหนึ่ง สิ้นเปลืองเงินทองมากมาย ในเรื่องการกิน การเล่น การสนุกสนาน กินเหล้ากัน มีมหรสพ มีเรื่องสนุกสนาน แล้วก็สิ้นเปลืองเงินทองมาก ลูกบวชเข้าไป ๓ เดือน สึกออกมาแล้ว พ่อแม่ยังไม่ได้รับโปรดเลย เพราะยังร้อนดอกเบี้ยอยู่ ที่ไปกู้เขามาในงานบวชนาค

อันนี้เป็นความเสียหายในวงการพุทธบริษัท ปีหนึ่ง ๆ พุทธบริษัทเรา สูญเสียในเรื่องการทำบุญประเภท สุรุ่ยสุร่ายไม่ใช่น้อย ซึ่งมีอยู่ทุกภาค หลวงพ่อไปเทศน์มาทุกภาค ดูมาทุกภาค แล้วก็แก้อยู่ทุกแห่ง เทศน์เตือนอยู่ทุกแห่ง ว่าให้ทำบุญแบบประหยัด เช่นบวชนาค บวชแบบประหยัดสักหน่อย

นี่อีกไม่กี่วันเขาจะประชุมพระอุปัชฌาย์ที่วัดสามพระยา ผมไม่มีโอกาสจะเข้าไปปาฐกถากับพระอุปัชฌาย์เลย ถ้ามีโอกาสแล้วอยากจะพูดกับพระอุปัชฌาย์ทั้งหลาย ว่าสอนคนให้บวชแบบประหยัดเสียบ้าง อย่าให้บวชแบบฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย ให้ช่วยกันแก้ แก้ทั้งประเทศเลย

อุปัชฌาย์ต้องสัมมนากันเสียสักทีหนึ่ง แล้ววางกฎเกณฑ์ลงไปว่า เราจะบวชกันในรูปใด บวชแบบสุรุ่ยสุร่าย หรือบวชแบบประหยัด เพื่อให้เกิดประโยชน์ เมื่อตกลงอย่างใดแล้ว ก็เอาอันนี้ไปพูดกับประชาชน ใครจะมาบวชกับพระอุปัชฌาย์องค์ไหน ก็ต้องพูดให้เข้าใจว่า ถ้าบวชกับฉันแล้ว ก็ต้องทำอย่างนี้ จะทำอย่างอื่นไม่ได้ ให้เหมือนกันหมดทั้งประเทศ

นี่แหละเรียกว่าร่วมแรงร่วมใจกัน ปฏิรูปสังคมในด้านพระศาสนา เวลานี้ยังไม่ได้กระทำกันอย่างนั้น วัดหนึ่งสอนให้บวชแบบประหยัด เขาไม่อยากบวช

วัดนั้น ไปบวชวัดที่ฟุ่มเฟือยได้ นิกายหนึ่งสอนให้บวชแบบประหยัด นิกายหนึ่งไม่ว่าอะไร ขอให้มาบวชกับฉันก็แล้วกัน จะกินเหล้าเมายาแห่แหนแตนแต๋ เจ้านาคเมามาก็ไม่ว่าอะไร ขอให้ได้มาบวชก็แล้วกัน ไม่พร้อมกันเลยไม่สามารถจะแก้ไขอะไรได้ เพราะไม่มีการทำอะไรร่วมกัน สามัคคีกัน อันนี้อยากจะขอฝากไว้กับพวกเรา ที่เป็นพระหนุ่มเณรน้อย พระหนุ่มเณรน้อยไม่ต้องว่า คือให้ช่วยกันแก้ไขเพาะอุดมการณ์ การประหยัดให้เกิดขึ้นในสังคม

เช่นสมมติว่าคนจะบวช เราก็แนะนำว่าบวชแบบง่าย ๆ ไม่ต้องสุรุ่ยสุร่าย คือจับเจ้านาคมาโกนหัว เสร็จแล้วเข้าโบสถ์บวชเลย ไม่ต้องมีการทำขวัญนาคให้เกรียวกราว ไมต้องเล่นลิเกสนุกสนาน เวลานี้งานบุญไม่ต้องมีลิเกก็ได้ เพราะว่าความสนุกในเมืองไทยเวลานี้ล้นเสียแล้ว ล้นตลาด สถานีโทรทัศน์ วิทยุ หนังหาเสียงผู้แทน ชาวบ้านดูกันตาเปียกตาแฉะเวลานี้ มันมากเกินไปเสียแล้ว ฟุ่มเฟือยเราไม่ต้องมีงานบุญกุศลก็ได้ เพราะฉะนั้นเราบวชแบบง่าย ๆ

พูดไปแล้วเหมือนกับอวดหน่อย ที่วัดชลประทานฯ ได้กระทำแล้ว ใครจะมาบวชบอกเลย มาบวชที่วัดนี้ต้องอย่างนี้ อย่างนั้นอย่างนี้ เอาไม่เอา ถ้าไม่เอาก็ไป เราไม่ง้อ แต่ถ้าจะบวชกับฉันต้องอย่างนี้ ต้องบวชแบบประหยัด บวชพรุ่งนี้คืนนี้เจ้านาคต้องมานอนที่วัด ให้ไปนอนที่บ้านไม่ได้ เพื่อนมันจับกันกรอกเหล้ารุ่งขึ้นมาว่าคำบวชไม่ถูก เพราะเมางอแง เลยไม่ให้ไป ให้นอนที่วัด เมื่อไม่มีนาคเขาสนุกก็เรื่องของเขา เราไม่เกี่ยว

แล้วก็การซื้อของก็เหมือนกัน ให้ซื้อเท่าที่จำเป็น ผ้าไตรสำหรับจะบวชบาตรเท่านั้น ดอกไม้กระดาษเอามาแล้ว เอาไปทิ้งข้างกุฏิ ไม่จำเป็นอะไร ไปดูเถอะพระองค์ไหนเป็นพระอุปัชฌาย์ ดอกไม้กระดาษกองเต็มในกุฏิ เสียสตางค์ไปปีหนึ่งไม่รู้เท่าไร ไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย ไม่จำเป็นอะไร

ครั้งพุทธกาลเขาบวช เขาไม่มีดอกไม้หรอก ไม่มีธูปเทียนด้วยซ้ำไป บางที

ก็มีแต่ผ้า บางคนเข้าไปบวช ผ้าก็ไม่มีด้วยซ้ำไป ค่อยไปหานุ่งทีหลังก็มี เขาบวชแบบอย่างนั้น เดี๋ยวนี้มันมีพิธีรีตองมากเกินไป ทำให้เสียประโยชน์ แล้วก็ไม่มีการแห่แหนเริงร่ากัน เป่าแตรให้หนวกหูชาวบ้าน เดินเงียบ ๆ เวียนโบสถ์ อย่าไปเมากันที่แย่งกันจับเจ้านาคขึ้นขี่คอ นั่นพวกเมาทั้งนั้น เรียกว่าเมากันตลอดเวลา พอนาคเข้าโบสถ์ พวกขี้เมาก็นอนสลบไสลอยู่ข้างโบสถ์ ไม่รู้ว่าได้บุญตรงไหน ได้อานิสงส์ที่ตรงไหน มาวัดทั้งทีไม่ได้เห็นพระเลย เพราะว่าดวงตาไม่มีจะมองพระ หูก็ไม่มีจะฟังเสียง เพราะเหล้ามันเข้าไปอัดไว้เต็มท้องเสียแล้ว มีทั่วทุกภาค ในเรื่องนี้ เราต้องช่วยกันแก้ไข ต้องเทศน์ให้ญาติโยมฟัง

คือการเทศน์สอนคนนี่ ให้ถืออุดมการณ์ไว้อย่างหนึ่งว่าเทศน์เพื่อแก้ ไม่ใช่เทศน์เพื่ออะไรอื่น เราอย่าเทศน์เพื่อเอาใจคน แต่เทศน์เพื่อแก้ อย่ากลัวว่าเทศด่าเขาแล้ว เขาจะไม่นิมนต์เทศน์ ไม่ต้องกลัว หลวงพ่อปัญญาเทศน์แก้คน ก็เทศน์ไม่ได้หยุดได้หย่อน เวลานี้คนยังนิมนต์อยู่ แสดงว่าเขาพอใจในการที่ เราไปแก้เขาเว้นไว้แต่ขี้เมาบางคนเท่านั้น ที่เขาไม่พอใจ จำนวนมันน้อย ไม่ต้องไปคิดถึงพวกนั้นเราช่วยกันแก้ในเรื่องการบวชนาค

งานศพก็อีกเหมือนกัน อย่าให้มันใหญ่โตหรูหรา โดยเฉพาะศพของสมภารวัดต้องทำให้เป็นตัวอย่างแก่ชาวบ้าน เป็นงานศพเผยแผ่ธรรมะ อย่าให้งานทำศพแบบสนุกสนานสำราญใจกัน อย่าหาเงินจากงานศพ แต่ให้ชาวบ้านมารับธรรมะในงานศพ จึงจะดีกว่า ผมมีอุดมการอย่างนี้

เพราะฉะนั้น เวลาใครไปงานศพที่วัดชลประทานฯ ให้สวดอภิธรรมจบเดียว สวดจบแล้ว พระเทศน์เลย ไม่ต้องนิมนต์ พระนักเทศน์ไปจ้องอยู่แล้ว พอพระสวด เหตุปัจจะโย จบ ขึ้นธรรมาสน์เลย ไม่ต้องอาราธนา ไม่ต้องจุดธูปจุดเทียนเพราะว่าไปเทศด้วยความเต็มใจ ไม่ต้องให้โยมอาราธนา ไปเทศน์เพื่อให้ ไม่ใช่เพื่อจะไปเอา จัดให้ไปเทศน์คืนละองค์ ถ้า ๗ คืนก็ ๗ องค์ สมภารเทศน์คืน

สุดท้าย อย่างนี้เป็นต้น ที่ทำอย่างนี้เพื่ออะไร นั่นแหละโรงเรียนหัดเทศน์ พระที่เทศน์ไม่เป็นให้ไปเทศน์งานศพก่อน คนน้อย ๆ ค่อยเทศน์ไปเรื่อย ๆ นาน ๆ ก็เทศน์เก่งเอง เทศน์ไป คนเขาฟังเขาก็ติบ้างชมบ้าง องค์ไหนเทศน์ไม่เข้าท่า องค์นั้นต้องอ่านหนังสือ ต้องปรับปรุงตัวเอง ไม่เท่าใดก็เป็นนักเทศน์ขึ้นมา เดี๋ยวนี้พระวัดชลประทานฯเทศน์ เป็นเกือบทุกองค์แล้ว นอกจากหลวงตาเท่านั้นที่เทศน์ไม่ได้ แก่เกินไปแล้ว ไม่ต้องหัดให้แกเทศน์ ให้แกเฝ้าวัดก็พอ เราหัดคนอื่นให้เทศน์ต่อไป

เวลาที่ทำศพมันน่าเผยแพร่ธรรมะ สมมติว่าคนมาประชุมกันมาก ๆ มาฟังแต่สวดอภิธรรม สวด ๆ กันอยู่อย่างนั้น สวดเรียบ ๆ บ้าง สรภัญญะบ้าง แล้วคนที่ฟังจะรู้เรื่องอะไร แม้พระที่สวดเอง บางทีก็ไม่รู้ว่า สวดอะไรเหมือนกัน แล้วต่างคนต่างไม่รู้ แล้วมันจะได้อะไร คนตาบอดไปจูงคนตาบอด มันก็หล่นลงไปในคลองหลอดเท่านั้นเอง มันจะไปกันได้ถึงไหน ในเรื่องอย่างนี้เรามันต้องลืมหูลืมตาเสียก่อนจะจูงคนอื่น เพราะฉะนั้นอย่าไปสวดอยู่มาก ๆ เสียเวลา ไม่จำเป็นอะไร

ความจริงสมัยพุทธกาล เขาไม่มีสวดผีอะไรกันหรอก แต่ว่าจะไม่ให้สวดเสียเลย นักสวดก็จะเสียใจ เอาไว้บ้าง สวดนิดหน่อย แล้วให้มีการเทศน์ ยิ่งวัดใหญ่ ๆ ที่มีศพมาก ๆ น่าเทศน์ หลวงพ่อไปดูงานศพ แล้วเสียดาย เสียดายคนที่มานั่งสลอนไม่ได้อะไร มานั่งดู ๆ กันไป ดูกันมา แล้วก็กลับบ้าน จะได้ปัญญา ที่ตรงไหน เรียกว่าได้บุญแต่ไม่ได้กุศล ได้บุญก็คือสบายใจ สบายใจว่าได้ไปงานศพคนนั้นคนนี้แล้ว แต่ว่าไม่ได้ความฉลาด เรียกว่าไม่ได้กุศล

เป็นหน้าที่ของสมภารเจ้าวัด ที่จะจัดให้คนมาที่วัดได้กุศลกลับไป เพราะฉะนั้นเราต้องสนทนาธรรม ต้องเทศน์ให้เขาฟังตามโอกาส โอกาสที่จะเทศน์เวลาไหนก็ได้กลางคืนก็ได้ ตอนบ่ายเวลาจะเผาศพก็ได้ เคยแนะนำไว้หลายวัด แต่ไม่มีใครเอา

ถามว่าทำไมไม่เอา เขาบอกว่าไม่มีพระนักเทศน์ นี่แหละเพราะไม่ตั้งโรงเรียนสอนให้เทศน์นั่นเอง จึงไม่มีพระจะเทศน์ มีแต่นักสวดเท่านั้น สวดกันได้ทุกองค์เลย ทีนี้ก็ไม่ขวนขวาย เพราะว่าสวดก็ได้สตางค์ แล้วจะไปเทศน์ให้มันคอแห้งทำไม ก็เลยไม่คิดเทศน์

ญาติโยมทีหลังเอาใหม่ อย่าไปนิมนต์พระสวด นิมนต์พระเทศน์ นิมนต์พระเทศน์บ่อย ๆ นิมนต์สมภารบ้างลูกวัดบ้าง อย่าไปนิมนต์องค์เดียว นิมนต์เทศน์องค์เดียว องค์อื่นไม่ได้เทศน์ก็เทศน์ไม่เป็น ผลัดเปลี่ยนกันไป กำหนดเอาไว้ คืนนั้นองค์นั้นต้องมาเทศน์ ให้เทศน์ให้ฟัง ช่วยกันเพาะนักเทศน์ให้เกิดขึ้นในงานอย่างนี้ ก็จะมีนักเทศน์นักสอนมากขึ้น แล้วการเทศน์ในงานศพก็เหมือนกัน เทศน์เพื่อแก้เพื่อปรับปรุงจิตใจคน อย่าไปเทศน์ว่า "ท่านผู้ที่ตายจากโลกนี้ไปเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล มีปัญญา มีการบริจาค เป็นคนที่มั่นคงในพระศาสนา" อย่างนี้มันไม่ดีขึ้นอะไร คนฟังก็จะนั่งหลับไปเสียให้ได้ เพราะหลวงพ่อเองก็จะหลับอยู่แล้ว

สมัยนี้มันต้องเทศน์ให้กระฉับกระเฉงหน่อย ให้มันทันหูทันใจ เดี๋ยวนี้เพลงลมพัดชายเขา ใครเขาชอบฟัง เขาฟังเพลงลูกทุ่งกันทั้งนั้นแหละ เพราะว่าฟังมันทันหูทันใจดี พระเทศน์ก็เหมือนกัน ต้องหัดเทศน์แบบใหม่เวลานี้ ต้องเทศน์ให้ทันหูคน ให้ทันอกทันใจ เพราะฉะนั้นจึงต้องฝึกฝนในเรื่องนี้ มีงานศพต้องแนะนำให้มีการเทศน์ คนไปประชุมกันที่ป่าช้าเราต้องไปเทศน์ ไปหัดพูดกันในที่นั้น คนก็เข้าใจขึ้น

ทีนี้ ถ้าเราไปบ้านเรา มีงานตามบ้าน ถือโอกาสแสดงธรรมให้ได้ เช่นสมมติว่ามีเวลา เราไปสวดมนต์ที่บ้าน สวดมนต์เสร็จแล้วเราก็เทศน์นิดหน่อย ถ้ามีเวลา ๑๐ นาที แนะนำให้เขาเข้าใจว่า ที่มาสวดนี้ไม่ใช่สวดให้บ้านฟัง บ้านนั้นไม่ดีไม่ชั่ว มันเรียบร้อย ถ้านายช่างไม่คอรัปชั่นแล้ว มันเรียบร้อยทุกหลัง ไม่ดีไม่ชั่วอะไร ดีชั่วมันอยู่ที่คนเจ้าของบ้าน ถ้าเจ้าของบ้านประพฤติธรรม บ้านก็พลอยดีกับเจ้าบ้าน

ถ้าเจ้าของบ้านไม่ประพฤติธรรม บ้านก็พลอยไม่ดีไปกับเจ้าของบ้าน เราควรจะประพฤติธรรมอะไร ก็เอามงคลนั่นแหละ ข้อใดข้อหนึ่งไปพูดให้เขาฟัง ตามโอกาสที่จะพูดได้ ก่อนที่จะอนุโมทนายถาสัพพี เราเทศน์ให้เขาฟังเสียหน่อยหนึ่ง จะได้เกิดความรู้ความเข้าใจ พูดบ่อย ๆ ชาวบ้านก็สนใจในการฟัง

หลวงพ่อเคยไปเทศน์บางวัด คนฟังเทศน์ไม่ค่อยมี วัดไหนนักเทศน์ชั้นดีไปเทศน์คนไม่ฟัง แสดงว่าวัดนั้นไม่เคยเทศน์ให้คนฟัง ไม่เคยสนใจสอนคน คนจึงไม่สนใจในการฟัง เป็นการประกาศยี่ห้อสมภารอยู่ในตัวแล้ว ว่าไม่เอาเรื่องนั่นเอง จึงได้อยู่กันในสภาพอย่างนั้น แต่ถ้าไปถึงคนฟังพร้อม ก็หมายความว่า สมภารเคยเทศน์เคยสอน แล้วก็อยากจะฟังนักเทศน์อื่นต่อไป อันนี้สำคัญ

สมภารองค์ไหนฟังอยู่จำไว้ด้วย อย่าให้ขายหน้าต่อไปเป็นอันขาด ถ้านิมนต์พระไปเทศน์ไม่มีคนฟัง ก็เป็นการประกาศยี่ห้อสมภารนั่นเองแหละ ว่าไม่เอาเรื่อง มีแต่เรื่องสวดกับฉัน แต่ไม่สอนคน ชาวบ้านจึงไม่รู้ไม่เข้าใจ ไม่สนใจธรรมะ มันก็เสียหาย เพราะฉะนั้นเราต้องสนใจสอนเขาทุกโอกาส แล้วเวลาใดคนมาวัดนี่ เราก็พยายามสนทนาธรรมะกับเขา ไต่ถามสาระทุกข์สุกดิบเล็ก ๆ น้อย ๆ โยมมาธุระอะไร อย่าชวนคุยเรื่องอื่น อย่าคุยเรื่องไม่เป็นสาระ แต่คุยธรรมะ โยมสบายดีไหม อยู่บ้านอยู่เรือนจิตใจเป็นปกติไหม เดี๋ยวโยมแกก็บอกเอง กลุ้มใจเจ้าคะ หมู่นี้เก็บดอกเบี้ยยาก ไม่ค่อยสบายใจเลย เราก็ถือโอกาสเทศน์ไปซิ เรื่องดอกเบี้ยดอกหอยอะไรก็ว่าไป สอนให้ทำใจอย่างไร ให้คิดอย่างไร ให้นึกอย่างไร อย่าให้ยึดให้ถืออะไรมากเกินไป เราค่อยเทศน์ค่อยสอนค่อยแสดงไป

เวลานี้คนมีทุกข์มาก ทำไมคนจึงไปหาหมอดู คือทุกข์นั่นเอง ไปให้หมอดูหลอกให้ ไม่ใช่เรื่องอะไร มีความทุกข์มาหาหมอ หมอบอกว่า เวลานี้ราหูเข้าพระเสาร์แทรก อังคารเล็งลักษณ์ ลักษณ์เล็งราหู ความจริงมันเล็งกันทุกดวง ดาวในท้องฟ้าไม่เล็งมันก็พังกันไปแล้ว โลกเล็งไปที่พระอาทิตย์ พระอาทิตย์ก็เล็งโลก

ดวงจันทร์เล็งโลก โลกเล็งดวงจันทร์ พระอังคารพระศุกร์พระเสาร์มันเล็งกันอยู่ทั้งนั้น ไม่ใช่เรื่องอะไร แล้วเราก็มาว่าอย่างนั้น แล้วก็ปลอบโยนโยม ว่าไม่เท่าใดพระราหูจะผ่านไปแล้วโยมจะพ้นทุกข์

ถ้าพระราหูผ่านมันก็ตายเท่านั้นเอง เพราะพระราหูคือโลก ถ้าผ่านไปเราก็แย่เท่านั้นเอง นั่นเขาเรียกว่าถูกหลอก ไม่ใช่หลอกเพียงเท่านั้น ยังบอกว่า ต้องสะเดาะเคราะห์เสียหน่อย แล้วสะเดาะทีหนึ่ง ต้องเสีย ๒๗๕ บาท อย่างนี้เขาเรียกว่าหากินนอกลูกนอกทาง ไม่ใช่ลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า ญาติโยมอย่าไปส่งเสริมในเรื่องอย่างนี้ หากินแบบหลอกลวง ให้สะเดาะได้อย่างไร สะเดาะความทุกข์ไม่ใช่สะเดาะด้วยการทำพิธี มันต้องสะเดาะด้วยรู้ว่า เราทุกข์เรื่องอะไร เหตุของความทุกข์อยู่ที่ไหน

พระพุทธเจ้าว่า สิ่งทั้งหลายเกิดจากเหตุ เหตุมันอยู่ในตัวเรา ไม่ใช่อยู่ที่พระภูมิ ไม่ใช่อยู่ที่เสาเรือน ไม่ได้อยู่ที่ดวงดาวดวงเดือน แต่มันอยู่ที่ความคิดผิดของเรา เมื่อเราไม่ละความคิดผิดแล้วจะเลิกได้อย่างไร ถึงสะเดาะด้วยวิธีอย่างไรก็ไม่ได้

ก็เหมือนกับคราวนั้น หน้าวัดสุทัศน์โน้น ไม่ใช่ในวัด คือครั้งก่อนที่โบสถ์พราหมณ์ เขาบอกว่าคนปีมะ มะโรง มะเส็ง มะเมีย มะแม ปีมะนี่มันดี เพราะมีถึง ๔ มะ ถ้าปีกุนมันกุนเดียว มันน้อยหน่อย เลยเอาปีมะ มันได้หลายตัว

ใครเกิดปีมะนี้จะตายแล้ว พิภพมัจจุราชกำลังว่าง ต้องการพลเมืองเพิ่มว่าอย่างนั้น แต่ถ้าหากว่า ใครไม่อยากไปอยู่ในพิภพมัจจุราช ต้องไปซื้อดอกไม้ ๗ สีไปทำพิธีสะเดาะเคราะห์ที่โบสถ์พราหมณ์ หน้าวัดสุทัศน์ เสียดายไม่ได้เป็นสมภารวัดสุทัศน์ตอนนั้น ถ้าเป็นสมภาร จะติดเครื่องขยายเสียงออกมาจาก โบสถ์หลวงพ่ออะไรตรงนั้นเลย พูดให้มันดังๆ ว่ามันโง่กันทั้งเมืองแล้วเวลานี้ มันต้มกันกลางเมืองแล้ว ไม่น่าเลยที่คนบางกอกจะถูกต้มอย่างนี้ แต่ไม่มีพระองค์ไหนพูดออกมา เพราะ

ชาวบ้านเขาฉลาดเหมือนกัน เขานิมนต์พระมานั่งชยันโต ติดสินบนเสียมันก็หมดเรื่องเท่านั้นเอง ก็เลยพูดไม่ออก เรื่องมันเป็นอย่างนี้

นี่แหละเขาเรียกว่า ความเหลวไหล ในเรื่องการต้มมนุษย์กัน ด้วยวิธีการอย่างนั้น มันไม่ได้สาระอะไร ไม่สมกับที่เป็นพุทธบริษัท ไม่สมกับที่เป็นเมืองพุทธศาสนา ให้เขาหลอก เขาต้มอย่างน่าละอายเหลือเกิน อย่างนี้เป็นต้น ไม่ได้เรื่อง เราไม่ควรจะให้เขาต้มอย่างนั้น เราควรจะชี้แจงแสดงเหตุผล ให้เข้าใจว่าความทุกข์มันเกิดจากอะไร ควรจะแก้อย่างไร แก้ไขในรูปใด อย่างนี้เป็นต้น ในเรื่องอื่นอีกก็เหมือนกัน

สมัยนี้เด็กหนุ่ม ๆ บางคน ไม่ใช่ทุกคนหลอก พอเจอะพระเข้าแล้วถามว่าท่านมีของดีบ้างไหม ถามหลวงพ่อ ก็บอกว่ามี อยากได้ไหมละ อยากได้ เอ้า, ไปที่กุฏิ ฉันมีของดีให้ ไม่เห็นไปสักรายเดียว จะเอาแต่พระทองเหลือง พระดิน พระหินเท่านั้นแหละ ของดีนอกทั้งนั้น ดีในไม่เอา เพราะเราไม่เผยแผ่ดีใน เผยแผ่แต่ดีนอก ทำไมจึงไม่กล้าเผยแผ่ดีใน ก็เพราะกลัวว่าสินค้าที่ทำไว้แล้วมันจะค้างสต๊อกนั่นเอง ไม่ใช่เรื่องอะไร มันจะขายไม่ได้ เลยไม่สามารถจะพูดธรรมะให้คนฟังได้ นี่มันเป็นอย่างนี้ เรื่องมันเสื่อมลงไปทุกวันเวลา เราต้องแก้ไข ต้องช่วยกันส่งเสริมความเห็นถูก ให้เกิดขึ้นในวงการของพุทธบริษัท อย่าให้คนหลงงมงายอย่าได้เชื่อโชคชะตาราศี โชคดีโชคร้าย ลางดีลางร้าย

มีคนจะไปบวชที่วัดชลประทาน ถามว่าบวชวันไหนดี อาตมาก็บอกว่าวันที่อุปัชฌาย์ว่างแล้วละก้อ มันดีทั้งนั้นแหละ ถ้าวันไหนอุปัชฌาย์ไม่อยู่ก็ไม่ดี ก็เมื่อไม่มีอุปัชฌาย์แล้วจะบวชได้อย่างไร วันดีมันอยู่ที่อาตมาว่างนั่นเอง เขาว่าไม่ต้องดูฤกษ์หรือ บอกว่า ฤกษ์มันอยู่ที่อาตมาว่าง ถ้าว่างวันไหนฤกษ์ดีวันนั้น แล้วเขาก็ถามต่อไปว่า แล้วสึกวันไหนดีล่ะ บอกว่าวันไหนก็ได้ วันไหนอยากสึกมาบอกฉันก็สึกให้ทั้งนั้นแหละ เขาบอกว่าเวลาบวชไม่ดูฤกษ์ไม่เป็นไร แต่เวลาสึกต้องดู

สักหน่อย บอกว่าไม่ต้องดูก็ได้ ให้มีกางเกงเสื้อมา ฉันสึกให้ทั้งนั้นแหละ ไม่ต้องดูฤกษ์หรอก

มีอยู่คราวหนึ่ง น่าขำแท้ มารดาไปดูฤกษ์ให้ลูกชาย มีแบบฟอร์มเขียนเสียด้วย พิมพ์เป็นกระดาษเรียบร้อย แสดงว่าเป็นหมอสำคัญ เพราะว่าพิมพ์ไว้เป็นระเบียบดี “แบบฟอร์มลาสิขา” ว่าอย่างนั้น ดวงชะตาของพระชื่อนั้น ฤกษ์สึกเวลานั้น ต้องหันหน้าไปทิศนั้น ออกจากวัดเวลานั้น เข้าบ้านเวลานั้น

ถ้าสมมติว่าไปถึงบ้านแล้ว มันไม่ได้เวลา ต้องไปด้อม ๆ มอง ๆ ข้างรั้วไปก่อน ใครเขาเห็น เขานึกว่า ทิดนี่มันจะตัดช่องย่องเบาอะไร มาเที่ยวด้อม ๆ มอง ๆ อยู่ นี่มันไม่เข้าท่า แล้วฤกษ์ที่ให้ไปนั้น ฤกษ์อะไรรู้ไหม เซ็นชื่อว่าพระมหาเสียด้วย ฤกษ์ให้สึกเวลาไหนรู้ไหม เวลา ๑๑ นาฬิกา ๒๕ นาที เอาไปถึงให้หลวงพ่อดู หลวงพ่อดูแล้วบอกว่า นี่มันฤกษ์กาลกิณี สึกไม่ได้ ก็เวลา ๑๑ นาฬิกา ๒๕ นาที กำลังฉันของหวานอยู่ ฉันข้าวยังไม่เสร็จ แล้วจะไปสึกกันได้อย่างไร คิดดูเถอะ ท่านมหาองค์นั้นแสดงว่า ไม่ได้เรื่องเลย ไม่รู้จักเวลา ไม่ได้เป็นกาลัญญูบุคคล งมงายที่สุดเลยท่านมหาองค์นั้น มหาวัดไหน ก็ตามใจงมงายเต็มทน เพราะไม่รู้ว่าเวลาไหนเขากินข้าว เวลาไหนเขาควรจะสึก เวลา ๑๑ นาฬิกา ๒๕ นาทีมันสึกไม่ไหว เลยบอกโยมว่าเวลาไหนดี อาตมาดูให้เองไม่ต้องทุกข์ร้อน อาตมาบวชคนมาตั้งพันคนแล้ว ตั้งแต่เป็นอุปัชฌาย์มา แล้วเป็นอุปัชฌาย์ไม่เหมือนเพื่อนเสียด้วย ท่านปัญญานี่ ไม่มีใบตั้ง คล้าย ๆ กับอุปัชฌาย์เถื่อนอย่างนั้นแหละ แต่ว่าไม่กี่วันเขาจะให้ใบตั้งแล้ว จะได้ทะเบียนแล้ว

ทำไมจึงไม่มีใบตั้ง เรื่องมันอย่างนี้ หม่อมหลวงชอบแกจะบวช แกบอกว่าผมบวชเจ้าคุณต้องเป็นอุปัชฌาย์ บอกว่าฉันเป็นไม่ได้ ทำไมล่ะ เขายังไม่ตั้งให้เป็น ถ้าฉันบวชให้เขาก็จับเท่านั้นเองแหละ ผิดกฎหมาย แกก็ถามว่า ใครตั้งให้เป็นได้ บอกว่า สมเด็จพระสังฆราชวัดสระเกศตั้งได้ แกก็ไปเลย ไปหาสมเด็จพระ

สังฆราช บอกว่าเกล้ากระหม่อมจะบวช จะให้เจ้าคุณปัญญาเป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านยังบวชให้ไม่ได้ เพราะยังไม่ได้รับการแต่งตั้ง มาขอให้ฝ่าพระบาทช่วยตั้งให้หน่อย ท่านบอกว่า เออ, ไม่เป็นไร แต่ไปเอาหนังสือมาสักหน่อย ให้หม่อมหลวงชูชาติเซ็นมาก็แล้วกัน หม่อมหลวงชอบไปกรมชลฯ บอกท่าน อธิบดี ท่านอธิบดีก็ทำหนังสือเอาไปถวายท่าน ท่านก็บอกว่าเหมือนกับฉัน ท่านว่าอย่างนั้น

แล้วท่านเล่าให้ฟังว่า ท่านเป็นอุปัชฌาย์แบบนี้เหมือนกัน เจ๊กสำเพ็งมันจะบวชลูกชาย จัดของใส่ถาดมา ๓ ถาด โสมเกาหลี ชาอย่างดี เอามาถวาย ท่านก็ถามว่าเรื่องอะไร จะบวชลูกชาย แล้วก็เจ้าคุงช่วยบวกให้ล่วย ท่านก็บอกว่าฉันบวชให้ไม่ได้ เพราะฉันยังไม่ได้เป็นอุปัชฌาย์ แล้วเจ๊กนั่น ก็ถามว่า ใคตั้งเจ้าคุงให้เป็งพะอุปักฌาย์ล่าย ว่าอย่างนั้น ท่านก็บอกว่า โน่น! วัดบวรนิเวศ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า เจ๊กคนนั้นไปเลย จัดของใส่พานไปถวายสมเด็จ ให้สมเด็จตั้งให้ สมเด็จก็ตั้งให้ ท่านก็เลยบวชได้

ท่านบอกว่าเจ้าคุณปัญญาเหมือนกับอาตมา ท่านก็เลยว่า เออ, เอาละ เป็นอุปัชฌาย์ได้แล้ว เลยท่านก็บอกไปที่กรมการศาสนา เขียนหนังสือ ๒ - ๓ ตัว กรมการศาสนาก็เขียนหนังสือ ๒ - ๓ ตัวส่งไป บอกว่าเจ้าคุณบวชได้แล้ว สมเด็จตั้งให้แล้ว แต่ว่าใบตั้งยังไม่มีตอนนี้ เพราะกำลังออกแบบอยู่ ยังไม่เสร็จ เรื่องมันอย่างนั้น ถ้าออกแบบเสร็จแล้วเมื่อใด จะเขียนไปให้ จนกระทั่งบัดนี้ อธิบดีตายไป ก็ยังไม่ได้เขียนส่งไปให้สักที เรื่องมันเป็นอย่างนี้ ตั้งแต่สมัยอธิบดีปิ่น โน้นแล้วแกก็ตายเผาไปแล้วยังไม่ได้ส่งใบตั้งไปให้ท่านปัญญา ท่านปัญญาบวชมาตั้งแต่ปี ๒๕๐๖ จนกระทั่งบัดนี้ บวชคนมาเยอะแล้ว เป็นอุปัชฌาย์ ไม่มีใบตั้ง

วันนั้นไปเสนอขึ้นในสมัชชา เขาถามว่าบวชอย่างไร ก็บอกว่า บวชเหมือนพระเดชพระคุณทั้งหลาย บวชนั่นแหละ แล้วก็บวชแบบประหยัดทั้งนั้น คนที่ไปบวชที่วัด บวชแบบประหยัดทั้งนั้น บอกว่า เออ, ต้องตั้งกันเสียที ท่านองค์หนึ่ง

ว่า ถามว่าไม่ต้องตั้งย้อนหลังหรือ ท่านองค์หนึ่งว่า ไม่ต้องย้อนหลัง ที่แล้วก็แล้วไป บวชให้ก็แล้วกัน แล้วที่บวชมาแล้วมันไม่เป็นโมฆะไปเสียหรือ มันไม่เป็นโมฆะอะไรหรอก เพราะว่าพระธรรมวินัยให้บวชได้แล้ว ไม่เสียหายอะไร

เรื่องการตั้งกันนั้น มันเรื่องขี้เหนียวกันเท่านั้นเอง ไม่ใช่เรื่องอะไร หวงตำแหน่ง กลัวจะแย่งลาภกัน ไม่ใช่เรื่องอะไร ไม่ค่อยตั้งให้ใคร เรื่องมันเป็นอย่างนี้

ทีนี้บวช ๆ มาแล้ว ฤกษ์บวชก็ไม่ได้ดูหรอก ใครจะสึกก็ไม่ได้ดู แต่มักจะสึกให้ตอน ๕ นาฬิกาครึ่ง ไม่ใช่เรื่องอะไรหรอกมันว่าง แล้วพอสึกแล้วจะได้คุยกันนาน ๆ ไม่มีแขกรบกวน ถ้าไปสึกตอนเช้า เดี๋ยวแขกมาหา พูดกันไม่กี่คำ แขกมารบกวนแล้วไม่ได้เรื่อง ตี ๕ ครึ่งนี่มันดี

ตั้งแต่สึกออกไปแล้วก็เรียบร้อย ลูกศิษย์ท่านปัญญาไม่เคยมีใครคอหักเพราะถูกรถชน ไม่มีใครถูกยิง เพราะไปตัดช่องย่องเบา หรือไปผิดลูกผิดเมียใคร แล้วก็ยังไม่ติดคุกติดตะรางเพราะ คอรัปชั่น เรียบร้อยทุกคน

เพราะอะไร เพราะเสกทุกวัน บวชเข้าไปแล้วเสกเช้า เสกเย็น เสกกลางคืน เสกให้เป็นคน ออกไปเรียบร้อยทั้งนั้น เพราะฉะนั้นสึกเวลาไหนก็ได้ เพราะสร้างพระไว้ในใจพอแล้ว ไม่ต้องดูฤกษ์ก็ได้ ญาติโยมวิตกก็เทศน์ให้ฟัง บอกว่าไม่ต้องหรอกโยม ฤกษ์ของอาตมาวิเศษกว่าใคร ๆ อาตมานี่ใช้ตำรา พระพุทธเจ้า หมออื่นเขาใช้ตำราพราหมณ์ ไม่แท้ ตำราพระพุทธเจ้าแท้

เขาถามว่า ตำราพระพุทธเจ้าว่าอย่างใด ตำราพระพุทธเจ้าว่า ทำดีเวลาไหนมันก็ดีเวลานั้นแหละ ทำชั่วเวลาไหน มันก็ชั่วเวลานั้นแหละ เวลามันไม่ดีไม่ชั่ว ดีชั่วมันอยู่ที่การกระทำ

เช่นเวลานี้ เป็นเวลาดีสำหรับพวกเรา แต่พวกไปตัดช่องย่องเบา ไปคอยล้วงกระเป๋าคนโดยสารรถเมล์ มันเป็นเวลาชั่วสำหรับพวกนั้น เพราะมันไปคิด

ทำชั่ว นี่เวลานี้เป็นเวลาดีทั้งนั้น เพราะว่าเราทำดีเวลามันไม่สำคัญหรอก สำคัญที่การกระทำ พระพุทธเจ้าว่าอย่างนั้น เราสอนโยมเสียมั่ง แนะให้ประพฤติธรรมเสียมั่ง อย่าให้งมงายกันอยู่ตลอดเวลา

วัดมหาธาตุสมัยก่อน ไม่ค่อยมีหมอดู เดี๋ยวนี้ได้ข่าวว่ามีขึ้นหลายคณะแล้ว ชักจะหากินนอกทางขึ้นแล้ว ลูกศิษย์วัดมหาธาตุ เลิก ๆ เสียมั่ง ใครที่เป็นหมอดูเลอะเทอะอยู่ในวัดมหาธาตุ ช่วยกันเผยแผ่ธรรมะกันเถิด ช่วยกันเดินตามรอยเท้าท่านเจ้าคุณสมเด็จพระวันรัตเถิด อย่าเดินตามรอยเท้าของพวกหมอดูทั้งหลายเลย เอาวัดมหาธาตุไว้สักวัดในกรุงเทพฯ ให้เป็นวัดของธรรมะ อย่าให้เป็นวัดหมอเดาทั้งหลาย ที่สนามหลวงมีเยอะแล้วหมอดู ไม่ต้องมาอยู่ในวัดก็ได้ ใครอยากจะมาดูหมอ มาโง่ ก็ไล่ไปท้องสนามหลวงโน่น บอกว่าโน่น พวกโง่ ๆ นั่งอยู่เยอะแยะไปดูที่โน่น ถ้ามาที่นี่เราต้องการคนฉลาด ไม่ต้องการคนโง่ ว่าเช้าอย่างนั้น คนมันจะได้ฉลาดขึ้นมั่ง

เราค่อยสอนค่อยเตือน คอยถามว่า โยมเป็นทุกข์ด้วยเรื่องอะไร ร้อนอกร้อนใจด้วยเรื่องอะไร

บางคนก็แปลกอีกนะ บอกว่า ดิฉันกลุ้มใจเจ้าข้า ถามว่ากลุ้มใจเรื่องอะไร บอกว่าไม่รู้ ไม่รู้ว่ากลุ้มใจเรื่องอะไร แล้วจะไปกลุ้มมันทำไม มันต้องมีเรื่องให้กลุ้ม กลุ้มเรื่องอะไรโยมว่ามาซิ เรื่องอะไร เรื่องคุณผู้ชายไม่กลับบ้านหรือ อะไรต่ออะไร ค่อยไล่ไปไล่มาก็มีเรื่องนั่นแหละ ไม่ใช่ว่าเรื่องอะไร เรื่องในครอบครัว หรือว่าเรื่องลูกเรื่องเต้า เรื่องการเงินการทอง เรื่องการค้าขาย เรื่องเล่นแชร์กันแล้ว เจ้ามือวิ่งหนีไปเสีย เรื่องอะไรอย่างนั้นแหละ ก็ต้องเทศน์ให้ฟัง ต้องแก้ไขอย่างนั้นอย่างนี้ เขาก็เข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้ว ทีหลังเขาก็มาอีก มาฟังธรรมะต่อไป กลายเป็นคนฉลาดขึ้น การครองชีวิตก็จะเรียบร้อย

หน้าที่ของพระเราเป็นอย่างนี้ ต้องจุดตะเกียงไว้ให้มีแสงสว่าง ไม่ใช่มี

ตะเกียงแล้วเอาไปซ่อนไว้ ในห้องก็มืด แล้วนั่งต้อนรับโยมอยู่มืด ๆ มันไม่ได้เรื่องอะไร โยมมืดอยู่แล้ว แล้วเรามีตะเกียงมาดับเสีย ให้โยมมืดต่อไป อย่างนี้ก็เรียกว่าไม่คุ้มค่าข้าวสุกที่โยมให้ฉัน เพราะว่าไม่ได้ช่วยโยมให้ฉลาดขึ้นเลย แล้วมันจะคุ้มกันได้อย่างไร นี่แหละพี่น้องคิดดูเถอะ พระคุณเจ้าทั้งหลายคิดดูเถอะ

พวกหมอดูหมอปลุกเสกทั้งหลาย ฟังแล้วอย่าไปโกรธท่านปัญญา ท่านปัญญาก็อย่างนี้แหละ เพราะว่านิสัยมันอย่างนี้ เพราะว่าท่านปัญญานี้ พูดในนามของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่พูดในนามใคร พูดตามพระพุทธเจ้า ให้พูด พระพุทธเจ้าดลใจให้พูด ที่พูดคล่องอยู่นี้ เพราะพระพุทธเจ้าให้พูด ไม่ใช่ลาภสักการะดลใจให้พูด ถ้าพูดเพราะลาภสักการะก็หยุดแล้ว เพราะไม่มีเครื่องกัณฑ์อะไรก็หยุดแล้ว เฮ้อ! กูพูดไปทำไม ไม่ได้อะไร

ทีนี้เราพูดในนามของพระพุทธเจ้า พูดในนามของพระธรรม พูดในนามของพระสงฆ์ เพื่อปลุกใจท่านทั้งหลายให้ตื่นตัว ให้ก้าวหน้า ให้หันเข้าหาคำสอนที่ถูกต้องแท้จริงของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่เอาสิ่งเหลวไหลมาใส่ให้แก่พระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในที่แห่งหนึ่งว่า มีกลองอยู่ใบหนึ่งทำด้วยไม้อย่างดี แล้วต่อมาส่วนหนึ่งมันลิไป คือว่ามันผุไปอย่างนั้นแหละ แล้วเอาไม้อื่นมาซ่อมไว้ ต่อมาส่วนอื่นมันผุอีก ก็เอาไม้อื่นมาซ่อมไว้ ซ่อมไป ซ่อมมาเนื้อกลองเดิมหายไปหมด ไม่รู้ว่าไม้อะไรที่เอามาซ่อมไว้ ฉันใด ธรรมวินัยของตถาคตก็เหมือนกัน ในกาลต่อไปข้างหน้า จะมีสัทธรรมปฏิรูป คือธรรมะปลอมเข้ามาแทรกแซงอยู่ในคำสอนของตถาคต เอามาใส่ในปากของตถาคต แล้วคนจะนึกว่า นั่นเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า เลยไม่รู้ว่าเนื้อแท้เป็นอย่างไร เพราะไปเห็นแต่ไม้ที่เขาซ่อม ไม่เห็นเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนา

อันนี้เป็นความผิดของใคร ถ้าพูดกันไปแล้ว ก็พวกเรานี่แหละ พวกนุ่งเหลืองห่มเหลืองนี่แหละ เป็นผู้ผิดก่อนใคร ๆ เพราะเอาไม้ผุไปใส่แทนไม้ดี แล้ว

ไม้ดีหายไป เอาแต่ไม้ผุไปอวดโยมตลอดเวลา โยมก็เลยเอาไม้ผุไปแขวนคอไว้ แล้วก็นึกว่านี่แหละคือเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนา ความจริงไม่ได้ความเลย ได้แต่เปลือกไปทั้งนั้น เพราะฉะนั้นเราต้องช่วยกันกะเทาะเปลือกที่ไม่ถูกต้องออกเสีย

สิ่งใดเป็นเนื้อร้ายในพระพุทธศาสนา เราต้องช่วยกันกะเทาะเอาเนื้อร้ายนั้นออกไป แล้วเอาสิ่งดี เข้ามาใส่ไว้แทน ช่วยกันประกาศ ช่วยกันเตือนให้ญาติโยมได้รู้ได้เข้าใจ แล้วต้องเหมือนกันทุกวัด ไม่ใช่ทำแต่เพียงวัดใดวัดหนึ่ง

ทีนี้การจะกระทำอย่างนี้ได้ มันต้องมีมูลฐาน คือมีการปกครองสงฆ์ ที่ถูกต้องตามหลักการ ต้องมีองค์การเผยแผ่ที่ถูกต้อง มีการศึกษาที่ถูกต้อง มีการปกครองที่ถูกต้อง มีการสาธารณูปโภคที่ถูกต้อง จึงจะดีขึ้น

พูดถึงการสาธารณูปการก็เหมือนกัน เวลานี้เราสร้างอะไรกันใหญ่โตเกินไปจนไม่รู้ว่าจะเสร็จ หรือไม่เสร็จ สร้างโดยไม่มีแปลนแผนผัง ทำแล้วทิ้ง ๆ ค้าง ๆ ไว้ เพราะอะไร เพราะไม่มีสาธารณูปการควบคุม ถึงมีสาธารณูปการ สมัยก่อนก็ไม่ได้ควบคุม ความจริงควรจะออกระเบียบแล้ว ใครจะสร้างอะไร ต้องเสนอแปลนต้องบอกให้รู้ว่า มีเงินเท่าไรที่จะสร้างได้ ฐานะของพุทธบริษัทในบ้านนั้นเป็นอย่างไรพอจะช่วยกันได้ไหม ถ้าเห็นว่ามันเหลือกำลัง เราก็ไม่ให้สร้าง เพราะเสียเวลาในการก่อสร้าง

การก่อสร้างนี้เป็นความทุกข์ ผมไม่เคยสร้างอะไรด้วยตัวเอง มาสร้างโรงเรียนเข้าหลังหนึ่ง เห็นโทษแล้ว ว่ายุ่งมากในการก่อสร้าง เข็ดแล้วเท่านั้นพอ ต่อไปไม่สร้างวัตถุแล้ว จะสร้างคน เทศน์สอนคนต่อไป แต่ว่าก็ต้องมีบ้าง ไม่มีเสียเลยมันก็ไม่มีใช้ เลยต้องสร้าง แต่ว่าก็เป็นทุกข์

เพราะฉะนั้น พระองค์ใดที่ยุ่งกับการก่อสร้าง ก็เรียกว่าห่างเหินจากพระนิพพานออกไปทุกวัน ทุกเวลา คิดแต่เรื่องแจกฎีกาเรื่อยไปเท่านั้นเอง แจกแบบนี้เสร็จแล้วยังไม่พอ แจกแบบโน้นอีกต่อไป วิธีใดที่จะได้เงินเป็นเอาทั้งนั้น ชกมวย

ก็เอา ประกวดอะไรก็เอา อะไรก็เอาทั้งนั้น ให้มันได้มาก็แล้วกัน เลยมันก็ยุ่งกันไปหมด เราควรจะควบคุมการก่อสร้าง วัดวาอารามจะสร้างอะไรต้องควบคุม ให้เป็นไปตามแบบตามแปลน แล้วก็ไม่ต้องสร้างให้มันใหญ่โตระโหฐานเกินไป วัดทุกวัดไม่จำเป็นจะต้องมีโบสถ์งาม ๆ เสมอไป อยู่ใกล้ ๆ กันมีสักแห่งหนึ่งก็พอ วันอุโบสถมาประชุมกัน ได้พบปะสนทนากัน แล้วโบสถ์ไม่ได้ใช้ทุกวัน ศาลาซิจำเป็นต้องใช้ทุกวัน ต้องเทศน์ให้ญาติโยมฟัง อันนี้จำเป็นก่อน

อีกอันหนึ่ง อยากจะแนะแนวให้พวกเราทั้งหลายได้คิดไว้ ถ้าเราไปอยู่ในที่ใด อย่าเพ่อสร้างวัตถุใหญ่โต ให้สร้างคนก่อน ไปนั่งอยู่ใต้ต้นมะขามก่อนก็ได้ กุฏิมีอย่างใดอยู่มันไปก่อน แล้วเทศน์ไป สอนไป คนเขาเลื่อมใสเอง เมื่อเลื่อมใสเขามาสร้างของเขาเอง ไม่ลำบากอะไร

ผมดำเนินวิธีนั้นตั้งแต่เริ่มต้นมา ไปอยู่สงขลา วัดนั้นกุฏิรั่วซำรุด ศาลาผุพัง ผมไม่ยุ่ง แต่ว่า ผมเทศน์สอนคน เทศน์ไปเทศมาฝนมันตกรั่วรดคนฟังเทศน์ พระไม่ถูก เพราะธรรมาสน์มีหลังคาซ้อนอีกทีหนึ่ง ฝนตกพรำ ๆ เหมือนกับอย่างหน้าฝนอย่างนี้ น้ำท่วมวัด ผมไม่สนใจ เทศน์เรื่อยไป คนเปียก ก็ตามใจ กูเทศน์เรื่อยไป พวกนั้นรำคาญ แหงนดูหลังคามันรั่วหมดแล้ว เราก็ไม่ว่าอะไร เขามาซ่อมของเขาเอง อยากนั่งฟังเทศน์ เขาซ่อมของเขาเอง เขาก็มาซ่อม มาทำรั้วเราก็เทศน์ต่อไป

กุฏิหลังไหนสบายอย่าไปอยู่ ไปอยู่หลังผุ ๆ พัง ๆ แขกมาเยี่ยมเห็นกุฏิผุท่านอยู่อย่างไร กุฏิแย่แล้ว เดี๋ยวเขาสร้างให้เอง เราอย่าไปอยู่ที่ดี ไปอยู่ใต้ต้นไม้ก็ได้ถ้าหน้าแล้ง หน้าฝนอย่าไปอยู่ เดี๋ยวเป็น โรคปอดบวมตาย หน้าแล้งไม่เป็นไร กุฏิหลังไหนรั่วซำรุด เราไปอยู่หลังนั้น หลังดีให้ลูกวัดอยู่ เขามาหาสมภารเขาเห็นเอง สมภารอยู่กุฏิหลังคารั่ว ต้องซ่อมให้ท่านหน่อย เขาก็ซ่อมให้ เราไม่ต้องไปวิ่งเต้น เราเทศน์อย่างเดียว อยู่สงขลาทำอย่างนั้น ทำอะไรเรียบร้อย

ย้ายไปอยู่เชียงใหม่ เทศน์พักเดียว เทศน์ทุกวันอาทิตย์ ทุกวันพระ ญาติโยมไปฟังเทศน์ ศาลามันแคบ นั่งกันไม่ไหว หลังคาก็ไม่ค่อยจะดี เขาประชุมกันเอง คิดสร้างพุทธสถาน เขาก็คิดไป ผมไม่ว่าอะไร ผมเทศน์เรื่อยไป เทศน์จนพุทธสถานเสร็จ เดี๋ยวนี้ก็ใช้ได้แล้ว อาศัยเทศน์เท่านั้นเอง

มาอยู่วัดชลประทานฯ เขาสร้างไว้เสร็จแล้ว ไม่ต้องสร้าง ก็เทศน์เรื่อยไป แต่วัดมันยังไม่สมบูรณ์ ที่ดินไม่พอ เทศน์เรื่อยไป ๆ เดี๋ยวก็ต้องซื้อที่ดินเพิ่ม ก็บอกไปในเรื่องเทศน์ แต่ไม่บอกที่วัด ที่ศาลาวัดนี่ ไม่เรี่ยไร ไปเรี่ยไรทางวิทยุมันดังกว่า เราจะไปเรี่ยไรในศาลาคนฟัง ๒๐๐ คน มันได้ไม่เท่าใด บอกทางวิทยุว่าโยม วัดกำลังจะซื้อที่ดิน ดินวัดมันไม่พอ ขยายไม่ออก แล้วอยู่ปนกับชาวบ้าน ลูกสาวชาวบ้านกับลูกศิษย์วัดมันจะยุ่งกันใหญ่ บอกให้โยมฟัง แล้วโยมก็พอใจ ไม่ต้องพิมพ์ฎีกา ไม่ต้องแจกพระเครื่องลางของขลัง เขาเอาไปให้เอง ซื้อที่ดินขยายเป็นเนื้อที่ ๔๕ ไร่

ได้ดินเสร็จแล้วไม่มีกำแพง เทศน์ต่อไป บอกโยมอีกว่ามีที่ดินแล้ว ควายมันเข้ามาบ้าง ผู้ร้ายมันเข้ามาบ้าง ข้าวของเสียหาย ขโมยมันลักหมด พระเดือดร้อน ต้องสร้างกำแพง โยมไปอนุโมทนากำแพงต่อไป สร้างเสร็จไป ๓ ด้าน เหลือด้านหน้า

ต่อมาไม่มีที่เรียนหนังสือ พระบวชใหม่ตั้ง ๗๐ - ๘๐ ในพรรษา หน้าร้อนก็บวชกัน ๕ - ๖๐ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยไปบวชกันมาก ไม่มีที่เรียน ไม่มีห้องสมุดให้อ่านค้นคว้า ต้องสร้างโรงเรียนสักหน่อย บอกไปทางวิทยุ โยมก็เอาไปให้คนละหมื่นบ้าง ๕ พันบ้าง ๑๐๐ บ้าง ๒๐๐ บ้าง ตามมีตามเกิด

เพราะใคร ๆ เขารู้ว่า ท่านปัญญาแกเอาจริง ต้องไปช่วยแกหน่อย เลยเขาก็พากันไป พอได้เงินลงศิลาฤกษ์สร้าง เวลานี้จะเสร็จแล้ว ไม่เท่าใดจะต้องฉลอง แต่ฉลองไม่มีลิเกไม่มีละคร ฉลองเทศน์ กัน ๗ วัน ๗ คืนเลย พวกเราเตรียมไว้เถอะ มาพักวัดชลประทาน แบกกลดมาเลย มานอนกันกลางแจ้ง ปักกลดฟังเทศน์กันเลย

อภิปรายธรรมะบ้าง เทศน์ธรรมะบ้าง นิทรรศการวิปัสสนาธุระกันบ้าง มันต้องนิทรรศการอย่างนั้น ไม่ใช่นิทรรศการพัดยศ นั่นมันไม่ได้เรื่อง เอาพัดไปอวดกันมันได้เรื่องอะไร ต้องนิทรรศการการปฏิบัติ การเจริญก้าวหน้า ให้คนได้ไปรู้ไปเห็นเป็นการฉลอง เมื่อเรียบร้อยค่อยประกาศ พวกเราคอยฟังทางวิทยุก็แล้วกัน เวลามาต้องเอาบาตรมาด้วย เพราะไม่มีอาหารเลี้ยง ต้องบิณฑบาต ให้ญาติโยมไปใส่ที่วัดเลย ฉันวันละมื้อก็พอ ไม่ต้องมาก อยู่อย่างนั้นฉันมากไม่ได้ เพราะว่าข้าวของมันแพง ฉันน้อย ๆ วันละมื้อ ฉันธรรมะมาก ๆ อาหารใจสำคัญกว่าอาหารกายอดอาหารกายไม่ตาย ดูพระ ๕ องค์ ไม่ตายเพราะอะไร อาหารใจเข้มแข็ง หลวงพ่อไปเยี่ยมยังยิ้มอยู่เลย เห็นยิ้มอย่างนั้นก็นึกว่าไม่ตาย ถ้ายังยิ้มอย่างนั้น ถ้าไปถึงหน้าเหยเกแล้วก็ไม่ได้ ต้องเตรียมหีบใส่ศพกัน นี่ไม่ตายแล้ว ชนะแล้ว จะไปตายได้อย่างไร ต้องอยู่สู้ต่อไป

แต่ว่าเรื่องอดข้าวคราวนี้พอแล้ว คราวหน้าอย่าอดต่อไปเลย ใช้ลูกไม้อย่างอื่นมั่ง อย่าเอามาใช้ บ่อย ๆ ใช้แบบเดียวเขาก็หาว่า ไม่มีปัญญาเท่านั้นเอง ทำอะไรนิดก็จะอดข้าว ทำอะไรหน่อยก็จะอดข้าว เดี๋ยวเขาว่า ข้าวสารแพง อดกันตายเสียบ้างก็ดีเหมือนกัน แล้วมันจะตายเอาจริง ๆ มันก็เดือดร้อน

เพราะฉะนั้น ต้องเปลี่ยนแปลงนโยบาย เราไม่เอาแบบนั้นต่อไป อย่างนี้จึงจะถูกต้อง เราทำกันต่อไป กำลังใจสำคัญ อาหารใจสำคัญ เพราะฉะนั้นเราต้องช่วยกันให้อาหารใจ ที่วัดชลประทานฯ ฉลอง ต้องทำอย่างนั้น แล้วที่วัดชลประทานฯ เราไม่มีเรื่องเหลวไหล หมอดูไม่มีที่นั่น อะไร ๆ เราไม่เอา เอาแต่ธรรมะ ใครไปขอของดี บอกว่าที่นี่มีอย่างเดียว *ของดีคือธรรมะ*

บางคนบอกว่า ท่านมีพระดีไหม บอกว่า นี่แหละพระดี ชี้ที่ตัวอาตมาเอาองค์นี้ไปเลย เขาบอกว่า มันใหญ่เกินไปแบกไม่ไหว ใส่รถยนต์ไปก็ได้ ก็ยังไม่เอา

อยู่นั่นเอง จะเอาแต่พระองค์น้อย ๆ ไปห้อยคอ เรื่องมันเป็นอย่างนั้น นี่มันเรื่องความเขลานั่นเอง ไม่รู้ไม่เข้าใจแล้วมันก็ลำบาก

ที่นี้เป็นหน้าที่ของพวกเราทั้งหลาย ที่จะต้องช่วยกัน เราต้องมาสร้างกองทัพใหม่ กองทัพธรรม ที่มีเสนาธิการผู้ชาญฉลาด มีแม่ทัพผู้กล้าหาญ มีทหารที่เกรียงไกรแกล้วกล้า เพื่อย่ำยีข้าศึกคือกิเลสให้พ่ายแพ้ เราอย่าไปอยู่กับกิเลส แต่เราต้องต่อสู้กับกิเลส ใครจะสมัครเป็นทหารนี้บ้าง เตรียมตัวไว้ เมื่อใดประกาศแล้วมาสมัครกันทันที แล้วเมื่อใดกองทัพพร้อม เราก็ยาตราทัพเลย ต่อสู้กับข้าศึกกิเลส เราเดินขบวนต่อสู้กับกิเลส หนังสือพิมพ์ไม่ด่า แต่ถ้าเดินเรื่องอื่นเขาว่าเอา

แม้พวกหนังสือพิมพ์เราก็ต้องไปปราบเหมือนกัน เพราะว่าบางทีเขียนด้วยกิเลสเหมือนกัน ยังไม่ค่อยจะเป็นธรรมถูกต้องนัก แต่ว่ายังไม่ค่อยคุ้นกัน คุ้น ๆ ค่อยสอนกันต่อไป ค่อยว่าค่อยสอนกันให้เข้าใจความงาม ความดีบ้าง ให้เขียนเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่สังคมเสียบ้าง อย่ามัวแต่ลงรูปโป๊ขาย เดี๋ยวนี้รูปโป๊มาก ในหน้าหนังสือพิมพ์ ยั่วกิเลสไม่ใช่เรื่องอะไร เป็นไปเพื่อสร้างสมกองกิเลส ไม่ใช่ธรรมะของพระศาสนา เราต้องช่วยกันทำลายกิเลส ทำลายสิ่งชั่วสิ่งร้ายในเมืองไทย ให้เราทั้งหลายช่วยกันคิดช่วยกันนึกต่อไป ในกาลข้างหน้า เพื่อจะได้ช่วยกันแก้ไขสิ่งทั้งหลายต่อไป เพื่อความอยู่รอดของพระศาสนาในสมัยปัจจุบันนี้

ในที่สุดนี้ ขออำนาจคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ จงมาตั้งอยู่จิตใจของพี่น้องทั้งหลาย ที่ได้มาประชุมฟังกันด้วยความตั้งอกตั้งใจ

ขอให้คุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จงมาตั้งอยู่ในใจของท่านทั้งหลาย

ขอให้ท่านทั้งหลาย จงเป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิ มีศีล มีปัญญา มีการประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกที่ชอบ เพื่อประกอบกำลังเข้าสังหาร สิ่งชั่วสิ่งร้าย อันเกิดขึ้นใน

บ้านเมืองของเรา ให้พ่ายแพ้ไปในกาลต่อไปข้างหน้า

ขอให้ท่านทั้งหลาย เตรียมกายเตรียมใจให้พร้อม เพื่อประพฤติดีประพฤติชอบ ตามคำสอนของ พระพุทธเจ้า

ขอให้คนหลง กลายเป็นคนไม่หลง
ขอให้คนโง่ กลายเป็นคนฉลาด
ขอให้คนอ่อนแอ กลายเป็นคนเข้มแข็ง
คนที่ไม่รักงาน กลายเป็นคนรักงาน
คนที่ไม่ก้าวหน้า จงเป็นคนก้าวหน้า
คนที่เห็นแก่ตัว จงคลายจากการเห็นแก่ตัว
เห็นแก่ประโยชน์และความสุขส่วนรวม
จงทั่วกัน ทุกท่านทุกคน เทอญ.

หลักธรรมเรื่องพระพุทธศาสนาที่แท้

ปาฐกถาธรรม ณ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์

วันเสาร์ที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๓

ก่อนอื่น ข้าพเจ้าขอแจ้งให้ท่านทราบว่า ข้าพเจ้ารักและบูชาพุทธธรรมมาก เพราะซาบซึ้งในรสของสัจธรรมเป็นอย่างดีว่า พระธรรมให้ผลแก่ชีวิตของข้าพเจ้าอย่างไร จึงขอพูดถึงนโยบายในการประกาศธรรมว่า ข้าพเจ้ามีความมุ่งหมายในการทำงานนี้เพื่ออะไร ท่านจักไม่ต้องสงสัยกันต่อไปอีกว่าข้าพเจ้าเป็นพระประเภทใด

ข้าพเจ้ามีนโยบายแน่วแน่ไม่เคยเปลี่ยนแปลง แม้เหตุการณ์ของประเทศชาติจะผันผวนไปอย่างใด ใครจะมาครองเมืองก็ตามที ข้าพเจ้าจะทำตามนโยบายของข้าพเจ้าเสมอ ไม่มีอะไรจะมาเปลี่ยนใจของข้าพเจ้า จากความเชื่อและการกระทำตามพุทธธรรมที่พระบรมศาสนาได้แสดงไว้ ข้าพเจ้ายอมตายเสียดีกว่าที่จะพูดหรือกระทำเรื่องอันผิด ๆ ความประสงค์ของพุทธองค์ ผู้ซึ่งข้าพเจ้าได้มอบการถวายชีวิตเป็นธรรมพลีแล้ว

ความมุ่งหมายของข้าพเจ้าจึงอยู่ในกฎเกณฑ์ ๒ ประการ คือ

๑. เพื่อประกาศความจริงที่พระองค์ทรงประกาศไว้

๒. เพื่อทำลายความเห็นผิด และการกระทำที่ผิด ๆ ในหมู่พี่น้องชาวพุทธทั้งหลายให้หมดไป

สำหรับการประกาศความจริงของพุทธองค์นั้น นับว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก หมู่บรรพชิตเรามีอยู่มิใช่น้อยที่ถูกลาภสักการะชักจูงไปจนกระทำกิจที่ไม่ควรจะทำเพื่อเห็นแก่เงินเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นการน่าละอายที่สานุศิษย์ของพระบรมศาสดามีใจทรยศต่อสัจธรรม บัดนี้ถึงเวลาแล้วที่เราจักเป็นผู้ซื่อสัตย์ กล้าพูดความจริงตามที่พระองค์ได้ทรงกระทำมาแล้ว คนทั้งหลายจักได้มีความเข้าใจความจริงกันบ้าง อย่ามัวเกรงใจคนที่กระทำผิดกันต่อไปอีกเลย เพราะการทำความผิดนั้นเป็นการทำลายพุทธธรรม

ส่วนความเข้าใจผิดในหลักพุทธศาสนา รวมทั้งการกระทำที่หลงงมงายในหมู่ชาวพุทธเราก็มีมากมาย และดูจะมีมากยิ่งขึ้นในสมัยนี้ เพราะภิกษุเป็นตัวการหากเราไม่กล้าช่วยกันแก้ไข ความงมงายก็จะมีมากขึ้น ๆ

เหมือนกับโรคเนื้อร้ายที่เกิดขึ้นแก่คน ถ้าหากรีบจัดการผ่าตัดรักษาเสียโดยเร็วก็มีชีวิตอยู่ต่อไปได้ แต่ถ้าปล่อยไว้เนื้อร้ายก็จะกำเริบมากขึ้น จนผู้นั้นถึงแก่ความตายได้ฉันใด บรรดาความเห็นผิดและการกระทำที่ผิด ๆ นอกลู่นอกทางของพระพุทธเจ้า ถ้าปล่อยไว้ก็จะพอกพูนมากขึ้นจนทำให้พระพุทธศาสนาที่เรารักและหวงแหนอาจถึงสภาพหมดไปก็ได้ เพราะความไม่กล้าพูดความจริงกันนั่นเอง

ข้าพเจ้ามองเห็นความเสื่อมของพระพุทธศาสนา จึงได้ตั้งใจว่าจะชำระสะสางเท่าที่ความรู้ความสามารถของข้าพเจ้าจักอำนวยให้ แต่การพูดความจริงนั้นย่อมจะต้องมีการกระทบกระทั่งบางคนอยู่บ้างเป็นธรรมดา เป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้ นอกจากจะขออภัยโดยสุภาพต่อท่านผู้เขลาเบาปัญญาเหล่านั้น แล้วพูดกันต่อไปตามหน้าที่ของผู้พูดสัจธรรม

คนที่มีความเห็นผิดและยึดความเห็นผิดนั้นมานานแล้ว ครั้นได้ยินใครมาพูดถึงสิ่งนั้นว่าไม่ดี เขาก็โกรธ หาว่าดูถูกดูหมิ่น บางก็หาว่าทำลายอาชีพของเขา และอาจถึงกับโกรธเคืองจองเวรคิดแก้แค้นขึ้นก็ได้ ข้อนี้แหละที่ทำให้คนทั้งหลายเกิดความกลัวจนไม่มีใครกล้าพูดความจริง พวกมิจฉาชีพจึงมีมากขึ้นแม้ในหมู่สงฆ์

ข้าพเจ้ามีความรักและความปรารถนาดีต่อพี่น้องทั้งหลาย จึงใคร่จะเห็นท่านเข้าใจถูกทำถูกตามหลักที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงตรัสไว้ จึงได้พูดกับท่านทั้งหลายอย่างตรงไปตรงมา หวังว่าท่านคงรับฟังไว้ด้วยดี และนำไปคิดโดยแยบคาย เพื่อจะได้มองเห็นความแตกต่างระหว่าง "ของแท้กับของเทียม" ต่อไป

อันคนฉลาดมีปัญญามีเหตุผลนั้นเขาย่อมทิ้งของปลอม แล้วถือเอาของจริงไว้เสมอ เพราะของปลอมทำคนให้หลงผิด ของแท้เท่านั้นจะทำคนให้เข้าใจถูกและมีความสุขสงบ ข้าพเจ้าขอยกเอาพระพุทธภาษิตมาอ้างสักบทหนึ่ง ท่านว่าไว้ดังนี้ :- *"บุคคลผู้มีความเข้าใจในสิ่งที่ไม่เป็นสาระว่าเป็นสาระ เห็นสิ่งที่เป็นสาระว่าไม่เป็นสาระ มีความเข้าใจผิดเป็นแนวทาง ย่อมไม่เข้าถึงธรรมได้เลย แต่ผู้ใดรู้สิ่งที่เป็นสาระว่าเป็นสาระ รู้สิ่งไม่เป็นสาระว่าไม่เป็นสาระ เป็นผู้มีความเห็นถูกต้อง เขาย่อมถึงธรรม"*

ปัญหามีต่อไปว่า ทำไมข้าพเจ้าจึงมักพูดเรื่องนี้บ่อย ๆ พระรูปอื่นไม่เห็นมีใครพูดกันเลย จึงขอทำความเข้าใจอีกว่า อันวิสัยของข้าพเจ้านั้นรักที่จะเดินตามรอยของพระพุทธองค์ และเมื่อตนเดินแล้วก็ยากชวนบุคคลอื่นให้เดินตามบ้าง

ข้าพเจ้ามีความเลื่อมใสในธรรมที่พระองค์ทรงประกาศแล้ว ชอบใจในวิธีการที่ทรงปฏิบัติมาตลอดพระชนมายุของพระองค์ พระองค์เกิดมาในท่ามกลางผู้ถือพิธีรีตองต่าง ๆ ซึ่งมีความเชื่อผิดทาง เขาปฏิบัติตนไปด้วยความงมงายโดยไม่เข้าใจความจริง ทรงสงสารเขาเหล่านั้นจึงได้หาทางช่วยเขา โดยทำพระองค์เองให้

พ้นจากความหลงแบบนั้น ๆ ก่อน เมื่อพ้นแล้วก็นำผู้อื่นต่อไปอีก

เราผู้เป็นศิษย์ของพระองค์ต้องทำอย่างนั้นบ้าง ข้าพเจ้าจึงประกาศความจริงให้ท่านทั้งหลายทราบ เผื่อท่านที่ฟังเข้าใจจะได้นำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ตนต่อไป พวกเราส่วนมากทำผิดกันมาจนติดเป็นนิสัยทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อย ทั้งพระและชาวบ้าน จึงไม่มีใครตักเตือนใคร และเลอะเทอะกันทั่วทั้งเมือง แล้วกลับตู่ว่าเป็นเรื่องของพุทธศาสนาไปเสียด้วย เพราะมีภิกษุร่วมมือชักนำทำกับเขา

ในกรุงเทพฯ ดูจะหนักกว่าบ้านนอก เดินไปไหนก็จะพบศาลเจ้าต่าง ๆ ศาลหลักเมือง ศาลพระภูมิ แม้ที่สุดหินที่สมมุติกันว่าเป็นของลับของพระอิศวร (ศิวลึงค์) ชาวพุทธก็ไปกราบไหว้เพื่อขอลูก ต้นไม้เล็กต้นไม้ใหญ่ ชาวพุทธก็ไปไหว้เพื่อขอสลากกินรวบ แม้จะไปไหว้พระพุทธรูปในโบสถ์ก็ไหว้แบบขอร้องเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนต้องการ การกระทำทั้งหมดนี้ ไม่เข้าแบบของชาวพุทธสักนิดเดียว

วัดบางวัดมีกระบอกเซียมซีให้คนไปสั่นเล่นเป็นเด็กอมมือ แทนที่คนจะได้เข้าถึงพระที่แท้ เลยกลายเป็นเข้าถึงกระบอกไม้ไผ่ไปเสียแล้ว น่าอนาถใจและน่าสงสารคนที่กระทำเช่นนั้น เราควรจะหาทางช่วยเขาบ้างตามสมควร หากรู้แล้วไม่ช่วยเขา ก็เป็นบาปด้วยเหมือนกัน คือบาปในเรื่องไม่สงสารคนโง่ ๆ ที่กระทำผิด

เพราะสงสารเขานี่เอง ข้าพเจ้าจึงพูดอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีเจตนาจะทำร้ายจิตใจใคร หรือทำใครให้เจ็บใจ แต่มุ่งทำลายความเห็นผิดทั้งหลายให้หมดไปจากใจของท่าน งานนี้เป็นงานใหญ่เป็นงานหนัก มิใช่จะสำเร็จลงเพียงในชั่วชีวิตคน ๆ เดียว ฉะนั้น ขอท่านได้ช่วยกันบ้างเถิด

ภิกษุต้องเป็นคนใจกล้า ความขลาดไม่กล้าพูดความจริงนั้นมิใช่วิสัยของลูกพระตถาคต พระองค์ประกาศความจริงอยู่ตลอดพระชนมายุ นักบวชในพระพุทธศาสนาควรทำตนให้เป็นนักบวชที่แท้สักหน่อย อย่าทำตนเป็นตัว *"เสฉวน"*

อัน *ตัวเสฉวน* คือปูชนิดหนึ่งเกิดริมทะเล มันจับหอยกินเป็นอาหาร พอ

กินหมดแล้วก็อาศัยเปลือกหอยนั้นเป็นเรือนอยู่ คลานปะปนไปกับพวกหอยอื่น ๆ พอหอยตัวใดเผลอก็จับกินเสียอีก ตัวเสฉวนไม่ใช่หอย แต่มันอาศัยอยู่ในเรือนร่างของหอยเพื่อทำลายหอยทั้งหลายฉันใด ภิกษุที่อาศัยผ้าเหลืองของพระพุทธองค์ แต่มิได้ทำกิจของพุทธศาสนา ก็มีสภาพประดุจตัวเสฉวน ฉันนั้น

พวกพระประเภทตัวเสฉวนก็เป็นพระที่ทำลายพระศาสนา เขาอาศัยชื่อของพระรัตนตรัยไปทำพิธีปลุกเสกอะไรต่าง ๆ นานา ทำคนทั้งหลายให้หลงผิดเข้าใจผิด เป็นการทรยศต่อพระพุทธเจ้า

ฉะนั้น ขอให้เลิกกระทำการอันน่าบัดสีนั้นเสียที แล้วช่วยกันบำรุงพุทธศาสนาให้ถูกทางต่อไป จงช่วยกันประกาศคำสอนที่แท้ของพระพุทธเจ้าให้ชาวโลกได้เข้าใจกันเถิด อย่ามัวเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวกันนักเลย

มีพระบางรูปแก้ตัวว่า การที่ได้ทำพิธีรีตองเช่นนั้นก็เพื่อประโยชน์ของคนที่ยังหลงเข้าใจผิดอยู่ จะอธิบายให้เขาทราบความจริงก็เกรงว่าเขาจะไม่เข้าใจ จึงหลอกไว้อย่างนั้น

พระบางรูปก็คิดว่าพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่สูงเกินที่คนเหล่านั้นจักเข้าใจได้ เลยไม่อธิบาย เขามาขอให้ทำพิธีอะไรก็ทำไปเท่านั้น การกระทำอย่างนี้เป็นการเหมาะแล้วหรือ? ขอให้เรานึกถึงเด็กนักเรียนที่ยังไม่รู้อะไรเลย ครูต้องพยายามสอนให้รู้ไปโดยลำดับจนผ่านชั้นต่าง ๆ ได้ตามหลักสูตร ถ้าหากครูคิดเสียว่ายากแก่เด็กแล้วไม่พยายามสอน เด็กนั้นจะก้าวหน้าไปได้อย่างไร ในเรื่องศาสนาก็เหมือนกัน ถ้าพระนึกว่าคนไม่เข้าใจแล้วไม่พยายามสอนเขา แล้วเขาจะรู้จักศาสนาได้อย่างไร

ขอยกตัวอย่าง เช่นคน ๆ หนึ่งมาหาพระ และบอกว่าตนเคราะห์ร้ายขอรดน้ำมนต์สักหน่อย พระก็รดให้โดยไม่ไต่ถามว่าเคราะห์ร้ายเรื่องอะไร ไม่ได้แนะนำแนวทางแก้ทุกข์ให้แก่เขา การทำพิธีรดน้ำมนต์อาจช่วยกำลังใจได้เพียงนิดเดียวเท่านั้น แต่ถ้าสนทนาให้เขาเข้าใจเหตุผล เขาคงฉลาดขึ้นและเลิกละการหาความ

ทุกข์ใส่ตนต่อไป

ครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าไปปาฐกถาที่นครสวรรค์ พอพูดจบ ก็มีคนเข้ามาหาและขอให้เป่ากระหม่อมให้หน่อย ข้าพเจ้าตอบเขาว่า "เป่าให้ชั่วโมงครึ่งก็ควรจะพอแล้ว ปฏิบัติตามคำสอนนั่นแหละคือคาถาอาคมอันประเสริฐและจะช่วยตัวเองได้ต่อไป" เขาจึงถอยหลังออกไป น่าสงสารคนประเภทนี้ ที่พระไม่เคยให้ธรรมะแก่เขาเลย

ในการบำรุงพุทธศาสนา ถ้าเราไม่รู้ว่าพุทธศาสนาที่แท้เป็นอย่างไร เราก็บำรุงไม่ถูก กลายเป็นบำรุงไสยศาสตร์ ศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาผี โดยเข้าใจไปว่านั่นคือพุทธศาสนา ผู้ใหญ่ทางโลกบางคนนับถือภิกษุบางองค์ว่าเป็นพระอาจารย์ของตน เพราะเพียงท่านเป็นอาจารย์ขลัง ๆ ชื่อดังเท่านั้น ในบางสมัยได้นิมนต์อาจารย์ขลังมามาก ๆ แล้วทำพิธีปลุกเสกพระเครื่องกันเป็นงานใหญ่ จบพิธีแล้วก็เอาไปขายเพื่อสร้างอะไร ๆ ในทางวัตถุ การกระทำเช่นนี้เป็นการขายพระพุทธเจ้าเพื่อแลกเอาอิฐปูนเท่านั้น หาได้ทำให้คนดีขึ้นในทางจิตใจไม่เลย ถ้าหากเราขอร้องให้ท่านอาจารย์ทั้งหลายช่วยกันเสกคนเป็นพระขึ้นบ้าง ก็จะเป็นการกระทำที่น่าชมกว่าเป็นไหน ๆ แต่การเดินตามทางธรรมะนั้นพระกลัวว่าจะขาดลาภผลที่ตนจะได้จึงไม่มีใครทำ

ความจริงนั้นถ้าเราสอนให้คนรู้ธรรมะ เขาก็ต้องเข้าใจและเห็นประโยชน์ของธรรมะและคงชอบธรรมะ ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นว่าธรรมะเท่านั้น จะช่วยให้คนดีงามก้าวหน้าไปได้โดยเรียบร้อย ปราศจากธรรมะแล้วอะไร ๆ ก็ไม่ดีไปหมด จึงได้ขอให้ท่านเรียนรู้ธรรมะกันเถิด

ถ้าไม่เรียนรู้ธรรมะท่านจะลำบากเหมือนคนเลี้ยงควาย เช้าต้อนควายออกจากคอกพาไปสู่ทุ่ง แต่หารู้ไม่ว่าควายของตนสีขนเป็นอย่างไร เขารอม เขารีเป็นอย่างไร หางดี หางงอเป็นอย่างไร เมื่อควายของตนไปปะปนกับควายของผู้อื่นตนจะเลือกควายได้อย่างไรว่าตัวไหนเป็นของตน เขาเป็นคนเลี้ยงควายที่มีความเป็น

ควายมากเข้าทุกที ไม่เท่าใดเพื่อนคงเอาควายไปกินหมด

พี่น้องชาวพุทธก็เหมือนกัน เป็นชาวพุทธเพราะเกิดมาในสกุลชาวพุทธ แต่ไม่รู้ว่าพุทธศาสนาที่แท้นั้นคืออะไร เป็นชาวพุทธกันอย่างไร เลยดูไม่ออกว่าเรื่องอันไหนแท้ อันไหนเทียม กลายเป็นคนเลี้ยงควายที่ไม่รู้จักควายของตน แต่ไปตู่เอาควายของคนอื่นมาเป็นควายของตนไปเสีย

เมื่อพูดกันถึงพระพุทธศาสนาที่แท้ ท่านก็คงสงสัยว่ามีพุทธศาสนาที่ปลอมด้วยหรือ ความจริงพุทธศาสนาปลอม ไม่มี แต่พวกเรานี่แหละไปทำให้ของแท้กลายเป็นของปลอม ที่ทำเช่นนี้เพราะขาดการศึกษา ไม่รู้จริงในคำสอนของพุทธศาสนา ต่อไปก็เป็นคนขลาด ไม่ยอมคิดพึ่งตนเองตามแบบของผู้ประพฤติธรรม แต่ชอบเอาสิ่งภายนอกมาเป็นที่พึ่ง

เมื่อข้าพเจ้าไปเที่ยวลังกา ก็ได้พบว่าตามวัดพุทธศาสนาทุกแห่ง มีศาลน้อย ๆ ทำอย่างดี ถามได้ความว่าเป็นศาลพระวิษณุซึ่งเป็นเทพเจ้าองค์หนึ่งในศาสนาพราหมณ์ ศาลนี้แอบเข้ามาอยู่ในวัดพุทธได้อย่างไร?

ถามพระก็บอกว่า ในสมัยหนึ่งพระราชาของลังกาได้ราชินีเป็นชาวทมิฬที่นับถือศาสนาพราหมณ์นิกายพระวิษณุ (พระนารายณ์) ในเวลาพระราชาไปวัดก็พาพระราชินีไปด้วย เมื่อพระราชาไหว้พระรัตนตรัย พระราชินีก็ปรารถนาจะไหว้พระวิษณุ เลยต้องสร้างศาลพระวิษณุไว้ด้วย ชาวบ้านก็เกิดนับถือตามและพลอยไหว้กันใหญ่ วัดในนครโคลัมโบเป็นวัดสร้างใหม่ทั้งนั้นแต่ก็มีศาลพระวิษณุอยู่ด้วย คือสร้างไว้เพื่อตามใจประชาชน

การเอาใจคนในทางผิด ๆ อย่างนี้แหละทำให้พุทธศาสนาถูกพอกไว้ด้วยของปลอมมากมาย พอกจนมองไม่เห็นเนื้อแท้กันแล้ว คนไปวัดไหว้พระก็ไม่ถูกพระ แต่ถูกสิ่งที่พอกไว้เสียหมด

ในสมัยนี้ วัดทั่วไปแข่งกันสร้างโบสถ์ วิหาร ศาลา กุฏิ และอะไรต่าง ๆ

บางแห่งสร้างพอดีกับทุน บางแห่งก็สร้างเกินทุน จึงต้องหาเงินโดยวิธีแปลก ๆ อันเป็นเรื่องเหลวไหลที่เข้ามาท่วมทับสัจธรรมของพระพุทธศาสนาทั้งนั้น ตัวอย่างที่เห็นง่ายเช่น

ใบเซียมซีเสี่ยงทายตามโบสถ์ต่าง ๆ ที่เข้ามาอยู่ตามโบสถ์ก็เพราะพระอยากได้เงิน แต่กลายเป็นการทำลายพุทธศาสนาไป เพราะคนที่มาสั่นติ้วเกิดเข้าใจผิดคิดว่าหลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาลให้เป็นไป ความจริงหลวงพ่อมิได้ดลบันดาลอะไรเลย หากแต่แขนของเราทั้งสองนี่เองเป็นตัวการใหญ่ เราไปจับกระบอกสั่น ไม้มันจึงหล่นออกมาได้ คนโง่ไม่เข้าใจจึงถูกเขาหลอกให้สั่นเสียจนเหงื่อไหลไคลย้อย นี่เป็นเพราะพระเห็นแก่เงินโดยแท้

หลวงพี่หลวงพ่อทั้งหลายที่ทำพิธีแปลก ๆ ต่าง ๆ นั้น ก็เพราะอยากได้อะไร บางอย่างจึงทำอย่างนั้น คณะสงฆ์ก็ไม่เคยคิดจะแก้ไขความเหลวไหลอย่างนี้กันเสียบ้างเลย ของแปลกปลอมทั้งหลายเหล่านี้จึงทำให้พุทธธรรมถูกปกปิดไป และสิ่งนี้เรียกว่าเป็นเนื้องอกในพระพุทธศาสนา เป็นโรคร้ายกาจชนิดหนึ่งที่น่ากลัว ทำลายพุทธศาสนาไปทุกวัน ทำลายโดยไม่ผิดกฎหมาย จึงไม่ถูกใครจับกุมเอาไปลงโทษ

ในกรุงเทพฯ ถ้าประกาศเรื่องหลอกคนมาฟังมาก บอกเรื่องจริงคนมากันไม่กี่คน พระพุทธองค์ตรัสว่า *"นกน้อยตัวที่หลุดไปจากข่ายได้ ส่วนมากมักติดข่ายกันทั้งนั้น"* ความเขลา คือข่ายใหญ่ที่กั้นคนไว้ จงช่วยกันทำลายเสียเถิด

สมัยนี้เราโฆษณาให้คนกลัวลัทธิคอมมูนิสต์ แต่ข้าพเจ้าไม่นึกกลัว เพราะข้าพเจ้าวางใจในตำรวจ ทหารของเรามีความเข้มแข็ง ข้าพเจ้าจึงมีความอุ่นใจและนอนตาหลับ แต่ลัทธิมิจฉาทิฏฐิทั้งหลายนี่ซิ เป็นเรื่องที่น่ากลัวมากจริง ๆ เพราะไม่มีใครจับ บางทีผู้จับเองก็พลอยมีความเห็นผิดไปเสียด้วย จึงน่ากลัวกว่าลัทธิอะไรทั้งสิ้น ใคร่ขอเตือนพี่น้องทั้งหลายให้พิจารณาจงดี จะได้ป้องกันตัวเองให้พ้น

จากภัยร้าย คือ "ความเห็นผิด"

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า *"จิตที่บุคคลตั้งไว้ผิด อาจทำอันตรายแก่ตนมากกว่าโจรใจเหี้ยม หรือคนจองเวรจักพึงทำให้แก่กันเสียอีก"* นี่เป็นพระดำรัสที่น่าสนใจให้มาก ๆ ขอท่านทั้งหลายลองเอาไปขบคิดดูบ้างเถิด ถ้าเห็นว่าเป็นเรื่องน่ากลัวก็จงหาทางกำจัดมันเสีย

แต่เราจะทำอย่างไรจึงจะรู้ว่าอะไรเป็นเนื้อแท้ อะไรเป็นของปลอมในวงการคำสอนของภิกษุสมัยนี้? ขอแนะนำให้อ่านหนังสือธรรมบรรยายโดยท่านพุทธทาสภิกขุเพื่อให้รู้ถูกต้องเสียก่อน เมื่อรู้แล้วจงทำตามที่รู้ต่อไป ขออย่าได้ทำผิดทั้ง ๆ ที่รู้อยู่เป็นอันขาด

คนสำคัญชั้นแนวหน้าที่จะช่วยแก้ความเห็นผิดเหล่านี้ได้ก็คือพระภิกษุ เพราะภิกษุเป็นพุทธบริษัทชั้นนำของประชาชน เป็นผู้นำในทางศาสนา ขณะใดคนมีความทุกข์มาหาภิกษุ เพื่อปรึกษาหาทางดำเนินชีวิต ถ้าภิกษุเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ต่อพุทธศาสนา เป็นผู้บูชาความจริง ไม่มีความปรารถนาในทางหลอกลวงชาวบ้าน เป็นผู้ไม่เห็นแก่เงินก็คงจะนำเขาให้เดินในทางที่ถูกได้บ้าง จึงขอให้พระทำการศึกษาให้รู้ว่าอะไรเป็นเนื้อ อะไรเป็นเปลือก การเอาเปลือกไปหลอกว่าเป็นเนื้อนั้นมันทำให้คนหลงงมงาย เป็นบาปหนัก

เคยมีหญิงไปหาข้าพเจ้าคนหนึ่ง บอกว่าเอาพัดและย่ามมาถวายเป็นการสะเดาะเคราะห์ "ใครสั่งให้มาถวาย?"

"พระหมอดูที่วัดมหาธาตุสั่งให้นำมา"

"พระรูปไหน?"

"รูปที่เคยไปประเทศอินเดีย"

ข้าพเจ้ารู้แล้วว่าพระหมอดูนี่คือใคร อยากจะถามต่อไปว่า เคราะห์ร้ายเรื่องอะไร แต่เกรีบไป เพราะจะไปถวายอีกหลายวัด เลยไม่มีโอกาสสอนกัน ในใจ

อยากจะอธิบายให้ทราบว่าเคราะห์มาจากไหน จะหายได้อย่างไร แต่ไม่ทันได้ถามเขาก็ไปเสียแล้ว

วันหนึ่งพอพบพระหมอดูรูปนั้น ข้าพเจ้าก็บอกให้เขาทราบ และบอกต่อไปด้วยว่า อยากได้พระไตรปิฎกมากกว่า พระหมอดูว่าจะแนะนำใหม่วันต่อไป ถึงแม้ได้พระไตรปิฎกไป ข้าพเจ้าก็มิได้ภูมิใจอะไรนัก ในเมื่อการได้นั้นมาจากความเขลาของผู้ให้ และชาวบ้านก็ถูกหลอกมามากแล้ว

ผู้นับถือศาสนา แต่มิได้ศึกษาให้เข้าใจหลักของพุทธธรรม เวลามีปัญหาอันใดเกิดขึ้นแก่ชีวิตของตนและครอบครัว ก็มักคิดไปว่าสิ่งภายนอกดลบันดาลให้เป็นไปอย่างนั้นอย่างนี้ จึงไปปรึกษาหมอประเภทต่าง ๆ บางคนไปหาหมอดู บางคนไปหาหมอตั้งศาลพระภูมิ บางคนไปหาหลวงพ่อให้ช่วยรดน้ำมนต์ให้ การกระทำดังกล่าวเป็นความเขลาของผู้ทำ และผู้ถูกกระทำตามนัยของธรรมะในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นการกระทำที่หลอกคนอื่นและหลอกตนเองพอให้สบายใจชั่วคราว เหมือนเด็กร้องไห้อยากได้ขนม ผู้ใหญ่ปลอบโยนว่าประเดี๋ยวจะให้ ก็หยุดร้อง การปลอบใจจากพวกหมอประเภทเหล่านั้นก็เป็นเช่นเดียวกันกับการหลอกเด็กทารก

ไหน ๆ ก็พูดกันแล้ว จึงใคร่จะพูดอีกสักอย่างให้เห็นว่าใครเห็นผิดอย่างไร ตามบ้านคนไทยทั่วไปรวมทั้งสถานที่ราชการ แม้กระทั่งโรงแรมใหญ่ ๆ ที่ทันสมัยก็ยังมีการสร้างศาลพระภูมิไว้ด้วย ศาลพระภูมิก็คือศาลน้อย ๆ ที่เขาเข้าใจว่าสร้างให้เทวดาชั้นต่ำ ๆ มาอาศัย เช่นภูมิเทวดา เคยถามคนบางคนว่าทำเอาไว้ทำไม เขาบอกว่าทำให้เกิดการอุ่นใจว่ามีเทวดารักษาบ้าน

การบูชาเทวดามิใช่เป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา มิใช่เป็นเรื่องที่ชาวพุทธเราควรกราบไหว้บูชา เพราะการกระทำเช่นนั้นเป็นการขาดความไว้วางใจในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เราชาวพุทธเคยเปล่งวาจากล่าวเสมอ ๆ ว่า *"ข้าพเจ้าถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่ง* แต่แล้วก็ยังเอาผีเอาเทวดามาเป็นที่พึ่ง

อีก อย่างนี้เรียกว่า *"คนหลายใจ"* ยังไม่เป็นชาวพุทธแท้

ความจริง ถ้าเราคิดสักเล็กน้อยก็จะมองเห็นว่า พระภูมิไม่เคยช่วยอะไรเราเลย แต่ช่วยหมอตั้งศาลพระภูมิมากกว่า เราเป็นผู้ขาดทุน หมอตั้งศาลพระภูมิเป็นผู้มีกำไร และคนที่มีกำไรอีกผู้หนึ่งก็คือช่างทำศาลพระภูมิขายนั่นเอง เมื่อใครมีกำไรขาก็ต้องปลุกปั่นในเรื่องนั้นอย่างเต็มที่ ถ้าใครไปปรึกษาเขา ๆ จะต้องบอกว่าพระภูมิให้โทษต้องตั้งศาลใหม่ แม้มีแล้วก็ว่าตั้งไม่ถูกแบบ หันหน้าไม่ถูกทิศ ทำไม่ถูกพิธี ผลที่สุดก็ต้องทำใหม่ จ่ายเงินกันอีก ปีหนึ่ง ๆ เราต้องสูญเสียเงินทองในทางที่ไม่เข้าเรื่องไปมากมาย ตัวเราเองเป็นเจ้าของแผ่นดินผืนนั้นถูกต้องตามกฎหมาย แล้วใครจะมีอำนาจพิเศษมากกว่าเราอีกเล่า

อันโรคภัยไข้เจ็บนั้น จริงอยู่บางคราวเกิดจากพระภูมิ คือแผ่นดินให้โทษ (คำว่าภูมิแปลว่าแผ่นดิน) เพราะเจ้าของบ้านไม่ปรับปรุงที่อยู่ให้ดี ไม่ปรับปรุงพื้นที่รอบบ้านให้ดี ก็ย่อมมีโรคภัยเกิดขึ้นบ้าง มิใช่เป็นเพราะผีสางเทวดาอะไร และไม่ควรไปหาหมอพระภูมิ ควรไปหาช่างมาทำการปรับปรุงบริเวณกันเสียใหม่ เรื่องทั้งหลายก็จะเรียบร้อยโดยมิต้องให้ใครมาหลอกลวงเอาเงินเราได้

ข้าพเจ้ารู้จักคนหลายคนที่เป็นคนดี มีเงินมีบ้านอยู่เป็นหลักฐาน แต่เขาไม่มีพระภูมิ ไม่ไหว้พระภูมิ เขาก็อยู่กันดีมีความปกติสุข ไม่เคยเดือดร้อนใจอะไรเพราะภูมิเทวดา จึงขอให้ท่านพิจารณาด้วยปัญญาสักหน่อย แล้วท่านจะพบความจริง และหูตาท่านจะสว่างขึ้นมาก ไม่มีความงมงายอีกต่อไป

พระพุทธเจ้าได้เกิดมาเพื่อช่วยมนุษย์ในโลกให้พ้นจากความหลงผิด พระองค์จึงประกาศธรรมะอันเป็นแนวทางที่จะทำให้ทุกคนได้รับความสุขสงบอย่างแท้จริง ในสมัยที่ยังทรงพระชนม์อยู่นั้น ได้ทรงปฏิบัติอะไรหลายอย่างที่เห็นว่าเหมาะสม ทรงทำให้สังคมของชาวอินเดียในสมัยนั้นดีขึ้นมาก เพื่อจะวางหลักให้คนชั้นหลังได้ตัดสินว่าอะไรผิดอะไรถูกเกี่ยวกับคำสอนของพระองค์ ก็ได้ทรงวางหลักตัดสิน

ธรรมวินัยไว้ ๘ ประการด้วยกัน คือ :-

๑. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อ ความกำหนัดย้อมใจ

๒. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อ ความประกอบทุกข์

๓. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อ ความสะสมกองกิเลส

๔. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อ ความอยากมี อยากเป็น

๕. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อ ความไม่สันโดษ

๖. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อ ความคลุกคลีกันเป็นหมู่คณะ

๗. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อ ความเกียจคร้าน

๘. ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อ ความเลี้ยงยาก

ท่านพึงรู้เถิดว่านั่นไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย ไม่ใช่คำสั่งสอนของพระพุทธองค์

อดีตจอมพลนายกรัฐมนตรีโง่ ๆ บางคนไม่รู้จักพุทธศาสนา ชอบกล่าวโทษธรรมะในพระพุทธศาสนา เช่นหาว่าเมืองไทยไม่เจริญก้าวหน้าก็เพราะพระพุทธศาสนาสอนให้คนสันโดษ อันเป็นการสอนให้คนขี้เกียจ แต่ความจริงนั้น การกระทำอันใดเป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน การกระทำนั้นไม่ใช่หลักของพุทธศาสนา

คำสอนของพระพุทธองค์สอนให้คนลุกขึ้นทำงาน ให้คิดถึงเวลาที่ล่วงไปและถามว่าตนกำลังทำอะไรอยู่ เพื่อให้ทุกคนไม่ประมาทในกิจอันตนจะพึงกระทำ พุทธธรรมสอนให้คนมีความเพียร ให้ก้าวไปข้างหน้า ให้มีความอดทนต่ออุปสรรคที่มาขัดขวางงานของตน สมัยนี้คนมักพิถีพิถันในการกินอยู่ซึ่งเรียกว่ากลายเป็นคนเลี้ยงยาก พระพุทธเจ้าสอนให้เราเป็นคนเลี้ยงง่าย กินง่าย ๆ อยู่ง่าย ๆ แต่ทำงานให้ก้าวหน้าไปเสมอ นี้เป็นหลักที่ตัดสินว่าอะไรเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า และอะไรไม่ใช่

ผู้ประกาศตนเป็น *อุบาสกอุบาสิกา* ในพุทธศาสนา ขอให้เข้าใจเสียก่อนว่าอุบาสกอุบาสิกาแปลว่า *ผู้เข้าไปนั่งใกล้พระรัตนตรัย* (มิใช่ผู้เข้าไปนั่งใกล้ศาลพระภูมิ

หรือเสาหลักเมือง) บุคคลผู้เข้าไปนั่งใกล้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยกายวาจาใจนั้น ควรเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ฉลาดในเหตุผล และมองอะไรถูกต้องตามความเป็นจริง มิใช่เข้าไปนั่งหลับตาอยู่ เพราะคนหลับย่อมไม่รู้อะไรได้ถูกต้อง นอกจากการกรนให้ผู้อื่นรำคาญใจเท่านั้น จึงควรทำตนให้สมกับความเป็นอุบาสกอุบาสิกากันเถิด

พุทธบริษัทจึงเป็นคนผู้ตื่นแล้ว คือตื่นด้วยปัญญา ปัญญาทำให้คนตื่นจากความหลงใหลมัวเมา เลิกถือสิ่งผิด ๆ นอกทางของพุทธศาสนา จะมองดูว่าใครเป็นอุบาสกอุบาสิกาแท้หรือไม่นั้น ก็ดูได้จากหลักที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้สอนไว้ใน *ปัญจกนิบาต อังคุตตรนิกาย* คือ :-

๑. ประกอบด้วยความเชื่อที่มีสติปัญญากำกับ

๒. ประกอบด้วยศีล (คือไม่เจตนาจะละเมิดสิทธิผู้อื่น)

๓. ไม่เชื่อมงคลตื่นข่าว คือไม่เชื่องมงามไร้เหตุผล

๔. ไม่บำเพ็ญบุญตามแบบนอกพุทธศาสนา

๕. บำเพ็ญบุญแต่ในแบบของพุทธศาสนา

เรื่องของ *ศรัทธา* (ความเชื่อ) แบบชาวพุทธนั้น แตกต่างจากความเชื่อแบบศาสนาอื่น เพราะชาวพุทธมิได้เชื่ออะไรง่าย ๆ แต่จะเชื่อโดยอาศัยปัญญาเสมอไป ถ้าเราดูหลักธรรมที่ทรงแสดงไว้ทุกหมวด ถ้ากล่าวถึงความเชื่อแล้ว ก็ต้องกล่าวถึงการใช้ปัญญาไว้ด้วยเสมอ

"ศรัทธา" กับ *"ปัญญา"* เป็นเพื่อนคู่หูเดินทางไปด้วยกัน ถ้าขาดฝ่ายใดก็ต้องยุ่ง คนมีศรัทธาแต่ขาดปัญญามักเป็นคนงมงาย ถือศาสนาแบบยาเสพติดให้โทษ ส่วนคนที่มีปัญญากำกับนั้น เขาจะมีความเชื่ออย่างพอเหมาะพอดีไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไป ชาวพุทธควรรู้สึกละอายแก่ใจเป็นอย่างยิ่งในการเป็นคนเชื่ออะไรง่าย ๆ ชาวพุทธถือหลักว่าพระพุทธองค์ตรัสรู้เพราะทรงใช้เหตุผล ไตร่ตรอง

ค้นคว้าโดยแยบคายจึงได้รู้ความจริง และประกาศความจริงนั้นแก่ชาวโลก

พระธรรมคำสั่งสอนก็เป็นกฎตายตัวที่ประกาศความจริงอันมีอยู่ในโลกนี้ เป็นความจริงที่เที่ยงแท้สามารถพิสูจน์กันได้ด้วยการปฏิบัติตาม ใครปฏิบัติตามก็จะพ้นทุกข์ได้ทันตาเห็น พระสงฆ์จึงน่าจะเป็นผู้มีโอกาสดีกว่าฆราวาสผู้ครองเรือน ในการเดินตามแนวทางอันที่จะนำไปสู่ความสงบชั้นสูงสุด น่าทำตนให้เป็นตัวอย่างของการปฏิบัติตามพระพุทธเจ้าว่าได้ผลจริงอย่างไร และใคร ๆ ก็อาจปฏิบัติได้เช่นเดียวกัน ธรรมวินัยเหมือนสระน้ำใหญ่ที่ใคร ๆ ก็อาจจะลงไปอาบกินไปตามความพอใจ ถ้าเขาผู้นั้นชอบความสะอาดสว่างสงบ แต่พระสงฆ์ส่วนมากหาได้เป็นเช่นนั้นไม่

เรื่องความสุข ความทุกข์ ชาวพุทธแท้ย่อมเชื่อว่าหามีอะไรดลบันดาลไม่ ชาวพุทธไม่เชื่อโชคชะตา ดลบันดาลจากเทวดาประจำดวงดาว จากเทวดาเสวยอายุ จากผีสางนางไม้ แต่ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากการกระทำของตนเอง คนมักไม่ยอมรับรู้ความผิดพลาดของตน ไม่นึกว่าตนเป็นคนทำ จึงเที่ยวไปกราบไหว้สิ่งโน้นสิ่งนี้อย่างน่าละอาย ชาวพุทธที่แท้เชื่อว่าความเสื่อมความเจริญเกิดจากการกระทำของตน ต้องปรับปรุงตนเอง แก้ไขตนเอง จึงจักเป็นการชอบด้วยเหตุผลของพุทธศาสนาที่ตนรับเอาเป็นศาสนาของตน

ข้อต่อไปคือเรื่อง มงคลตื่นข่าว ในพุทธศาสนาเราได้พูดถึงมงคลไว้ ๓๘ ประการ (คำว่ามงคล แปลว่าเหตุของความเจริญ) ใครปฏิบัติตาม ผู้นั้นก็ย่อมจะมีความเจริญทั้งกายและใจ แต่คนส่วนมากมิได้รู้หรือสนใจในมงคลอันจะทำให้ตนเจริญ กลับไปสนใจกับมงคลตื่นข่าวไปเสีย มงคลประเภทหลังนี้ไม่มีสาระ ไม่เป็นความจริง ไม่ทำใครให้ดีได้ แต่ทำให้เป็นคนโง่งมงายมากขึ้น เช่นถือได้ว่าเห็นสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นมงคล ตื่นเช้าล้างหน้า ต้องผินหน้าไปทางนั้นทางนี้จึงจะเป็นมงคล นอนต้องนอนหันหัวไปทางนั้นจึงจะเป็นมงคล ตัดผมต้องวันอังคารหรือวันเสาร์ ตัด

เล็บต้องวันพุธ และเรียนอะไรก็ต้องวันพฤหัสบดี นุ่งผ้าก็ต้องใช้สีตามวัน เช่น วันจันทร์สีเหลือง วันอังคารสีชมพูเป็นต้น และยังเกี่ยวด้วยอะไร ๆ อีกหลายเรื่อง อย่างที่โฆษณกวิทยุชอบประกาศในเวลาเช้า นี้เป็นมงคลประเภทตื่นข่าว เป็นความงมงายไร้เหตุผลทั้งนั้น

อีกอย่างหนึ่ง การถือฤกษ์ถือยาม ว่าเวลานั้นดี เวลานี้ไม่ดี จะทำอะไร ๆ ก็ต้องไปหาหมอดูฤกษ์ก่อนเสมอ รัฐธรรมนูญของประเทศไทยมีออกมาหลายฉบับแล้ว ทุกฉบับออกเวลาฤกษ์ดีทั้งนั้น แต่ก็ไม่ยั่งยืนสักฉบับเดียว ต้องเปลี่ยนกันบ่อย ๆ จะสร้างบ้าน จะเดินทาง จะทำอะไร ๆ คนขาดต้องถามหมอดูก่อนเสมอ เพราะกลัวว่าตัวเองจะเดือดร้อน การถือเช่นนี้เป็นการถือผิดจากหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ตรัสสอนว่า *"ประโยชน์ย่อมล่วงเลยคนโง่ผู้มัวคอยถือฤกษ์ยามไปเสีย ประโยชน์เป็นฤกษ์อยู่ในตัวแล้ว ดวงดาวในท้องฟ้าจะช่วยทำอะไรได้"* นี่เป็นพุทธภาษิตที่ควรจำใส่ใจไว้ จะได้เลิกถือเรื่องเหลวไหล เป็นคนเจริญแล้วควรถืออะไร ๆ ด้วยเหตุผลและด้วยสติปัญญากันเสียบ้าง

เรื่องเครื่องรางของขลัง ชาวพุทธนับถือกันมากทีเดียว ถือกันตั้งแต่พระพุทธรูป จนถึงปลัดขิกอันเป็นสิ่งลามกที่ไม่ควรนำมานับถือเลย แต่ก็ถือกันทั่วไป พระหลวงตาบางรูปหาได้ทำอะไรในทางธรรมวินัยไม่ มัวแต่นั่งทำปลัดขิกขายให้ชาวบ้านเท่านั้นเอง ภิกษุพวกนี้ควรจับสึกให้หมด เพราะเป็นพวกมาอาศัยผ้าเหลืองหากิน หาได้ช่วยสืบต่อพระพุทธศาสนาไม่ แต่ทำความงมงายให้เกิดแก่ประชาชน สำหรับชาวพุทธนั้นเราไม่ควรถือเป็นเครื่องรางของขลัง ควรถือเป็นสิ่งเตือนใจไม่ให้เรากระทำความชั่ว

คนในสมัยก่อนเขามิได้มุ่งสร้างพระให้เป็นแบบขลัง ๆ แต่สร้างขึ้นสำหรับเตือนใจให้ผู้คนมีพระได้นึกถึงพระพุทธเจ้าเท่านั้น ไม่ใช่พระพุทธรูปนี้จะช่วยคนได้อย่างที่เชื่อกันอยู่ในสมัยนี้ ปลุกเท่าใดก็ไม่ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาได้ดอก พระอย่าไป

หลอกชาวบ้านเขาเลย จงมีความละอายใจเสียบ้าง

นักการเมืองผู้โง่เขลางมงายบางคน ได้อาศัยความหลงผิดของประชาชนหาคะแนนนิยมโดยการแจกพระเครื่องก็มี ทำพระขายเพื่อเอาเงินมาสร้างบารมีของตนก็มี แต่ไม่มีใครกล้าขัดคอ เขาจึงทำกันได้อย่างสบาย ทำให้คนโง่หนักลงไปอีก เราชาวพุทธควรใช้พระพุทธรูปในทางที่ถูก เมื่อมีพระอยู่ที่ตัวก็ควรมีพระอยู่ที่ใจด้วย คือเป็นคนมีความละอายต่อบาป มีความเกรงกลัวต่อบาป ไม่ทำอะไรให้เป็นการขัดขืนคำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะนึกถึงพระอยู่ตลอดเวลา

ขอให้จำไว้ว่า *"พระจะรักษาเรา เมื่อเรารักษาพระ การรักษาพระก็คือการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัดนั่นเอง"* ถ้าท่านปฏิบัติธรรมจนธรรมะมีอยู่ในตัวของท่าน ธรรมย่อมคุ้มครองรักษาท่านให้มีความปลอดภัยอยู่เสมอ พวกเสือร้ายทั้งหลายเที่ยวเกะกะระรานชาวบ้านให้เดือดร้อน เสือมีพระห้อยคอแต่ใจของเสือไม่มีพระ เสือจึงถูกยิงตายทุกรายไป

พวกพระอาจารย์ทั้งหลาย...โปรดมียางอาย เลิกทำให้คนหลงผิด อย่ามัวเสกพระดิน เสกพระโลหะขายกันเลย จงช่วยกันเสกคนให้เป็นพระ คนไทยจักได้มีความสุขใจกันเสียบ้าง

ที่วัดมหาธาตุ ในพระนครนี่เอง ครั้งหนึ่งในสมัยกึ่งพุทธกาล ได้นิมนต์ภิกษุเก๊รูปหนึ่งมาหุงข้าวทิพย์ขายให้ประชาชน เคยพบคนที่เขาเคยกินข้าวทิพย์ก็ถามเขาว่า "เป็นอย่างไร กินข้าวทิพย์แล้วฉลาดขึ้นบ้างหรือเปล่า?" พวกเขาหัวเราะ "ไม่ได้ฉลาดขึ้นเลย มีแต่โง่ลงไปอีกเป็นกอง" คนจัดก็โง่ หอระฆังที่ได้เงินจากการขายข้าวทิพย์ก็เป็นอนุสาวรีย์แห่งความโง่เขลาเช่นเดียวกัน ต่อไปขออย่าได้กระทำกันในรูปเช่นนั้นอีกเลย เพราะมันบาปหนัก ขอให้ช่วยกันทำคนให้ฉลาดในทางธรรมดีกว่า

วันก่อนได้พบชาย ๒ - ๓ คน เป็นชาวกรุงเทพฯ แต่งตัวทันสมัย นั่ง

รถยนต์คันงามออกไปนอกเมือง ผ่านปากเกร็ด ขากลับเขาแวะที่วัด ได้เห็นทองคำเปลวติดหน้าผากมาทุกคน เขาเป็นพวกเชื่อมงคลตื่นข่าว เขาเข้าใจว่าได้ลงนะหน้าทองแล้วจะมีคนรักคนชอบ ผู้หญิงลงนะหน้าทองแล้วผัวจะไม่ถองเอา แต่จะรักมากขึ้น ผู้ชายลงนะแล้วจะทำให้ผู้หญิงรัก นายรัก อย่างนี้ก็เป็นความงมงายเป็นความเขลาอีกแบบหนึ่ง คนจะรักเพราะปิดแผ่นทองที่หน้าผากก็หามิได้ แต่จะรักก็เพราะตนประพฤติธรรม ๔ ประการ คือ

๑. ทาน การแจกปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่น

๒. ปิยวาจา คำพูดที่หวาน ที่น่ารักน่าจับใจด้วยกุศลเจตนา

๓. อตฺถจริยา ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อกันในทางสุจริต

๔. สมานตฺตตา วางตนไว้โดยสมควร ไม่ยกตนข่มท่านด้วยชั้นวรรณะ

ทั้ง ๔ ประการนี้เป็นมหาเสน่ห์ที่จะทำให้คนรักตน การประพฤติธรรมเท่านั้นจะทำให้เป็นอะไรได้ทุกอย่าง จึงขอเชิญชวนท่านทั้งหลายจงได้เลิกถือมงคลตื่นข่าว แล้วหันเข้าปฏิบัติธรรมะกันเถิด อย่าเชื่อสิ่งอันเหลวไหลหลอกลวงต่อไปอีกเลย แล้วจะมีความเจริญขึ้นเอง โดยไม่ต้องให้ใครทำพิธีอะไร ๆ ให้

พระพุทธศาสนาเมื่อคัดค้านมิให้เชื่อมงคลตื่นข่าวแล้ว ก็หาความเชื่ออีกแบบหนึ่งมาชดเชย คือสอนให้เชื่อหลักของกรรม ถือเอาการกระทำเป็นสำคัญ หลักพุทธศาสนามีว่า *"หว่านพืชอย่างใดย่อมได้ผลอย่างนั้น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว"* และก่อนจะพูดถึงหลักนี้ ขอทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่ออีกสักหน่อย คือในทางพุทธศาสนาไม่ให้เชื่อโดยอาการ ๑๐ อย่างอันปรากฏอยู่ในกาลามสูตร พระพุทธเจ้าตรัสว่า

"ดูก่อนชาวกาลามะทั้งหลาย! พวกท่านอย่าได้เชื่อเพราะเหตุสักแต่ว่า :-

๑. โดยฟังตาม ๆ กันมา

๒. โดยทำสืบต่อ ๆ กันมา

๓. โดยเชื่อข่าวเล่าลือ
๔. โอยอ้างว่ามีในตำราคัมภีร์
๕. โดยนึกเอาเอง
๖. โดยคาดคะเนเอาเอง
๗. โดยตรึกตามอาการตื้น ๆ ของเรื่องนั้น
๘. โดยถือว่าถูกต้องกับความเชื่อเดิม ๆ ของตน
๙. โดยถือว่าผู้พูดควรจะเชื่อถือได้
๑๐. โดยถือว่าผู้พูดเป็นครูบาอาจารย์ของตน

ชาวกาลาละทั้งหลาย! เมื่อใดท่านรู้ได้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่าใดเป็นอกุศล มีโทษ และนักปราชญ์ติเตียน เมื่อทำแล้ว ทำให้เสียประโยชน์ มีทุกข์ ท่านควรละธรรมนั้นเสีย ถ้าเห็นว่าธรรมเหล่าใดเป็นกุศล ไม่มีโทษ นักปราชญ์สรรเสริญ เมื่อทำแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์และมีสุข ท่านควรเข้าถึงธรรมนั้น ๆ เถิด"

อันหลักทั้ง ๑๐ ประการนี้เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ชาวพุทธไม่เป็นคนเชื่อง่าย ๆ แต่ให้พิจารณาเสียก่อนจึงเชื่อ พุทธศาสนาไม่ต้องการความเชื่อประเภทงมงาย แต่ต้องการความเชื่อประเภทที่มีเหตุผล เห็นชัดโดยตนเองแล้วจึงปลงใจเชื่อลงไป ทางพุทธศาสนาไม่มีการลงโทษแก่ผู้ไม่เชื่อคำสอน เพราะไม่บังคับขู่เข็ญให้ใครเชื่อ แต่ให้คนนั้นมีโอกาสใช้ปัญญาของตนเองพินิจอย่างรอบคอบเสียก่อนแล้วจึงตัดสินใจเชื่ออะไรลงไป เป็นศาสนาที่มีใจกว้างขวางที่สุด

ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์สอนธรรมแก่พระสารีบุตร เมื่อตรัสจบแล้วได้ถามว่า "เชื่อไหมสารีบุตร?"

ท่านสารีบุตรทูลตอบว่า "ยังไม่เชื่อพระเจ้าข้า"

พระพุทธองค์ทรงชมเชยว่า "ชอบแล้ว บัณฑิตไม่พึงเป็นคนเชื่อง่าย ๆ คิดเสียก่อนจึงจะเชื่อ"

เรื่องกรรมเป็นหลักใหญ่ของพุทธศาสนา คำว่า *"กรรม"* แปลว่า *การกระทำ* โดยรูปของศัพท์ยังเป็นกลาง ๆ อยู่ ถ้าทำดีก็ว่าเป็น *"กุศลกรรม"* ถ้าทำชั่วก็เป็น *"อกุศลกรรม"* การกระทำที่จัดว่าเป็นกรรมนั้นต้องถึงพร้อมด้วยความตั้งใจที่จะทำ (เจตนา) พระพุทธองค์ตรัสว่า *"เราถือเอาความตั้งใจว่าเป็นกรรม"* ฉะนั้น การกระทำที่ไม่มีความตั้งใจจึงเป็นกิริยาเฉย ๆ ไม่มีผลทางใจ แต่การกระทำที่มีความตั้งใจย่อมมีผล (วิบาก)

ตัวอย่างเช่น เราเดินไปเหยียบมดตายโดยมิได้ตั้งใจนั้นเป็นเพียงกิริยา มีปฏิกิริยาคือมดตาย ไม่มีผลวิบาก (ผล) แก่ผู้กระทำ เพราะไม่มีเจตนาหรือความตั้งใจ แต่ถ้าเราฆ่ามดเหล่านั้นด้วยความตั้งใจก็มีผลในทางใจของผู้นั้น คือก่อนิสัยที่ไม่ดีในเวลาต่อไป (บาป) คนทำชั่วก็ได้ความชั่ว คนทำดีก็ได้ความดี ชั่วหรือดีเป็นสิ่งที่เกิดในใจของผู้กระทำ ต่อมาก็กลายเป็นนิสัย

ความเชื่อในเรื่องกรรมย่อมตัดปัญหาเรื่องภายนอกออกได้หมด เราไม่ยุ่งกับเทวดา พระภูมิเจ้าที่ ผีสางนางไม้ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ ทั้งสิ้น เรามีความเชื่อเพียงประการเดียวว่า ทุกอย่างที่เกิดขึ้นแก่ชีวิตของเรานั้นมันเป็นเรื่องของตัวเราทำเอง พระพุทธองค์ตรัสว่า *"ความบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์นั้นเป็นเรื่องเฉพาะตน ใครจะทำใครให้บริสุทธิ์หรือเศร้าหมองย่อมไม่ได้"*

เมื่อมีอะไรไม่ดีเกิดขึ้นแก่ตน ชาวพุทธต้องคิดว่าคงมีความบกพร่องบางอย่างในตัวแล้ว พระธรรมบอกเราว่า *"สิ่งทั้งหลายเกิดจากเหตุ ถ้าปราศยาก "เหตุ" "ผล" จักปรากฏเกิดขึ้นไม่ได้เป็นอันขาด"* และด้วยเหตุนั้นมิได้อยู่ที่สิ่งภายนอก แต่อยู่ที่การกระทำของตน อะไร ๆ ทั้งหมดล้วนแต่เป็นเรื่องของตนทั้งนั้น ความเชื่อแบบนี้ทำให้คนรู้จักตนเอง ให้มองเห็นความผิดของตน ให้มีทางปรับปรุงตนเพื่อแก้ไขตนเองให้ดีขึ้น เพราะมาทราบชัดเจนว่าอะไร ๆ มันก็เป็นเรื่องของตนเองทั้งนั้น

ผู้เชื่อกรรมจะไม่ทำการเซ่นสรวงขอร้องหรือเสี่ยงทายด้วยวิธีใด ๆ เป็นอันขาด เพราะถือว่าการกระทำของตนเป็นเหตุ เขาจะพิจารณาในเรื่องการกระทำของตนอยู่เสมอ แล้วพยายามแก้ไขตนให้ดีขึ้นโดยการกระทำดีด้วยตนเอง ไม่หวังพึ่งใครหรืออะไร ๆ

อันการกระทำกรรมนั้น ย่อมก่อให้เกิดผลทางใจก่อนเสมอ มีคนเป็นจำนวนมากยังสงสัยว่าทำดีไม่ได้ดี ไม่มีผู้ให้รางวัล ทำชั่วก็ไม่ได้ชั่วถ้าการกระทำนั้นไม่มีผู้เห็น บางคนเข้าใจเขวไปอีกว่าบางคนทำชั่วแต่ได้ดีไป ทำให้เขาไม่เชื่อกฎแห่งกรรมเลยกลายเป็นคนทำชั่วเข้าบ้าง ตัวก็ต้องเดือดเนื้อร้อนใจในภายหลัง ทั้งนี้ก็เพราะตีความหมายของคำว่าดีและชั่วพลาดไป คือเข้าใจเสียว่าดีหมายถึงการได้มาซึ่งวัตถุ เช่นได้เงิน ได้ชื่อเสียง ได้ทรัพย์เป็นต้น ชั่วก็หมายถึงการสูญเสียสิ่งเหล่านั้นไป นี่เป็นความไขว้เขวอย่างแรงทีเดียว

คำว่า *"ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว"* นั้นหมายความว่า ทำดี...ได้ความดี, ทำชั่ว...ได้ความชั่ว เช่นคนคิดจะให้ทาน ใจของเขาได้ความดีแล้ว เมื่อทำทานก็ได้ความดีเพิ่มขึ้นอีก คือมีความอิ่มใจ (บุญ) ในทานนั้น ในด้านเสียก็เช่นกัน คนคิดจะฆ่าคน ใจก็ชั่วขุ่นมัวเพราะความคิดนั้น เมื่อลงมือฆ่าคนตามความคิดนั้นแล้ว ใจก็วุ่นวาย ร้อนใจอยู่เรื่อย ๆ มันเกิดกับใจของผู้ทำในรูปอย่างนี้

การได้ลาภผลทางวัตถุนั้น ไม่ใช่ว่าผู้นั้นจะได้มาเพราะความดีเสมอไปดอก เช่นพวกค้ายาเสพติดประเภทต่าง ๆ เขารวยขึ้นจริง เพราะมันเป็นทางได้เงิน แต่เขาไม่มีความดีในใจ อันคนไม่มีความดีนั้น แม้มีเงินก็ขาดความสุขใจ ส่วนคนมีความดี แม้เขาไม่มีเงินเขาก็มีความสุขได้ อย่านึกว่าคนมีเงินจะเป็นคนดีและมีความสุขเสมอไป และอย่านึกว่าคนไม่มีเงินจะเป็นคนชั่ว มีทุกข์เสมอไป

ท่านมหาตมคานธี มหาบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ของอินเดีย ท่านไม่มีสมบัติอะไรเป็นของท่าน แต่ท่านมีสมบัติภายในใจมากมาย จ่ายไม่หมด ความดีเป็นอริยทรัพย์แท้

ความชั่วทำลายทรัพย์ภายนอกให้หมดสิ้นไป การแสวงหาเงินทองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต แต่อย่าแสวงหาโดยทำลายความดีของตน จงหาทรัพย์พร้อมกับแสวงหาความดีไว้เถิด

สังคมจะอยู่กันอย่างสงบได้ก็เพราะคนมีความดีประจำใจ คนดีย่อมมีทางหางานทำ หาทรัพย์ได้เสมอ ทรัพย์ที่ได้มาก็เป็นทรัพย์เย็น อยู่กับผู้นั้นได้นาน ถ้าเป็นทรัพย์ร้อนก็หาอยู่กับผู้นั้นได้นานไม่ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว จึงเป็นหลักที่จริงอยู่ตลอดกาล และเป็นหลักที่สมบูรณ์จนไม่มีช่องว่าง จะให้ผีสางเทวดาพระผู้เป็นเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์สอดแทรกเข้ามาเกี่ยวข้องได้อีกเลย ผู้เชื่อมั่นในหลักนี้และกระทำตามหลักนี้ จะเป็นอยู่อย่างเรียบร้อยโดยมิต้องไปทำพิธีรีตองอะไรกันอีกนอกจากคอยระมัดระวังการกระทำของตนเองอย่าให้เป็นไปในทางชั่วเท่านั้น

การนับถือพระพุทธศาสนาจึงเป็นการถือตามหลักของเหตุผล ต่อมามีคนไม่เชื่อในหลักนี้ หรือเชื่อ แต่ตนกระทำไม่ดีไม่งามก็เกิดความหวาดกลัวต่อผลที่ตนจะได้รับ จึงคิดหาทางป้องกันมิให้เกิดผลในทางร้าย เช่นทำพิธีต่าง ๆ พวกโจรก่อนเข้าปล้นก็ต้องทำพิธีกันก่อน เพราะเขาเกรงว่าจะเป็นอันตรายจึงหาอุบายปลอบใจตนเองโดยวิธีต่าง ๆ แต่ก็หาพ้นจากบาปที่ตนกระทำไม่

ทำไมคนไทยจึงชอบไปเที่ยวกราบไหว้สิ่งแปลก ๆ? เช่น ไหว้เสาหลักเมือง ไหว้ศาลพระกาฬ ไหว้ศิวลึงค์วัดโพธิ์ ไหว้จอมปลวก ไหว้ต้นไม้ ขอนไม้ รากไม้ที่มีรูปแปลก ๆ และอะไรอีกมากมาย เขาเห็นว่าพระแก้วมรกตกับเสาหลักเมืองเท่ากัน เขาคิดว่าจะขออะไร ๆ ได้ตามความประสงค์ ข้างบ้านก็มีศาลพระภูมิ ทั้ง ๆ ที่บนบ้านมีพระพุทธรูปอยู่แล้ว ช่างเป็นคนหลายใจเสียจริง ๆ ถ้าเป็นหญิงหลายใจก็คงคบกันยากเสียแล้ว

ทำไมเขาจึงทำเช่นนั้น?... ข้าพเจ้าเห็นว่า เพราะเขาขาดความรู้ในพุทธศาสนา ขาดปัญญา ขาดเหตุผล ขาดความไว้วางใจตนเอง เขาชอบเป็นคนขอทาน ขอจาก

โน้นจากนี้เสียเรื่อยไป อันเป็นสภาพที่น่าสงสารเต็มที่ เราจึงควรคิดหาทางช่วยคนโง่เหล่านี้บ้าง

เวลาใดคนมีความทุกข์ความเดือดร้อน เขาไม่เคยคิดว่าตัวเขาเป็นผู้ผิด แต่เขาคิดว่าโชคชะตาไม่ดี จึงไปหาหมอเพื่อตรวจดูดวงชะตาของตน หมอทั้งหลายเขาหากินทางนั้นก็ทายไปตามเรื่อง ความจริงหมอไม่ต้องทายดอก ผู้ไปหาบอกให้หมอทราบหมดแล้ว หมอก็ตกบันไดพลอยโจนไปเลย "คุณนายหมู่นี้โชคไม่ดี พระราหูเข้าพระเสาร์แทรก พระอังคารเล็งลักขณ์" ว่ากันไปตามเรื่อง คุยกับหมอเพลิน ๆ ก็สบายใจหน่อย พอพ้นบ้านหมอก็มีทุกข์ต่อไปอีก เขาเอาชีวิตไปฝากกับ "หมอเดา" ตลอดเวลา ไม่เป็นตัวของตัวเลย

บางคนไปวัดแต่ไม่ได้ไปศึกษาธรรมะ กลับไปขอรดน้ำมนต์ น้ำมนต์จะไปล้างทุกข์ได้ที่ไหน ล้างได้เพียงขี้ฝุ่นเท่านั้น เพราะความไม่เข้าใจจึงไปทำอย่างนั้น บางคนก็ว่าพระภูมิให้โทษต้องตั้งศาลใหม่ ตัวเป็นทุกข์อยู่แล้วยังไปก้มหัวให้หมอตั้งศาลพระภูมิหลอกเอาเงินอีก นี่เรียกว่าโง่โดยแท้ เพราะไม่เคยคิดว่าตนเป็นคนทำผิด. คอยซัดให้แก่อะไรต่ออะไรภายนอกอยู่ตลอดเวลา

ในฤดูฝนรถยนต์มักชนกันหรือตกคูเสียหายบ่อย ๆ ลองไปถามคนขับดูเถิด เขาจะตอบว่าถนนลื่นบ้าง ห้ามล้อไม่ดีบาง รถคันอื่นแซงบ้าง ล้วนแต่โยนความผิดให้ผู้อื่น สิ่งอื่นทั้งนั้น ไม่เคยรับว่าตนผิดเลยสักครั้งเดียว รถพังแล้วเอามาซ่อมใหม่ แล้วก็นำรถไปให้หลวงพ่อรถน้ำมนต์ให้ หลวงพ่อก็เจิมด้วยแป้งและรถน้ำมนต์รถ ต่อมารถก็ลงคูอีก เพราะว่าแก้ไม่ถูกเรื่อง พระไม่แก้ที่คนขับ กลับไปแก้ที่รถ จักแก้กันได้อย่างไรเล่า

ความจริงควรสอนเขาให้เข้าใจว่า รถมันตกคูเพราะอะไร เพราะความประมาทขับเร็วเกินไป ขอให้ใช้ความระมัดระวังให้มากสักหน่อย ความเสียหายก็จักไม่เกิดต่อไป อย่างนี้เป็นการแก้ถูกปม

พระพุทธศาสนาสอนว่าสิ่งทั้งหลายเกิดจากเหตุ เหตุอยู่ตรงไหน จงแก้ตรงนั้น เหตุอยู่ที่คนก็ต้องแก้ที่คน ไปแก้ที่วัตถุจะแก้ได้อย่างไร ถ้าท่านทั้งหลายข้องใจในผลกรรมของท่าน ควรแก้ไขการกระทำของท่าน แล้วทุกอย่างก็จะเรียบร้อย

ความเสียหายของคนเราที่สำคัญที่สุดก็คือ การไม่ยอมรับว่าตนเป็นผู้ผิด มีอะไรเกิดขึ้นก็ว่าคนนั้นคนนี้ตลอดเวลา แต่ในทางพุทธศาสนา พระพุทธองค์สอนให้ชาวพุทธยอมรับว่าตนเองนั่นแหละเป็นผู้กระทำความผิด คนนั้นจึงจะสามารถปรับปรุงตนเองให้เป็นคนถูกขึ้นมาได้ คนใดไม่รู้ว่าตนผิดตรงไหนแล้วเขาจะปรับปรุงตนให้ถูกได้อย่างไรเล่า

ในหมู่ภิกษุมีการปฏิบัติดีอยู่อย่างหนึ่งทุกวัน คือ *"การปลงอาบัติ"* ยอมรับว่าตนได้กระทำความผิดนั้น ๆ ขอแก้ตัวไม่กระทำความผิดซ้ำแบบเดิมอีก เราชาวบ้านก็น่าจะนำมาใช้ได้ เช่นในครอบครัวหนึ่ง ๆ ถ้าคนใดคนหนึ่งทำอะไรผิดลงไป ก็ยอมรับความผิดนั้นเสีย ความกินแหนงแคลงใจต่อกันก็จะไม่เกิดขึ้น การเป็นอยู่ในครอบครัวก็จะเป็นไปด้วยดี

ใครเชื่อในเรื่องกรรม คนนั้นจักเป็นคนมีอิสระในทางความคิด เป็นคนมีความเชื่อตรงทาง เป็นคนไม่กลัวอะไร นอกจากกลัวความชั่วเท่านั้น คำว่า *"สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาล"* ก็ดี คำว่า *"เคราะห์"* ก็ดี จักไม่ปรากฏขึ้นในห้วงนึกของเขา มีเรื่องอะไรเกิดขึ้นก็ค้นได้จากตัวเอง ไม่ใช่บนบานอ้อนวอนอะไร ๆ ทั้งสิ้น

แต่เพราะคนไม่เชื่อกฎแห่งกรรมจึงได้กระทำอะไรนอกรีตนอกรอยไป อันเป็นสิ่งที่น่าขายหน้าศาสนาอื่นเป็นอย่างมาก จึงขอเชิญชวนท่านทั้งหลายให้หันมาสนใจในความเชื่อที่ถูกต้องกันเถิด แล้วจะไม่ต้องเสียทรัพย์ให้แก่พวกพระอาจารย์หรือหมอประเภทหลอกลวงประชาชนกันอีกต่อไป

อีกประการหนึ่ง ถ้าท่านรู้สึกว่าท่านโชคร้ายเคราะห์ร้าย ก็ขอให้ท่านคิดว่ามันมิได้เกิดจากผีสางเทวดา หากเกิดจากกฎแห่งกรรมที่ตนได้กระทำไว้ ชีวิตของ

เราในวันนี้ ก็คือผลของการกระทำในอดีต การกระทำในวันนี้ ก็จะก่อให้เกิดเป็นผลในอนาคต มันเป็นผลที่ท่านได้หว่านไว้ทั้งนั้น

เมื่อคิดได้อย่างนี้ท่านก็ไม่ต้องไปรดน้ำมนต์สะเดาะเคราะห์ ไม่ต้องให้พระไปสวดมนต์ล้างซวย ไม่ต้องทำบัดพลีบายศรีเซ่นสรวงใครที่ไหน แต่ท่านควรเข้าไปนั่งสงบจิตใจ แล้วคิดถึงตัวของท่านเองว่าได้ทำอะไรผิดพลาดเสียหายไปกับใครที่ไหน มองให้ดีให้รอบคอบ ท่านก็สามารถมองหาความผิดพลาดของท่านได้ เมื่อพบแล้วจงแก้เหตุนั้นเสีย ผลมันก็จะหายไปเองโดยมิต้องขอร้องผีสางเทวดาฟ้าดินที่ไหนให้มาช่วยท่านดอก ตัวของท่านเป็นที่พึ่งของตัวอยู่แล้ว

วิชาที่พระพุทธเจ้ารู้แจ้งและนำท่านให้พ้นมาเสียจากความทุกข์ได้นั้นก็คือเรื่อง *"ความทุกข์"* และ *"การดับทุกข์"* พระองค์ตรัสว่า *"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย! ในกาลก่อนก็ตาม ในบัดนี้ก็ตาม เราสอนเรื่องทุกข์และความดับทุกข์เท่านั้น"* ฉะนั้นการศึกษาพุทธศาสนาก็คือการทำความเข้าใจว่า ทุกข์เป็นอย่างไร เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์คืออะไร ทุกข์เป็นสิ่งที่ดับได้ และจะดับทุกข์ได้โดยวิธีใด นี้เป็นการศึกษาเรื่องชีวิตของตนเองทั้งนั้น ถ้าเข้าใจสิ่งอื่นมากมายแต่ยังไม่เข้าใจในปัญหาเกี่ยวกับชีวิตของตนแล้ว ก็ยังมีเรื่องทุกข์อยู่นั่นเอง

พระผู้มีพระภาคฯ ตรัสว่า *"ภิกษุทั้งหลาย! เพราะไม่รู้ถึง ไม่แทงตลอดซึ่งอริยสัจจ์ ๔ อย่าง เราและเธอจึงได้ท่องเที่ยวไปแล้วในสังสารวัฏฏ์ตลอดกาลยืดยาวนานถึงเพียงนี้"* เรื่องอริยสัจจ์เป็นเรื่องเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาชีวิตโดยเฉพาะเป็นเรื่องที่ต้องศึกษา เพราะถ้าเรารู้ชัดในสิ่งนี้แล้ว ความทุกข์ก็จะหมดไป

อริยสัจจ์ดังกล่าวนี้มีอยู่และศึกษาได้ในกายอันยาววา หนาคืบนี้เอง โดยถือหลักว่าทุกอย่างมีเหตุ เหตุก็อยู่ในใจของตนเอง เช่นความอยาก (ตัณหา) และความยึดติด (อุปาทาน) ในสิ่งต่าง ๆ ย่อมสร้างความทุกข์ให้เกิดขึ้น จงพยายามทำลายความอยากความยึดออกเสียบ้าง

การที่จะทำลายนั้นพระพุทธองค์ตรัสเตือนว่า *"ภิกษุทั้งหลาย! เธอทั้งหลายจงมองดูทุกสิ่งทุกอย่างตามทมี่มันเป็นจริงเสมอเถิด"*

ความจริงของสิ่งทั้งปวงนั้นมีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. อนิจฺจํ (ความไม่เที่ยง)

๒. ทุกฺขํ (ความทนได้ยาก)

๓. อนตฺตา (ความไม่มีตัวตนที่แท้จริง)

ใครสนใจในเรื่องนี้จะมองเห็นความจริงและสามารถละความเข้าใจผิดได้ (โดยมีปัญญาเกิดขึ้นแทนความเขลา) และสามารถทราบถึงความทุกข์ของชีวิตได้ถูกต้อง แต่วิธีที่จะเห็นความจริงนั้น ในทางพุทธศาสนาสอนวิธีการปฏิบัติไว้เป็น ๓ ชั้น คือ :-

ทาน การให้ปันสิ่งของแก่บุคคลที่ควรจะให้

ศีล การรักษากายวาจาให้ปกติปราศจากโทษ

ภาวนา หมายถึงการปฏิบัติทางใจเพื่อให้ใจสงบและสามารถรู้แจ้งเห็นจริงได้อย่างถูกต้อง (วิปัสสนา)

เมื่อพูดถึง *"วิปัสสนา"* ก็ขอทำความเข้าใจกันหน่อยเพราะบางคนยังไม่รู้จักว่าวิปัสสนาหมายถึงอะไร คราวหนึ่งข้าพเจ้าได้พบท่านผู้หนึ่ง ท่านบอกว่าทางแถวภาคเหนือไม่มีอาจารย์ทางวิปัสสนา จึงได้ถามว่าที่ไหนมีมาก ได้รับคำตอบว่าทางภาคกลางมีหลายรูป เมื่อได้ถามถึงชื่อก็ปรากฏว่าเป็นพระอาจารย์หลวงพ่อประเภทขลัง ๆ ทั้งนั้น หาใช่นักวิปัสสนาไม่เขาบอกว่าอาจารย์องค์นั้นเก่งวิปัสสนาจังเลย เสกน้ำเดือดบ้างเสกข้าวสารเป็นกุ้งเป็นปลาบ้าง ภิกษุนักปลุกเสกเครื่องรางของขลังเหล่านั้นคนชอบเรียกกันว่า พระอาจารย์ขลัง

คำว่า *"ขลัง"* ก็หมายถึง *"ความผิดปกติ"* เช่นเราเรียกบางคนว่านายคนนั้นแกชักจะขลัง ๆ ก็หมายความว่าแกไม่ค่อยจะเต็มเต็งนัก จึงขอบอกว่าอาจารย์

ประเภทขลังๆ นั้นมิใช่นักวิปัสสนาเลย บางคนคุยโตว่าได้ศึกษาวิปัสสนามาถึง ๓๐ ปีแล้ว แต่ถ้าไปดูการกระทำของเขาก็ยังห่างไกลจากแนวของนักวิปัสสนาอยู่มากมาย เช่นตั้งตัวเป็นหมอตั้งศาลพระภูมิบ้าง เป็นหมอเชิญเจ้าเข้าผีบ้าง อาการที่แสดงออกทั้งหมดมิใช่ลักษณะของชาวพุทธ แต่เป็นอาการของคนโง่หลงงมงายไม่เป็นสัมมาทิฏฐิ และหลอกลวงต้มคนทั้งเมือง

ทำไมคนไทยจึงเข้าใจเรื่องของวิปัสสนาผิดไปมากอย่างนี้? ก็เพราะคนไทยบ้านแตกหลายครั้ง ถูกพม่ามารุกรานหลายหน จิตใจของคนไทยห่างจากการปฏิบัติธรรมในทางที่ถูกต้องและได้ปฏิบัติออกนอกทางไปเสียนานทั้งพระทั้งชาวบ้าน เมื่อได้ทำใจให้เป็นสมาธิ ก็ได้สมาธิบ้างพอสมควร เลยเกิดหลงติดในผลพลอยได้ของสมาธิ หรือในขณะนั่งภาวนาได้เห็นอะไรในทางใจเข้า ก็เกิดความคิดว่าตนได้บรรลุแล้ว และสิ่งที่ได้เห็นนั้นตนเข้าใจว่าเป็นธรรมะ ความจริงเป็นเพียง *"วิปัสสนูกิเลส"* เมื่อพอใจในกิเลสก็ไม่ก้าวหน้าต่อไป เอาอำนาจจิตที่ตนรวบรวมไว้ได้นั้นไปใช้ในทางปลุกเสกลงเลขยันต์ต่างๆ เลยกลายเป็นอาจารย์วิเศษในสายตาของคนเขลาๆ ไปทันที เมืองเราจึงนักวิปัสสนาเก๊ๆ แบบนี้กันเป็นส่วนมาก พุทธธรรมจึงไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

มาในสมัยนี้คนเริ่มสนใจการปฏิบัติวิปัสสนากันมากขึ้นอีก แต่ก็ไม่วายเขวไป อาจารย์ผู้สอนหรือผู้จัดการวิปัสสนาคงคิดเห็นว่าถ้าทำไปซื่อๆ ตรงๆ คงไม่ได้เงินทอง จึงมีกโลบายเช่นประชุมอาจารย์วิปัสสนาแล้วทำการปลุกเสกพระเครื่องบ้าง ทำพิธีรีตองอื่นๆ บ้าง ชาวบ้านที่โง่ก็ชอบใจเพราะตนได้รับอะไรๆ ที่เป็นวัตถุ ความพ้นทุกข์ที่แท้จริงไม่ได้ถึงเลย ยังอยู่ในรูปของ *สีลัพพตปรามาส (ความงมงาย)* อยู่นั่นเอง ที่ร้ายไปกว่านั้น คือ บางคนเกิดความเข้าใจเขวว่าวิปัสสนาเป็นวิธีการล้างสมองแบบคอมมิวนิสต์ ไปเลยก็มี

ข้าพเจ้าใคร่ที่จะอ้างข้อความจากหนังสือพิมพ์ชาวไทยฉบับที่ ๓๐๘๔ ลง

วันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้ลงข่าวเกี่ยวกับการปาฐกถาของสมาคมค้นคว้าทางจิตแห่งประเทศไทย ที่สำนักงานของสมาคม ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม พระนครผู้ปาฐกถาทั้ง ๓ ท่านที่หนังสือพิมพ์อ้างถึงอาจเป็นผู้คงแก่เรียนในบางสาขา ข้าพเจ้าจึงยังไม่ปลงใจเชื่อเสียทีเดียวว่าท่านทั้ง ๓ นั้นจะปล่อย "ความโข่ง" ออกมาในท่ามกลางคนฟังเกรงอยู่เหมือนกันว่าคนข่าวอาจบันทึกมาผิด ๆ ก็เป็นได้

แต่ถ้าผู้กล่าวได้กล่าวอย่างนั้นจริง ๆ ก็นับว่าเป็นการกล่าวผิดจากหลักธรรมะ จำเป็นที่ข้าพเจ้าจักต้องกล่าวแก้ในนามของผู้เป็นทาสของพระรัตนตรัย เมื่อเห็นว่าจะมีอะไรผิด ๆ ทำให้สัจธรรมต้องเศร้าหมองแล้ว เราผู้เป็นศิษย์ของบรมครูต้องกล่าวแก้กันตามสมควร เพื่อทำความเข้าใจผิดให้กลายเป็นความเข้าใจถูก

ข้าพเจ้ามิได้มีเรื่องโกรธเคืองเป็นการส่วนตัวกับท่านทั้ง ๓ ข้าพเจ้ามิได้รู้จักท่านเหล่านั้น แต่สงสารท่านเหล่านั้นที่มีความเข้าใจผิดบางประการเกี่ยวกับวิปัสสนา จึงต้องขออภัยแก่ท่านทั้ง ๓ ไว้ ณ ที่นี้ด้วย ถ้าหากคำพูดของข้าพเจ้าจักกระทบกระเทือนใจของท่านบ้าง ข้าพเจ้าจะอ่านข้อความจากหนังสือพิมพ์ให้ท่านทั้งหลายได้ฟังก่อน มีจ่าหน้าโต ๆ ว่า

"สองแพทย์วิตก สอนวิชาฝึกจิต" (แล้วมีข้อความต่อไปว่า) เมื่อเวลา ๑๔ น. วันอาทิตย์ที่ ๓๑ เดือนก่อนสมาคมค้นคว้าทางจิตแห่งประเทศไทยได้เชิญนายแพทย์เชียร ศิริยานนท์ นายแพทย์มาลา ศีตะจิตต์ และ พ.ต.อ.ชลอ อุทกภาชน์ แห่งกรมตำรวจมาแสดงปาฐกถาเรื่อง "การล้างสมอง" (อ่านข้ามไปตอนที่เกี่ยวกับวิปัสสนา)

นายแพทย์เชียร ศิริยานนท์ กล่าวว่า "การล้างสมองด้วยวิธีปฏิรูปทางจิตใจขณะนี้ เมืองไทยมีสำนักวิปัสสนากรรมฐานอยู่หลายสำนักทั่วประเทศไทย ชาวพุทธจำนานมากซึ่งปรารถนาความสุขทางจิต ได้สละเวลาไปนั่งบำเพ็ญทางจิตกันมาก ครูฝึกมีทั้งคนไทยและต่างประเทศ (พม่า) การฝึกจิตนั้นคือสะกดจิตตัวเองให้อยู่ในสภาพครึ่งหลับครึ่งตื่น พร้อมที่จะเลิกถอนความเชื่อมั่นเดิม ๆ แล้ว

บรรจุหรือรับไว้ซึ่งความเชื่อมั่นใหม่ ๆ ไม่ว่าจะผิดหรือถูกก็ตาม ข้อนี้น่าเป็นห่วงมากเพราะบางสำนัก (วัดมหาธาตุ) ที่สอนวิชาฝึกจิตนั้นก็ได้มีครูบาอาจารย์ที่ผ่านค่ายคอมมิวนิสต์มาแล้ว"

ต่อมานายแพทย์มาลา ศีตะจิตต์ ได้ลุกขึ้นมากล่าวสนับสนุนอย่างสั้น ๆ ว่า "ที่นายแพทย์เชียรได้แสดงมาแล้วนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่เมืองไทยกำลังเผชิญอยู่เฉพาะด้านเยาวชนนั้น รัฐบาลกำลังเร่งรัดปราบยาเสพติดแล้ว แต่ทางด้านผู้ใหญ่ซึ่งถูกล้างสมองโดยสำนักวิปัสสนาบางสำนักนั้น ยังหาได้มีใครทราบหรือป้องกันกำจัดแต่ประการใดไม่ จึงควรจะได้รับรู้ไว้เสียบ้าง"

คนสุดท้ายคือ พ.ต.อ.ชลอ อุทกภาชน์ กล่าวว่าตนเองได้ศึกษาค้นคว้าทางจิตมา ๓๐ ปีแล้ว ศึกษาทั้งฝ่ายพุทธ พราหมณ์และตำราฝรั่งมาหลายเล่ม มีความรู้ในลักษณะแห่งจิตของมนุษย์มากพอสมควร แต่จะกล่าวในที่นี้ขอพูดเฉพาะการล้างสมองที่คอมมิวนิสต์กระทำต่อผู้ใหญ่ในเมืองไทย คือการปฏิรูปทางจิตใจ ได้แก่สำนักวิปัสสนากรรมฐานบางสำนัก

พ.ต.อ.ชลอ ได้กล่าวถึงหนังสือเล่มหนึ่งซึ่งพระมหามนัส พวงลำเจียก แห่งวัดมหาธาตุแต่งขึ้น มีข้อความตอนหนึ่งว่า "แม้แต่โซเวียตรัสเซียและจีนแดงในปัจจุบันนี้ ก็ยังไม่ถึงแก่นแท้อันล้ำลึกของคอมมิวนิสต์ เพราะลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นก็คือพระพุทธศาสนาของเรานี่เอง"

พ.ต.อ.ชลอ กล่าวต่อไปว่า "นี่แหละเป็นหนังสือที่มหามนัสแต่งขึ้นไว้ และวัดมหาธาตุก็เป็นวัดวิปัสสนาที่ใหญ่โตมากแห่งหนึ่ง น่าวิตกเพียงไรถ้าขณะที่คนเรากำลังสะกดจิตตัวเอง แล้วมีใครเอาคำกล่าวข้างต้นของมหามนัสไปกล่าวให้ฟัง การล้างสมองด้วยวิธีเช่นนี้กระทำได้ง่ายดายที่สุด และคนนั้น ๆ จะเชื่อมั่นไปจนตายว่า คอมมิวนิสต์คือพุทธศาสนา นี่คือภัยการล้างสมองที่น่ากลัวยิ่ง"

(หมดข้อความจากหนังสือพิมพ์เพียงเท่านี้)

จากข้อความที่ได้อ่านให้ท่านฟังแล้วนี้ จะเห็นได้ว่าผู้แสดงปาฐกถาทั้ง ๓ ท่านมีความเข้าใจไขว้เขวเป็นอย่างมากในเรื่องวิปัสสนา จึงใคร่ขอทำความเข้าใจเพื่อให้ท่านทั้งหลายได้รู้ความจริงเสียบ้างว่าเป็นอย่างไร

ประการแรก คือเรื่อง การล้างสมอง ความจริงในทางพุทธศาสนานั้นมีวิธีการล้างใจคนให้สะอาดปราศจากกิเลสและเป็นการล้างที่หมดจดจริง ๆ ล้างจนไม่มีอะไรจะถือจะยึดต่อไป ส่วนการล้างของนักการเมืองนั้น (จะเป็นนักการเมืองในระบอบไหนก็ตาม) ยังใช้กิเลสเป็นเครื่องดำเนิน คือเอากิเลสล้างกิเลส เหมือนเอาน้ำโคลนล้างขี้โคลนอยู่นั่นเอง จัดเข้าในจำพวกกิเลสาธิปไตย เมื่อต้องการให้คนเป็นอย่างไรเขาก็ใช้อุบายชวนเชื่อโดยวิธีต่าง ๆ จนคนทั้งหลายเห็นจริงทิ้งแนวเก่ามายึดแนวใหม่ต่อไป จึงมิใช่เป็นการล้างสมองที่แท้ สู้แบบ *สจิตฺตปริ โยทปนํ... จงทำจิตของตนให้ขาวบริสุทธิ์* ของพระพุทธเจ้าไม่ได้เลย (อ่าน "ล้างสมองเล่ม ๑")

ปัญหาต่อไปก็ว่า การทำวิปัสสนาเป็นภัยแก่ผู้ทำหรือไม่ ข้อนี้ผู้ปาฐกถาทั้ง ๓ เข้าใจว่าวิปัสสนาคือการสะกดตนเองให้เป็นคนครึ่งหลับครึ่งตื่น จึงเขวกันใหญ่ อันคนที่อยู่ในสภาพครึ่งหลับครึ่งตื่นนั้นมีสภาพแบบคนฝัน ทำอะไรแล้วก็จำไม่ได้

เมื่อข้าพเจ้าเป็นเด็กได้เคยเห็นการเล่นในฤดูสงกรานต์อย่างหนึ่งของทางปักต์ใต้ คือเล่น "เชื้อช้าง" วิธีเล่นคือเอาคนมาคนหนึ่ง (โดยมากเป็นคนที่ไม่ค่อยจะเต็มบาท) เขาให้นั่งยืดเท้าแล้วเอาผ้าขาวม้าคลุมหัว มีคนดึงผ้านั้นข้างหน้าเขาคนหนึ่ง ข้างหลังเขาคนหนึ่ง แล้วคนทั้งสองก็ดึงผ้าผืนนั้นทำให้คนที่นั่งเอนไปเอนมา พร้อมกับคนข้างเคียงหลายคนกล่าวเป็นบทร้องว่า "ช้างเอยช้าง ช้างกินเต่าร้าง ช้างกินไม้ไผ่ ลงไว ๆ เถิดเว้ยนางช้าง" ว่าไปพลางดึงผ้าไปพลาง คนนั้นก็ถูกสะกดจิตเกิดอาการง่วง มึนหัว ลืมตัว จำอะไรไม่ได้ ได้ยินแต่คำว่าช้าง ๆ ๆ รูปร่างของช้างและกริยาของช้างก็เกิดขึ้นในห้วงนึกของเขา ไม่นานเท่าใดเขาก็ลุกขึ้นเดินทำท่าเหมือนช้าง ประเดี๋ยวเดียวก็ล้มนอนด้วยความเหนื่อย พอหายเหนื่อย

แล้วเขาจะถามเพื่อนว่าเมื่อตะกี้นี้ได้ทำอะไรไปบ้าง เขาจำไม่ได้เพราะไม่มีความรู้สึก นี่คือการสะกดจิตให้เป็นคนครึ่งหลับครึ่งตื่น

พวกที่มาปฏิบัติที่วัดมหาธาตุนี้ บางคนบังคับจิตสั่งตนเองให้นั่งตัวแข็งได้ เวลานั่งตัวแข็งก็ไม่รู้สึกเหมือนกันว่ามีอะไรเกิดขึ้นแก่เขาบ้าง หามแกไปทิ้งน้ำแกก็ไม่รู้สึกตัว คนแบบนี้ใครจะพูดอะไรให้ฟังก็ไม่รู้เรื่อง คนเราจะถูกใครชักจูงไปทางไหนนั้นต้องพูดกันได้เรื่อง และพูดกันนาน ๆ จนเขาปลงใจเชื่อในเรื่องนั้น ๆ อีกอย่างหนึ่งสำนักวิปัสสนาของเมืองไทย ยังไม่เคยมีครูอาจารย์คนใด ที่ได้เคยผ่านค่ายคอมมิวนิสต์มาเลย มหามนัสก็ไม่เคยเรียนวิปัสสนา และไม่เคยเป็นครูสอนวิปัสสนาเหมือนกัน

ที่มหามนัสกล่าวว่า "คอมมิวนิสต์นั้นแท้จริงก็คือพระพุทธศาสนาของเรานี่เอง" ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าข้อเขียนนี้อยู่ในหนังสืออะไร ถ้าหากเขียนจริงตามนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย ข้าพเจ้าขอบอกว่า คอมมิวนิสต์ไม่เหมือนกับพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนาก็ไม่เหมือนกับคอมมิวนิสต์ ขออย่าได้เอาทองคำไปเปรียบกับตะกั่วเลย ขออย่าได้ดึงพระพุทธเจ้าผู้หาบุคคลใดเปรียบมิได้ มาเคียงกับคาร์ลมาร์กซ์ผู้เป็นแต่นักปฏิวัติในทางเศรษฐกิจเลย คำสอนทางพุทธศาสนาเป็นไปเพื่อความสะอาด สว่าง สงบของจิตใจ แต่ของคอมมิวนิสต์เป็นไปเพื่อความไม่มีช่องว่างในสังคม โดยอาศัยการบังคับ การฆ่ากันฯลฯ

คำว่า *"วิปัสสนา"* นั้น หมายถึงความเห็นแจ้งตรงต่อสภาวธรรมที่เป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ ถ้าพูดถึงงานก็หมายถึงธุรกิจที่ภิกษุต้องเรียนต้องปฏิบัติ ฉะนั้น การศึกษาหรือปฏิบัติในเรื่องของวิปัสสนาที่ถูกต้องจึงไม่มีอะไรที่จะจูงใจคนให้หันไปสู่ความหลงผิดเป็นอันขาด

การสะกดจิตก็มิใช่เรื่องของวิปัสสนาที่แท้ แต่เป็นเรื่องของวิปัสสนาปลอม วิปัสสนาที่แท้ต้องเป็นสมาธิเพื่อให้เกิดความเห็นแจ้งตามที่เป็นจริงในสิ่งทั้งปวง จน

เราประพฤติปฏิบัติไม่ผิดในสิ่งทั้งปวง จนไม่เกิดทุกข์ เกิดโทษอะไรขึ้นมา เป็นการกระทำให้เกิดปัญญา ถึงขั้นที่จะเห็นความจริงว่า สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น อันเป็นหลักสูงสุดของพระพุทธศาสนา

เรื่องเกี่ยวกับวิปัสสนานี้ชาวบ้านอาจเข้าใจเขวไปได้เพราะพวกครูบาอาจารย์ทั้งหลายก็มีใจไม่ค่อยสะอาด เวลาสอนศิษย์ก็สอนกันอย่างเขว ๆ นอกทาง เช่น ก่อนทำก็ต้องมีพิธีขึ้นครู ต้องมีของนั้นของนี้ไปให้ครู ต้องทำในวันนั้นวันนี้ เขาไปเอาลัทธิภายนอกเข้ามาปะปน ทำอะไร ๆ กลายเป็นพิธีการไปหมด

ความจริงในเรื่องของการเจริญภาวนานั้น ไม่มีพิธีอะไร นอกจากเรียนให้เข้าใจหลักที่ตนจะนำไปปฏิบัติ เมื่อรู้แล้วก็ลงมือปฏิบัติกันเลยทีเดียว เมื่อใดก็ได้ เพราะธรรมะเป็นอกาลิโก ไม่ประกอบด้วยเวลา ทำได้เสมอไป แต่เพราะความขลาด ความกลัวผลบางอย่าง อาจารย์จึงหาอุบายปลอบใจลูกศิษย์ เรื่องไม่เหมาะจึงเกิดขึ้นในวงการภาวนาวิปัสสนาจึงได้เสียชื่อไปและกลายเป็นคนเสียสติไปก็มาก

อนึ่ง ควรจะเข้าใจเสียด้วยว่า ตัววิปัสสนานั้นอยู่ตรงรู้เห็นตามเป็นจริงว่า สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นการเห็นทางใจ เห็นอย่างแบบรู้ชัดตามเป็นจริงในสิ่งนั้น ๆ แล้วใจมันก็เบื่อ เพราะมองเห็นว่าไม่มีอะไรที่น่าเอา น่าเป็น น่ามี มันล้วนแต่เป็นมายา เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เท่านั้นเอง ถ้าเห็นชัดตามแบบนี้ก็เรียกว่าได้วิปัสสนาญาณหรือเห็นธรรม คือเห็นความไม่เป็นสาระของสิ่งทั้งปวงนี้คือวิปัสสนาตามแบบของพระพุทธเจ้าที่ถูกต้องแบบเดียว

เรื่องของวิปัสสนาควรจะมีแบบเดียว ผลก็ควรมีอยู่อย่างเดียว มิใช่มีกันมากมายจนเป็นของวัดนั้นบ้างวัดนี้บ้าง ของไทยบ้าง ของพม่าบาง ของอาจารย์โน้นบ้างอาจารย์นี้บ้างทั้งหมดนี้เป็นเรื่องเขวและก่อให้เกิดความไม่เห็นแจ้งในธรรมวิธีการเบื้องต้นอาจแตกต่างกันบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่จุดหมายปลายทางก็อยู่ที่ความไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวง หามีอะไรนอกไปจากเรื่องนี้ไม่ จึงควรเข้าใจเนื้อแท้

ของเรื่องนี้ไว้ จะได้ไม่ถูกคนหลอกให้หลงต่อไป

นักวิปัสสนาทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน ถ้ายังไม่เห็นชัดลงไปว่าสิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น ท่านก็ยังไม่ถึงจุดหมายปลายทางที่ท่านจะมุ่งจะเข้าให้ถึง ใจของท่านยังกลับกลอกแบบปุถุชนอยู่ อาจเห็นโลกน่าอยู่น่าเป็นขึ้นมาอีกเมื่อใดก็ได้ เราจึงได้ข่าวว่าอาจารย์วิปัสสนาได้ลาสมณเพศไปอยู่กับผู้หญิงเสียแล้ว ถ้าได้ถึงจุดหมายของวิปัสสนาแล้ว เขาจะไม่ออกไปคลุกฝุ่นเป็นอันขาด

คำที่ว่า คนนั้น *"สำเร็จ"* คนนี้สำเร็จ ก็เป็นคำที่ไม่ควรนำมาใช้ชี้ชีวิตของใคร ๆ เป็นอันขาด เพราะผู้ชี้และผู้ถูกชี้เองก็เป็นเพียง *"นักเดินทางที่มิได้ถึงจุดหมาย"* การ *"ถึง"* หรือ *"ไม่ถึง"* นั้นมิใช่เรื่องที่คนอื่นจะบอกกันได้ แต่ความรู้สึกของตนจะบอกเองว่าตนได้พบรสของวิปัสสนาแล้วหรือยังขณะใดที่รูปเสียงกลิ่นรสสัมผัสอันใดมาถูกต้องประสาทของตนเข้า ตนรักษาความคงที่ของจิตใจไว้ได้หรือไม่ ถ้ายังไหวไปตามอารมณ์นั้น ๆ ก็แสดงว่าใจของท่านยังเห็นอะไรเป็นตัวตน เป็นของของตน ยังไม่ได้ผลของวิปัสสนา แต่อย่าได้ท้อถอย จงก้าวต่อไป วันหนึ่งท่านก็จะถึงจุดที่ท่านต้องการ และอย่าอยากจะถึงจุดที่ท่านต้องการ ขอเพียงให้ทำโดยไม่อยากจะเป็นอะไร เมื่อท่านไม่ต้องการมีอะไรเป็นอะไร จิตของท่านก็จะพ้นจากความยึดมั่นถือมั่น นั่นแหละเป็นตัววิปัสสนาที่พระพุทธศาสนาต้องการ

อันบุคคลผู้ได้อบรมใจในทางภาวนา จนกระทั่งเกิดปัญญารู้เห็นตามเป็นจริงขึ้นในใจของตนแล้ว ปัญญาตัวนั้นย่อมทำลายอุปาทานหรือความยึดมั่นถือมั่นให้ออกจากใจได้ คือทำลายความเห็นดีเห็นงามในกามคุณ เห็นกามเป็นดังหัวฝีเป็นดังลูกศรคอยเสียบแทงก่อให้เกิดทุกข์ตลอดเวลา ความพอใจยินดีในกามคุณจะหายไปเพราะเห็นถูกตามเป็นจริงว่าสิ่งนั้น ๆ ไม่มีสาระ ความคิดเห็นประเภทผิด ๆ นอกแนวทางของพุทธศาสนามีอยู่อย่างใด ผู้ได้วิปัสสนาก็ *"ละ"* ความเห็นผิดนั้นได้อย่างเด็ดขาด

ความเชื่อแบบเหลวไหลต่าง ๆ เช่นเชื่อศาลพระภูมิเคยเป็นหมอตั้งศาลพระภูมิ เชื่อฤกษ์ยามงามดี เชื่อพิธีรีตองหรืออะไรอย่างอื่น ๆ อันเป็นประเภทมงคลตื่นข่าว เป็นเรื่องของความงมงายอันไม่เป็นทางทำตนให้พ้นทุกข์ได้ก็เลิกละไปถ้ายังเชื่อ ยังกระทำอยู่ แม้ใครจะโฆษณาว่าได้เรียนพุทธศาสนามา ๓๐ ปีแล้ว เขาก็ยังเป็นแต่เพียงนักเรียนโง่ ๆ เขาหาได้เคยทดลองกระทำตามแนวที่ถูกต้องไม่ พระพุทธเจ้าเรียกคนประเภทนี้ว่า *"โมฆบุรุษ"*

อุปาทานขั้นที่สำคัญที่สุดคือความยึดถือว่ามีตัวตนควรจะหายไป เพราะวิปัสสนาทำให้มองเห็นชัดว่าทุกสิ่งทุกอย่างว่างเปล่าจากการมีตัวหรือมีอะไรเป็นของตัว แล้วจะเข้าไปยึดถือตรงไหนกันเล่า วิปัสสนาย่อมช่วยทำให้พ้นจากความเห็นแก่ตัวจัดได้อย่างนี้ เมื่อพ้นจากความเห็นแก่ตัวจัดแล้ว จิตก็ว่างจากความยึดมั่นถือมั่นโดยสิ้นเชิง· นี่คือผลของการวิปัสสนาที่ถูกต้อง ถ้าผิดไปจากนี้ก็เป็นนักวิปัสสนาปลอมนักวิปัสสนาการค้นหาเงิน

ปัญหามีต่อไปว่าเมื่อเราเห็นว่าวิปัสสนาเป็นสิ่งดีมีประโยชน์แก่ชีวิตของตนแล้ว เราควรจะทำวิปัสสนาเมื่อไหร่กันเล่า ข้าพเจ้าใคร่ขอแนะนำว่าทำได้ทันที ทำที่ใด ๆ ก็ได้ไม่จำกัด ขออย่างเดียวเพียงให้รู้ว่ากิจที่ตนจะทำนั้นทำกันอย่างไร การเข้าหาครูบาอาจารย์ที่ดี ๆ ก็เป็นสิ่งจำเป็นเหมือนกัน แต่ขอให้ถือว่าครูเป็นแต่เพียงกัลยาณมิตร คือเป็นผู้แนะนำในขณะปฏิบัติเท่านั้น อย่าคิดว่าครูจะทำอะไรให้แก่ตนไปหมดทุกอย่าง การทำตนให้พ้นทุกข์เป็นหน้าที่ของเราเองโดยเฉพาะ

ผู้ปฏิบัติอาจสงสัยอีกว่า การปฏิบัติวิปัสสนานั้นมิต้องไปอยู่วัด ไปอยู่ห้องเล็ก ทำกันเป็นเดือน ๆ อย่างนั้นหรือ เรื่องนี้สุดแต่เวลาและการงานของท่าน ถ้าหากท่านมีเวลาเหลือเฟือท่านก็ไปทำในรูปเช่นนั้นได้ ถ้าท่านมีเวลาน้อยก็ไม่จำเป็นท่านอาจใช้ สมาธิตามธรรมชาติ ที่ทุกคนมีอยู่แล้วนั้นคิดค้นในเรื่องอะไร ๆ ที่ควรคิด เช่นหัดพิจารณาให้เห็นว่าอะไร ๆ มันก็ไม่เที่ยง คิดไปนึกไปเพื่อให้เห็น

ความจริง

ขอให้จำคำที่ว่า *"วันคืนของนักภาวนา คือ วันคืนแห่งการคิดค้น"* ใจของคนชอบทำงาน ชอบคิด ชอบค้นอยู่ตลอดเวลา แต่มันคิดในเรื่องที่มันชอบ อันนำความยุ่งยากมาสู่ชีวิต เราหาเรื่องให้มันคิดใหม่ ให้มันคิดเสมอว่ารูปไม่เที่ยงเวทนาไม่เที่ยง สัญญาไม่เที่ยง สังขารไม่เที่ยง วิญญาณไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตาอย่างไร คิดไปนึกไป เอาสิ่งนี้มาเป็นงานของใจตลอดเวลา ใจของท่านก็มีงานทำอย่างไม่หยุดยั้งติดต่อกันอยู่เสมอ ๆ ท่านก็จะพบได้ด้วยตัวของท่านเองว่ามีผลอะไรเกิดขึ้นบ้าง เพราะการปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องเฉพาะตนใครทำจริง คนนั้นก็ได้รับผลจริงโดยไม่ต้องไปพึ่งใคร ๆ

วิปัสสนาของพระพุทธศาสนาที่แท้ จึงไม่ใช่เรื่องของการสะกดตัวเองให้เป็นคนครึ่งหลับครึ่งตื่น หรือนั่งตัวแข็งเหมือนท่อนไม้ แต่เป็นคนตื่นอยู่ตลอดเวลา ตื่นอยู่ด้วยสติสัมปชัญญะและปัญญา อย่างนี้ใครจะมาพูดอะไรให้ฟังก็ไม่สามารถจูงเขาไปในทางที่ผิดได้เลย เพราะนักวิปัสสนานั้นเขาคิดกันแต่ปัญหาเรื่องจะทำตนให้พ้นทุกข์ ส่วนปัญหาการเมืองหรือการเศรษฐกิจอะไรนั้น เขาหาได้คิดกันให้รกสมองไม่ ถ้าใครได้ศึกษาได้ปฏิบัติวิปัสสนาที่ถูกต้องแล้วเขาจะเป็นคนที่มีความคิดเห็นในทางที่ถูกต้องอยู่ตลอดเวลา

จึงใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายได้เข้าใจกันเสียใหม่ อย่าได้หวาดกลัววิปัสสนากันเลย เพราะการล้างสมองของวิปัสสนานั้นทำให้เขาสบายใจ หมดกิเลส หมดความเห็นแก่ตัวอย่างแท้จริง การทำวิปัสสนาจึงมิใช่เป็นโทษแก่การพัฒนาบ้านเมือง ไม่เป็นเช่นยาเสพติดทั้งหลายที่หมอ ๆ กลัวกันหรอก เพราะธรรมะในพุทธศาสนานั้น ยิ่งศึกษา ยิ่งปฏิบัติมากขึ้นเท่าใด ก็จะได้รับความเป็นอิสระแก่ตนเองมากขึ้นเท่านั้น

ที่พวกคอมมิวนิสต์ทั้งหลายเขาชอบกล่าวว่าศาสนาเป็นยาเสพติดและให้

โทษนั้น หาได้มีพุทธศาสนารวมอยู่ด้วยไม่ พระพุทธศาสนามิได้สอนให้ใครติดสวรรค์ฯ แต่สอนให้ปล่อยวางทุกสิ่งที่ทำให้ตนต้องตกเป็นทาสของมันท่านทั้งหลายจึงควรใช้วิชาวิปัสสนาของพระพุทธศาสนาแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันของท่านเถิด แล้วท่านจักมีชีวิตแห่งเสรีภาพอย่างแท้จริง ซึ่งไม่มีศาสนาใดลัทธิใดจักมอบให้แก่ท่านได้เลย

ก่อนจะจบ ข้าพเจ้าใคร่ขอบอกข้อแตกต่างระหว่างพุทธศาสนา กับศาสนาอื่น ๆ สักเล็กน้อย คือ:-

๑. ศาสนาอื่น ถือว่ามีพระเจ้าเป็นผู้สร้างมนุษย์ และบันดาลให้เป็นไปตามพระประสงค์

พระพุทธศาสนา มิได้พูดถึงเรื่องนี้ เพราะเห็นว่ามิใช่เป็นความจริงและไม่เป็นทางแก้ทุกข์ได้

๒. ศาสนาอื่น บอกว่า ผู้สอนมาจากพระเจ้าในฐานะเป็นพระบุตรบ้างเป็นผู้แทนบ้าง เป็นอวตารลงมาสอนคนในโลกบ้าง

พระพุทธเจ้า ไม่อ้างว่าเป็นเช่นนั้น ท่านเป็นมนุษย์ธรรมดา มีพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด มีความเป็นอยู่อย่างคนสามัญแต่ภายหลังทรงเบื่อหน่ายความเป็นอยู่เช่นนั้นจึงสละความสุขส่วนโลกีย์ออกไปบวช ต่อมาก็ได้เป็นพระพุทธเจ้า

๓. ศาสนาอื่น ถือว่ามีการดลใจจากพระผู้เป็นเจ้าผู้สอนจึงได้ธรรมะมาสอนคน

พระพุทธศาสนา ถือว่าบรรดาความรู้ความเข้าใจทั้งหลายก็เกิดมาจากการศึกษาค้นคว้าของเราเองทั้งนั้นมนุษย์ทุกคนจึงมีโอกาสดับทุกข์ได้ด้วยตนเอง

๔. ในศาสนาอื่น สอนว่าสุขและทุกข์เกิดมาจากการบันดาลของเทวดาหรือพระผู้เป็นเจ้า

แต่ พระพุทธศาสนา บอกว่าการกระทำของเราเองจะสร้างอนาคตให้แก่

ตัวของเราเอง ไม่มีใครบันดาล ใครทำดีได้ดีใครทำชั่วได้ชั่ว ใครทำอย่างไรก็ได้ผลเป็นอย่างนั้น หามีใครสอดแทรกเข้ามาเกี่ยวข้องกับการกระทำของตนไม่ ความทุกข์ต่าง ๆ หรือความพ้นทุกข์ก็เกิดจากการกระทำของตนเองเท่านั้น ไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อะไรมาบันดาล

๕. ในศาสนาอื่น มีพิธีการอ้อนวอนขอร้องจากเทพเจ้าให้มาช่วยตน

แต่พระพุทธศาสนา ไม่มีพิธีอ้อนวอนอย่างไรเลยพุทธศาสนามีแต่เรื่องการศึกษาและปฏิบัติให้ได้ผลตามที่ตนศึกษามาเท่านั้น พิธีรีตองต่าง ๆ ไม่มีในพุทธศาสนา

๖. บางศาสนา เขาถือว่ารูปเคารพเป็นตัวแทนของศาสดาของเขา

แต่ชาวพุทธ ถือว่าพระพุทธรูปเป็นภาพเตือนใจให้ระลึกถึงความกรุณา ความบริสุทธิ์ และปัญญาของพระพุทธองค์ แล้วนำเอาความดีนั้นมาใส่ตน เรียกว่าตนมีพระอยู่ในใจ

๗. ชาวพุทธแท้ย่อมถือว่าพระรัตนตรัยประเสริฐกว่าสิ่งใด ๆ ชาวพุทธจึงไม่ทำการกราบไหว้เทวดาผีสางนางไม้หรือพระภูมิ ตลอดถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่คนมักนึกไปว่ามีอยู่ในโลกนี้ ใครไปไหว้สิ่งเหล่านั้นเข้าก็ขาดจากพระรัตนตรัยและไม่ใช่พุทธบริษัท เพราะพุทธบริษัทต้องเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยเท่านั้น

๘. ชาวพุทธเชื่อในการกระทำดีของตนอย่างมั่นคงจึงไม่จำเป็นต้องถือฤกษ์ยาม ดวงดาวและพิธีไสยศาสตร์ต่าง ๆ อันเป็นเรื่องนอกแนวทางของพุทธศาสนาซึ่งพระพุทธเจ้าห้ามไว้

๙. พระธรรมเป็นคำสอนที่ทำคนให้ตื่นจากความโง่เขลาหรือความหลงผิด เราชาวพุทธจึงควรเป็นคนฉลาด ใช้แต่เหตุผลและสติปัญญาตลอดเวลา ไม่ใช่มีแต่ศรัทธาเชื่ออย่างงมงาย

ในที่สุดนี้ ขอให้ธรรมะจงล้างความสกปรก คือความเห็นผิดและการกระทำ

ผิด ๆ ของชาวพุทธให้หายไป จงพ้นจากความเขลา ความหลง จงได้หันมานับถือพระพุทธ พระธรรมพระสงฆ์โดยประการเดียว การสั่นเซียมซี รดน้ำมนต์ เสี่ยงทายด้วยวิธีการต่าง ๆ จงหายไปจากผืนแผ่นดินไทย ขอให้อาจารย์เสกพระเครื่องรางทั้งหลาย จงได้เสกคนให้เป็นคนดีที่มีพระในใจ มิใช่มีพระห้อยคอแต่เมาเช้าถึงเย็น ขอให้พวกมิจฉาทิฏฐิทั้งหลายจงกลับกลายเป็นคนมีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม

นี่เป็นพรของข้าพเจ้า มอบให้แก่ท่านทั้งหลาย ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาที่บริสุทธิ์ ไม่มีสิ่งโสโครกสกปรกใด ๆ เจือปน ขอท่านทั้งหลายจงรับเอาพรนี้ไปปฏิบัติ ตามทางของพระพุทธองค์เถิด

แต่พรอะไร ๆ หรือไม่ว่าจะเป็นของใคร มันศักดิ์สิทธิ์เป็นจริงไป ไม่ได้ถ้าผู้รับพรคนนั้นไม่ประพฤติตนเป็นคนดีมีศีลธรรม หรือไม่ปฏิบัติตามคำสอนในศาสนาของตน ๆ การปฏิบัติธรรมจึงเป็นพรอันประเสริฐสุด ที่เราไม่ต้องเที่ยวไปแสวงหาจากที่ใด ๆ ให้ลำบากไปเปล่า ๆ ขอให้ท่านเข้าใจไว้เป็นประการสุดท้ายด้วย.

วันเกิดของข้าพเจ้า

ปณิธานของหลวงพ่อปัญญานันทะ

การฉลองวันเกิดก็คือการฉลองวันตายหรือฉลองความทุกข์นั่นเอง เพราะความเกิดเป็นความทุกข์และมีเกิดก็ต้องมีตายเป็นของคู่กัน การอยู่ในโลกนี้จึงเป็นทุกข์

ชีวิตคือก้อนทุกข์ที่ต้องบริหารอยู่ทุกวัน มันจึงเป็นเหมือนหัวฝี เหมือนลูกศรที่ติดอยู่กับตัวตนเสมอ

พุทธศาสนาสอนให้กลัวความเกิดเพราะถือว่าความเกิดเป็นมูลเหตุของความทุกข์ทุกชนิด มีเกิดตัวเดียว ก็มี แก่ เจ็บ ตาย และอะไรอีกหลายร้อยอย่างรวมแล้วก็กล่าวว่าความเกิดเป็นทุกข์ และทุกข์นี่แหละเป็นภัยอันใหญ่หลวงของสัตว์โลก แต่ชาวโลกไม่ชอบความจริง ทุกคนชอบลวง จึงต้องจมอยู่ในปลักสังสารวัฏฏ์ตลอดมา ร่างกายของสัตว์อยู่ในสภาพเปลี่ยนแปลง ที่เป็นสิ่งที่มีชีวิตอยู่ได้ก็เพราะยังมีการเปลี่ยนอยู่เท่านั้น หยุดเปลี่ยนเมื่อใดก็แตกดับ ความแตกดับคือที่สุดของความเปลี่ยนแปลง ฉะนั้นถ้ากล่าวกันโดยเนื้อแท้แล้วเราเกิดทุกวินาที เราตายทุกวินาที

ทำไมจึงไม่ฉลองวินาทีเกิดกันเล่า ฉลองวันเกิดปีละครั้งน้อยไป ฉลองวินาทีที่เกิดก็คือการอยู่ด้วยความไม่ประมาท ดำรงตนอยู่ในความเพียรชอบคือเพียรระวังมิให้บาปเกิดขึ้นในสันดาน เพียรละบาปที่เกิดแล้วให้หมดไป เพียรทำกุศลให้มาก และเพียรรักษากุศลไว้มิให้เสื่อม บุคคลใดมีความเพียรในรูปนี้ผู้นั้นชื่อว่าทำบุญวันเกิดทุกวินาที สมกับที่ตนเกิดอยู่ทุกวินาที ตายอยู่ทุกวินาที

การทำบุญวันเกิดบางครั้งเป็นการเบียดเบียนคนอื่นเหมือนกัน เช่นท่านผู้ใหญ่ที่ปกครองคนมาก พอถึงวันเกิดก็บอกลูกน้องให้ทราบโดยการแจกบัตร หรือให้ลูกน้องที่ใกล้ชิดเป็นคนจัดงาน ตัวผู้ฉลองอยู่หลังฉาก และแสดงความประสงค์ที่อยากจะได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ให้ทำเสมือนว่าลูกน้องมีความภักดีและจัดมาให้เอง แต่ความจริงลูกน้องหาได้ทำด้วยความเต็มใจไม่ ทำเพราะเกรงใจนายเท่านั้น สมัยนี้การเงินฝืดเคืองอยู่แล้วถ้าทำกันในรูปนี้เป็นการเบียดเบียนเหมือนกัน ฉะนั้นจึงควรถือว่าไม่เป็นบุญอะไร ถ้าคนใคร่ที่จะทำบุญวันเกิดก็ทำตามลำพัง ทำตามความสามารถที่ตนมีไม่ต้องทำแบบอวดบารมีจนผู้อื่นเดือดร้อนจะเป็นกุศลอย่างยิ่ง

อีกประการหนึ่งการทำกุศลไม่มีความจำเป็นต้องตีฆ้องร้องป่าวก็ได้ เพราะชาวพุทธมุ่งความบริสุทธิ์ใจเป็นข้อใหญ่ และพุทธศาสนามิใช่คำสอนที่เป็นไปเพื่อความอยากใหญ่ เพื่อความหรูหราฟุ้มเฟือย ขอพวกเราชาวพุทธจงไตร่ตรองดูกันบ้างเถิด กุศลที่ควรทำโดยไม่ต้องลงทุนเลยนั้นคือการชำระใจของตนให้สะอาด เป็นงานที่ทำโดยไม่ต้องรบกวนใคร เป็นงานที่ให้ผลมาก เป็นงานที่ทำให้อายุพุทธศาสนาถาวรสิ้นกาลนาน จึงขอเสนอเรื่องนี้แก่พี่น้องผู้ใคร่ธรรมะทั้งหลายในวันเกิดของข้าพเจ้า

ดูกร ภิกขุปัญญานันทะ บัดนี้อายุของเธอได้ ๘๐ ปีแล้ว ร่างกายของเธอเปลี่ยนมาตามวาระของการเกิด ตายเป็นลำดับมาไม่รู้กี่ร้อยล้านครั้งแล้ว เดี๋ยวนี้ผมของเธอหงอกแล้ว ฟันของเธอก็หลุดไปแล้ว นัยน์ตาของเธอก็ต้องสวมแว่น

ช่วยสายตาแล้ว ความแข็งแรงของร่างกายก็อ่อนแอลงไปทุกวัน เธอเป็นเหมือนโคที่เขาจักจูงไปฆ่า ใกล้ความตายที่แท้จริงเข้าไปทุกที เธอจึงไม่ควรประมาท ในวัยในชีวิต และในความไม่มีใครของเธอ ชีวิตไม่เที่ยง ความตายเป็นของเที่ยง เธอจะต้องตายเวลาหนึ่งเธอไม่ต้องกลัวกับความตาย แต่จงกลัวความเกิดเถิด เพราะมีเกิดจึงมีตาย จงพิจารณาให้เห็นภัยในการเกิดแล้วหนีจากความเกิดเสียเถิด

ในความเป็นบรรพชิตของเธอ เธอได้ทำชีวิตให้เป็นประโยชน์อยู่บ้างด้วยการปลุกใจคนให้รู้จักพระธรรม และเตือนเขาให้ทำความดี แต่เธออย่าเตือนผู้อื่นฝ่ายเดียว จงเตือนตนของตนเสียด้วย เธอมีความมุ่งหมายอย่างใดในชีวิตที่เธอได้ตั้งใจไว้ เมื่อคราวเดินทางกับคณะมหาจาริกในปี ๒๔๗๕ เธอยังคงมั่นอยู่ในคำปฏิญาณนั้น นั่นเป็นความดีของเธอประการหนึ่ง งานที่เธอทำเพื่อศาสนานั้นเป็นงานหลักและใหญ่โต การทำงานของเธอนั้นกระทบคนโน้นบ้างคนนี้บ้างเธอมีทั้งคนชอบและคนไม่ชอบ เธอไม่ต้องหวั่นไหวจงทำงานไปตามหน้าที่ ถือธรรมเป็นแนวทางไว้เถิดธรรมะย่อมรักษาคุ้มครองเธอเสมอ เมืองไทยยังต้องการพระที่ทำจริงใจเด็ดเสียสละไม่เห็นแก่ลาภสักการะบูชาธรรมเป็นสรณะอยู่อีก ขอให้เธอรวบรวมพวกให้มากแล้วหั่นพวกอธรรมให้แหลกไปเถิด อย่าตายด้วยความเกียจคร้านเลย พุทธศาสนาในเมืองไทยยังไม่เจริญ คนไทยเป็นชาวพุทธกันเพียงแต่ชื่อหาได้ดำเนินชีวิตตามแบบชาวพุทธที่แท้ไม่ เพราะเขาขาดการศึกษาอบรมในทางที่ถูก เธอจงช่วยเขาให้พบกันแสงสว่างบ้างเถิดเพราะคนต้องการแสงมีอยู่ ส่วนพวกไม่ต้องการนั้นปล่อยเขาเถิดเ ขาอยากเป็นตัวหนอนในส้วมก็ไม่เป็นไร

ปัญญานันทะเอ๋ย วันนี้เป็นวันเกิดของเธอเมื่อเธอได้ปฏิญญากับตัวเธอเองว่าจักทำอะไรบ้าง จงรีบทำเสียเดี๋ยวนี้ ข้าพเจ้าจึงวางหลักไว้ในใจดังนี้

๑. ร่างกายชีวิต เป็นของพระรัตนตรัย ข้าพเจ้าเป็นทาสพระรัตนตรัยโดยสมบูรณ์

๒. ความมุ่งหมายของข้าพเจ้าอยู่ที่ประกาศคำสอนที่แท้ของพุทธศาสนา

๓. ข้าพเจ้าจึงต้องเป็นคนกล้าพูดความจริงทุกกาลเทศะ

๔. ข้าพเจ้าจักต้องสู้ทุกวิถีทางเพื่อทำลายสิ่งเหลวไหลในพระพุทธศาสนา นำความเข้าใจถูกมาให้แก่ชาวพุทธ

๕. ข้าพเจ้าไม่ต้องการอะไรเป็นส่วนตัวนอกจากปัจจัยสี่พอเลี้ยงอัตตภาพเท่านั้น ผลประโยชน์อันใดที่เกิดจากงานของข้าพเจ้าสิ่งนั้นเป็นของงานที่เป็นส่วนรวมต่อไป

๖. ข้าพเจ้าถือว่าคนประพฤติชอบตามหลักธรรมเป็นผู้ร่วมงานของข้าพเจ้า นอกจากนี้ไม่ใช่ นี่คือความตั้งใจและแผนงานของข้าพเจ้า

ธรรมสภา

จัดพิมพ์เผยแพร่

974-497-185-1

9 789744 971852

โปรดช่วยสมทบค่าจัดพิมพ์ในราคาเล่มละ ๑๐๐ บาท